PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA

System zwalczania

wydanie zaktualizowane

Wiesław Mądrzejowski

BEZPIECZEŃSTWO DZIŚ I JUTRO

PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA

System zwalczania

Wiesław Mądrzejowski

BEZPIECZEŃSTWO DZIŚ I JUTRO

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Projekt okładki i opracowanie typograficzne:
Jędrzej Łoś

Zdjęcie na okładce: © whitelook/Fotolia

Redaktor wydania pierwszego:
Małgorzata Romańska

Indeks:
Małgorzata Romańska

Redaktor prowadzący serii:
Dariusz Rapcewicz

Redaktor i korektor wydania zaktualizowanego:
Magdalena Słoniowska

Copyright © by Wydawnictwo Akademickie i Literackie
Wojciech Butkiewicz

ISBN: 978-83-64785-07-8

Dystrybutorem publikacji z serii *Bezpieczeństwo dziś i jutro*
jest Wydawnictwo Editions Spotkania

Kontakt: editionsspotkania@gmail.com
www.editionsspotkania.pl

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Spis treści

Wstęp | **9**

ROZDZIAŁ 1
Pojęcie przestępczości zorganizowanej. Kształtowanie się zorganizowanych struktur przestępczych w Polsce i na świecie | 11

1.1. Geneza przestępczości zorganizowanej na świecie | 11
1.1.1. Kształtowanie się zorganizowanych struktur przestępczych w Europie | 11
1.1.2. Azjatyckie grupy przestępcze | 23
1.1.3. Przestępczość zorganizowana w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i w Ameryce Południowej | 28
1.1.4. Przestępczość zorganizowana w Rosji i krajach byłego ZSRR | 40
1.1.5. Przestępczość zorganizowana na Bałkanach | 42
1.1.6. Zwalczanie przestępczości zorganizowanej w Wielkiej Brytanii | 43
1.2. Pojęcie przestępczości zorganizowanej | 46
1.2.1. Przegląd definicji | 46
1.2.2. Próby zdefiniowania przestępczości zorganizowanej w Polsce | 50
1.3. Zorganizowane struktury przestępcze w Polsce | 53
1.3.1. Początki przestępczości zorganizowanej w Polsce | 53
1.3.2. Struktury zorganizowanych grup przestępczych | 55

ROZDZIAŁ 2
Współczesne zagrożenia przestępczością zorganizowaną | 59

2.1. Wybrane dane statystyczne dotyczące ujawnionych zagrożeń ze strony zorganizowanych struktur przestępczych w latach 2001–2014 oraz efektów ich zwalczania | 59
2.1.1. Ustalone kierunki działania grup w latach 2001–2014 | 61
2.1.2. Udział cudzoziemców w zorganizowanej działalności przestępczej w Polsce | 62
2.2. Zorganizowana przestępczość kryminalna | 64
2.2.1. Zorganizowana przestępczość pseudokibiców | 64
2.2.2. Wymuszanie okupów („haraczowanie") i uprowadzenia dla okupu | 66

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

2.2.3. Zorganizowana przestępczość samochodowa | 68
2.2.4. Włamania taranowe | 71
2.2.5. Fałszowanie pieniędzy i dokumentów | 71
2.2.6. Handel ludźmi | 72
2.2.7. Przestępczość przeciwko dobrom kultury | 74
2.3. Zorganizowana przestępczość ekonomiczna | 76
2.3.1. Przestępstwa związane z przekształceniami własnościowymi | 77
2.3.2. Zorganizowane formy przestępczości podatkowej | 78
2.3.3. Przestępstwa związane z funkcjonowaniem banków | 79
2.3.4. Przestępstwa paliwowe | 81
2.3.5. Nielegalny wyrób i przemyt i wyrobów akcyzowych (alkohol, papierosy) oraz handel nimi | 84
2.3.6. Zorganizowana przestępczość ubezpieczeniowa | 86
2.3.7. Przestępczość związana z wykorzystaniem elektronicznych instrumentów płatniczych | 88
2.3.8. Korupcja jako metoda oddziaływania zorganizowanych grup przestępczych | 90
2.3.9. Pranie brudnych pieniędzy | 98
2.3.10. Ustalanie składników majątkowych pozostających w dyspozycji grup przestępczych | 102
2.3.11. Cyberprzestępczość | 108
2.3.12. Przestępczość na szkodę interesów finansowych Rzeczpospolitej Polskiej i Unii Europejskiej | 111
2.4. Zorganizowana przestępczość narkotykowa | 113
2.5. Terror kryminalny jako forma działalności zorganizowanych grup przestępczych | 121
2.5.1. Terroryzm polityczny a terror kryminalny | 121
2.5.2. Terror kryminalny w Polsce | 124

ROZDZIAŁ 3
System zwalczania przestępczości zorganizowanej w Polsce. Środki stosowane w jej zwalczaniu i zapobieganiu | 129
3.1. Prawne podstawy zwalczania przestępczości zorganizowanej w Polsce | 132
3.1.1. Przepisy kodeksu karnego wykorzystywane do zwalczania przestępczości zorganizowanej | 132
3.1.2. Świadek anonimowy (świadek incognito) – art. 184 kpk | 138
3.1.3. Środki przewidziane w ustawie o Policji | 140
3.2. Organy ochrony prawa przeciwdziałające przestępczości zorganizowanej i ją zwalczające | 154
3.2.1. Policja | 155

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3.2.2. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego | 161
3.2.3. Agencja Wywiadu | 162
3.2.4. Straż Graniczna | 163
3.2.5. Instytucje podległe Ministrowi Obrony Narodowej | 164
3.2.6. Organy i instytucje podległe Ministrowi Finansów | 166
3.2.7. Centralne Biuro Antykorupcyjne | 169
3.2.8. Prokuratura | 170
3.3. Współpraca międzynarodowa w zakresie przeciwdziałania i zwalczania przestępczości zorganizowanej | 174
3.3.1. Prawne podstawy zwalczania międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. Konwencje i traktaty międzynarodowe | 174
3.3.2. Międzynarodowe instytucje zwalczające przestępczość zorganizowaną | 175
3.3.3. Umowy bilateralne zawarte przez Polskę w celu zwalczania przestępczości zorganizowanej | 179
3.4. Badania nad przestępczością zorganizowaną. Szkolenie pracowników instytucji zwalczających przestępczość zorganizowaną | 180
3.5. Świadek koronny | 182
3.5.1. Prawne podstawy instytucji świadka koronnego | 182
3.5.2. Zakres stosowania przepisów ustawy o świadku koronnym | 183
3.5.3. Definicja i zasady przyznawania statusu świadka koronnego | 184
3.5.4. Uchylenie statusu świadka koronnego | 186
3.5.5. Praktyka stosowania instytucji świadka koronnego | 186
3.6. Analiza kryminalna jako metoda zwalczania przestępczości zorganizowanej | 191
3.7. Otwarte źródła informacji (biały wywiad) w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej | 194

Bibliografia | 202

Indeks osób | 213

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Wstęp

Skuteczne zwalczanie przestępczości zorganizowanej jest od wielu lat priorytetowym celem wszystkich przedsięwzięć zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce.

Przeciwdziałaniem i zwalczaniem przestępczości zorganizowanej zajmuje się coraz większa liczba podmiotów znajdujących się zarówno w strukturach rządowych, jak i wśród organizacji społecznych. Pewnymi aspektami zwalczania przestępczości zorganizowanej zajmują się także samorządy, wdrażając wiele programów lokalnych. Do realizacji tych przedsięwzięć niezbędna jest dobrze przygotowana kadra zatrudniona w instytucjach państwowych i samorządowych oraz organizacjach społecznych, posiadająca przynajmniej podstawową wiedzę zarówno co do istoty przestępczości zorganizowanej, form jej występowania, metod stosowanych przez struktury przestępcze w realizacji celów, jak i form i metod zwalczania grup przestępczych. Równie istotna jest wynikająca z wykształcenia świadomość możliwości przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej, zapobiegania zjawiskom sprzyjającym jej występowaniu i rozwojowi.

Wzrastające zapotrzebowanie na specjalistów – osoby przygotowane do skutecznego zwalczania przestępczości zorganizowanej – stało się głównie problemem wszystkich służb policyjnych. Od wielu lat szkolenie policjantów w tym zakresie jest bardzo intensywne i wykorzystuje wszelkie możliwości, wynikające także z międzynarodowych kontaktów polskiej Policji. Nie jest to jednak system spójny, obejmujący zarówno podstawy pracy w tym zakresie, jak i specjalistyczne doskonalenie. Pomimo to w różny sposób i często na wyjątkowo wysokim poziomie kształcono kadrę wykwalifikowanych policjantów przygotowanych do mierzenia się z trudnymi problemami wynikającymi z działalności zorganizowanych struktur przestępczych.

Momentem przełomowym było w 2004 roku powołanie w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie Instytutu Kształcenia Funkcjonariuszy Służb Publicznych Zwalczających Przestępczość Zorganizowaną i Terroryzm. Instytut ten odpowiadał za koordynację kształcenia pracowników wszystkich służb, nie tylko policjantów. Prowadził system szkoleń i kursów zarówno w kraju, jak i za granicą. Współpracował na bieżąco ze wszystkimi służbami zwalczającymi przestępczość zorganizowaną. Obecnie te zadania wykonuje Instytut Badań nad Przestępczością Kryminalną i Terroryzmem, działający na Wydziale Bezpieczeństwa Wewnętrznego Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Bardzo istotną rolę w kształceniu w tym zakresie odgrywają wyższe uczelnie. Uniwersyteckie wydziały prawa prowadzą kształcenie zarówno w ramach specjalistycznych fakultetów oraz seminariów, jak i studiów podyplomowych. Na wielu wyższych uczelniach niepublicznych powołano kierunki ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego, gdzie także w różnych formach prowadzone są zajęcia poświęcone przestępczości zorganizowanej i jej zwalczaniu. Istotnym problemem związanym z odpowiednim poziomem studiów i szkoleń jest przygotowanie materiałów dydaktycznych stanowiących niezbędną pomoc dla wykładowców i studentów. Szczególnym utrudnieniem jest niejawny charakter wielu dokumentów i opracowań, które mogą być wykorzystane do tworzenia podręczników. Pomoce te mają zastosowanie tylko do szkolenia słuchaczy posiadających certyfikaty dostępu do materiałów niejawnych. Dostępne obecnie monografie poświęcone przestępczości zorganizowanej, autorstwa m.in. E. Pływaczewskiego, E. Gruzy, K. Laskowskiej, W. Filipkowskiego, J.W. Wójcika i innych wykorzystują badania autorów i ich współpracowników. Doskonale służą jako materiał dydaktyczny, lecz nie to było celem ich powstania. Dlatego wydaje się, iż pomysł opracowania podręcznika do kształcenia studentów w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości zorganizowanej może spotkać się z zainteresowaniem. Niniejsza publikacja nie jest opracowaniem opartym na wynikach badań. Jej celem jest przybliżenie studentom i innym osobom zainteresowanym podstawowych informacji na temat aktualnych zagrożeń związanych z przestępczością zorganizowaną oraz metod przeciwdziałania temu zjawisku i zwalczania go. Ze względu na otwarty charakter tej publikacji nie można w niej było wykorzystać i przedstawić znacznej części materiałów, które mają istotne znaczenie dla zrozumienia istoty problemu, gdyż – co jest jak najbardziej zrozumiałe – objęte są klauzulami niejawności.

Dla celów dydaktycznych podręcznik został podzielony na trzy następujące, części:

1. Pojęcie przestępczości zorganizowanej. Kształtowanie się zorganizowanych struktur przestępczych w Polsce i na świecie.
2. Współczesne zagrożenia przestępczością zorganizowaną.
3. System zwalczania przestępczości zorganizowanej w Polsce. Środki stosowane w jej zwalczaniu i zapobieganiu.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

ROZDZIAŁ 1

Pojęcie przestępczości zorganizowanej. Kształtowanie się zorganizowanych struktur przestępczych w Polsce i na świecie

Określając istotę i zakres pojęcia przestępczości zorganizowanej, napotykamy istotną trudność, jaką jest brak definicji tego zjawiska w polskim prawie. W literaturze przedmiotu można natomiast spotkać bardzo wiele cech charakteryzujących przestępczość zorganizowaną. Dynamiczny charakter tej formy przestępczości powoduje, iż zmienia się zarówno wybór, jak i hierarchia najistotniejszych cech branych pod uwagę podczas definiowania przestępczości zorganizowanej. Specyfika poszczególnych form tego zjawiska zmienia się w czasie, lecz pewne elementy wskazujące na zorganizowany charakter działalności przestępczej wydają się niezmienione. Odnosi się to także do kształtowania się zorganizowanych struktur przestępczych w różnych regionach świata. Wydaje się więc niezbędny krótki przegląd najbardziej charakterystycznych przejawów działalności zorganizowanych grup przestępczych w poszczególnych krajach.

1.1. Geneza przestępczości zorganizowanej na świecie

1.1.1. Kształtowanie się zorganizowanych struktur przestępczych w Europie

Mafia – włoskie zorganizowane grupy przestępcze

Z przestępczością zorganizowaną nierozłącznie związane jest pojęcie **mafii** będące, przede wszystkim w przekazach medialnych, synonimem najwyższej formy zorganizowanej działalności przestępczej.

O pochodzenie słowa *mafia* od lat toczą się spory. Mafia jako zjawisko bez wątpienia wywodzące się z południowych Włoch, przede wszystkim z Sycylii, przyjęła prawdopodobnie swą nazwę od używanych tam następujących słów:

1 **maafir**, pochodzącego od nazwiska dynastii arabskiej panującej w Palermo,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

2 **mahias**, oznaczającego bezczelne zachowanie,
3 **maha**, określającego kamieniołomy, będące często schronieniem osób ściganych przez władze.

Źródła historyczne wskazują na początek XIX wieku jako okres, kiedy po rozpadzie feudalnych Włoch zaczęły kształtować się podwaliny nowoczesnego państwa. Leżąca daleko na południu Sycylia pozostała początkowo poza zasięgiem tych przemian. Sprawująca dotąd prawie nieograniczoną władzę arystokracja sycylijska została pozbawiona wielu uprawnień. Do ich skutecznego egzekwowania lokalne władze, ściśle powiązane z miejscową arystokracją, dysponowały istniejącymi od XVI wieku tzw. Kompaniami Zbrojnymi. Ich zadaniem była przede wszystkim ochrona przed licznymi i bardzo dokuczliwymi dla władz grupami bandyckimi znajdującymi doskonałe warunki do działania na rzadko zaludnionej Sycylii. Aby wykazać się skutecznością, poszczególne kompanie nawiązywały kontakty, a nawet ścisłą współpracę, z przywódcami bandytów. Następowało wzajemne przenikanie obu tych środowisk, wygodne zresztą dla lokalnych władz, gdyż pozwalało na skuteczne przeciwdziałanie zdarzeniom wyrządzającym szkody ludziom powiązanym z lokalną administracją. Z drugiej strony zapewniało, przynajmniej w pewnym zakresie, bezkarność bandyckich grupek.

W 1837 roku administracja centralna wprowadziła na Sycylii państwową żandarmerię w miejsce Kompanii Zbrojnych, co spowodowało, wbrew założeniom, znaczny wzrost zagrożenia ze strony miejscowych bandytów. Nowi ludzie, nie posiadający wiedzy na temat specyficznych stosunków na wyspie, nie potrafili skutecznie zwalczać najbardziej dokuczliwej przestępczości, jaką były kradzieże bydła. Dlatego już po dziesięciu latach przywrócono Kompanie Zbrojne, starając się je bardziej skutecznie kontrolować. Musiało to przynieść skutki uboczne w postaci częściowego zalegalizowania przestępczych kontaktów, przenikania się zależności legalnych z nielegalnymi. Rozpoczęła się budowa mafijnych struktur.

W oficjalnych dokumentach mówiących o organizacji przestępczej słowo „mafia" pojawia się po raz pierwszy 25 kwietnia 1865 roku w raporcie prefekta Palermo, Filippa Gualteria. Charakteryzuje on mafię jako silną organizację przestępczą. Już w następnym roku w Palermo miały miejsce silne rozruchy inspirowane przez mafię. Obowiązująca zasada *omerty* (przysięgi na wierność i milczenie) wpływała także na oficjalną opinię władz i nie pozwalała na pełne ujawnienie roli przestępczego podziemia. Taka ocena mafii nie była bynajmniej powszechna. Inny prefekt Palermo – Antonio Starabba di Rudini – stwierdził w 1875 roku, iż mafia to postawa sprzeciwu wobec prób dominacji, a bycie mafiosem to szczególne szanowanie swojej osoby, popisywanie się odwagą, bycie hardym. Takie poglądy wyrażano także i na początku XX wieku. Prokurator królewski w Turynie, Giambattista Avellone, w swej książce „Mafia" z 1911 roku stwierdza, iż mafia sycylijska nigdy nie była i nie jest formą przestępczości, a mafioso nie jest przestępcą. Były to poglądy utrudniające zrozumienie właściwej roli mafii. Przeciwstawiały one szlachetną mafię zjawisku złodziejstwa i bandytyzmu.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Przestępca tracił w tej konwencji prawa honorowe, nie mógł pozostać członkiem „czcigodnego towarzystwa", jak określano mafię.

Z przyjęciem do mafii jako organizacji osób wybranych i szanowanych wiązał się specjalny rytuał. Pod koniec XIX wieku polegał on na nakłuciu serdecznego palca kandydata związanego z jednym z mafiosów. Krew z palca rozcierano na świętym obrazku, który następnie palono, a popiół rozsypywano. Każda z tych czynności miała swoje symboliczne znaczenie: nierozerwalną więź z organizacją, obowiązek przelania za nią krwi i oddania życia, boski nadzór nad przyjętym zobowiązaniem oraz trwałość i niemożność wycofania się z przyjętych obowiązków. Rytuał taki lub zbliżony utrzymał się aż do końca XX wieku.

Po odzyskaniu przez Włochy niepodległości mafia zaczęła intensywnie kształtować sytuację polityczną, przede wszystkim na Sycylii. Aż do dojścia do władzy faszystów na porządku dziennym było wpływanie na wyniki wyborów przez zastraszanie zarówno kandydatów, jak i wyborców. We władzach lokalnych mogli zasiadać tylko kandydaci popierani przez struktury mafijne. *Capo* poszczególnych grup mafijnych decydowali o kierunkach działania władz, chroniąc je jednocześnie przed niepokojami społecznymi, odgrywali bowiem rolę mediatorów w przypadku niezadowolenia wyborców.

W okresie panowania faszyzmu działalność sycylijskiej mafii została istotnie ograniczona. Wiązało się to przede wszystkim z zawieszeniem zasad demokracji i ustanowieniem reżimu totalitarnego. Początkowo słaby jeszcze faszyzm nie podejmował walki z sycylijską mafią. Na liście kandydatów faszystowskich w wyborach municypalnych w Palermo w 1925 roku znalazło się aż siedmiu szefów rodzin mafijnych. Skuteczna walka faszyzmu z mafią rozpoczęła się po objęciu stanowiska prefekta Palermo przez Cesarego Mori. Już w pierwszych dwóch miesiącach swojej działalności doprowadził on do aresztowania kilkuset mafiosów. Mafię uważał za organizację pasożytniczą, żerującą na ludziach bogatych, lecz wcale nie w interesie biedoty. W celu skutecznego zwalczania mafii utworzył Międzyprowincjonalną Służbę Policji, składającą się z jednostek o liczebności od 20 do 30 ludzi. Mori wydał wiele przepisów godzących w mafijny system ochrony, a ich realizację poparł licznymi, zaplanowanymi z rozmachem operacjami represyjnymi. Posiadając nadzwyczajne uprawnienia, przetrzymywał najbliższych krewnych ukrywających się mafiosów do czasu, aż ci zdecydowali się na poddanie. W 1926 roku tylko w Palermo aresztowano przynajmniej 5 tysięcy osób związanych ze strukturami mafijnymi, w tym szefów największych grup, m.in. Ciccia Cuccię i Calogera Vizziniego. Stawiano im głównie zarzuty o udział w stowarzyszeniu przestępczym. Pod pojęciem stowarzyszenia przestępczego rozumiano „stowarzyszenie o charakterze zbrodniczym lub zagrażające bezpieczeństwu publicznemu".

Pomimo podejmowanych wysiłków faszystom nie udało się całkowicie rozbić struktur mafijnych. Świadczą o tym roczne sprawozdania prefekta Palermo, odnotowujące ciągle aktywność grup przestępczych, zwłaszcza na terenie Sycylii środkowo-zachodniej. Istniały one nadal w formie bardziej zakonspirowanej lub przenosiły swoje struktury poza Sycylię.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Skuteczne represje stosowane przez rząd faszystowski doprowadziły do licznej emigracji członków mafii do Tunezji i Stanów Zjednoczonych.

Liczne przykłady opisane w literaturze popularnej i pokazane w wielu filmach sugerują, że mafia sycylijska odegrała znaczna rolę w ułatwieniu wojskom sprzymierzonych lądowania na Sycylii w 1943 roku. Niektóre źródła twierdzą, iż w 1942 roku w porcie nowojorskim wydarzyło się wiele zamachów i pożarów na statkach z zaopatrzeniem dla walczącej Europy. Ich sprawcami mieli być dokerzy pochodzenia niemieckiego i włoskiego, sprzyjający swoim walczącym w Europie rodakom. Wywiad marynarki amerykańskiej miał podobno zwrócić się o pomoc do przebywającego w więzieniu bossa włoskich grup przestępczych w Stanach Zjednoczonych – Charlesa „Lucky'ego" Luciana. Po jego interwencji zamachy miały ustać. Także do niego ponoć zwrócono się w sprawie pomocy struktur mafijnych dla wojsk sprzymierzonych podczas lądowania na Sycylii. Tezy tej nie potwierdzają żadne wiarygodne badania naukowe. Nie potwierdzają się także informacje o współpracy aliantów z mafią po lądowaniu. Wprost przeciwnie, w oficjalnych dokumentach ostrzegano przed zajmowaniem w takich kontaktach dwuznacznej postawy. Jest jednak faktem, iż tłumaczem pierwszego gubernatora Sycylii po wyzwoleniu, Charlesa Polettiego, był zbiegły ze Stanów członek *cosa nostra*, Vito Genovese, a Charles „Lucky" Luciano został w 1946 roku ułaskawiony i deportowany do Włoch.

W okresie powojennym sycylijskie struktury mafijne nawiązały kontakty z rządzącą aż do lat dziewięćdziesiątych XX wieku włoską chadecją. Mafia w tym okresie „kontroluje jak nigdy przedtem gospodarkę i mieszkańców wyspy, a z czasem rozciągnie swe wpływy na duże odłamy społeczeństwa i gospodarki całych Włoch" (A. M. Matard-Bonucci, *Historia mafii*, s. 186).

Przez lata trwała na Sycylii jeżeli nie symbioza, to życzliwe współdziałanie mafii i sporej części tamtejszego Kościoła. Wspólny mianownik stanowił przez wiele lat opór przed silnymi wpływami Włoskiej Partii Komunistycznej, a następnie przed zmianami obyczajowymi napływającymi z uprzemysłowionej północy Włoch. Zagrażały one tradycyjnemu modelowi sycylijskiej rodziny, na którym opierały się struktury mafijne. Nawet wezwanie papieża Jana Pawła II do zakończenia zabijania przez mafię niewinnych ludzi, przekazane w sycylijskim Agrigento w 1993 roku, nie wpłynęło na postawę mafii. Reakcją było podłożenie bomby w papieskiej bazylice na Lateranie, a odbywający kary mafiosi zrezygnowali na jakiś czas z udziału we mszach odprawianych w kaplicach więziennych. Dopiero w 2009 roku włoski episkopat jasno wyraził się, że członkowie organizacji przestępczych są wykluczeni z chrześcijańskiej wspólnoty wiernych.

Lata sześćdziesiąte XX wieku to liczne wojny pomiędzy klanami mafijnymi. Tylko w latach 1960–1966 w prowincji Palermo popełniono w trakcie walk pomiędzy mafijnymi rodzinami dziewięćdziesiąt trzy zabójstwa. Przyczyną tak gwałtownych zmagań wewnątrz mafii było dążenie do przejęcia kontroli nad całą Sycylią przez rodzinę z Corleone. Chodziło o przejęcie i utrzymanie kontroli nad budownictwem, handlem bydłem, mięsem i rybami. Jako główną przyczynę tak długiej i praktycznie bezkarnej działalności mafii komisja

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

parlamentarna do zbadania zjawiska mafii na Sycylii uznała „stosunki wspólnictwa i porozumienia z władzami publicznymi".

Kolejna wojna mafijna wybuchła na początku lat osiemdziesiątych XX wieku. W walkach i w wyniku egzekucji zginęło kilkaset osób, w tym także przedstawiciele władz państwowych – deputowani, sędziowie, policjanci i wojskowi. I w tym wypadku przyczyną walk było dążenie rodziny z Corleone do utrzymania pełnej kontroli nad Sycylią – tym razem także w zakresie przemytu papierosów i handlu narkotykami. Od lat osiemdziesiątych można już mówić o zjawisku terroryzmu mafijnego. Praktycznie każdy przedstawiciel władz państwowych, który przynajmniej deklarował podjęcie skutecznych działań przeciwko mafii, stawał się potencjalną ofiarą zamachu. Kolejno ginęli tak wysocy urzędnicy, jak: prefekt Palermo – generał Alberto Dalla Chiesa, deputowany Pia La Torra – autor projektu ustawy o zawieszeniu tajemnicy bankowej i konfiskacie majątku osób podejrzewanych o działania sprzeczne z prawem, Giangiacomo Ciaccio Montalto – prokurator republiki, Antonio Saetta – prezes sądu apelacyjnego w Palermo, Rocco Chinnici – pierwszy sędzia śledczy w Palermo, sędzia Paolo Borsellino oraz legendarny sędzia Giovanni Falcone. Dopiero wyjątkowo spektakularne zabójstwo generała Dalla Chiesy spowodowało zdecydowaną i skuteczną reakcję państwa. 5 września 1982 roku Senat uchwalił „prawo Pia La Torry", wprowadzające do kodeksu karnego dwa przestępstwa:

1. **stowarzyszenia mafijne** – czyli zawarcie porozumienia o stworzeniu struktury organizacyjnej w celu popełniania przestępstw,
2. **niedozwoloną konkurencję** z użyciem przemocy.

Umożliwiono również zawieszenie tajemnicy bankowej i skarbowej. Zajmowano majątki należące do rodzin mafijnych. Na dużą skalę korzystano z zeznań skruszonych członków mafii, czym skutecznie przełamano „prawo omerty".

Skruszeni członkowie mafii, czyli świadkowie koronni (*collaborazione della giustizia*), nazywani są we Włoszech *pentito*. Przepisy regulujące zasady współpracy tych osób z włoskim wymiarem sprawiedliwości oraz formy i zakres ich ochrony zmieniały się kilka razy, m.in. w 1991 i w 2001 roku. Przyznanie statusu świadka koronnego może nastąpić w każdej fazie procesu, nawet już po wydaniu prawomocnego wyroku. Obecna regulacja prawna kładzie nacisk przede wszystkim na obowiązek wskazania przez świadka majątku pochodzącego z działalności przestępczej. Należy tu podkreślić zróżnicowane podejście sądów do dowodowej wartości zeznań świadków. Mogą one być określane jako „słabe" i służyć jedynie do weryfikacji i uzupełnienia materiału dowodowego lub też, po uznaniu za „mocne", stanowić samodzielny dowód. O wartości zeznań decyduje przede wszystkim możliwość poparcia zeznań innymi materiałami dowodowymi oraz rola świadka w grupie przestępczej, okres jego działalności i wynikająca stąd wiedza.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

System ochrony świadków koronnych we Włoszech jest bardzo rozbudowany. Obejmuje obecnie ponad tysiąc skruszonych przestępców i około czterech tysięcy członków ich rodzin. Ochrona nie jest dożywotnia i może trwać do pięciu lat. Można nią objąć zarówno świadków przebywających na wolności, jak i odbywających karę więzienia. Wsparcie świadka to przede wszystkim zapewnienie mu bezpiecznego miejsca pobytu, pomoc w zdobyciu środków na utrzymanie, uzyskanie kwalifikacji, opłacenie ubezpieczenia, wsparcie prawne, a nawet zmiana tożsamości.

Zamachy na sędziów Giovanniego Falcone i Paola Borsellino wywołały w społeczeństwie włoskim wstrząs. Wielu aresztowanych bossów mafijnych podjęło współpracę z organami ścigania. Nastąpiły istotne zmiany w układzie politycznym spowodowane ujawnieniem długoletniej współpracy znanych polityków z mafią. Najbardziej spektakularnym zdarzeniem było skazanie za korupcję byłego premiera Bettina Craxiego, który uciekł do Tunezji. Przed sądem stanął także wielokrotny premier Giulio Andreotti, którego jednak nigdy prawomocnie nie skazano.

W ostatnich latach sycylijska *cosa nostra* częściowo zmienia swoje oblicze. Znaczna część jej dochodów pochodzi z przedsięwzięć gospodarczych. Nadal jednak istnieją także klasyczne formy jej działalności. Za ściąganie haraczy z mieszkańców regionu pomiędzy Palermo a Trapani aresztowano tylko w 2010 roku 23 członków klanu Partinico. Jak podkreślali prokuratorzy, *cosa nostra* jest wciąż na tyle silna, że sprawuje pełną kontrolę na swoim terytorium, a ofiary bez oporu same zbierały i płaciły haracze. Macki mafii ciągle sięgają najwyższych stanowisk w państwie włoskim. W czerwcu 2010 roku na siedem lat więzienia skazano senatora Marcella Dell'Utri – jednego z najbliższych współpracowników ówczesnego premiera Silvia Berlusconiego. Senator odpowiadał za kontakty pomiędzy mafią a Berlusconim, zanim jeszcze Berlusconi objął najwyższe funkcje w państwie. Mafia miała zagwarantować Berlusconiemu ochronę jego i jego rodziny. Na siedem lat pozbawienia wolności skazano w styczniu 2011 roku b. gubernatora Sycylii Salvatore Cuffara. Miał on ujawnić mafii informacje o śledztwie toczącym się przeciwko jej członkom.

Mafijna przestępczość gospodarcza

W ostatnich latach widoczna jest wyraźna zmiana w działalności włoskich rodzin mafijnych. Przede wszystkim do rzadkości należą już głośne, spektakularne zabójstwa i mafijne wojny porachunkowe. **Główne działania struktur przestępczych skoncentrowały się na sferze gospodarczej**. Poza obszarami tradycyjnie znajdującymi się w sferze zainteresowań mafii, tzn. handlem narkotykami, prostytucją czy hazardem, przedsięwzięcia rodzin mafijnych skoncentrowały się na budownictwie, w tym przede wszystkim preferowanym przez instytucje unijne budownictwie dróg, przemyśle spożywczym, zagospodarowaniu odpadów i ich recyklingu, turystyce i przemyśle rozrywkowym. Taktyka ta – od nazwiska jednego z mafijnych bossów – nosi nazwę „linii Bernarda Provenzano".

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

W praktyce można wyróżnić następujące **cechy charakterystyczne mafijnych przedsięwzięć gospodarczych**:

1. rejestrowanie firm kontrolowanych przez mafię na osoby podstawione, tzw. słupy, dotąd nienotowane przez policję, lecz całkowicie zależne od organizacji;
2. całkowita eliminacja firm konkurencyjnych w danym rejonie zarówno przez działania siłowe, groźby, podpalenia, jak i przez współdziałanie ze skorumpowanymi przedstawicielami administracji decydującymi o udzielaniu zamówień publicznych, koncesji czy zezwoleń;
3. niekorzystanie z legalnych, oprocentowanych kredytów bankowych, wykorzystanie do finansowania firm i ich rozwoju środków pochodzących z działalności nielegalnej, z czym związane jest prowadzenie nierzetelnej księgowości;
4. niestosowanie się do podrażających koszty działania firm przepisów o płacach minimalnych, czasie pracy, warunkach bezpieczeństwa pracowników, ubezpieczeniach społecznych.

Czym więc była (jest?) mafia?

Pewną odpowiedź znajdujemy już we wczesnym włoskim ustawodawstwie. Kodeks karny z 1899 roku wprowadzał w art. 248 pojęcie stowarzyszenia przestępczego (*associazione a delinquerre*). Oznaczało to, że istnieje **odpowiedzialność już za sam fakt udziału w stowarzyszeniu przestępczym**, w odróżnieniu od wcześniejszej konstrukcji tego przepisu, gdzie sprawca odpowiadał dopiero za popełnienie przestępstwa w porozumieniu z innymi osobami.

Uznano więc istnienie mafii jako stowarzyszenia przestępczego za zjawisko zagrażające interesowi publicznemu.

Wbrew często wówczas głoszonym poglądom działalność mafii była od początku ukierunkowana na osiąganie korzyści, na ochronę interesów tylko członków tej organizacji. Siłą rzeczy jej działalność przynosiła szkodę wszystkiemu, co pozostawało poza strukturami przestępczymi, w tym także interesom państwa. Nie zmieniło się to do czasów współczesnych, o czym świadczy opinia sędziego Giovanniego Falcone: „Mafia jest organizacją wzajemnej pomocy, działającą kosztem społeczeństwa obywatelskiego i na wyłączną korzyść jej członków".

Historyczne cechy organizacji mafijnej

Przemoc

Mafia jest organizacją, która dla osiągnięcia założonych celów posługuje się przede wszystkim przemocą. Do literatury wprowadzono pojęcie „przemysłu przemocy i ochrony" jako działalności racjonalnej, planowej, podlegającej „wyższej organizacji".

Rolę przemocy w działalności mafii określano jako:

1. środek służący do zachowania reguł organizacji, dyscypliny, jednolitości planowania przestępstw,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

2 środek kontroli nad rynkiem pracy pozostającym w obszarze zainteresowań organizacji oraz zniechęcania konkurencji,
3 skuteczny środek mediacji.

Używanie przemocy przez rodziny mafijne nie było jedynym, a nawet nie najważniejszym środkiem do realizacji ich celów. W czasie, gdy sycylijskie organizacje przestępcze osiągały szczyty swoich wpływów, liczba zabójstw wyraźnie spadała, natomiast w okresach ich osłabienia i walk o władzę – rosła. Z reguły wystarczało wykazanie zdecydowania i zdolności do użycia siły, aby uzyskać posłuch i zrealizować przestępcze plany. Przemoc była także wykorzystywana jako istotne wsparcie mafijnych przedsięwzięć gospodarczych. Zmuszano w ten sposób konkurencję do wycofania się z najbardziej intratnych interesów, dochody z kradzieży i wymuszeń inwestowano w legalne przedsięwzięcia czy przejmowano ziemię po zamordowanych wcześniej jej właścicielach i dzierżawcach.

Vendetta i *omerta*

Nie mniejszą niż przemoc rolę w historycznym kształtowaniu zasad działania mafii odegrały wykształcone w tym środowisku zasady postępowania zgodne z obowiązującym w nim pojmowaniem honoru. *Vendetta* i *omerta* jako zasady, którymi musi kierować się „człowiek honoru", stanowiły niezwykle mocne więzy ograniczające możliwości penetracji środowisk mafijnych przez organy ścigania.

Vendetta – czyli zasada osobistego dopełnienia zemsty na sprawcy, który naruszył honor rodziny, była zasadniczym elementem spójności organizacji. W sprawach honoru rodziny nie miały zastosowania ogólnie obowiązujące prawa i nie powinny tu działać organy państwa. Zemsta miała zapewnić bezpieczeństwo rodziny w przyszłości, niezależnie od ponoszonych obecnie kosztów.

Omerta – obowiązek milczenia – obejmowała zakaz nie tylko podejmowania jakiejkolwiek współpracy z policją lub wymiarem sprawiedliwości, ale również nakładała na człowieka honoru obowiązek powściągliwości w wypowiedziach. Miało to zapewnić „czcigodnemu towarzystwu" wewnętrzną i zewnętrzną izolację. Główną trudność w rozpoznaniu mafii jako formy przestępczości zorganizowanej stanowiła obowiązująca „od zawsze" zasada *omerty*, a jej złamanie kończyło się z reguły śmiercią zbyt gadatliwego mafiosa. Przełomem, który doprowadził do skutecznego rozbicia solidarności milczenia, było dopiero zastosowanie instytucji świadka koronnego.

Inne włoskie grupy przestępcze

Na terenie Włoch poza sycylijską mafią działają także zbliżone w sposobach działania takie zorganizowane ugrupowania przestępcze, jak **'ndrangheta** w Kalabrii, licząca według ocen włoskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych 170 rodzin – ok. 5 tys. osób, **camorra**

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

w rejonie Neapolu – 106 rodzin obejmujących około 5 tys. osób oraz **Sacra Corona Unita** w okolicach Bari – 47 klanów, ok. 2 tys. osób.

'Ndrangheta

'Ndrangheta wywodzi się z Kalabrii w południowych Włoszech. Uważana jest obecnie za najsilniejszą i najbardziej ekspansywną strukturę przestępczą we Włoszech. Charakteryzuje się brutalnością w rozstrzyganiu sporów. Na przykład w ten sposób spektakularnie rozwiązano w 2007 roku spór dotyczący dostępu do międzynarodowej siatki handlu bronią. Na szosie pod Duisburgiem w Niemczech zostało zabitych 6 młodych mężczyzn z konkurencyjnej grupy. Podstawową komórką *'ndranghety* są powiązane rodzinnie *ndriny*. Według danych policji jest ich około 170. Jeszcze w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku zajmowały się one głównie pobieraniem haraczu, organizacją i ochroną prostytucji, porwaniami dla okupu, nielegalnym hazardem, lichwą i rozdawnictwem posad w skorumpowanych instytucjach państwowych. Pierwszą wielką operacją *'ndranghety*, o której zrobiło się głośno na całym świecie, było uprowadzenie dla okupu w 1973 roku Paula Getty Juniora, wnuka jednego z wówczas najbogatszych ludzi. Argumentem za szybkim wypłaceniem okupu było przesłanie rodzinie małżowiny usznej porwanego. Wysokości okupu nigdy oficjalnie nie ujawniono.

Momentem przełomowym w historii *'ndranghety* był początek lat osiemdziesiątych, kiedy na Sycylii toczyła się druga wielka wojna między rodzinami mafijnymi. Nastąpiło czasowe zerwanie kontaktów między grupami sycylijskiej mafii a producentami kokainy w Ameryce Południowej. W to miejsce szybko weszły *ndriny 'ndranghety,* nawiązując skutecznie kontakty przede wszystkim z kartelami kolumbijskimi. Efektywność nowych szlaków przemytu okazała się tak wysoka, że w latach dziewięćdziesiątych ceny kokainy w Europie znacząco spadły i stała się ona powszechnie dostępna. Obecnie *'ndrangheta* kontroluje przez swoich przedstawicieli rynek kokainy w Europie, Australii, USA i w Kanadzie. W marcu 2011 roku w trakcie międzynarodowej operacji „Crimine 2" aresztowano członków *'ndranghety* w Niemczech, Toronto w Kanadzie oraz w Perth w Australii. Tworzyli tam oni regionalne komórki tej struktury przestępczej. W kolejnej akcji w marcu 2013 roku zatrzymano 20 członków klanów Morbito oraz Aquino i zabezpieczono ich majątek o wartości 450 milionów euro. Były to głównie nieruchomości o charakterze turystycznym we Włoszech, Hiszpanii i w Londynie.

'Ndrangheta ciągle posiada znaczny wpływ na kalabryjskie władze lokalne, szczególnie na ich decyzje dotyczące zamówień publicznych. W październiku 2012 roku rząd włoski po raz pierwszy w historii podjął decyzję o rozwiązaniu władz w stolicy Kalabrii, Reggio Calabria. Powodem tej decyzji było ustalenie ich powiązań z *'ndranghetą*. Bardzo szybko rozszerzają się wpływy *'ndranghety* w środkowej i północnej części Włoch. W październiku 2012 roku aresztowano członka zarządu regionu Lombardii, Domenica Zambettiego. Kupił on od *'ndranghety* 4 tysiące głosów dla swojej partii, Ludu Wolności, w wyborach w 2010 roku.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Współczesne kierunki działań *'ndranghety* to wykorzystywanie przez podstawione firmy włoskie i zagraniczne funduszy unijnych przeznaczonych na rozwój energii odnawialnej. Własny wkład w te przedsięwzięcia wykorzystuje ona do prania pieniędzy pochodzących z handlu narkotykami. W 2012 roku policja włoska przejęła jedną z największych farm wiatrowych w Europie, położoną w Crotone w Kalabrii. Licząca 480 turbin elektrownia miała wartość ok. 350 mln. euro.

Camorra

Historyczne początki istnienia **camorry** mają sięgać XV wieku i obszaru Półwyspu Iberyjskiego, a dokładniej wywodzącego się z Sewilli przestępczego stowarzyszenia Guarduna. Posiadało ono swoje szczegółowo określone zasady zachowań, swoisty kodeks honorowy regulujący stosunki wewnątrz tej organizacji. Do południowych Włoch Guarduna trafiła w okresie, gdy terytorium to znajdowało się we władaniu Hiszpanów. Dlatego też początkowo struktury *camorry* powstawały przede wszystkim w miastach. Centrum działalności *camorry* stanowił Neapol i jego okolice. W odróżnieniu od *cosa nostra* decydujące znaczenie dla organizacji *camorry* miało miejsce zamieszkania, a nie klany rodzinne. Tradycyjnie szefem neapolitańskiej *camorry* był szef (*capintriti*) dzielnicy Vicaria, w której znajdowało się miejskie więzienie.

Specyfiką struktur *camorry* było już od XIX wieku przenikanie się jej nielegalnych i legalnych form działalności. Środki uzyskiwane z wymuszeń haraczu, kontroli prostytucji, lichwy czy zwyczajnych kradzieży inwestowano w prowadzenie działalności handlowej lub rzemieślniczej. Najbogatsi „camorryści" pełnili ważne funkcje we władzach Neapolu. Po ograniczeniu wpływów *camorry* w okresie rządów faszystowskich, po II wojnie światowej nastąpił jej rozwój i rozciągnięcie wpływów na całą Kampanię. Dochody *camorry* opierały się początkowo na przemycie papierosów, a następnie narkotyków. W latach pięćdziesiątych w Neapolu koncentrowały się szlaki przemytu kokainy z Peru oraz azjatyckiej heroiny. Środki uzyskane w ten sposób inwestowano głównie w budownictwo oraz w rozwijający się w tym regionie przemysł włókienniczy. Szczególnie wysokie zyski osiągnięto z inwestycji, jakie realizowano po uzyskaniu znacznych dotacji na usunięcie skutków trzęsienia ziemi.

Od lat *camorra* opanowała znaczną część gospodarki odpadami w rejonie Neapolu. Co pewien czas wybuchają w tym rejonie „kryzysy śmieciowe". Niewywożone odpady zalegają ulice, są podpalane, a oburzeni mieszkańcy żądają od władz porozumienia z firmami śmieciowymi kontrolowanymi przez *camorrę*. W czerwcu 2011 roku na ulicach Neapolu płonęło 2300 ton zalegających tam śmieci. Klany *camorry* wymuszają w ten sposób od firm i lokalnych samorządów pieniądze na utylizację odpadów. Zamiast tego wywożą je i gromadzą w miejscach do tego nieprzeznaczonych, głównie zakopując w ziemi. Według Włoskiej Ligi Ochrony Środowiska obroty na tym rynku sięgają rocznie 17 miliardów euro.

Włoskie organy ścigania mogą się pochwalić stosunkowo wysoką skutecznością działań podejmowanych wobec członków *camorry*. W 1998 roku rozpoczął się wielki proces klanu

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Casalesi, znany jako proces „Spartakus". W jego wyniku w 2010 roku włoski Sąd Najwyższy zatwierdził 16 wyroków dożywocia oraz 8 wyroków więzienia od 2 do 30 lat, wydanych przez sądy niższej instancji wobec 24 mafiosów. Jednym z najbardziej efektownych sukcesów wymiaru sprawiedliwości było skonfiskowanie w sierpniu 2011 roku majątku o wartości 110 milionów euro należącego do Salvatore Belfortego, jednego z bossów klanu Casalesi. W grudniu tego roku zatrzymano innego z szefów tego clanu, Michele Zagarię, a w sierpniu 2012 roku ukrywającego się przez pięć lat Francesca Matrone ps. „Bestia" poszukiwanego za kilka zabójstw.

Za przejaw istotnego osłabienia struktur *camorry* uważano serię porachunków pomiędzy jej klanami, jakie miały miejsce w sierpniu 2011 roku. Zastrzelono kilka osób w walce o kontrolę nad obrotem narkotykami w dwóch największych dzielnicach Neapolu. W ostatnich latach zwraca uwagę skuteczne wykorzystywanie przez struktury *camorry* instrumentów elektronicznych. Służą one przede wszystkim do przesyłania informacji poza kontrolą służb policyjnych. Ponadto w sieci tworzone są grupy poparcia dla bossów przebywających w zakładach karnych. Taką grupę utworzyli m.in. zwolennicy Francesca Schiavone, jednego z liderów *camorry* zatrzymanego w Polsce i odbywającego obecnie karę we Włoszech.

Sacra Corona Unita

Sacra Corona Unita (SCU) to jedna z najmłodszych włoskich grup przestępczych. Obszarem jej działania jest rejon Apulii w południowo-wschodnich Włoszech, z takimi miastami jak: Bari, Lecce, Potenza. Ocenia się, iż organizacja liczy około 2 tysięcy członków w 47 grupach o strukturze klanowej.

Początki jej działalności przypadły na lata osiemdziesiąte XX wieku i związane są ze strukturą tzw. nowej *camorry*. Organizacja grupy miała charakter wręcz religijny, który stanowił spoiwo decydujące o jej hermetyczności. Świadczy o tym złożony rytuał przyjęcia do grupy oraz przechodzenia na wyższe szczeble w jej hierarchii. Była ona niezwykle rozbudowana i liczyła 15 poziomów, a osiągnięcie każdego kolejnego wiązało się z określonym ceremoniałem. Podstawowym źródłem dochodów SCU był początkowo przemyt papierosów. Wykorzystywano bliskość wybrzeży b. Jugosławii, skąd sprowadzano do Włoch papierosy wyprodukowane w krajach bałkańskich, a nawet na Ukrainie jeszcze przed rozpadem ZSRR. Kolejny etap rozwoju SCU jest związany z wojną na Bałkanach i rozpadem Jugosławii. Grupa opanowała kanały dostaw broni dla walczących stron, za co otrzymywała i przemycała na Półwysep Apeniński narkotyki, głównie heroinę dostarczaną szlakiem bałkańskim. Rozpad Jugosławii, a szczególnie upadek komunizmu w Albanii, spowodowały masowy exodus obywateli tych krajów do Europy Zachodniej przez wybrzeże Włoch. *Sacra Corona Unita* przejęła kontrolę nad kanałami przemytu ludzi, a następnie rozwinęła system handlu ludźmi. Przedmiotem handlu były przede wszystkim kobiety z Albanii, Rosji i krajów bałkańskich. W ostatnich latach istnieją poważne sygnały, że SCU ma bliskie związki

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

z grupami przestępczymi zajmującymi się procederem masowego przemytu tysięcy uciekinierów z Afryki Północnej wstrząsanej wojnami etnicznymi i religijnymi.

Włoskie instytucje zwalczające przestępczość zorganizowaną

Centralną jednostką prokuratury włoskiej odpowiedzialną za zwalczanie przestępczości zorganizowanej jest powołana w 1991 roku Krajowa Dyrekcja Antymafijna ***(Direzione Nationale Antimafia* – DNA*).*** Celem jej powołania było ujednolicenie systemu nadzoru i koordynacji śledztw przeciwko przestępczości zorganizowanej na terenie całych Włoch. Na czele tej instytucji stoi Prokurator Krajowy do Walki z Mafią, a bezpośrednio czynności prowadzi 26 oddziałów okręgowych.

Ministerstwu Spraw Wewnętrznych podlega powstała 30 grudnia 1991 roku ***Direzione Investigativa Antimafia*** (**DIA**) – jednostka policyjna licząca ok. 1500 funkcjonariuszy, w której skład wchodzą oddelegowani przedstawiciele Policji Państwowej (*Polizia di Stato),* Karabinierów i Straży Skarbowej. DIA ma za zadanie koordynować czynności prowadzone przeciwko przestępczości zorganizowanej, prowadzi także samodzielne dochodzenia. W strukturze DIA wyróżnia się pion wywiadowczy, zbierający i analizujący informacje o grupach przestępczych i ich członkach, powiązaniach pomiędzy nimi oraz typujący przewidywane kierunki zagrożeń. Pion drugi – operacyjno-śledczy – zajmuje się bezpośrednio zwalczaniem zjawisk związanych z funkcjonowaniem przestępczości zorganizowanej i koordynuje działania policyjne. Na przykład znaczny nacisk położono na sprawdzanie prawidłowości przebiegu inwestycji publicznych, realizacji ofert przetargowych oraz typowanie podejrzanych transakcji. Kolejny pion DIA jest odpowiedzialny za działania międzynarodowe oraz międzynarodową wymianę informacji. Szczególną wagę przywiązuje się tutaj do współpracy w ramach Finansowej Grupy Operacyjnej FATF, której celem jest przeciwdziałanie praniu pieniędzy.

Wyjątkową rolę w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej odgrywa we Włoszech **Straż Skarbowa (*Guardia di Finanza*).** Jej podstawowym zadaniem jest zwalczanie przestępczości finansowej oraz przemytu. Dlatego podlega organizacyjnie Ministerstwu Skarbu i Finansów. Jest też bardzo widoczna w zwalczaniu jednego z największych obecnie zagrożeń, jakim jest nielegalna imigracja do Włoch osób pochodzących z krajów afrykańskich. Istnieje rozbudowana flota pod banderą tej służby. Historia *Guardia di Finanza* sięga XVIII wieku, kiedy powołano oddziały odpowiedzialne za nadzór nad bezpieczeństwem podatków, ceł i granic.

Obecna struktura organizacyjna Straży Skarbowej została ustalona w 1993 roku. Składa się z sześciu komend międzyregionalnych (*comandi interregionali*) nadzorujących pracę dwudziestu komend regionalnych (*comandi regionali*) i komend prowincjonalnych (*comandi provinciali*), stanowiących podstawę organizacji. Zwalczaniem przestępczości zorganizowanej powiązanej z praniem pieniędzy, terroryzmem i jego finansowaniem oraz przemytem narkotyków zajmuje się wyspecjalizowana *Gruppo d'Investigazione sulla Criminalità*

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Organizzata (GICO) wykorzystująca funkcjonariuszy działających „pod przykryciem". Za zwalczanie nielegalnego handlu narkotykami odpowiada *Gruppo Operativo Antidroga* (GOA), a bojowe działania antyterrorystyczne realizuje *Anti Terrorismo Pronto Impiego* (ATPI). Ponadto do zadań *Guardia di Finanza* należy wykrywanie oraz zwalczanie przestępczości gospodarczej na szkodę Unii Europejskiej.

Istotną rolę w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej odgrywa także korpus **Karabinierów (Carabinieri)** podległy Ministrowi Obrony Narodowej, ale realizujący także zadania stricte policyjne, w tym także wymierzone w przestępczość zorganizowaną. Odpowiadają za to dwie formacje: *Raggruppamento Operativo Speciale* (ROS) – grupa do operacji specjalnych, utworzona 3 grudnia 1990 roku. W chwili obecnej stanowi ona główny oddział Karabinierów skierowany do walki ze zorganizowaną przestępczością oraz terroryzmem. W strukturze ROS znajdują się pododdziały zajmujące się walką z przestępczością zorganizowaną, handlem narkotykami oraz dział analiz. Drugą z tych formacji jest *Gruppo di Intervento Speciale* (GIS) – grupa do interwencji specjalnych. Jej utworzenie było odpowiedzią rządu włoskiego na nasilające się ataki mafijne. Do głównych zalet GIS zalicza się wysoką gotowość operacyjną na terenie całego kraju. Jednostki GIS specjalizują się w sytuacjach odbijania zakładników oraz ochronie VIP-ów.

Zdecydowana poprawa skuteczności włoskich organów ścigania w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej w ostatnich latach związana jest z licznymi konfiskatami majątku grup przestępczych. Wartość uzyskanych w ten sposób środków jest tak znaczna, iż w 2010 roku została powołana specjalna **Krajowa Agencja ds. Administracji Dobrami Skonfiskowanymi.** Dysponuje ona obecnie majątkiem o wartości kilkunastu miliardów euro i ma za zadanie możliwie najbardziej efektywne jego zagospodarowanie. W skład tego majątku wchodzą m.in. dobra ziemskie, nieruchomości, zabytki, obiekty rekreacyjne. Trudności w sprzedaży tych dóbr nowym właścicielom wynikają przede wszystkim z obaw nabywców przed zemstą grup przestępczych. Występują też opory ze strony banków, gdyż przestępcy zagrożeni konfiskatą majątku zaciągają wysokie kredyty pod jego zastaw.

1.1.2. Azjatyckie grupy przestępcze

Japońskie: *yakuza* (*boryokudan*)

Wyspiarska Japonia, przez wieki praktycznie odcięta od kontaktów ze światem, charakteryzuje się specyficznymi tylko dla tego kraju formami więzi społecznych. Także japońskie organizacje przestępcze tworzyły się na bazie swoistych przesłanek i układów organizacyjnych, gdzie przenikały się obszary działalności legalnej i nielegalnej, lecz akceptowanej przez władzę.

Yakuza to tradycyjna nazwa japońskich zorganizowanych grup przestępczych. Wywodzi się od starej japońskiej gry karcianej i oznacza osobę, która przegrała. Początki *yakuzy* sięgają XVII wieku, kiedy po okresie długotrwałej wojny domowej władzę przejął cesarz

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Tokugawa. Spośród kilkuset tysięcy walczących po wszystkich stronach konfliktu zawodowych wojowników, samurajów, większość utraciła źródło utrzymania. Odtąd rozboje i wymuszenia były źródłem ich dochodów. Podstawą skuteczności tych działań było utrzymanie absolutnej lojalności w ramach każdej z grup. Stopniowo znaczny wpływ w nielegalnych grupach zdobywali z jednej strony legalnie działający drobni rzemieślnicy i kupcy oraz wędrowni handlarze – **tekiya**, organizujący się przeciwko wyzyskującym ich przedstawicielom władz – ludziom szoguna, a z drugiej strony organizatorzy niezwykle popularnych w Japonii gier hazardowych – **bakuto**. *Bakuto* poza prowadzeniem hazardu współpracowali w pewnym stopniu z władzami, stosując w ich interesie przemoc wobec robotników, zwłaszcza budowlanych, upominających się o swoje płace.

Druga połowa XIX wieku to w Japonii okres intensywnych zmian. Pierwszy etap uprzemysłowienia kraju, reform administracyjnych i wojskowych ukoronowany został sukcesami w wojnie mandżurskiej i spektakularnym zniszczeniem rosyjskiej floty wojennej pod Cuszimą. Państwo znacząco umocniło się politycznie i gospodarczo. *Yakuza* także przechodziła znaczącą ewolucję. Głęboko utajniono nadal bardzo dochodowy, nielegalny hazard, natomiast pogłębione zostały związki pomiędzy zorganizowaną przestępczością a światem polityki. Opowiedzenie się *yakuzy* po stronie rządzącej partii konserwatywno-nacjonalistycznej ułatwiło zarówno sprawowanie władzy, jak i opanowanie przez przestępcze podziemie znacznej części legalnych interesów, zwłaszcza w budownictwie i przemyśle stoczniowym. Okres swoistej koegzystencji państwa i struktur przestępczych trwał bez większych przeszkód do zakończenia II wojny światowej.

Powojenna amerykańska okupacja Japonii w połączeniu ze zniszczonym w znacznym stopniu przemysłem, słabą władzą wykonawczą, korupcją polityczną, brakami w zaopatrzeniu w podstawowe produkty wyjątkowo sprzyjały wzrostowi znaczenia grup przestępczych, których zakonspirowane struktury przetrwały wojnę. *Yakuza*, współpracując nadal z ugrupowaniami rządzącymi, opanowała podstawowe kanały zaopatrzenia ludności, wypierając z rynku przedsiębiorców zagranicznych, co spotkało się z poparciem nacjonalistycznie indoktrynowanej ludności. Po okupacji nastąpił bardzo szybki rozwój gospodarczy kraju, nie zmieniając bardzo silnych związków organizacji przestępczych z politykami.

Postacią, która odegrała bardzo istotną rolę w powojennej polityce japońskiej, był Yoshio Kodama. Przez wiele lat ten związany z *yakuzą* polityk, biznesmen, szpieg (w stopniu kontradmirała) miał ogromny wpływ na struktury polityczne. Wspomagał rząd w walce ze związkami zawodowymi aż do lat siedemdziesiątych XX wieku. Relacje pomiędzy *yakuzą* a rządem były ujawniane wielokrotnie, a najbardziej spektakularnym ich przykładem stała się „afera Lockheeda" ujawniona w 1976 roku, kiedy wyszły na jaw korupcyjne związki, w które zamieszany był premier Kakuei Tanaka. Grupy *yakuzy*, czerpiące tradycyjne zyski z hazardu, haraczu, przemytu i prostytucji, coraz szerzej wchodziły w sferę obrotu gruntami, kontrolę nad bankami, ubezpieczeniami i giełdą. Te działania, często przy użyciu gróźb przemocy (*bory oku)*, stawały się rosnącym zagrożeniem dla sprawnego funkcjonowania japońskiej

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

gospodarki. Nastąpił szereg aresztowań biznesmenów powiązanych z *yakuzą*, a związki pomiędzy nią a wielkimi podmiotami gospodarczymi zostały udowodnione przed sądami.

Na przełomie XX i XXI wieku w strukturach przestępczości zorganizowanej w Japonii nastąpiły istotne zmiany. Stagnacja gospodarcza w Japonii zwróciła uwagę władz na ograniczenia w międzynarodowych kontaktach gospodarczych, spowodowane m.in. także półoficjalnymi wpływami *yakuzy*. Wpływało to negatywnie na postrzeganie niektórych gałęzi japońskiej gospodarki na świecie. Ponadto firmy kontrolowane przez *yakuzę* często zaciągały w bankach pożyczki, których potem nie spłacały, co poważnie zagrażało płynności japońskiego systemu bankowego. Stąd też pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX wieku wydano pierwsze skuteczne przepisy regulujące odpowiedzialność za przestępstwa popełnione w zorganizowanych grupach przestępczych. Grupy te musiały zejść do podziemia, przestano afiszować się przynależnością do *yakuzy*. Nowe, zdecydowanie bardziej zakonspirowane japońskie grupy przestępcze zaczęto określać nazwą *boryokudan*.

W roku 2005 liczbę ich członków oceniano na 86,3 tys. osób, w tym 43 tys. stałych, działających oficjalnie. Obserwowany jest stały proces koncentracji zorganizowanych struktur przestępczych. Ocenia się, iż na terenie Japonii działa 21 grup *boryokudan*, z tego 76% stałych członków, czyli około 33 tys., jest członkami trzech największych grup, tj. **Yamaguchigumi**, **Inagawakai** i **Sumigoshikai**. Upadek niewielkich grup, opartych na więziach rodzinnych, został wymuszony zmianami, jakim podlega społeczeństwo japońskie. W ostatnich latach nastąpiło istotne rozluźnienie więzi rodzinnych, znaczny spadek liczby urodzeń (1,1 dziecka w przeciętnej rodzinie), zanik rodzin wielopokoleniowych, przenoszenie się ludzi do wielkich miast, rozluźnienie stosunków sąsiedzkich, niespotykana w innych krajach mobilność pracowników połączona z zanikiem tradycyjnego przywiązania do jednego, stałego miejsca pracy. Nastąpił także istotny wzrost bezrobocia. Tym samym zanikła charakterystyczna dla krajów azjatyckich duża rola kontroli społecznej, co spowodowało zmniejszenie poczucia bezpieczeństwa. Działanie *yakuzy* było przez wiele lat społecznie tolerowane, dziś obywatele już znacznie krytyczniej oceniają *boryokudan*. Spowodowało to widoczne ograniczenie propagowania działalności tych organizacji.

Sam fakt przynależności do *boryokudan* nie jest do dziś karalny. Sprawcy należy udowodnić popełnienie konkretnego przestępstwa. Konsekwencją tolerancji dla funkcjonowania kiedyś *yakuzy*, a obecnie *boryokudan*, jest traktowanie tych grup przez kodeks cywilny jako swoistego typu przedsiębiorstw, struktur gospodarczych. Wiąże się to między innymi z wprowadzeniem odpowiedzialności za szkody, jakie wyrządzają członkowie *boryokudan* innym osobom. Działalność tej organizacji objęta jest także przepisami prawa pracy, a liderzy grup traktowani jako pracodawcy.

Najbardziej charakterystycznymi cechami *boryokudan* są obecnie:

1. czerpanie dochodów z wymuszeń za „opiekę", także przy użyciu siły,
2. opanowanie rynku narkotykowego,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3 prowadzenie bardzo szerokiej działalności lichwiarskiej,
4 masowe wykorzystywanie do działalności przestępczej dużej liczby w tym celu zakładanych firm,
5 prowadzenie na wielką skalę złożonych operacji finansowych,
6 inwestowanie środków na giełdach,
7 umiędzynarodowienie działalności, szczególnie przez Hong Kong i Makao,
8 współpraca z grupami rosyjskojęzycznymi.

Obecnie tradycyjnie najsilniejsze obszary działalności mocno wtopionej w japońskie społeczeństwo *yakuzy* to:

1 hazard, w tym bardzo popularne wyścigi,
2 nielegalny obrót narkotykami,
3 prostytucja i przemysł rozrywkowy.

Największe wpływy *yakuza* wywiera tam, gdzie trafiają środki uzyskane z klasycznej przestępczości, tzn. przede wszystkim w inwestycjach budowlanych, obrocie gruntami, znacznej części rynku finansowego. Działalność ta ukryta jest za parawanem tzw. przedsiębiorstw fasadowych legalnie prowadzących działalność gospodarczą.

Między innym odnotowano wzrost przestępstw w sferze kradzieży z udziałem przemocy, dokonywanych przez profesjonalistów, zorganizowanej przestępczości narkotykowej, zastraszania ofiar, defraudacji, przestępstw komputerowych, w tym z wykorzystywaniem elektronicznych instrumentów płatniczych oraz oszustw internetowych i pornografii dziecięcej. W celu zwiększenia skuteczności walki z *boryokudan* wydano w Japonii w 2011 roku nowe przepisy dotyczące prania pieniędzy. Spenalizowały one po raz pierwszy wszelkie finansowe transakcje z grupami przestępczymi, co ma uniemożliwić tym organizacjom uczestnictwo w legalnych przedsięwzięciach gospodarczych. Niemniej jednak już po dwóch latach dopuszczono do prawie oficjalnego działania firmy kontrolowane przez *boryokudan*, zajmujące się usuwaniem skutków wybuchu reaktorów atomowych w elektrowni Fukushima w marcu 2011 roku. Ze względu na skrajnie niebezpieczne warunki pracy tylko te przedsiębiorstwa podjęły się realizacji zadań w warunkach zagrożenia dla życia i zdrowia.

Chińskie triady

Historia chińskich triad jest bardzo złożona. Niektóre źródła wspominają już o 25 roku n.e., kiedy to powstała grupa „Czerwone Brwi", do której odwołują się dziś niektóre z triad. Inne grupy wywodzą swoje tradycje od Stowarzyszenia Białego Lotosu, które w X wieku było ośrodkiem ruchu oporu przeciwko panowaniu dynastii Mandżuków. Stowarzyszenie o tej nazwie stanęło w XVII w. na czele walki przeciwko napływowej dynastii Quing i o przywrócenie panowania dynastii Ming. Po przegranej walce prześladowani powstańcy,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

nie mając innych źródeł utrzymania, zaczęli dokonywać wymuszeń, zajęli się przemytem, a następnie przejęli kontrolę nad handlem opium. Współczesne struktury triad wykształciły się na przełomie XIX i XX wieku. Nastąpiło ich szybkie rozprzestrzenienie związane z emigracją Chińczyków, przede wszystkim do innych krajów azjatyckich oraz Stanów Zjednoczonych. Działające w USA triady znane są jako „tongi". Po ustanowieniu w Chinach republiki triady poparły pierwszego prezydenta Chin Sun Jat Sena. W tym okresie triady były tolerowane przez państwo, a nawet cieszyły się pewnymi przywilejami. Jednym z nich była przyznana w 1927 roku przez gen. Czang Kaj-Szeka koncesja na uprawę i obrót opium oraz prowadzenie loterii państwowej. Tradycyjnie też zajmowały się ciągle kontrolą hazardu, lichwą i wymuszeniami haraczu Sytuacja zmieniła się, gdy w 1949 roku do władzy doszli komuniści pod wodzą Mao Zedonga. Triady zostały zmuszone do działalności głęboko konspiracyjnej. W związku z ogromną emigracją ludności Chin znacznie poszerzyły swoje wpływy za granicą. Głównym źródłem ich dochodów stała się kontrola uprawy i obrotu narkotykami. Opanowały rejon tzw. „złotego trójkąta" na pograniczu Laosu, Birmy i Tajlandii. Przejęły też kontrolę nad znaczną częścią hazardu w Hong Kongu i w Makau. W Europie główne ośrodki lokalizacji triad to Wielka Brytania, Holandia, Francja, Włochy i Czechy. Ośrodek kierowniczy triad od lat osiemdziesiątych XX wieku znajduje się w Londynie. Jego zadaniem jest przede wszystkim koordynacja działań poszczególnych triad w celu uniknięcia sporów i walk pomiędzy nimi. Przykładem takiej sytuacji była w latach dziewięćdziesiątych wojna triad z Singapuru i Hongkongu o opanowanie rynku heroiny w Amsterdamie. Gdy w Chinach nastąpiła istotna liberalizacja gospodarcza i ustrojowa, triady mogły znów podjąć tam swoją działalność. Od początku XXI wieku odnotowano znaczny ich rozwój. W symbiozie ze skorumpowanymi przedstawicielami władz chińskich zajmują się obecnie przede wszystkim praniem pieniędzy na wielką skalę, do czego wykorzystywany jest nie mający precedensu na świecie chiński program inwestycyjny. Wielkość tych operacji ocenia się na ok. 20 mld euro rocznie. *Tongi* działające w USA zajmują się przemytem ludzi, handlem bronią oraz dopuszczają się zabójstw na zlecenie. Pomimo tak różnorodnych form działalności współczesne triady nadal kierują się ustalonymi wiele lat temu tradycyjnymi zasadami:

1. zachowania szczególnej przyzwoitości wobec rodzin braci z triady,
2. opieki nad braćmi jej wymagającymi,
3. dożywotniego pozostawania w strukturze triady,
4. absolutnej lojalności wobec rodziny w razie aresztowania członka triady,
5. pomocy braciom, wobec których państwo prowadzi czynności,
6. rozstrzygania wszelkich sporów w ramach rodziny tylko polubownie,
7. zakazu udzielania jakiejkolwiek pomocy osobom działającym przeciwko interesom rodziny,
8. nakazu milczenia w kontaktach zarówno z przedstawicielami władz, jak i w razie wymuszania informacji o rodzinie i jej interesach.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Z łatwością można zauważyć, że zasady te są istotnie zbieżne z zasadami obowiązującymi członków mafii.

1.1.3. Przestępczość zorganizowana w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i w Ameryce Południowej

Przestępczość zorganizowana w Stanach Zjednoczonych

Zorganizowane grupy przestępcze w Stanach Zjednoczonych miały przez wiele lat charakter etniczny. Wpłynęła na to masowa imigracja, trudności z asymilacją nowo przybyłych zza oceanu oraz trudne warunki życia w enklawach etnicznie jednorodnych. Stąd pierwsze duże grupy rekrutowały się spośród Włochów, głównie Sycylijczyków, a także Irlandczyków oraz Żydów.

Najszybciej zorganizowały się włoskie grupy przestępcze, które przeniosły do Stanów Zjednoczonych struktury sycylijskiej mafii oparte na powiązaniach rodzinnych. Stąd wzięła się ***cosa nostra*** („nasza sprawa") jako określenie włoskich grup przestępczych w Stanach Zjednoczonych. Współczesna ***cosa nostra*** jest już jednak organizacją do głębi amerykańską i niewiele ją łączy z dawną mafią sycylijską.

Burzliwy rozwój organizacji przestępczych nastąpił po I wojnie światowej, gdy tysiące zdemobilizowanych żołnierzy z trudnością adaptowało się do życia w cywilu, do przestrzegania przyjętych w amerykańskim społeczeństwie norm moralnych i prawnych. Impulsem intensywnego rozwoju przestępczości zorganizowanej stało się wprowadzenie w Stanach Zjednoczonych powszechnej prohibicji. Zakaz produkcji i sprzedaży alkoholu wydany w dniu 17 stycznia 1920 roku nie został zaakceptowany przez społeczeństwo. Nastąpiło bardzo niebezpieczne porozumienie pomiędzy znaczną częścią obywateli a dostarczającymi alkohol grupami przestępczymi. Gangsterzy zaspokajali popyt na alkohol i uzyskiwali z tego tytułu ogromne dochody, które w znacznym stopniu przeznaczano na dalszy rozwój produkcji, przemytu i handlu alkoholem oraz zapewnienie tym przedsięwzięciom bezpieczeństwa. Na nieznaną dotąd skalę kwitła korupcja zarówno w lokalnej oraz stanowej administracji, jak i w policji oraz wymiarze sprawiedliwości. Równocześnie grupy przestępcze wprowadziły powszechne w niektórych miastach wymuszanie opłat (*reket*) za „ochronę" dla kupców i drobnych przedsiębiorców. Wprowadzono członków grup do władz bardzo silnych organizacji związkowych, co wiązało się ze ściąganiem od właścicieli przedsiębiorstw, zarządów wielkich firm oraz portów wysokich opłat za zaniechanie przynoszących wielkie straty akcji strajkowych. Prawie całkowicie opanowano także działalność związaną z bardzo popularnymi w Stanach Zjednoczonych zakładami bukmacherskimi i hazardem. Symptomatyczne dla funkcjonowania grup przestępczych w Stanach Zjednoczonych były pierwsze kłopoty z legalizacją dochodów uzyskiwanych z nielegalnego obrotu alkoholem w okresie prohibicji. Wywodzi się stąd określenie „prania brudnych pieniędzy" związane z siecią pralni publicznych, jakimi posługiwał się Al Capone.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Legalne dochody z tych pralni były wykorzystywane do maskowania środków pochodzących z przestępczej działalności nielegalnej.

Od lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku rozpoczyna się powolna ewolucja amerykańskich grup przestępczych. Więzy etniczne, chociaż ciągle bardzo istotne (rozwój grup azjatyckich, rosyjskich), są zastępowane porozumieniami mającymi na uwadze osiągnięcie maksymalnego zysku. Z jednej strony następuje konsolidacja grup wokół określonego celu, jakim jest opanowanie konkretnej gałęzi „przestępczego biznesu" na danym terenie, w całym kraju lub nawet na skalę międzynarodową. Z drugiej strony powstają grupy wyspecjalizowane w wybranych kierunkach działalności, jak przemyt dowolnego towaru, łącznie z przemytem ludzi, pranie pieniędzy, osiąganie określonego wpływu na administrację, co wiąże się ze skutecznym lobbingiem wśród przedstawicieli administracji wszystkich szczebli. Zmiany w funkcjonowaniu przestępczości zorganizowanej w są w Stanach Zjednoczonych w dużym stopniu zbliżone od wielu lat do przekształceń występujących w legalnie działających przedsiębiorstwach czy gałęziach gospodarki.

Współczesne zagrożenia przestępczością zorganizowaną w Stanach Zjednoczonych

Po raz pierwszy problem zwalczania zorganizowanych grup przestępczych został poważnie potraktowany w Chicago w 1919 roku. Powołano tam Chicago Crime Commission – obywatelską organizację skupiającą początkowo przedstawicieli biznesu. Jej celem było wskazanie tych zjawisk, które umożliwiają przestępcom bezpiecznie funkcjonowanie poza granicami prawa. Zwrócono zwłaszcza uwagę na nikłe zainteresowanie społeczeństwa zwalczaniem przestępczości zorganizowanej oraz niekompetencję i korupcję w organach ścigania.

Współczesne oceny zagrożeń przestępczością zorganizowaną w Stanach Zjednoczonych wskazują, iż od początku kryzysu ekonomicznego, tj. od roku 2008, nastąpił w tym kraju niezwykle silny rozwój zorganizowanych grup przestępczych. Wydaje się, iż najbardziej wiarygodne w tym zakresie są oceny dokonywane przez **National Gang Intelligence Center**, czyli jednostki wywiadu kryminalnego FBI. Zostały one przedstawione w marcu 2013 roku przez dyrektora FBI Roberta S. Muellera.

W latach 2009–2013 wystąpił w USA niespotykany wzrost – o 40% – liczby osób powiązanych ze zorganizowanymi grupami przestępczymi. Do 33 tys. gangów należy tam ok. 1 mln 400 tys. osób. Największe ośrodki przestępczości zorganizowanej to Los Angeles – ponad 100 tys. członków, i Chicago – ponad 60 tysięcy członków, ale największy przyrost liczby nowych gangsterów nastąpił na południowym wschodzie i północnym wschodzie USA. Najszybciej rozwija się gang Surenos składający się z imigrantów z Ameryki Środkowej, a także MS-13, 18th Street i Florencia 13. Gangi prowadzą niezwykle agresywną rekrutację w środowiskach zagrożonych narkomanią, w zakładach karnych, wśród osób zagrożonych ubóstwem ze względu na niespłacalne kredyty udzielane łatwo przez banki przed kryzysem. Grupy te z reguły współpracują ze sobą, nawet gdy niegdyś prowadziły walki; swoim zainteresowaniem obejmują coraz nowsze obszary działania. Nadal

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

podstawowe obszary zagrożeń to ściąganie haraczu w wybranych obszarach (dzielnic, poszczególnych ulic), napady z bronią, handel narkotykami, obrót bronią, oszustwa, kontrola prostytucji i hazardu. Gangi azjatyckie specjalizują się w przestępczości gospodarczej, przemycie ludzi i narkotyków. Ich penetrację przez organy ścigania utrudnia bariera językowa oraz ograniczenia wynikające z pewnego zasklepienia się w obrębie własnego kręgu kulturowego.

Najbardziej typowe struktury gangsterskie w USA to:

1. gangi lokalne (*neighborhood gangs)* – bardzo liczne, o słabo rozbudowanej strukturze, zajmujące się głównie działalnością dilerską;
2. gangi uliczne (*street gangs)* – najczęściej występująca forma przestępczego zorganizowania w USA, liczą ok. 1140 tys. członków. Obejmują określony teren, dla realizacji swoich celów doraźnie łączą się i współpracują ze sobą;
3. gangi więzienne (*prison gangs)* – funkcjonują wewnątrz zakładów karnych wśród osób odbywających kary pozbawienia wolności. Zwraca uwagę fakt, że w USA kary pozbawienia wolności odbywa ponad 2 miliony osób, głównie Afroamerykanów oraz Latynosów. Jest to wynikiem prowadzonej od lat dziewięćdziesiątych polityki „twardego karania", czyli ostrego reagowania nawet na drobne przestępstwa, oraz podniesienia kar za handel narkotykami, pobicia, włamania i zgwałcenia. W kilku stanach za trzecie kolejne, nawet drobne przestępstwo, grozi dożywocie. Gangi więzienne liczą ponad 230 tys. członków, posiadają wypracowane kanały kontaktowania się z grupami zewnętrznymi, stanowią istotną bazę werbunkową dla struktur przestępczości zorganizowanej;
4. gangi motocyklowe (*Outlaw Motorcycle Gangs – OMGs)* – wywodzące się z legalnych stowarzyszeń miłośników motocykli, stanowią przedsionek zorganizowanej przestępczości kryminalnej, liczą ok. 44 tys. członków;
5. *One Percenter OMGs* – mocniej zakonspirowane, zaawansowane struktury przestępcze wywodzące się z gangów motocyklowych. Ich liczbę ocenia się na około 300; przestrzegają surowej dyscypliny wewnętrznej, ściśle selekcjonują członków, prowadzą rozwiniętą działalność kryminalną także poza USA.

Nowym zjawiskiem są tzw. **gangi hybrydowe**. Są to grupy multietniczne o dość luźnych strukturach organizacyjnych. Mieszają się tam symbole grup czy charakterystyczny sposób ubierania. Ich członkowie nie wiążą się z konkretną grupą na stałe, mogą „pracować" dla kilku grup. Takim gangiem jest typowo kryminalny Juggalos.

Poza dobrze znanymi dotychczas formami przestępczości, takimi jak przemyt i handel narkotykami w porozumieniu z gangami meksykańskimi, gangi ze wschodu kraju zaczynają zajmować się przemytem ludzi, sutenerstwem, kradzieżą tożsamości w połączeniu z przestępstwami ubezpieczeniowymi i lichwą, oszustwami kredytowymi. Są one mniej ryzykowne niż handel bronią czy rozboje.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Zmieniły się istotnie struktury organizacyjne dużych grup przestępczych o zasięgu międzynarodowym. Struktury te są z reguły płaskie, mają charakter sieciowy. Wynika to z zaangażowania w nowe formy przestępstw, takie jak oszustwa giełdowe, bankowe, cyberprzestępczość, kradzież tożsamości, handel ludźmi. FBI zwraca uwagę na związki amerykańskiej przestępczości zorganizowanej z obszarem Afryki Zachodniej i Azji Południowo-Wschodniej.

Organy ścigania duże znaczenie przypisują zwalczaniu uprowadzeń dla okupu. Zostały zorganizowane i przygotowane zespoły szybkiego reagowania z szerokim wykorzystaniem osiągnięć wiedzy kryminalistycznej oraz techniki cyfrowej.

Rozpoznanym zagrożeniem ze strony zorganizowanych grup przestępczych w USA są ataki w cyberprzestrzeni, mające charakter zarówno przestępstw gospodarczych, jak i znamiona terroru kryminalnego.

Gangi przywiązują duże znaczenie do penetracji organów ochrony prawa oraz innych instytucji państwowych. Ich członkowie wstępują do służby w policji, w kancelariach prawniczych, aby uzyskiwać dostęp do baz danych, poznawać metody działania organów ścigania. Również w armii USA ujawniono członków 53 gangów, których zadaniem było zdobywanie wiedzy o najnowszych rodzajach broni i taktyce działań wojskowych.

System zwalczania przestępczości zorganizowanej w Stanach Zjednoczonych

Po raz pierwszy problem zwalczania zorganizowanych grup przestępczych został poważnie potraktowany w Chicago w 1919 roku. Powołano tam **Chicago Crime Commission** – obywatelską organizację skupiającą początkowo przedstawicieli biznesu. Jej celem było wskazanie tych zjawisk, które umożliwiają przestępcom bezpieczne funkcjonowanie poza granicami prawa. Zwrócono zwłaszcza uwagę na nikłe zainteresowanie społeczeństwa zwalczaniem przestępczości zorganizowanej oraz niekompetencję i korupcję w organach ścigania.

W 1931 roku prezydent Herbert Hoover powołał specjalną komisję (*Wickersham Commission*), której zadaniem miało być wszechstronne zbadanie zjawiska przestępczości w Stanach Zjednoczonych. Zainteresowano się szczególnie wpływem prohibicji na wzrost przestępczości, jej kosztami, w tym także społecznymi, oraz skutecznością sądów i policji. Zwrócono też uwagę na problem „oficjalnego bezprawia" jako efektu zorganizowanej przestępczości.

Kolejną próbą zbadania zjawiska przestępczości zorganizowanej w Stanach Zjednoczonych było powołanie w 1966 roku przez prezydenta Lyndona Johnsona Komisji Specjalnej do spraw Stosowania Prawa i Wymiaru Sprawiedliwości (*Commission on Law Enforcement and Administration of Justice*). Efektem prac tej komisji było między innymi dokładne zdefiniowanie pojęcia przestępczości zorganizowanej, wskazując po raz pierwszy, iż zorganizowane struktury przestępcze działają na wzór legalnych karteli i poza przestępstwami prowadzą także działalność legalną, uczestnicząc w ogólnej wymianie rynkowej.

W 1970 roku został zatwierdzony zbiór przepisów zawierający między innymi tzw. ustawy RICO (*Racketeer Influence and Corrupt Organizations*), w których zdefiniowano pojęcie przestępczości zorganizowanej, obejmujące takie przestępstwa federalne, jak:

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

1. łapownictwo,
2. łapownictwo sportowe,
3. fałszowanie pieniędzy,
4. przywłaszczanie i sprzeniewierzanie funduszy państwowych,
5. oszustwa,
6. pranie pieniędzy,
7. przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości,
8. dokonywanie zabójstw na zlecenie,
9. handel narkotykami,
10. przemyt na znaczną skalę,
11. paserstwo,
12. uprowadzenia,
13. hazard,
14. podpalenia,
15. rabunek,
16. osiąganie zysku z prostytucji i seksualne wykorzystywanie dzieci,
17. wymuszenia,
18. obrót materiałami nieprzyzwoitymi,
19. obrót substancjami kontrolowanymi bądź katalogowanymi środkami chemicznymi, jeżeli podlegają one oskarżeniu zgodnie z prawem każdego stanu i grozi za nie kara więzienia powyżej jednego roku.

Niektórzy naukowcy w Stanach Zjednoczonych zwracają uwagę na kształtowanie się obecnie warunków w pewien sposób znów umożliwiających szybki rozwój przestępczości zorganizowanej. Tym razem przyczyną jest upadek gett etnicznych i wzrost biedy w wielkich miastach, rosnące bezrobocie, upadek szkół publicznych, przychodni medycznych i szpitali dla biednych. W zamian oferuje się politykę represji, gloryfikację państwa karzącego, wzmacnianie policji, sądów i więziennictwa.

Federalne Biuro Śledcze (*Federal Buerau of Investigation* – FBI)

Organem, który spełnia najistotniejszą rolę w walce ze zorganizowaną przestępczością w Stanach Zjednoczonych, jest **Federalne Biuro Śledcze** (**Federal Buerau of Investigation** – **FBI**). Zostało ono powołane już w 1908 roku, z myślą o ściganiu przestępców przekraczających granice stanowe. Przez pierwszych kilkadziesiąt lat działalności FBI jednak nie wykazywało większego zainteresowania zorganizowanymi grupami przestępczymi, koncentrując działania raczej na pojedynczych przypadkach zdarzeń o charakterze ponadstanowym. Szef FBI John Edgar Hoover główny nacisk skierował na wykrywanie sprawców napadów na banki i częstych w tym okresie uprowadzeń. W latach trzydziestych XX wieku na polecenie prezydenta Franklina D. Roosevelta FBI stało się przede wszystkim służbą

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

kontrwywiadu i zajmowało rozpracowywaniem szpiegów działających na terenie Stanów Zjednoczonych. Dalsze zmiany doprowadziły do przekształcenia FBI w policję polityczną, zajmującą się zwalczaniem działalności „wywrotowej". W tym celu prezydent Roosevelt zezwolił FBI między innymi na stosowanie w takich sprawach podsłuchów telefonicznych na nieograniczoną skalę.

Dopiero gdy w 1957 roku policji stanu New York, po otrzymaniu informacji, iż w jednej z posiadłości pod miasteczkiem Apalachin w stanie New York odbywa się spotkanie grupy gangsterów, udało się zatrzymać takie tuzy świata przestępczego z terenu całych Stanów, jak Vito Genovese, Carlo Gambino, Meyer Lansky, Sam Giancana i kilkunastu innych, FBI doceniło zagrożenie i rozpoczęło zakrojone na wielką skalę działania antymafijne.

W chwili obecnej do priorytetowych zadań FBI należą:

1. działania antyterrorystyczne;
2. kontrwywiad;
3. zwalczanie cyberprzestępczości – obejmujące takie kierunki, jak:
   a. przeciwdziałanie włamaniom do najważniejszych w kraju systemów informatycznych oraz rozpowszechnianiu złośliwych wirusów zagrażających bezpieczeństwu tych systemów,
   b. identyfikacja i likwidacja „drapieżników seksualnych" wykorzystujących Internet do nawiązywania kontaktów z dziećmi i ich seksualnego molestowania, a także przeciwdziałanie produkcji, rozpowszechnianiu i posiadaniu pornografii dziecięcej,
   c. ochrona krajowej własności intelektualnej i jej konkurencyjności,
   d. wykrywanie i rozbijanie krajowych i międzynarodowych grup przestępczych wykorzystujących Internet do dokonywania oszustw na wielką skalę;
4. zagrożenie bronią masowego rażenia;
5. zwalczanie przestępczości korupcyjnej:
   a. korupcji w instytucjach rządowych,
   b. korupcji wyborczej,
   c. zagranicznych praktyk korupcyjnych;
6. ochrona praw człowieka;
7. zwalczanie przestępczości zorganizowanej.

Istotne zagrożenie przestępczością zorganizowaną w ostatnich latach wynika według ocen FBI ze współpracy zorganizowanych grup lokalnych z grupami rosyjskimi, jakie trafiły do Stanów Zjednoczonych po upadku ZSRR, grupami afrykańskimi (głównie nigeryjskimi) zajmującymi się przemytem narkotyków oraz oszustwami na rynku finansowym oraz grupami z Europy Wschodniej, głównie węgierskimi i rumuńskimi. Grupy te swoją obecność w Stanach Zjednoczonych zaznaczają przede wszystkim najpierw jako partnerzy miejscowych organizacji, a potem zdobywają pozycję wiodącą w kontaktach z organizacjami miejscowymi. Przede wszystkim odnosi się to do uzyskiwania wpływów na lokalnym

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

rynku finansowym, przejmowania kontroli nad związkami zawodowymi, zwłaszcza w takich branżach, jak budownictwo i zagospodarowanie odpadów. Tradycyjnie też posiadają mocną pozycję na rynku narkotykowym, w sferze *reketu*, czyli wymuszeń, nie wahają się również przed użyciem siły. Praktycznie opanowały podziemny biznes prostytucji oraz handel ludźmi.

Długofalowym celem działalności FBI w sferze zwalczania przestępczości zorganizowanej jest przede wszystkim rozpoznanie i rozbicie dużych krajowych i międzynarodowych grup przestępczych. Opracowany do realizacji tego celu *Organized Crime Program* przewiduje:

1. zastosowanie metod pozwalających na maksymalne wykorzystanie ograniczonych środków instytucji,
2. ukierunkowanie działań na powiązane ze sobą krajowe i międzynarodowe grupy przestępcze i systematyczną ich likwidację,
3. stałe zainteresowanie regionalnymi grupami przestępczymi, w tym przede wszystkim zajmującymi się wymuszeniami,
4. doprowadzenie do konsekwentnego ich rozbijania lub przynajmniej znaczącego osłabienia.

Za koordynację działań związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej odpowiada *Organized Crime Section* działająca w siedzibie głównej FBI w Waszyngtonie. W swoich przedsięwzięciach zwalczających przestępczość zorganizowaną OCS oparła się na kryteriach etnicznych. Składa się ona z trzech oddziałów, które zajmują się:

1. grupami włoskimi (*cosa nostra*),
2. grupami europejskimi i bliskowschodnimi,
3. grupami afrykańskimi i azjatyckimi.

Istotną częścią zadań realizowanych przez FBI w obszarze zwalczania przestępczości zorganizowanej jest rozpoznawanie i likwidacja zorganizowanych form przestępczości „białych kołnierzyków". Priorytety FBI w tym zakresie obejmują przedsięwzięcia dotyczące:

1. naruszeń prawa antymonopolowego,
2. oszustw upadłościowych,
3. oszustw w sferze opieki społecznej,
4. oszustw ubezpieczeniowych,
5. prania pieniędzy,
6. oszustw hipotecznych,
7. kradzieży własności intelektualnej,
8. oszustw giełdowych i w obrocie papierami wartościowymi.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Centrala FBI zajmuje się koordynacją i wspomaganiem najważniejszych śledztw, w czym wspierają ją oficerowie łącznikowi FBI rezydujący w 56 krajach. Na terenie Stanów Zjednoczonych znaczną rolę w skutecznym zwalczaniu grup zorganizowanych odgrywają doraźnie powoływane grupy zadaniowe (**task forces**) składające się z oficerów różnych służb i agencji zajmujących się rozpracowaniem tej samej grupy przestępczej (W Polsce, wykorzystując zasady przyjęte w FBI od 1998 roku w Biurze do walki z Przestępczością Zorganizowaną Komendy Głównej Policji, a następnie w Centralnym Biurze Śledczym, organizowano tzw. grupy zadaniowe do realizacji szczególnie złożonych przedsięwzięć przeciwko zorganizowanym grupom przestępczym). Znaczącym przykładem skuteczności funkcjonowania grup zadaniowych było jednoczesne rozbicie w styczniu 2011 roku struktur pięciu rodzin mafijnych – Colombo, Gambino, Bonnano, Genovese i Luchese. W operacji obejmującej kilka stanów wzięło udział około 800 agentów FBI. Efektem było aresztowanie 125 osób pod zarzutem zabójstw, wymuszeń, rozbojów, podpaleń, handlu narkotykami. Dużym sukcesem było aresztowanie bossów i doradców rodziny Colombo, kontrolującej związek zawodowy pracowników budownictwa oraz cementowni, a także syndykat pracowników portowych.

Agencja do Walki z Narkotykami (*Drug Enforcement Administration* – DEA)

Agencja powstała w 1973 roku jako jeden z elementów struktury Departamentu Sprawiedliwości. Jej poprzednikiem było istniejące w latach 1968–1973 Biuro Narkotyków i Niebezpiecznych Substancji, wywodzące się z działającego w latach 1927–1930 Biura ds. Prohibicji, a w latach 1930–1968 Biura Narkotyków Departamentu Skarbu.

Struktura DEA obejmuje 221 biur krajowych w koordynowanych 21 obszarach obejmujących jeden lub kilka stanów. Ponadto za granicą działa 86 biur zagranicznych w 67 krajach. DEA zatrudnia ok. 11 tysięcy osób, w tym ok. 5000 to agenci specjalni.

Podstawowym zadaniem Agencji jest kontrola przestrzegania przepisów obowiązujących w Stanach Zjednoczonych w zakresie uprawy, produkcji i handlu substancjami, które nie są dopuszczone do legalnego obrotu, oraz wspieranie programów ukierunkowanych na zredukowanie dostępności tych substancji na rynku krajowym i międzynarodowym. Cele te agencja realizuje przez:

1. prowadzenie postępowań i przygotowanie materiałów oskarżających w sprawach o ciężkie naruszenia przepisów na poziomie międzystanowym i międzynarodowym,
2. prowadzenie postępowań i przygotowanie materiałów oskarżających wobec grup przestępczych używających przemocy i terroryzujących mieszkańców przez zastraszanie,
3. zarządzanie krajowym programem wywiadu narkotykowego we współpracy z federalnymi i zagranicznymi instytucjami w zakresie gromadzenia, analizy i wymiany informacji na poziomie strategicznym i operacyjnym,
4. konfiskatę i przepadek wartości pochodzących lub służących do popełniania przestępstw narkotykowych,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

5 kontrolę przestrzegania przepisów ustawy o substancjach podlegających kontroli (*Controlled Substances Act*) w zakresie ich uprawy, produkcji i dystrybucji oraz udzielanie zezwoleń na ich legalną produkcję,
6 koordynację i współpracę z instytucjami federalnymi, stanowymi i lokalnymi zwalczającymi narkomanię, zwłaszcza w zakresie prowadzenia śledztw na skalę ponadlokalną,
7 koordynację i kooperację z instytucjami federalnymi, stanowymi i lokalnymi w realizacji programów ukierunkowanych na zmniejszenie dostępu do nielegalnych substancji na rynku amerykańskim oraz szkolenie służb innych krajów,
8 odpowiedzialność przed kierownictwem Sekretariatu Stanu za realizację międzynarodowych programów współpracy w zakresie zwalczania przestępczości narkotykowej,
9 współpracę z ONZ, Interpolem i innymi organizacjami w realizacji międzynarodowych programów antynarkotykowych.

United States Secret Service

Secret Service znana jest na całym świecie przede wszystkim jako służba powołana do ochrony najważniejszych VIP-ów USA, czyli aktualnego i byłych prezydentów oraz ich rodzin, wiceprezydentów, głów państw odwiedzających USA, oficjalnych przedstawicieli USA w misjach za granicą oraz innych osób, którym ochronę przyznał prezydent. Obowiązki te powierzono *Secret Service* dopiero w 1901 roku. Sama instytucja istnieje od 1865 roku i znajdowała się w strukturze Ministerstwa Skarbu. Jej zadaniem było od samego początku zwalczanie przestępstw związanych z fałszowaniem obiegowych banknotów i monet oficjalnej waluty USA.

Od 1984 roku zadania *Secret Service* zostały kilkakrotnie poszerzone i obejmują obecnie m.in.:

1 zwalczanie fałszowania pieniędzy,
2 zwalczanie przestępstw godzących w system finansowy USA,
3 zwalczanie oszustw komputerowych i telekomunikacyjnych oraz telemarketingowych,
4 zwalczanie fałszowania dowodów tożsamości, paszportów i wiz oraz znaczków pocztowych,
5 przeciwdziałanie przestępstwom związanym z elektronicznym transferem pieniędzy,
6 walkę z praniem pieniędzy pochodzących z przestępstw na rynku finansowym,
7 wykrywanie sprawców zamachów na urządzenia bankomatowe.

Secret Service posiada uprawnienia do działań także poza obszarem Stanów Zjednoczonych.

Biuro ds. Alkoholu, Tytoniu, Broni Palnej oraz Materiałów Wybuchowych (*Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives* – ATF)

Kolejną instytucją federalną uprawnioną do realizacji zadań w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej jest ATF. Biuro powstało w 1972 roku i podlega Ministerstwu Sprawiedliwości USA. Zadania ATF obejmują zagadnienia dotyczące:

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

1. zwalczania i wykrywania najpoważniejszych przestępstw związanych z użyciem broni i materiałów wybuchowych, w tym zorganizowanych form takiej działalności,
2. nielegalnego obrotu bronią,
3. nielegalnego użycia i gromadzenia materiałów wybuchowych,
4. aktów terrorystycznych związanych z użyciem broni i materiałów wybuchowych,
5. nielegalnego obrotu alkoholem i wyrobami tytoniowymi.

Biuro zatrudniało w 2014 roku 4803 osoby, w tym 2490 agentów specjalnych w USA i poza ich granicami.

Przestępczość zorganizowana w Meksyku

Od początku XXI wieku można mówić o bezpośrednim zagrożeniu dla funkcjonowania państwa, jakie wynika z działalności zorganizowanych grup przestępczych w Meksyku. Od lat trzydziestych XX wieku Meksykiem rządziła Partia Rewolucyjno-Instytucjonalna (PRI), powstała po ponad dwudziestoletnich walkach noszących wszystkie znamiona wojny domowej, w których zginęło ponad milion osób. Kilkadziesiąt lat rządów o charakterze „miękkiego" autorytaryzmu utrzymywało w ryzach także i zorganizowaną przestępczość, bujnie rozkwitającą w krajach Ameryki Południowej. Najkrótsze szlaki przemytu narkotyków do Stanów Zjednoczonych, opanowane przez kartele i gangi narkotykowe z Kolumbii, Peru i Boliwii, musiały przebiegać przez terytorium Meksyku. Granica pomiędzy Meksykiem a USA liczy 3140 km i jest niezwykle trudna do skutecznej kontroli, pomimo stosowania najnowocześniejszych środków, z wykorzystaniem techniki inwigilacji kosmicznej włącznie. Władze meksykańskie tolerowały przez lata działalność przemytniczą meksykańskich grup przestępczych dostarczających początkowo na rynek amerykański marihuanę, a później kokainę. Rozwinięta została ścisła współpraca tych grup ze strukturami przestępczości zorganizowanej w Stanach Zjednoczonych. Wartość przemyconych narkotyków jest praktycznie niemożliwa do oceny. Według władz federalnych tylko jedna z grup działających na granicy amerykańsko-meksykańskiej w pierwszej połowie lat osiemdziesiątych i operująca drogą lotniczą miała przemycić kokainę o wartości ok. 15 mld dolarów. Prawdziwy rozkwit meksykańskiej przestępczości zorganizowanej nastąpił po oddaniu władzy przez PRI w wyborach w 2000 roku. Liberalizacja i decentralizacja władzy spowodowała szybkie podporządkowanie większości władz lokalnych strukturom przestępczym. Sytuacja wymknęła się spod kontroli władz centralnych. Największe grupy przestępcze na początku XXI wieku to tzw. początkowy kartel Los Tejas, Juarez i kartel z Zatoki, a później kartel Los Zetas i Sinaloa. W 2005 roku sojusz karteli Los Zetas i z Zatoki pokonał na północy Meksyku kartel Sinaloa. W 2006 roku prezydent Meksyku Felipe Calderón wypowiedział meksykańskim kartelom narkotykowym totalną wojnę. Nie dowierzając skorumpowanej w znacznym stopniu policji, skierował do walki z gangami oddziały wojskowe. W trakcie tych walk w ciągu 5 lat zginęło ponad 34 tysiące osób, w tym w samym 2010 roku ponad 15 tysięcy.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Jak oceniali przedstawiciele meksykańskich federalnych służb bezpieczeństwa, zabito 30 913 osób w ramach egzekucji dokonywanych przez gangi narkotykowe, 3153 osoby w porachunkach pomiędzy kartelami oraz 546 przedstawicieli władz. Nie powstrzymało to jednak przemytu narkotyków na granicy między Meksykiem i USA. W listopadzie 2010 roku ujawniono w okolicy Tijuany przy granicy z Kalifornią jednorazowy przemyt najpierw 30 ton, a po kilku dniach kolejnych 17 ton marihuany, przez tunel o długości 800 metrów. Nie zdały egzaminu „wirtualne ogrodzenia" zabezpieczające odcinki granicy meksykańsko-amerykańskiej, które od 2006 roku łączyły w jeden system kamery wideo, radary, czujniki ruchu i inne urządzenia mające wykrywać przemytników. Administracja prezydenta Obamy zrezygnowała w 2011 roku z tego projektu, kosztującego ponad 1 miliard dolarów. W zamian za to zwiększyło się dofinansowanie dla rządu meksykańskiego na koszty wojny z kartelami. Podjęto także szereg przedsięwzięć mających na celu skuteczniejsze rozpoznanie i efektywniejszą likwidację karteli, w tym wykorzystanie amerykańskich samolotów bezzałogowych Predator i Global Hawk oraz załogowych przechwytujących połączenia telefoniczne. Przygotowano i przeszkolono wspólnie ze służbami amerykańskimi nowe siły policyjne. W USA powołano do koordynacji działań na granicy z Meksykiem ośrodek wywiadu kryminalnego – *El Paso Inelligence Center*. W 2012 roku minister spraw wewnętrznych Meksyku poinformował, że w ciągu ostatnich 2 lat udało się wyeliminować dwie trzecie najbardziej poszukiwanych bossów karteli narkotykowych. W październiku 2012 roku został zabity Heriberto Lazacano – szef Los Zetas. Po raz pierwszy od lat spadła o 7% liczba zabójstw. Jednakże według ocen zewnętrznych wojna pomiędzy kartelami przekształciła się z walki o rynki narkotykowe w wojnę o terytoria, finansowaną przez handel narkotykami. Terytoria te w znacznym stopniu uniezależniły się od władz państwowych. Posłuszeństwo wymuszano likwidując lub uprowadzając bez wieści przedstawicieli oficjalnych władz oraz terroryzując osoby nie podporządkowujące się poleceniom. Według oficjalnych danych władz meksykańskich z początku 2015 roku 23 371 osób uznaje się za zaginione w sposób wymuszony. Zaczęto dopiero budowę ujednoliconej ogólnokrajowej bazy danych dotyczącej osób uprowadzonych oraz odnalezionych niezidentyfikowanych zwłok. Było to efektem m.in. spektakularnego uprowadzenia i zamordowania przez gang Guerreros Unidos i współpracujących z nim policjantów ze stanu Guerrero na południowym zachodzie Meksyku 43 studentów z kolegium nauczycielskiego. Studenci ci wcześniej protestowali przeciwko reformie edukacyjnej, czym narazili się burmistrzowi miasta Iguala powiązanemu z gangiem.

W listopadzie 2014 roku prezydent Meksyku Enrique Nieto ogłosił nowy plan walki z przestępczością. Obejmuje on przede wszystkim wydanie przepisów mających powstrzymać infiltrację lokalnych władz przez gangi, reformę prawa karnego, ujednolicenie sił policyjnych we wszystkich stanach i podporządkowanie ich władzom stanowym. Wydaje się, iż działania władz od połowy 2014 roku zaczynają przynosić pewne efekty wyrażające się w spektakularnych aresztowaniach szefów największych gangów, w tym Los Zetas, kartelu z Juarez, kartelu z Zatoki, czy w końcu najbardziej znanego lidera meksykańskich grup

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

przestępczych, szefa gangu Sinaloa Joaquina „El Chapo" Guzmana. W tym ostatnim wypadku prezydent jednak nieco pospieszył się z ogłoszeniem sukcesu. Guzman, aresztowany po raz pierwszy w 1993 roku, ponownie w 2014 i skazany na 20 lat pozbawienia wolności, uciekł 11 lipca 2015 roku z więzienia Altiplano w Mexico City. Przez 1,5 roku pobytu udało mu się przygotować długi tunel i przeprowadzić błyskawiczną operację ucieczki z celi pozostającej pod stałym nadzorem kamer. Jest to kolejny dowód na ciągle ogromne wpływy i możliwości meksykańskich karteli przestępczych.

Kolumbijskie imperium narkotykowe

W latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku kolumbijskie zorganizowane grupy przestępcze działały praktycznie bezkarnie. Dwa najpotężniejsze kartele narkotykowe z **Cali** i **Medelin** kontrolowały uprawę, przetwarzanie i przemyt kokainy przede wszystkim na rynek Stanów Zjednoczonych, a także Europy. Uprawa koki była jedynym źródłem utrzymania biednej ludności wiejskiej. Kartele narkotykowe zapewniały jej pracę i stanowiły skuteczną alternatywę dla niewydolnego systemu społeczno-gospodarczego. Dopiero w 2001 roku rząd Andreasa Pastrany opracował **plan „Columbia"**, którego celem było zmniejszenie upraw kokainy o połowę w ciągu 5 lat. Przy finansowym i szkoleniowym wsparciu Stanów Zjednoczonych udało się zmniejszyć areał upraw koki do 80 tys. ha. Do dyspozycji amerykańskiego wymiaru sprawiedliwości trafiło ponad 350 członków grup przestępczych, w tym szefowie karteli – Pablo Escobar, bracia Gilberto i Miguel Rodriguez Orejuela i Jose Rodriguez Gacha. Kosztem około 2,5 mld USD zniszczono około 2 tys. laboratoriów i odzyskano ponad 220 ton kokainy. Nie doprowadziło to jednak do znaczącego zmniejszenia sprzedaży kokainy na rynek amerykański. Kontrolę nad uprawą i przemytem przejęły antyrządowe organizacje partyzanckie – FARC – Rewolucyjne Siły Zbrojne Kolumbii oraz AUC – Zjednoczone Oddziały Samoobrony. Kolejne kolumbijsko–amerykańskie operacje antynarkotykowe doprowadziły w 2006 roku do rozbicia AUC. Jej przywódcy poddali się i po złożeniu wyjaśnień zostali skazani na stosunkowo niskie kary, ale już przez sądy kolumbijskie.

Walka z nielegalną uprawą koki i produkcją kokainy przyniosła pewne efekty. Według ocen Biura ds. Kontroli Narkotyków (ONDCP) z 2012 roku produkcja kokainy w Kolumbii spadła do poziomu 195 ton z około 700 ton, na ile oceniano ją w 2000 roku. Za producentów większych niż Kolumbia uważa się obecnie Peru i Boliwię. Z antyrządowych organizacji toczących walkę zbrojną i utrzymujących się z handlu narkotykami i pozostała tylko FARC. Została jednak mocno osłabiona przez siły zbrojne Kolumbii. Liczy obecnie około 8 tysięcy osób (w szczytowym okresie rozwoju siły FARC oceniano na 20 tys. żołnierzy). Środki, jakie rząd USA przeznaczał na walkę z uprawami koki w ramach planu „Colombia", od 2012 roku znacznie zmniejszono i przeznaczono przede wszystkim na poprawę sytuacji socjalnej ludności wiejskiej, która była najbardziej poszkodowaną ofiarą wojny narkotykowej. Od 2012 roku toczą się w Hawanie ze zmiennym szczęściem rozmowy pomiędzy

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

FARC a rządem kolumbijskim o zakończeniu walk. Rebelianci domagają się m.in. legalizacji upraw koki, a armia kolumbijska coraz skuteczniej zwalcza powstańcze siły zbrojne.

Peru jako główny ośrodek uprawy koki na świecie

Jak ocenia UNODC (*United Nations Office on Drugs and Crime)*, czyli Biuro ONZ ds. Narkotyków i Przestępczości – Peru od 2012 roku stało się głównym obszarem uprawy koki na świecie. Potwierdzają to także dane amerykańskiej DEA. Główne obszary uprawy koki to doliny trzech rzek zasilających górny bieg Amazonki, czyli Apurimac, Ene i Mantaro. Ze względu na bardzo trudny do penetracji teren prowadzony przez peruwiańskie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych program niszczenia upraw koki może być tam realizowany jedynie w bardzo ograniczonej formie. Niemniej w 2014 roku, według tych samych danych, udało się w Peru zniszczyć 31 205 ha upraw koki, dzięki czemu udaremniono wyprodukowanie ok. 240 ton kokainy o wartości ok. 5 mld USD.

1.1.4. Przestępczość zorganizowana w Rosji i krajach byłego ZSRR

W Rosji poradzieckiej za podstawę rozwoju zorganizowanej przestępczości przyjmuje się sojusz trzech grup:

1. byłych przedstawicieli aparatu władzy i służb specjalnych,
2. głównych beneficjentów przemian politycznych i społeczno-ekonomicznych – potocznie nazywanych oligarchami,
3. silnego tam zawsze środowiska zawodowych przestępców.

Właściciele wielkich fortun pochodzących przede wszystkim z przejęcia w różny sposób w latach dziewięćdziesiątych XX wieku w prywatne ręce kontroli nad rosyjskimi źródłami gazu i ropy, zaczęli w istotny sposób wpływać także na politykę kraju w okresie rządów prezydenta Jelcyna. Grupy te kontrolują także niezwykle intratny przemyt heroiny z Afganistanu przez byłe azjatyckie republiki ZSRR do Europy Zachodniej, przemyt papierosów i alkoholu. Dopiero zdobycie władzy przez prezydenta Putina i oparcie się na aparacie służb specjalnych doprowadziło do ograniczenia tego procederu i przejęcia przez Kreml większych udziałów w firmach energetycznych. Praktycznie doprowadzono do likwidacji największej prywatnej firmy naftowej „Jukos" a jego właściciela, Michała Chodorkowskiego, skazano na wieloletnie więzienie za przestępstwa podatkowe. Ograniczono w ten sposób wpływ najważniejszego elementu sprzyjającego rozwojowi przestępczości zorganizowanej w tym kraju, co wiąże się jednak także z istotnym ograniczeniem swobód obywatelskich, rozbijaniem dysydenckich grup medialnych i skazywaniem na wygnanie rywali politycznych.

Zawodowi przestępcy to przede wszystkim członkowie grup istniejących w różnych konfiguracjach praktycznie od upadku caratu. W ZSRR grupy te w symbiozie z aparatem

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

władzy wywierały ogromny wpływ na działalność gospodarczą kraju, a w niektórych republikach – Tadżykistanie, Uzbekistanie – praktycznie przejęły władzę. Po upadku ZSRR ujawniły się kolejne bardzo silne grupy przestępcze, dotąd dobrze zakonspirowane. Instytucją specyficzną dla rosyjskojęzycznego środowiska przestępczego był *wor w zakonie*, czyli powszechnie szanowany w środowisku przestępca stojący ponad strukturami przestępczymi, mający prawo do rozstrzygania sporów. W latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku, zwłaszcza w Moskwie i Petersburgu, powstało wiele „młodych" grup składających się z doskonale przygotowanych fizycznie młodych ludzi oraz byłych członków oddziałów specjalnych, w tym także weteranów wojny afgańskiej oraz z walk w Czeczenii. Zajmują się one przede wszystkim *reketem*, czyli wymuszaniem haraczy za „ochronę" przed innym grupami. Najsłynniejsza z nich to tzw. grupa liubierecka, która opanowała podziemie przestępcze Moskwy, wypierając stamtąd wcześniej dominujące grupy kaukaskie.

Rozwój rosyjskojęzycznej przestępczości zorganizowanej w latach dziewięćdziesiątych przebiegał w kilku etapach. K. Laskowska podzieliła je na:

1. etap bogacenia się przestępców w wyniku dokonywanych kradzieży oraz integracji środowiska przestępczego w celu maksymalizacji zysków i stworzenia możliwości uniknięcia odpowiedzialności karnej;
2. etap akumulacji dużych środków finansowych wykorzystywanych na umocnienie struktur grupy, stworzenie możliwości osiągania większych dochodów, umocnienie dyscypliny w grupie oraz zapewnienie jej bezpieczeństwa przez korumpowanie i tworzenie sieci powiązań z przedstawicielami aparatu władzy gwarantującymi bezpieczeństwo działania (*krysza*);
3. wykorzystanie posiadanych środków finansowych do wejścia w posiadanie legalnie działających przedsiębiorstw, instytucji finansowych, nieruchomości w kraju i za granicą. Umacnianie więzów korupcyjnych oraz tworzenie systemu skutecznego lobbingu wśród przedstawicieli władz możliwie wysokiego szczebla;
4. przenikanie najwyżej uplasowanych liderów grup przestępczych w struktury władzy i gospodarki, wykorzystanie ich do dalszego prowadzenia działalności przestępczej.

W dalszym ciągu rosyjskojęzyczne grupy przestępcze prowadzą swoje operacje finansowe w całej Europie, a przede wszystkim w Anglii, Austrii, Francji, Izraelu i na Cyprze. Odnotowano także operacje finansowe przeprowadzane w porozumieniu z polskimi grupami przestępczymi („grupa pruszkowska"), których celem było wyprowadzenie z rosyjskiego systemu finansowego znacznych kwot i ich transfer przez Polskę do Austrii, Lichtensteinu i Szwajcarii. Na tych operacjach polscy przestępcy zarobili setki tysięcy dolarów.

Szczególne zagrożenie działaniami grup rosyjskojęzycznych wystąpiło w Polsce w latach 1989–1994. Odnotowywano wtedy znaczną (ponad 500 rocznie) liczbę wszczętych postępowań przygotowawczych, w których podejrzanymi byli obywatele byłego ZSRR. Wśród

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

sprawców w 1994 roku znalazło się najwięcej obywateli Ukrainy – 871, Białorusi – 523 i Rosji – 298. Ofiarami też z reguły byli przede wszystkim obywatele Rosji, Ukrainy i Białorusi oraz Litwini, Łotysze i Mołdawianie. Wynikało to przede wszystkim z rozszczelnienia granic i przenikania do Polski członków grup przestępczych, dokonujących przede wszystkim przestępstw na szkodę obywateli byłego ZSRR handlujących w Polsce. Grupy te kontrolowały także nierząd uprawiany przez kobiety przywiezione ze Wschodu. Polska była także krajem tranzytowym dla grup dokonujących kradzieży samochodów w Europie Zachodniej i przerzucających je do Wspólnoty Niepodległych Państw. Bardzo istotnym problemem stały się napady na TIR–y, w tym przede wszystkim przejeżdżające przez Polskę tranzytem. Za symptomy trwałego ulokowania się rosyjskich grup zorganizowanych w Polsce uważano wówczas:

1. istnienie wspólnych kas przestępczych,
2. zastraszanie ofiar i świadków,
3. istnienie liderów i organizatorów,
4. dezinformację i unikanie przenikania polskich przestępców do otoczenia liderów i organizatorów grup.

Znaczące zagrożenie związane z terroryzmem stwarzały w Polsce **grupy czeczeńskie**. Wśród kilkudziesięciu tysięcy uchodźców, którzy trafili do Polski po kolejnych wojnach, znaleźli się także członkowie grup terrorystycznych i pospolici przestępcy. W trakcie działań prowadzonych przez CBŚ wobec tych grup ujawniono wiele przypadków handlu bronią, materiałami wybuchowymi czy udziału w przestępstwach przeciwko życiu i zdrowiu.

Istotną cechą rosyjskojęzycznej przestępczości zorganizowanej jest jej światowy zasięg. Według danych FBI grupy te działają przynajmniej w 50 krajach, w tym w USA, Francji, Hiszpanii, Holandii, RPA, Szwajcarii i Izraelu. Znaczna część transakcji finansowych prowadzonych przez grupy rosyjskie dokonywana jest z terenu Wlk. Brytanii. Jak stwierdził szef Banku Centralnego Rosji Sergiej Igantow, w 2012 r. z Rosji wypłynęło nielegalnie do tzw. rajów podatkowych ok. 50 miliardów USD.

1.1.5. Przestępczość zorganizowana na Bałkanach

Sytuacja polityczna na Bałkanach, rozpad Jugosławii, walki o niezależność Kosowa stworzyły doskonałe warunki do rozwoju na tym terenie zorganizowanych struktur przestępczych. Kraje te są przede wszystkim wykorzystywane jako korytarz, przez który trafiają do Europy narkotyki z Azji Środkowej. Jest to także bardzo znaczący ośrodek handlu ludźmi. Niestety sprzyjają temu warunki, jakie istnieją obecnie na terenie Kosowa. Brak silnej administracji, jej skorumpowanie, mała skuteczność międzynarodowych sił stabilizacyjnych powoduje, iż Kosowo stało się ośrodkiem, z którego wywodzi się znaczna liczba grup

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

przestępczych działających także w innych krajach. Obszar tego kraju wykorzystują także grupy azjatyckie, rosyjskie i włoskie.

Cechą charakterystyczną dla grup **albańskich** jest ich osadzenie w strukturach klanów rodzinnych. Od końca lat osiemdziesiątych XX wieku grupy te zajmują się przede wszystkim handlem heroiną, zaopatrywaniem grup przestępczych w broń, handlem ludźmi. W ich działaniach zwraca uwagę niezwykła brutalność. Przejawy ich wpływów odnotowano także w południowej Polsce, chociaż główne kierunki ich ekspansji to Niemcy, Austria, Szwajcaria i Włochy.

Aktywność grup albańskich w Polsce to przede wszystkim udział w przemycie heroiny. W 2011 roku m.in. zatrzymano pod Tarnowem jednego z liderów grup albańskich, poszukiwanego za przemyt heroiny przez policję włoską. W Polsce widoczne są też przejawy działalności grup bułgarskich. Ich podstawową ujawnioną formą aktywności po 2005 roku jest czerpanie korzyści z nierządu obywatelek Bułgarii przy drogach w Polsce (tzw. tirówki) oraz przestępstwa z użyciem elektronicznych instrumentów płatniczych. W samej Bułgarii nadal istnieje duże zagrożenie przestępczością zorganizowaną. W lipcu 2015 roku skazano na 20 lat pozbawienia wolności lidera bałkańskiej siatki handlarzy kokainy Darka Szaricia. W latach 2007–2009 kierował on siatką kilkudziesięciu handlarzy kokainą z bazy w Ameryce Południowej. Zarzucono mu także kontakty korupcyjne z władzami Serbii. Aresztowano go w 2014 roku. Istnieje nadal duże zagrożenie przestępczością korupcyjną ze strony zorganizowanych grup przestępczych, które znacząco wpływają na funkcjonowanie parlamentu, rządu i sądownictwa. Niska ocena efektywności działań antykorupcyjnych w Bułgarii powoduje, iż pomimo wejścia do Unii Europejskiej Bułgaria i Rumunia nadal jedynie kandydują do uczestnictwa w strefie Schengen.

1.1.6. Zwalczanie przestępczości zorganizowanej w Wielkiej Brytanii

Przestępczość zorganizowana w Wielkiej Brytanii ma przede wszystkim charakter ekonomiczny. Wyjątkowo rzadko zdarzają się informacje o zdarzeniach mających charakter zorganizowanej przestępczości kryminalnej. W związku z otwarciem granic i napływem znacznej liczby osób z krajów od niedawna znajdujących się w Unii Europejskiej należy spodziewać się, iż takie zagrożenia mogą obecnie występować znacznie częściej. Największą uwagę brytyjskie organa ścigania zwracają na zwalczanie zorganizowanej przestępczości ekonomicznej, w tym na ochronę brytyjskiego systemu podatkowego i celnego. Właśnie pod tym kątem została niedawno zreformowana organizacja służb powołanych do zwalczania przestępczości zorganizowanej.

Od 1 kwietnia 2006 roku do listopada 2013 r. w Wielkiej Brytanii działała ***Serious Organised Crime Agency*** **(SOCA)**. Powstała ona z połączenia dawnej Krajowej Służby Wywiadu Kryminalnego (*National Criminal Inteligence Agency* – NCIS) oraz *National Crime Squad*, z udziałem także oficerów służb śledczych *Customs and Immigration Service*.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

W kwietniu 2013 roku powołano w Wielkiej Brytanii **Krajową Agencję ds. Przestępczości** (***National Crime Agency*, NCA**), nową służbę do walki z przestępczością zorganizowaną. Zadaniem NCA jest zwalczanie poważnej i zorganizowanej przestępczości. Do zadań Agencji należy:

1. gromadzenie i analiza informacji związanych z przeciwdziałaniem i zwalczaniem przestępczości zorganizowanej,
2. prowadzenie czynności bezpośrednio zmierzających do wykrycia oraz przeciwdziałających zorganizowanym formom przestępczości,
3. koordynacja współpracy wszystkich organów ścigania działających w sferze przestępczości zorganizowanej.

Jej struktura dostosowana do zadań jest następująca:

1. *Border Policing Command* – ochrona bezpieczeństwa na granicach Wielkiej Brytanii,
2. *Economic Crime Command* – zwalczanie przestępczości ekonomicznej,
3. *Organised Crime Command* – ściganie i likwidacja poważnych zorganizowanych form przestępczości kryminalnej w Wielkiej Brytanii i za granicą,
4. *National Cyber Crime Unit* – rozpoznawanie i zwalczanie cyberprzestępczości, koordynacja działań ogólnokrajowych w tym obszarze,
5. *CEOP Command* – zwalczanie przestępczości i nadużyć seksualnych wobec dzieci.

Za poważne formy przestępczości zorganizowanej NCA uznaje: cyberprzestępczość, fałszowanie pieniędzy, handel ludźmi, kradzież tożsamości, pranie pieniędzy, przestępstwa przeciwko własności intelektualnej, przemyt ludzi, przestępczość narkotykową, przestępczość z użyciem broni, rozboje i kradzieże pojazdów, seksualne wykorzystywanie nieletnich, uprowadzenia dla okupu i wymuszenia rozbójnicze, wszelkie formy oszustw.

Po pierwszym roku działalności NCA opublikowała dane dotyczące rozpoznanych zagrożeń przestępczością zorganizowaną w Wielkiej Brytanii. Według nich na terenie kraju działa około 5500 zorganizowanych grup przestępczych obejmujących ok. 37 tysięcy osób. Ich działalność, zagrażająca w istotny sposób pokojowi publicznemu naraża kraj na straty sięgające 20 mld funtów. Sądy skazały 400 członków grup przestępczych, aresztowano około 3000 osób, z czego 1181 poza granicami kraju. Deportowano 161 nielegalnych imigrantów. Skonfiskowano 213 ton narkotyków, w tym 69,8 ton kokainy, 4,5 tony heroiny, 16,3 ton opium, 123,7 ton marihuany. Odebrano grupom przestępczym pond 700 sztuk broni, w tym 161 szt. broni automatycznej.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

BLOK KONTROLNY

SŁOWA KLUCZOWE

mafia | **stowarzyszenia przestępcze** | **przemoc** | ***vendetta*** | ***omerta*** | ***'ndrangheta*** | ***camorra*** | ***yakuza*** | **chińskie triady** | ***cosa nostra*** | **prohibicja** | **Al Capone** | **FBI** | **DEA** | **kartele narkotykowe** | ***wor w zakonie*** | **grupy czeczeńskie** | **grupy albańskie** | **NCA**

PYTANIA I ZADANIA

1. Przedstaw genezę struktur mafijnych na Sycylii.
2. Scharakteryzuj pojęcie mafii i jej cechy.
3. Dlaczego większość przedsięwzięć antymafijnych do końca XX wieku okazała się nieskuteczna?
4. Jakie struktury przestępcze poza mafią działają na terenie Włoch?
5. Omów genezę i aktualny stan przestępczości zorganizowanej w Japonii.
6. Wskaż cechy charakterystyczne działalności chińskich triad i zasięg ich wpływów.
7. Co wpłynęło na rozwój zorganizowanych grup przestępczych w Stanach Zjednoczonych w pierwszej połowie XX wieku?
8. Dlaczego prohibicja stała się czynnikiem decydującym o rozwoju grup przestępczych w Stanach Zjednoczonych?
9. Co skłoniło grupy przestępcze w Stanach Zjednoczonych do przejęcia kontroli nad działalnością związków zawodowych?
10. Omów wysiłki władz Stanów Zjednoczonych podejmowane w celu zwalczania przestępczości zorganizowanej w XX wieku.
11. Przedstaw rolę i zadania FBI.
12. Jakie zadania spełnia DEA w systemie walki z przestępczością zorganizowaną?
13. Omów zadania innych amerykańskich instytucji federalnych zwalczających przestępczość zorganizowaną.
14. Wskaż przyczyny rozwoju zorganizowanej przestępczości w Rosji po upadku ZSRR.
15. Scharakteryzuj pojęcie „*wor w zakonie*".
16. Przedstaw genezę i główne kierunki aktywności zorganizowanych grup przestępczych na Bałkanach.
17. Jaką rolę spełnia NCA w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej w Wielkiej Brytanii?

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

1.2. Pojęcie przestępczości zorganizowanej

1.2.1. Przegląd definicji

Próby zdefiniowania zjawiska przestępczości zorganizowanej podejmowano wielokrotnie w różnych krajach. Brano tu pod uwagę wiele czynników wskazujących na zorganizowany charakter popełnianych przestępstw. Podstawową trudnością w zdefiniowaniu zjawiska była wielowarstwowość przyczyn i różnorodność form jego występowania.

W Stanach Zjednoczonych za kryteria charakteryzujące przestępczość zorganizowaną uznano:

1. zaspokojenie przez przestępczość zorganizowaną potrzeb części społeczeństwa na nielegalne usługi zabronione przez prawo,
2. ukierunkowanie działalności przestępczej na formy związane z najmniejszym ryzykiem i największym zyskiem przy maksymalnie ograniczonych kosztach i nakładzie pracy,
3. uznanie grupy przestępczej za solidarną wspólnotę interesów dążącą do maksymalizacji zysku i władzy przy jednoczesnym zespoleniu poczuciem przynależności,
4. podział ról w grupie i postępującą specjalizację,
5. przestrzeganie zasad obowiązujących w grupie i lojalność wobec niej,
6. wymuszanie przestrzegania zasad obowiązujących w grupie,
7. przenikanie do organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, polityki i gospodarki w celu zapewnienia bezpieczeństwa i efektywności przedsięwzięć grupy,
8. wykorzystywanie możliwości, jakie niosą ze sobą: postęp techniczny, ponadregionalny i częstokroć międzynarodowy charakter działania grupy.

Definicja z 1966 roku opracowana przez Komisję Specjalną ds. Stosowania Prawa i Wymiaru Sprawiedliwości w Stanach Zjednoczonych (i jej modyfikacja w 1990 roku)

W 1966 roku z inicjatywy prezydenta Johnsona została powołana Komisja Specjalna do spraw Stosowania Prawa i Wymiaru Sprawiedliwości (*Commision on Law Enforcement and Administration of Justice*). Z badań przeprowadzonych przez ten zespół wynika, iż zorganizowane struktury przestępcze prowadzą swoją działalność w sposób celowy, zmierzający do osiągnięcia maksymalnego zysku. Działalność ta obejmuje zarówno przedsięwzięcia zabronione przez prawo (gry hazardowe, lichwa, produkcja narkotyków i obrót nimi, przestępstwa związane z prostytucją), jak i uczestniczenie w sposób zakamuflowany w legalnej działalności gospodarczej. Stosują w sposób bezwzględny zastraszanie, korupcję, oszustwa oraz pranie pieniędzy, co stawia je w uprzywilejowanej pozycji w stosunku do podmiotów prowadzących działalność zgodnie z prawem. **Cechami charakteryzującymi zorganizowaną grupę przestępczą są według tego raportu:**

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

1. jej trwałość i wielopoziomowa struktura, planowy, długofalowy charakter działalności nielegalnej oraz wykorzystywanie możliwości prowadzenia przedsięwzięć legalnych,
2. osiąganie maksymalnego zysku przy stosowaniu wszelkich dostępnych środków – wchodzenia w sferę nielegalnych dóbr i usług, monopolizacji niektórych sfer działalności gospodarczej, wymuszania bankructw, oszustw kredytowych i subwencyjnych, manipulacji finansowych oraz korupcji,
3. używanie do realizacji celów drastycznych środków, w tym przemocy i zastraszania, oparcie się na bezwzględnej dyscyplinie wewnętrznej oraz wewnętrznej hermetyczności grupy.

Podstawą do zastosowania sankcji za udział w zorganizowanej działalności przestępczej jest w Stanach Zjednoczonych konstrukcja udziału w **zmowie przestępczej** (*conspiracy*). Zgodnie z ustawą o zwalczaniu przestępczości zorganizowanej z 1970 roku podstawą odpowiedzialności jest udział w zmowie przestępczej przynajmniej dwóch osób, które porozumieją się w celu popełnienia przestępstwa. Zabroniona jest więc już sama zmowa, natomiast biorący w niej udział sprawcy mogą ponadto odpowiadać także za popełnienie konkretnego przestępstwa, którego dopuścili się w ramach tej zmowy. Nie jest przy tym wymagane, aby każdy z uczestników porozumienia miał pełną wiedzę o wszystkich elementach przestępczego porozumienia i jego wszystkich uczestnikach.

Definicja niemiecka

W doktrynie niemieckiej podejmowano próby zdefiniowania przestępczości zorganizowanej jako jednego z procesów społecznych o charakterze dynamicznym, rozwijającym się lub w pewnym okresie wygasającym. Ostatecznie przyjęto, iż **pod pojęciem przestępczości zorganizowanej (*Organisierte Kriminalität*) rozumie się**

> planowe i ukierunkowane na osiągnięcie maksymalnego zysku lub władzy popełnianie przestępstw charakteryzujących się znacznym ciężarem gatunkowym, z udziałem przynajmniej dwóch osób dzielących się zadaniami przez czas dłuższy lub nieoznaczony, z wykorzystaniem struktur zawodowych, z użyciem przemocy lub innych środków zastraszania, wywierając wpływ na politykę, media, administrację publiczną, wymiar sprawiedliwości i gospodarkę.

Za specyficzne dla przestępczości zorganizowanej w Niemczech uznano takie formy przestępczości, jak:

1. przestępczość związaną z narkotykami,
2. przestępstwa przeciwko własności, np. kradzieże samochodów, kradzieże z włamaniem,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

4 przestępczość gospodarczą, w tym związaną z wykorzystaniem bezgotówkowych instrumentów płatniczych czy nielegalnej imigracji pracobiorców,
5 fałszerstwa pieniędzy,
6 przestępstwa związane z życiem nocnym – prostytucja, sutenerstwo, handel ludźmi, nielegalne gry hazardowe,
7 przemyt osób starających się o azyl,
8 przestępstwa z użyciem przemocy – w tym wymuszanie haraczy,
9 nielegalny handel bronią.

Cechami specyficznymi przestępczości zorganizowanej różniącymi ją od przestępczości pospolitej były w Niemczech między innymi: planowy charakter działalności przestępczej, łącznie z wykorzystaniem środków z niej pochodzących, pranie pieniędzy, konspiracyjne zachowanie się sprawców, wzajemna pomoc członków grup przestępczych, tworzenie monopoli i oddziaływanie na społeczeństwo.

Definicja brytyjska

Pojęcie zorganizowanej grupy przestępczej, próby jej mniej lub bardzie precyzyjnego określenia są podejmowane z reguły dla celów praktycznych. Taki cel przyświecał też twórcom najmłodszej obecnie w Europie służby do walki z przestępczością zorganizowaną, jaką jest brytyjska NCA. Słusznie stwierdzono przy okazji określenia zadań NCA w 2013 roku, iż zdefiniowanie przestępczości zorganizowanej jako specyficznej formy zagrożenia dla porządku publicznego jest praktyczną drogą do zrozumienia tego zjawiska i skutecznego uporania się z nim. W praktyce działalności NCA przyjęto następujące założenia:

1 członkowie zorganizowanych grup przestępczych szybko dostosowują się do zaistniałych sytuacji, wykorzystują rodzące się możliwości. Im większa jest grupa, tym częściej ma ona charakter multiprzestępczy, a cechą charakterystyczną współczesnych grup zorganizowanych jest zaangażowanie w pranie pieniędzy;
2 zorganizowana grupa przestępcza zajmuje się popełnianiem poważnych przestępstw kryminalnych w sposób zaplanowany, przez osoby świadomie ze sobą współdziałające, w nieograniczonej perspektywie czasowej;
3 celem grupy jest zazwyczaj, chociaż nie zawsze, osiągnięcie korzyści finansowej;
4 struktura dużej grupy nie jest stała, ulega przekształceniom. Zazwyczaj składa się obecnie ze stałego jądra oraz określonych osób dobieranych do udziału w realizowanych przedsięwzięciach. Dookoła więc trzonu grupy funkcjonuje zespół stałych i chwilowych współpracowników – fachowców w określonych dziedzinach, a także okazjonalnych wykonawców konkretnych przedsięwzięć;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

5 niektóre grupy to swobodnie współdziałający zespół kryminalistów, którzy podejmują współpracę dla realizacji konkretnych celów przestępczych, odgrywając w nim różne role w zależności od posiadanych umiejętności i doświadczenia;
6 więzy łączące grupę od wewnątrz wynikają z różnych przesłanek. Wzmacniane są przez wspólne doświadczenia – razem zrealizowane nielegalne przedsięwzięcia, wspólny pobyt w więzieniu lub indywidualne rekomendacje ze strony osób cieszących się autorytetem. Podstawą współdziałania mogą być także więzy rodzinne lub etniczne – można zauważyć pewien powrót do pojęcia „rodziny przestępczej".

Wydaje się, iż wyżej przedstawione cechy charakterystyczne brytyjskich grup przestępczych są w dużym stopniu zbieżne z wcześniej omawianymi cechami grup amerykańskich wyodrębnionymi przez FBI.

Definicja zawarta w Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko przestępczości zorganizowanej

Podstawowym dokumentem regulującym zasady skutecznego zapobiegania i zwalczania międzynarodowej przestępczości zorganizowanej jest Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, nazywana Konwencją z Palermo, uchwalona 15 listopada 2000 roku i stosowana od 29 września 2003 roku. Konwencja ta nie zawiera szerokiej definicji przestępczości zorganizowanej, natomiast w art. 2 precyzuje, iż dla celów tejże Konwencji **zorganizowaną grupą przestępczą jest**

> posiadająca strukturę grupa składająca się z trzech lub więcej osób, istniejąca przez pewien czas oraz działająca w porozumieniu w celu popełnienia jednego lub więcej poważnych przestępstw określonych na podstawie tejże Konwencji, dla uzyskania w sposób bezpośredni lub pośredni korzyści finansowej lub innej korzyści materialnej.

Elementami decydującymi o zorganizowanym charakterze grupy są więc:

1 istnienie struktury grupy – co oznacza, że grupa nie została utworzona w sposób przypadkowy, ale bezpośrednio w celu popełnienia przestępstwa,
2 liczebność grupy – przynajmniej trzy osoby,
3 bliżej nieokreślony czas jej działania,
4 przestępczy charakter porozumienia członków grupy, którzy są tego świadomi,
5 ustalony cel grupy, jakim jest osiągnięcie korzyści finansowej lub innej korzyści materialnej,
6 poważny charakter popełnianych przestępstw – za które grozi kara pozbawienia wolności w wysokości co najmniej czterech lat lub surowsza.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

1.2.2. Próby zdefiniowania przestępczości zorganizowanej w Polsce

Przedstawiając poglądy na istotę przestępczości zorganizowanej, należy przede wszystkim rozróżnić dwa, często mylone, pojęcia. Czym innym jest bowiem **przestępczość zorganizowana jako zjawisko społeczne** rozpoznawane za pomocą narzędzi właściwych dla nauk kryminologicznych, a czym innym konkretna **zorganizowana grupa przestępcza**. Do tej pory do systemu prawa karnego nie wprowadzono definicji przestępczości zorganizowanej jako jednego ze znamion określonego typu przestępstwa. Jest to wyjątkowo trudne, gdyż zjawisko ma charakter niezwykle dynamiczny, bardzo szybko dostosowuje się do określonego miejsca i czasu. Cechę tę można uznać za jeden z elementów charakterystycznych dla przestępczości zorganizowanej.

W ustawodawstwie polskim pojęcie przestępczości zorganizowanej pojawiło się po raz pierwszy w art. 5 **Ustawy o ochronie obrotu gospodarczego z dnia 12 października 1994 roku**, penalizującym obrót pieniędzmi pochodzącymi ze zorganizowanej przestępczości powiązanej z:

1. obrotem środkami odurzającymi lub psychotropowymi,
2. fałszowaniem pieniędzy lub papierów wartościowych,
3. wymuszaniem okupu,
4. handlem bronią.

Należy zwrócić tu uwagę, iż pojęcie przestępczości zorganizowanej próbowano zdefiniować w tej ustawie przez wskazanie typów przestępstw, które uznano za najbardziej charakterystyczne dla tej formy przestępczości. Prawdopodobnie nieprzypadkowo wśród przestępstw uznanych za „zorganizowane" są wyłącznie czyny o charakterze typowo kryminalnym. Nie ma w tej ustawie odniesienia do przestępczości gospodarczej, która przeżywała w tym okresie najbardziej burzliwy rozwój. Pranie pieniędzy pochodzących z przestępstw związanych z przekształceniami własnościowymi, z przemytem, oszustwami bankowymi, ubezpieczeniowymi, podatkami czy z korupcją nie podlegało przepisom tej ustawy.

W 1994 roku została powołana w Polsce wyspecjalizowana jednostka Policji – Biuro do Walki z Przestępczością Zorganizowaną Komendy Głównej Policji. Jego zadaniem było rozpoznanie i przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej we wszystkich jej formach. Już w pierwszym okresie działania Biura występowały pewne trudności związane z zakresem jego zadań i podziałem kompetencji pomiędzy pion przestępczości zorganizowanej a pozostałe komórki policji kryminalnej. Niezbędne stało się więc sprecyzowanie przedmiotu operacyjno-śledczych zainteresowań Biura. Wypracowano robocze stanowisko, iż przedmiotem zainteresowania tej jednostki Policji będą hierarchicznie zorganizowane grupy i związki przestępcze powołane do czerpania zysków z popełniania różnorodnych

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

przestępstw, zakładające osiągnie celów przez korupcję, szantaż oraz użycie siły i broni. Sprecyzowano ich cechy charakterystyczne jako:

1. generowanie zysków na potrzeby członków związku oraz kontynuowanie i rozwój działalności przestępczej,
2. planowanie i elastyczność w ustalaniu kierunków działalności przestępczej,
3. utrzymywanie kontaktów z organami władzy w celu zapewnienia bezpieczeństwa strukturze przestępczej,
4. hierarchiczna struktura wzorowana na podmiotach gospodarczych, podział zadań w zależności od kwalifikacji,
5. wewnętrzna i zewnętrzna hermetyczność prowadzonych działań,
6. lokowanie zysków w legalne przedsięwzięcia,
7. pomoc dla członków organizacji, zwłaszcza objętych postępowaniem karnym, oraz ich rodzin,
8. mobilność i międzynarodowy charakter działań.

Według tych założeń za zorganizowaną grupę przestępczą należało uważać

hierarchicznie zorganizowany związek przestępczy powołany z chęci zysku dla dokonywania ciągłych i różnorodnych przestępstw, zakładający osiąganie celów przez korupcję, szantaż oraz użycie siły i broni.

Na szczególną uwagę zasługuje sformułowanie pierwszej z powyżej przedstawionych cech zorganizowanej grupy przestępczej. Pomimo upływu ponad dwudziestu lat i zmian, jakie zaszły w obszarze funkcjonowania zorganizowanych grup przestępczych, ta cecha wydaje się niezwykle istotna i ciągle bardzo celnie oddaje istotę zjawiska przestępczości zorganizowanej. Czym bowiem odróżnia się przestępczość zorganizowana od przestępczości pospolitej? Otóż jedną z najistotniejszych różnic jest trwały charakter zorganizowanych grup przestępczych istniejących przez bliżej nieokreślony czas. Aby to się udało, grupa musi dostosowywać się do zmieniającej rzeczywistości, ewoluować muszą obszary jej przestępczego zainteresowania, metody działania. O skuteczności przekształceń grupy decydują dwa elementy:

1. sprawne zarządzanie, które przejawia się przede wszystkim w trafnym przewidywaniu nowych form przestępstw przynoszących największe zyski i dostosowaniu do tego „technologii" działania grupy,
2. posiadanie środków pozwalających na efektywne rozwinięcie nowych przedsięwzięć, a środki te przewidujący lider czy „zarząd" wcześniej wygenerowali i przeznaczyli właśnie na rozwój.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Najistotniejszą cechą przestępczości zorganizowanej jest z założenia generowanie zysków na kontynuowanie i rozwój dalszej działalności przestępczej – to przede wszystkim odróżnia ją od przestępczości pospolitej.

Jak wskazuje wiele przykładów w Polsce i na świecie, grupy największe, multiprzestępcze zaczynały swą działalność z reguły od jednej konkretnej formy przestępstw, w której się specjalizowały. Dopiero później, dysponując odpowiednimi środkami materialnymi, co z reguły także wiąże się z silną pozycją w środowisku, wpływem na władze, grupy przestępcze rozwijają inne, bardziej materialnie efektywne formy działania. Szczytową formą przestępczego zorganizowania jest skuteczne „przełożenie" na struktury legalne i wejście w oficjalny obieg gospodarczy oraz polityczny.

W okresie późniejszym dla potrzeb Centralnego Biura Śledczego przyjęto wypracowane przez Europol (Europejski Urząd Policji) kryteria identyfikacji zorganizowanej grupy przestępczej. Po uwzględnieniu specyfiki naszego kraju za podstawę do wszczęcia czynności wobec grupy uznano:

1. współpracę więcej niż dwóch osób,
2. wyznaczenie dla każdej z nich określonego zakresu działania w grupie,
3. dłuższy lub bezterminowy okres współpracy tych osób,
4. stosowanie wewnętrznej kontroli i środków dyscyplinujących,
5. podejrzenia popełnienia ciężkich przestępstw,
6. działanie na płaszczyźnie międzynarodowej,
7. stosowanie przemocy,
8. struktura grupy wzorowana na podmiotach gospodarczych,
9. zaangażowanie w proces prania brudnych pieniędzy,
10. uzyskanie wpływu na gremia polityczne, gospodarcze, sądownicze lub administracyjne,
11. działanie z chęci zysku lub osiągnięcia wpływu na władze.

Biuro do Walki z Przestępczością Zorganizowaną podejmowało działania przeciw grupie przestępczej, jeżeli zostało stwierdzone, że spełnia ona przynajmniej osiem z wyżej wymienionych warunków.

Biorąc pod uwagę wyżej przedstawione cechy charakterystyczne zaproponowane przez zespoły badające to zjawisko w różnych krajach, można przyjąć, iż zjawisku współczesnej przestępczości zorganizowanej można przypisać następujące cechy:

1. istnienie trwałych struktur organizacyjnych dostosowujących się elastycznie do prowadzenia planowej działalności przestępczej ukierunkowanej na uzyskanie korzyści

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

materialnych, co w konsekwencji może doprowadzić do osiągnięcia celu, jakim jest wejście w oficjalne struktury gospodarcze, administracyjne i polityczne;

2 zawodowy, nieograniczony terytorialnie charakter tej przestępczości, która stanowi podstawę utrzymania członków organizacji;

3 stosowanie środków adekwatnych do prowadzonej działalnośći, łącznie z bezwzględnym używaniem przemocy fizycznej i psychicznej, korupcji oraz z wykorzystaniem wszystkich dostępnych współczesnych narzędzi i technologii, w tym także podejmowaniem przedsięwzięć w cyberprzestrzeni.

1.3. Zorganizowane struktury przestępcze w Polsce

1.3.1. Początki przestępczości zorganizowanej w Polsce

O przestępczości zorganizowanej w Polsce zaczęto głośno mówić dopiero na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, gdy ujawniły się jej pierwsze struktury, wykorzystujące bezwzględnie sytuację związaną z przemianami politycznymi oraz społeczno-gospodarczymi. Czy wcześniej nie istniały takie grupy, których uczestnicy z działalności przestępczej uczynili sobie źródło stałego utrzymania, gdzie obowiązywały niepisane prawa, swoisty kodeks zachowań, wewnętrzna solidarność i dążenie do maksymalizacji zysku?

Sięgnijmy do naszej historii. W średniowieczu ścisłe formy zorganizowania przyjęły grupy złodziejskie działające przede wszystkim w Warszawie, ale także w innych miastach. W ich działalności uczestniczyli tzw. ludzie luźni, zawodowo zajmujący się kradzieżami, lecz ukrywający swój proceder, co pozwalało im wtopić się w miejską społeczność. O grupach tych i niektórych tajnikach ich złodziejskich poczynań wspomina Sebastian Klonowic w drugiej połowie XVI wieku.

Formy przestępczości, które obecnie określamy jako przestępczość zorganizowaną, rozwijały się na ziemiach polskich także pod zaborami. Najbardziej widoczne były w b. zaborze rosyjskim. Pisze o nich S. Milewski, zwracając uwagę na zagrożenia przede wszystkim ze strony grup kryminalnych zajmujących się rozbojami, kradzieżami i wymuszeniami oraz ciągnących zyski z wyjątkowo mocno rozwiniętej prostytucji. Pojawiły się także zorganizowane formy przestępczości gospodarczej w sferze przede wszystkim fałszowania jakości produktów żywnościowych i alkoholu. Odnotowano także próby oszustw na warszawskiej giełdzie.

Dużo później, bo w okresie międzywojennym, Witold Świda podsumował swoje badania stwierdzeniem, iż „dla przestępcy zawodowego (…) przestępstwo jest zajęciem dającym mu zarobek, a kara jest ryzykiem jego przestępnej działalności". Naturalnym środowiskiem przestępcy jest „organizacja zawodowa ułatwiająca walkę o byt". Następny krok to najpierw

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

krótkotrwałe, ściślejsze porozumienie, zawierane dla przeprowadzenia jakiegoś określonego przedsięwzięcia. Po jego zakończeniu więzy pomiędzy sprawcami zostają zerwane. Ale w końcu dochodzi do trwałych związków, organizacji zawodowej, której celem jest wzajemna pomoc i ułatwianie członkom działalności przestępczej. W 1922 roku w Wilnie powstało zrzeszenie zawodowych przestępców narodowości żydowskiej „Bruder Ferein", które swoją działalność usiłowało zalegalizować jako towarzystwo dobroczynne „Achisomoch". Grupa ta charakteryzowała się cechami podobnymi do tych, jakimi odznaczają się współczesne zorganizowane struktury przestępcze, a należały do nich między innymi:

1. składanie kaucji za aresztowanych członków,
2. udzielanie zapomóg rodzinom,
3. opłacanie obrony,
4. nabywanie narzędzi do dokonywania przestępstw,
5. dzielenie dochodów przez zarząd grupy,
6. pertraktacje z pokrzywdzonymi w sprawie wykupu skradzionych rzeczy.

W okresie międzywojennym zżytą grupę przestępczą powszechnie określano w żargonie mianem „**chewra**". Odpowiadało to niemieckiemu „lage", a zostanie członkiem tej struktury uważane było w środowisku przestępczym za zaszczyt.

Po II wojnie światowej przestępczość zorganizowana, określana wówczas w Polsce jako zawodowa lub grupowa, rzadko była przedmiotem badań naukowych i tylko wyjątkowo wspominano o niej w oficjalnych publikacjach. Badaniem tego zjawiska zajmował się prof. Zbigniew Bożyczko z Uniwersytetu Wrocławskiego. W latach pięćdziesiątych XX wieku udowodnił on, iż istnieją zorganizowane, zawodowe grupy przestępcze specjalizujące się w kradzieżach kieszonkowych. Podobne badania przeprowadził kilka lat później na grupach zajmujących się kradzieżami z włamaniem.

O istnieniu i działalności dużych, zorganizowanych grup przestępczych można w tym okresie znaleźć informacje przede wszystkim w relacjach ze spraw sądowych. Były to grupy typowo kryminalne, zajmujące się przede wszystkim rozbojami, często z użyciem broni palnej, jak rodzinna grupa Zakrzewskich z kielecczyzny, która w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku dokonała wielu rozbojów, zabójstw i podpaleń, czy działająca na początku lat osiemdziesiątych podlaska grupa Józefa Koryckiego. Włamaniami zajmowała się od lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia pruszkowska grupa „Barabasza", w której pierwsze kroki stawiali późniejsi liderzy wielkiej „grupy pruszkowskiej".

Inny charakter miały grupy działające w sferze gospodarczej na styku pomiędzy gospodarką uspołecznioną i prywatną. Słynne afery – mięsna, związana ze sprzedażą mięsa i wędlin poza siecią sklepów uspołecznionych, czy skórzana, wykazały istnienie dobrze zorganizowanych struktur przestępczych wykorzystujących warunki stwarzane przez brak otwartego rynku do osiągania bardzo znacznych dochodów kosztem przede wszystkim

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

jakości oferowanych na oficjalnym rynku produktów. Inną sprawą jest kwestia odpowiedzialności osób uznanych za liderów tych grup – orzeczono, a w jednym wypadku wykonano nawet karę śmierci – i ich powiązań z ówczesnymi władzami.

Administracyjne ograniczenia w kontaktach i wymianie międzynarodowej spowodowały wyjątkową opłacalność przestępstw o charakterze przemytniczym. Najbardziej znane grupy przestępcze to podhalańska grupa Jana Kucharskiego, zajmująca się na wielką skalę przemytem dewiz, ale i niegardząca pospolitymi rozbojami. Na ławie oskarżonych w procesie głównym w tej sprawie, nazywanej aferą „Czerwonej Oberży", zasiadło 15 osób.

Ponad 20 lat trwała przerwana w latach siedemdziesiątych działalność przemytniczej grupy Mętlewicza. Głównym przedmiotem nielegalnego wywozu z Polski były dzieła sztuki i dewizy, natomiast do kraju trafiały sztabki złota, bardzo atrakcyjne w tym czasie jako środek lokaty.

1.3.2. Struktury zorganizowanych grup przestępczych

Jedną z cech zorganizowanej przestępczości jest jej szybkie dostosowywanie się do zmieniających się warunków, w jakich w danym czasie działa. Wskazanie więc na pewne stałe elementy struktury grupy przestępczej jest mocno utrudnione. Struktura grupy przestępczej wiąże się z wieloma zmieniającymi się czynnikami, takimi jak:

1. zasięg działania (grupy dzielnicowe lub obejmujące zasięgiem działania obszar jednego miasta, grupy o zasięgu regionalnym, grupy ogólnopolskie, grupy o zasięgu międzynarodowym),
2. skład etniczny grupy – grupy polskie, grupy etniczne, grupy międzynarodowe,
3. kierunki działania grupy – grupy kryminalne, grupy działające w obszarze przestępstw ekonomicznych, grupy narkotykowe, grupy multiprzestępcze,
4. pozycja lidera lub liderów – grupy kierowane przez jednego lidera, grupy mające zespół kierujący, grupy zarządzane przez rozbudowany zarząd.

Jak wykazały badania sprzed kilku lat, spoiwem grupy mającym największy wpływ na jej zwartość są więzy finansowe, a w następnej kolejności więzi strachu, wspólnej działalności przestępczej, chęć powiększenia majątku, więzi uzależnień, więzi rodzinne i etniczne, możliwości dotarcia do różnych osób i instytucji oraz konieczność obrony przed innymi grupami przestępczymi.

Poza bardzo nielicznymi przykładami (np. tzw. łódzka ośmiornica) w polskich grupach przestępczych nie funkcjonuje raczej ceremoniał związany z przyjęciem nowych członków. Następuje ono z reguły w trakcie pewnego procesu polegającego na zlecaniu początkującemu przestępcy coraz bardziej odpowiedzialnych zadań. W końcu staje się on grupie potrzebny, specjalizuje się w pewnym typie czynności, uczestniczy na równi z innymi

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

w podziale zysków – co kończy okres kandydowania i nowicjusz staje się pełnoprawnym członkiem struktury przestępczej.

Zmieniły się natomiast w ostatnich latach możliwości odejścia z grupy. Na początku XXI wieku odejście z grupy było wyjątkowo trudne, wiązało się z pokonaniem olbrzymiego strachu przed zemstą byłych kolegów oraz utratą dotychczasowych źródeł utrzymania. Obecnie wydaje się, iż istnieje większa elastyczność w funkcjonowaniu grup. Ich częste przenikanie się i współpraca z jednej strony, a szerokie otwarcie granic, szybka poprawa sytuacji gospodarczej w kraju oraz możliwość wybierania sposobu zarobkowania z drugiej, osłabiły spójność grup. Nie znaczy to, że mamy do czynienia z odchodzeniem od działalności przestępczej, lecz raczej z większymi możliwościami jej prowadzenia, bez stałego wiązania się z jednym środowiskiem.

W porównaniu z latami ubiegłymi nastąpiło także zmniejszenie liczebności grup. Nie ujawniono w ostatnich latach żadnej grupy zbliżonej wielkością do dawnych konsorcjów przestępczych takich jak „Pruszków", grupy gdańskie, grupa „Krakowiaka", łódzka „ośmiornica" czy dolnośląskie grupy powiązane z ośrodkiem wiedeńskim. Ostatnią z ujawnionych dużych grup była tzw. grupa mokotowska, która dzięki koneksjom swojego lidera przetrwała najdłużej. Obecnie dominują grupy mniejsze, ale często działające na dość szeroką skalę. Wydaje się, iż nastąpiło pewne odejście od terytorialnego zasięgu działania grup. Taki charakter posiadają jeszcze przede wszystkim grupy o charakterze kryminalnym, których podstawowym źródłem dochodów jest wymuszanie okupów za tzw. ochronę. Działają one głównie w regionach atrakcyjnych turystycznie, często w niewielkich miastach stanowiących ośrodki wypoczynkowe, ze słabą policją i nikłym zainteresowaniem ze strony służb powołanych do zwalczania przestępczości zorganizowanej.

Stały spadek liczby zdarzeń o charakterze porachunkowym świadczy o stosunkowo stałym podziale terytorialnym. Do wyjątków należą obecnie zamachy z użyciem materiałów wybuchowych, spadła też znacznie liczba przestępstw z użyciem broni palnej.

Bezpośrednia struktura grupy zależy przede wszystkim od charakteru jej działania. Podstawą władzy w grupie kryminalnej i często narkotykowej jest przede wszystkim w dalszym ciągu strach i wymuszanie posłuchu. W skład grupy wchodzą przede wszystkim osoby bez wykształcenia, ze środowisk czasem od pokoleń patologicznych. Cechuje je większa dyscyplina i dążenie do oparcia w znanym sobie środowisku. Część członków to osoby wcześniej nie wchodzące w konflikt z prawem, które uczestniczą bądź wspierają działalność grupy zwykle ze względów ekonomicznych lub pod przymusem fizycznym. Często nie zdają sobie sprawy ze skali działalności przestępczej. Na ich czele stoją zazwyczaj osoby wielokrotnie karane, które szybko przejmują przywództwo po poprzednikach wyeliminowanych na jakiś czas przez wymiar sprawiedliwości. W grupach tych istnieje mniejsza rotacja, trwa walka o pozycję, a możliwość jej utracenia, np. w wyniku znieważenia, może spowodować nieobliczalne reakcje, jak wydarzyło się wiosną 2007 roku w Wołominie.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Inną strukturę mają grupy działające w sferze przestępstw gospodarczych. Występuje tu przede wszystkim bardzo duża różnica pomiędzy statusem materialnym liderów i pozostałych członków grupy. Z reguły struktura grupy funkcjonuje „pod przykrywką" różnego typu pozornie legalnych przedsięwzięć gospodarczych. Do rzadkości należy obecnie używanie przemocy do realizacji celów grupy, chociaż seria podpaleń na parkingach firm transportowych może wskazywać na ostrą walkę pomiędzy grupami kontrolującymi tę dziedzinę działalności gospodarczej. Z reguły jednak w rywalizacji zwyciężają te grupy, które dysponują największym kapitałem, mają korupcyjne powiązania z przedstawicielami administracji oraz są właścicielami podmiotów gospodarczych decydujących o możliwości partycypowania w najbardziej atrakcyjnych przedsięwzięciach. Stąd w składzie takiej grupy znajdują się zwłaszcza byli urzędnicy, pracownicy organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, aparatu skarbowego i osoby ustosunkowane w strukturach politycznych. Po wejściu Polski do Unii Europejskiej daje się zauważyć dążenie grup przestępczych do nawiązywania kontaktów z organami decydującymi o podziale środków wpływających do kraju z Unii. Świadczą o tym liczne wykryte już sprawy związane z funkcjonowaniem niektórych agencji.

Hierarchiczny i sieciowy model zorganizowanej grupy przestępczej

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej przesłanki, które w zasadniczy sposób wpływają na strukturę zorganizowanych grup przestępczych, można rozróżnić dwie podstawowe struktury modelowe tych grup:

1. skonstruowaną hierarchicznie (pionową),
2. skonstruowaną sieciowo (poziomą, horyzontalną).

Ten podział został powszechnie przyjęty i rozbudowany na podstawie badań prowadzonych w różnych obszarach i przy zastosowaniu różnych, czasem dość oryginalnych metodologii, jak na przykład badania w środowisku tzw. dziennikarzy śledczych. Najczęściej przywoływana w literaturze jest typologia oparta na badaniach przeprowadzonych przez Centrum ds. Przestępczości Międzynarodowej ONZ. Wyróżnia ona grupy:

1. **hierarchiczne** – w których prostej strukturze dominuje jeden przywódca. Pozostali jej członkowie tworzą kilkustopniową strukturę podległą, opartą na dyscyplinie oraz silnych więzach wewnętrznych mających swoje źródło w powiązaniach rodzinnych lub etnicznych;
2. **hierarchiczno-regionalne** – szerzej rozbudowane terytorialnie niż grupy typowo hierarchiczne, co pomimo ciągle dużego zdyscyplinowania i poszanowania hierarchii stwarza możliwość pewnej niezależności w komórkach odległych terytorialnie lub organizacyjnie od centrum;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3 **hierarchiczno-klasterowe** – gdzie na czele grupy stoi kilku wspólnie działających liderów bez wyraźnego przywódcy. Wspólnie wyznaczają główne obszary działania grupy, podejmują decyzje „strategiczne", dbają o hermetyczność grupy, pozostawiając pewną swobodę działania niżej ulokowanym komórkom organizacyjnym powiązanym z centrum (przykładem może być była tzw. grupa pruszkowska);

4 **sieciowo-gronowe** – oparte na trzonie ściśle współdziałających stałych członków grupy, dobierających do realizacji określonych przedsięwzięć luźno związanych z grupą „fachowców" wykonujących określone zadania. Struktura jest więc płaska, bezpieczna dla trzonu grupy, gdyż osoby współdziałające nie posiadają wiedzy o decydentach;

5 **sieciowa** – luźno powiązany zespół osób integrujących się dla realizacji określonego przedsięwzięcia o trudnej do zidentyfikowania siatce powiązań, często opartej na związkach legalnych (wspólne przedsięwzięcia gospodarcze).

BLOK KONTROLNY

SŁOWA KLUCZOWE

gry hazardowe | **lichwa** | **produkcja i obrót narkotykami** | ***conspiracy*** | ***Organisierte Kriminalität*** | **Konwencja Narodów Zjednoczonych** | **zorganizowana grupa przestępcza** | **struktura hierarchiczna** | **struktura sieciowa** | **Centralne Biuro Śledcze Policji** | **ludzie luźni** | **chewra** | **grupa pruszkowska**

PYTANIA I ZADANIA

1. Przedstaw istotę przestępczości zorganizowanej w Stanach Zjednoczonych i scharakteryzuj ją.
2. Przedstaw cechy przestępczości zorganizowanej na podstawie źródeł niemieckich.
3. Omów cechy charakterystyczne przestępczości zorganizowanej zawarte w Konwencji z Palermo.
4. Przedstaw próby zdefiniowania przestępczości zorganizowanej w Polsce.
5. Jak kształtowała się przestępczość zorganizowana w Polsce do 1990 roku?
6. Jakimi cechami charakteryzuje się struktura zorganizowanych grup przestępczych w Polsce?
7. Porównaj strukturę zorganizowanej grupy kryminalnej i grupy działającej w sferze gospodarczej.
8. Scharakteryzuj hierarchiczną strukturę organizacyjną grupy przestępczej.
9. Omów formy sieciowej struktury grupy przestępczej.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

ROZDZIAŁ 2

Współczesne zagrożenia przestępczością zorganizowaną

2.1. Wybrane dane statystyczne dotyczące ujawnionych zagrożeń ze strony zorganizowanych struktur przestępczych w latach 2001–2014 oraz efektów ich zwalczania

Zwalczaniem przestępczości zorganizowanej w Polsce zajmuje się wiele instytucji i służb. Praktycznie tylko **Centralne Biuro Śledcze (CBŚ)**, obecnie **Centralne Biuro Śledcze Policji (CBŚP)**, publikuje od lat roczne informacje dotyczące zwalczania przestępczości zorganizowanej pozwalające na dokonywanie porównań.

Podstawowym wskaźnikiem charakteryzującym zakres zagrożeń może być liczba osób objętych przez CBŚ kontrolą w ramach spraw prowadzonych w związku z funkcjonowaniem zorganizowanych struktur przestępczych. W poszczególnych latach kontrolą objęto:

- **2001 –** 5281 osób w 481 grupach przestępczych,
- **2002 –** 6134 osoby w 522 grupach przestępczych, w tym 790 liderów,
- **2003 –** 3426 osób w 351 grupach przestępczych, w tym 329 liderów,
- **2004 –** 2686 osób w 262 grupach przestępczych, w tym 286 liderów,
- **2005 –** 3377 osób w 296 grupach przestępczych, w tym 321 liderów,
- **2006 –** 2644 osoby w 246 grupach przestępczych, w tym 372 liderów,
- **2007 –** 3692 osoby w 348 grupach przestępczych, w tym 341 liderów,
- **2008 –** 4858 osób w 425 grupach przestępczych, w tym 348 liderów,
- **2009** – 5118 osób w 500 grupach przestępczych, w tym 455 liderów,
- **2010** – 5615 osób w 547 grupach przestępczych, w tym 453 liderów,
- **2011** – 6017 osób w 595 grupach przestępczych, w tym 555 liderów,
- **2012** – 7495 osób w 772 grupach przestępczych, w tym 778 liderów,
- **201**3 – 8258 osób w 879 grupach przestępczych, w tym 926 liderów,
- **2014** – 7858 osób w 920 grupach przestępczych, w tym 959 liderów,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Istotnym miernikiem skuteczności działań w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej jest porównanie liczby rozpoznanych grup przestępczych do liczby grup skutecznie rozbitych lub zdestabilizowanych. W latach 2000–2014 przedstawiało się to następująco:

	Grupy rozbite i zdestabilizowane	Grupy rozpoznawane	Wskaźnik skuteczności rozpoznania grup
2001	**240**	**481**	**0,5**
2002	**244**	**522**	**0,47**
2003	**250**	**351**	**0,71**
2004	**179**	**262**	**0,68**
2005	**139**	**296**	**0,47**
2006	**143**	**246**	**0,58**
2007	**179**	**348**	**0,51**
2008	**159**	**425**	**0,37**
2009	**155**	**500**	**0,31**
2010	**150**	**547**	**0,27**
2011	**201**	**595**	**0,34**
2012	**183**	**772**	**0,24**
2013	**155**	**879**	**0,18**
2014	**152**	**920**	**0,16**

W pierwszych latach działalności CBŚ, gdy zagrożenie ze strony dużych zorganizowanych grup przestępczych było największe, efektywność działań wobec tych grup też można uważać za najwyższą. Skutecznie likwidowano kolejne rozpoznane struktury. Z czasem wyraźnie rośnie liczba grup znajdujących się w operacyjnym zainteresowaniu CBŚ (CBŚP), natomiast istotnie obniża się proporcja pomiędzy nią a liczbą grup skutecznie eliminowanych. Jest to obecnie kilkanaście procent. Można stąd wnioskować, iż po kilkunastu latach jednostka odpowiedzialna w Policji za zwalczanie przestępczości zorganizowanej skutecznie reaguje na sygnały o tych formach działalności przestępczej, podejmując w stosunku do nich odpowiednie czynności. Natomiast efektywność tych działań wyraźnie się obniżyła. Może to wynikać z kilku powodów, których obiektywne przedstawienie wymagałoby szerszych badań, jakich dotąd jeszcze nie podejmowano. Wyraźnie wzrasta też liczba osób rozpoznawanych jako liderzy zorganizowanych grup przestępczych. Od 2012 roku osiągnęła ona poziom porównywalny z okresem lat 2000–2002, gdy różnego rodzaju formy przestępczości zorganizowanej były najbardziej rozwinięte.

Łącznie, jak podsumował M. Kędzierski, w ciągu 15 lat działalności CBŚ (CBŚP) o związki z grupami przestępczymi podejrzewano ok. 66 tysięcy osób. Zlikwidowano

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

ok. 2500 zorganizowanych grup przestępczych, zastosowano ok. 24 tysięcy aresztów, 19 tysięcy dozorów policyjnych i 13 tysięcy poręczeń majątkowych. Zarzuty udziału w zorganizowanej grupie przestępczej postawiono 19 273 osobom, kierowania i organizowania grupą – ponad 2000 osób, a prania pieniędzy pochodzących ze zorganizowanej działalności przestępczej – 4380 osobom. Zabezpieczono mienie o wartości 2 mld 900 mln zł, a odzyskano mienie o wartości ponad 400 mln zł.

2.1.1. Ustalone kierunki działania grup w latach 2001–2014

W statystyce zwalczania przestępczości zorganizowanej od lat przyjęto podział grup przestępczych w zależności od podstawowego obszaru ich zainteresowań. Jest to istotnym uproszczeniem, gdyż, jak wynika z praktyki, prawie każda grupa podejmuje w ramach swoich możliwości przedsięwzięcia przynoszące zysk, niezależnie od tego, czego dotyczą. W różnych okresach obszar działalności grup może się zmieniać. Określając grupę jako „kryminalną", „gospodarczą" czy „narkotykową", bierze się pod uwagę wiedzę o niej w chwili sporządzania dokumentu.

Według danych publikowanych w corocznych sprawozdaniach statystycznych Centralnego Biura Śledczego (CBŚP) ustalone zainteresowania rozpoznawanych grup przestępczych w latach 2001–2014 kształtowały się następująco:

	Grupy			
	kryminalne	ekonomiczne	narkotykowe	multiprzestępcze
2001	159	129	134	63
2002	178	151	133	60
2003	90	108	109	44
2004	66	94	67	35
2005	66	109	84	37
2006	49	88	85	24
2007	74	118	121	35
2008	103	131	147	44
2009	107	164	167	62
2010	90	177	213	67
2011	113	209	205	68
2012	181	277	238	76
2013	148	344	275	112
2014	155	388	268	109

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Analizując dane statystyczne publikowane przez CBŚ (CBŚP) można zauważyć pewne tendencje dotyczące aktywności zorganizowanych grup przestępczych w Polsce na przestrzeni ostatnich 15 lat. Wyraźnie zaznacza się spadek udziału w przestępczości zorganizowanej grup o charakterze kryminalnym. Dominowały one tylko do 2002 roku. Jest to prawidłowość zauważalna w wielu krajach. Kryminalne formy przestępczości zorganizowanej – rozboje, kradzieże samochodów, wymuszanie haraczu – należą do najprostszych i nie wymagają złożonych struktur organizacyjnych. Dopiero z czasem, po okrzepnięciu grupy, nawiązaniu kontaktów, przestępcy rozpoczynają działalność bardziej złożoną. Z reguły są to najpierw przestępstwa narkotykowe, a później – albo równolegle – przestępstwa o charakterze ekonomicznym. Drugą przyczyną zmian w strukturze rozpoznanych grup przestępczych było zdobywanie doświadczenia przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Śledczego. Początkowo koncentrowali się oni na zwalczaniu najbardziej dokuczliwych społecznie form przestępczości kryminalnej. Dopiero po około dwóch latach okrzepł i rozwinął się pion do zwalczania zorganizowanej przestępczości ekonomicznej, rozpoczynając skuteczne rozpoznanie tego zjawiska. Najbardziej niepokojącym sygnałem jest znaczny wzrost od kilku lat liczby grup o charakterze multiprzestępczym. Po rozbiciu największych polskich grup przez kilka lat następował spadek liczby tych najlepiej rozbudowanych struktur. Odbudowały się one już jako grupy mniejsze, ale bardziej mobilne i elastyczne. Niestety od prawie dziesięciu lat liczba grup multiprzestępczych systematycznie rośnie. Świadczy to o:

1. planowym rozwijaniu działalności grup w kierunku osiągania najwyższego zysku,
2. kooptowaniu w skład grup sprawców potrafiących podejmować skuteczne działania w różnych kierunkach oraz umiejętności koordynowania tych przedsięwzięć przez liderów,
3. posiadaniu przez grupy środków pozwalających na inwestowanie w zróżnicowane formy przestępstw,
4. odbudowie więzi pomiędzy ośrodkami przestępczymi, gdyż działalność multiprzestępcza wiąże się zazwyczaj ze współdziałaniem pomiędzy grupami.

2.1.2. Udział cudzoziemców w zorganizowanej działalności przestępczej w Polsce

W latach dziewięćdziesiątych XX wieku za bardzo istotne zagrożenie uważano penetrację terytorium Polski przez zorganizowane rosyjskojęzyczne grupy przestępcze. Grupy te były widoczne zwłaszcza w sferze przestępczości kryminalnej, wymuszeń, haraczy, napadów na TIR-y, kradzieży samochodów, kontrolowania prostytucji. Z biegiem lat zagrożenie to istotnie się zmniejszało. Było to przede wszystkim efektem mniejszego zainteresowania tych grup terenem Polski i przeniesienia się ich do krajów Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych, gdzie osiągały znacznie większe zyski. W 2006 roku ujawniono jedynie 43 cudzoziemców powiązanych ze zorganizowanymi strukturami przestępczymi, głównie obywateli Ukrainy, Białorusi i Armenii. Tylko 12 z nich przedstawiono zarzuty udziału

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

w zorganizowanej grupie przestępczej, z czego trzem – organizowania i kierowania grupą. W latach wcześniejszych ujawniano o wiele większe zagrożenia ze strony cudzoziemców: w 2003 roku – 412 osób, głównie Ukraińców, Białorusinów, Litwinów, Rosjan, Czeczeńców, Turków, Niemców, Wietnamczyków, Albańczyków. Przedmiotem ich działalności były głównie przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu – 55, kradzieże samochodów i ładunków – 34, przestępstwa narkotykowe – 145, przestępstwa gospodarcze i karno-skarbowe – 59, handel bronią i amunicją – 16, handel ludźmi – 18.

W 2004 roku ujawniono już tylko 267 cudzoziemców powiązanych ze zorganizowanymi grupami przestępczymi, w tym głównie Czeczeńców – 40, Ukraińców – 38, Litwinów – 23, Białorusinów – 16, Turków – 15, Niemców – 15. Nie zmieniły się ich kierunki działania i dotyczyły przestępstw narkotykowych – 74, przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu – 59, przestępstw gospodarczych i karno-skarbowych – 51, prania pieniędzy – 16, handlu ludźmi – 10.

Na podobnym poziomie utrzymywały się te zagrożenia w 2005 roku, kiedy ujawniono 271 cudzoziemców działających w grupach przestępczych w Polsce. Podobnie jak w latach poprzednich, byli to przede wszystkim Ukraińcy – 47, Litwini – 27, Niemcy – 20, Rosjanie – 19, Czesi – 19, Czeczeńcy – 11.

Cyfry te mogą wskazywać, że Polska stała się krajem mało atrakcyjnym dla międzynarodowej organizacji przestępczej.

Biorąc pod uwagę efekty pracy Centralnego Biura Śledczego i CBŚP z lat późniejszych, należy zauważyć zdecydowanie rosnące zainteresowanie cudzoziemców działalnością w Polsce i w powiązaniu z grupami polskimi. Świadczą o tym następujące dane:

	Grupy międzynarodowe	Grupy rosyjskojęzyczne	Grupy cudzoziemskie
2006	**4**	**0**	**b.d.**
2007	**8**	**1**	**b.d.**
2008	**32**	**5**	**3**
2009	**38**	**10**	**4**
2010	**36**	**7**	**3**
2011	**39**	**4**	**1**
2012	**54**	**6**	**4**
2013	**111**	**6**	**5**
2014	**106**	**3**	**8**

Wśród ustalonych w grupach przestępczych cudzoziemców przez cały ten okres dominują Ukraińcy, którzy corocznie wymieniani są jako najczęściej uczestniczący w zorganizowanych grupach przestępczych działających w Polsce. Wyjątkiem były lata 2010 i 2011, kiedy dominowali obywatele Wietnamu. Poza tym w grupach działających w Polsce najczęściej spotykamy obywateli Rosji, Białorusi i od kilku lat Litwy. Jak wynika z badań

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

K. Laskowskiej, dominujące obszary działalności przestępczej osób pochodzących z b. ZSRR obejmowały przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, przestępstwa związane z narkotykami, przemyt towarów akcyzowych oraz kradzieże pojazdów, ładunków i towarów. W swoich przedsięwzięciach grupy te cechowała m.in. przemoc, dążenie do działalności multiprzestępczej, jednolitość etniczna grup pochodzących z Kaukazu, przechodzenie od działań o charakterze kryminalnym do sfery przedsięwzięć gospodarczych.

2.2. Zorganizowana przestępczość kryminalna

2.2.1. Zorganizowana przestępczość pseudokibiców

W chwili obecnej przestępczość osób powiązanych ze strukturami pseudokibiców jest uważana za jedną z najgroźniejszych w Polsce form zorganizowanej przestępczości kryminalnej.

Jeszcze kilkanaście lat temu uważano, że „kibole" wywodzą się spośród sfrustrowanych tzw. odrzuconych, nie mogących sobie znaleźć miejsca w rzeczywistości ukształtowanej przez czynniki ekonomiczne. Na przykład tak charakteryzowano to środowisko w latach osiemdziesiątych XX w. w Anglii, gdzie grupy „kibolskie" ujawniły swoją siłę. Według klasyfikacji zaproponowanej przez P. Chlebowicza wyróżnia się trzy grupy (warstwy) kibiców. „Pikników" – którzy chcą obejrzeć widowisko sportowe, „ultrasów" – aktywnie uczestniczących w strukturach grupy „kibolskiej", tworzących oprawy, jeżdżących za swoją drużyną na mecze wyjazdowe, broniących aktywnie barw klubowych – oraz „chuliganów", których celem jest przede wszystkim udział w „ustawkach", walkach z „kibolami" innych klubów. Powołując się na tę klasyfikację, E. Pływaczewski wyróżnia trzy rodzaje patologicznych struktur pseudokibiców:

1. luźne grupy o charakterze chuligańsko-zabawowym funkcjonujące na tzw. przedpolu gangów (band),
2. grupy spełniające kryteria gangów (band),
3. grupy, które można zaklasyfikować do kategorii przestępczości zorganizowanej.

Czynnikiem decydującym o konfrontacjach pomiędzy pseudokibicami poszczególnych drużyn są tzw. sztamy i kosy. „Sztamy" to nieformalne porozumienia o wzajemnym wspieraniu się w trakcie imprez sportowych i bezpośrednio w trakcie tzw. ustawek, a także w pseudokibicowskim świecie wirtualnym, jaki funkcjonuje w Internecie. „Kosy" natomiast to istniejące od lat animozje pomiędzy miastami, na przykład Warszawą i Łodzią, Bydgoszczą i Toruniem, a także „kibolami" z tego samego miasta, jak to ma miejsce w Krakowie pomiędzy „Wisłą" i „Cracovią". Niekiedy tradycje „kosy" sięgają kilkudziesięciu lat.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Środowisko pseudokibiców jest bardzo zróżnicowane. Z badań prowadzonych przez M. Zawartkę z AWF w Katowicach wynika, iż 16% z nich ma wyższe wykształcenie i tyle samo jest w tym środowisku bezrobotnych. 26% pseudokibiców chodzi na mecze piłkarskie tylko dla uczestniczenia w „zadymach". Ze środowiskiem przestępczości zorganizowanej są przede wszystkim związani liderzy grup chuligańskich. Spośród członków grupy „kibolskiej" typują tych, którzy czują się z nią mocno związani, nie unikają walki, potrafią „postawić się" policji. Początkowo, kilkanaście lat temu, grupy „kibolskie" stanowiły źródło do pozyskiwania tzw. „żołnierzy" dla istniejących już grup zorganizowanej przestępczości. Środowisko to jest też wykorzystywane przez niektóre ugrupowania polityczne jako „siła uderzeniowa" podczas demonstracji. Sprzyja temu charakterystyczna dla niego atmosfera ksenofobii, pogardy dla odmienności kulturowej, narodowościowej. Efektem tego są wywieszane na stadionach wielkie hasła o treściach zabronionych przez prawo.

Według danych Policji przestępczość grup związanych ze środowiskiem pseudokibiców koncentruje się w obszarach:

1. udziału w bójkach i pobiciach – tzw. ustawki,
2. produkcji i sprzedaży narkotyków nie tylko we własnym środowisku,
3. udziału w rozbojach i wymuszeniach rozbójniczych,
4. przemytu i obrotu wyrobami tytoniowym bez polskich znaków akcyzy,
5. handlu ludźmi i czerpania korzyści z nierządu,
6. przemytu, produkcji (odkażania) i nielegalnego obrotu alkoholem,
7. prania pieniędzy.

Odnotowano także powiązania grup pseudokibiców z podmiotami zajmującymi się handlem bronią i amunicją, handlem towarami z podrobionymi znakami towarowymi (kosmetyki, odzież), przestępstwami przeciwko dobrom kultury. Ustaleni liderzy grup „kibolskich" w swej działalności przestępczej z reguły nie koncentrują się na jednej jej formie. Na przykład w 2013 roku w Krakowie zatrzymano 23 osoby z tego środowiska. Aż trzynastu z nich przedstawiono zarzuty udziału w zorganizowanej grupie przestępczej, udziału w handlu narkotykami oraz popełnienia przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, w tym zabójstwa. Tylko w 2014 roku funkcjonariusze CBŚP zatrzymali 451 powiązanych z grupami pseudokibiców osób, którym przedstawiono 21 zarzutów kierowania zorganizowaną grupą przestępczą i 157 zarzutów udziału w zorganizowanej grupie przestępczej.

W zwalczaniu przestępczości pseudokibiców, zorganizowanych grup przestępczych, które tworzyli, największe doświadczenia ma policja brytyjska. Już pod koniec lat osiemdziesiątych w środowisko tych grup byli wprowadzani „pod przykryciem" brytyjscy policjanci, którzy rozpracowywali te struktury. Poza klasycznymi metodami pracy operacyjnej do opanowania zjawiska przestępczości pseudokibiców wykorzystano w Wielkiej Brytanii czynnik ekonomiczny. Porozumienie pomiędzy tamtejszym związkiem piłkarskim i klubami

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

doprowadziło do znacznego podniesienia cen za bilety wstępu na mecze piłkarskie. Zmieniła się struktura kibiców. Ponadto efektywnie wykorzystywana jest instytucja *stewardów* działających wśród kibiców i zapobiegających zagrożeniom. Najaktywniejsi „kibole" przenieśli się ze stadionów do pubów, gdzie, oglądając mecze na ekranach, są rozproszeni i tym samym łatwiejsi do opanowania przez policję po wywołaniu zamieszek.

2.2.2. Wymuszanie okupów („haraczowanie") i uprowadzenia dla okupu

Wymuszanie stałych okupów od podmiotów prowadzących legalną działalność gospodarczą (tzw. haraczowanie) stało się widocznym problemem na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Dotyczyło przede wszystkim obiektów handlowych, usługowych, gastronomicznych, turystycznych i rozrywkowych. Stałym pretekstem domagania się opłat była tzw. ochrona. W latach dziewięćdziesiątych wielokrotnie wymuszenia były powiązane z legalnie działającymi firmami ochroniarskimi kontrolowanymi przez grupy przestępcze. Ostateczny efekt wymuszeń stanowiło przejęcie przez grupę firmy lub zrezygnowanie przez właściciela z jej dalszego prowadzenia.

Największe zagrożenie dotyczyło i nadal dotyczy firm prowadzących działalność przynajmniej w części nielegalną, jak np. wprowadzanie do obrotu bezakcyzowego alkoholu, uzyskiwanie korzyści z cudzego nierządu lub obrotu narkotykami. Siłą rzeczy właściciele tych firm nie są zainteresowani współpracą z organami ścigania, co sprawcy bezwzględnie wykorzystywali.

Obszar, na którym określona grupa przestępcza wywalczyła sobie prawo do ściągania haraczy, był przez nią chroniony. Spory o zasięg tej ochrony niejednokrotnie kończyły się krwawymi starciami pomiędzy grupami przestępczymi. Ustalano w ten sposób strefy wpływów obejmujące najczęściej dzielnicę, miasto lub region (na przykład ściąganie haraczy od właścicieli restauracji w trakcie sezonu na Mazurach, co wywalczyła w latach dziewięćdziesiątych tzw. „grupa wołomińska") albo też dotyczące określonej formy działalności gospodarczej – na przykład ściągania haraczy od firm transportowych. „Haraczowanie" doprowadziło w 1994 roku zdesperowanych właścicieli lokali gastronomicznych na warszawskiej Starówce do zorganizowania „czarnego marszu" w proteście przeciwko bezskuteczności działań Policji w zwalczaniu tego zjawiska.

Istotne zagrożenia występowały ze strony grup etnicznych wymuszających okupy od rodaków prowadzących działalność gospodarczą w Polsce – rosyjskojęzycznych, wietnamskich, bałkańskich. Organa ścigania najczęściej mało wiedziały o ich działalności, gdyż większości tych zdarzeń nie zgłaszano.

Szczególną forma tych wymuszeń, odpowiadającą w polskim prawie karnym pojęciu przestępstwa rozboju, był tzw. reket. Stosowały go w Polsce rosyjskojęzyczne grupy kryminalne wobec swoich obywateli podróżujących przez Polskę. Zatrzymywano samochody osobowe i autokary, a od pasażerów wymuszano okup za umożliwienie dalszej podróży. Zorganizowane, często międzynarodowe grupy działały głównie na trasach Świecko–Terespol,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Zgorzelec–Medyka i Warszawa–Kuźnica Białostocka. Przypadki działań o podobnym charakterze występowały także w pociągach jadących do Rosji oraz w kolejkach do drogowych przejść granicznych z Rosją, Litwą, Białorusią i Ukrainą. W latach 1996–2002 odnotowywano przynajmniej kilkaset takich zdarzeń rocznie.

Kolejnym istotnym zagrożeniem, obecnie zdecydowanie ograniczonym, były **uprowadzenia dla okupu**. Dotyczyły one przede wszystkim rodzin osób o wysokich dochodach, które posiadały środki na opłacenie się sprawcom. Zdarzały się również liczne uprowadzenia osób prowadzących działalność przestępczą lub ich rodzin. W takich wypadkach sprawcy mieli gwarancję, iż rodziny nie powiadomią organów ścigania i zapłacą okup. Niewielkie doświadczenie organów ścigania w takich sprawach, brak wiedzy operacyjnej o grupach przestępczych, błędy popełniane w trakcie czynności operacyjno-śledczych doprowadziły w kilku przypadkach do sytuacji, w których sprawcy pomimo otrzymania okupu zabijali osoby uprowadzone. Kilkanaście udanych operacji uwolnienia uprowadzonych, wdrożenie do praktyki sprawdzonych algorytmów postępowania w tego typu sprawach i wysokie wyroki dla ujawnionych sprawców spowodowały spadek liczby tego typu zdarzeń.

Uprowadzenia dla okupu wymagają współdziałania wielu osób, stąd z reguły dokonują ich zorganizowane grupy przestępcze. Jest to przestępstwo złożone z kilku etapów, a skuteczne jego zrealizowanie wiąże się z poniesieniem dość poważnych kosztów. Rekompensuje je zazwyczaj kwota okupu sięgająca w warunkach polskich od kilkuset tysięcy do kilku milionów złotych. Etapy uprowadzenia obejmują według Z. Niemczyka kolejno:

1. planowanie i przygotowanie przestępstwa,
2. samo uprowadzenie,
3. przetrzymywanie zakładnika i żądanie okupu,
4. podjęcie okupu,
5. uwolnienie, samouwolnienie lub odbicie zakładnika.

Działania organów ścigania muszą być podporządkowane podstawowemu celowi, jakim jest ochrona życia uprowadzonego. Dopiero kolejnym celami mogą być: ochrona innych osób, czyli biorących udział w przekazaniu okupu, rodziny i osób związanych z zakładnikiem, odzyskanie okupu i zebranie materiału dowodowego. Czynności prowadzone przez Policję i inne instytucje mogą mieć szanse powodzenia jedynie wtedy, gdy osoby kontaktujące się z porywaczami (najczęściej bliscy ofiary) ściśle z tymi instytucjami współdziałają. To wymaga jednak zaufania. Po spektakularnej sprawie Krzysztofa Olewnika, w której czynności trwają już kilkanaście lat, trudno o odbudowę takiego zaufania. Jednym z nielicznych pozytywów wynikających z tej sprawy jest powołanie w CBŚP Centrum ds. Uprowadzeń. Policjanci z tej jednostki mają na bieżąco prowadzić monitoring sposobów działania przestępców i stosowanych przez nich technologii, tworzyć bazę danych dotyczących uprowadzeń, dokonywać ich analiz oraz bezpośrednio wspierać działania wykrywcze w sprawach o uprowadzenia.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

2.2.3. Zorganizowana przestępczość samochodowa

Różne formy zorganizowanej przestępczości samochodowej były w latach dziewięćdziesiątych XX wieku jednym z najpoważniejszych zagrożeń ze strony grup kryminalnych. W procederze kradzieży samochodów Polska występowała jako kraj, w którym pozyskiwano kradzione pojazdy do przerzutu za granicę, jako obszar tranzytowy – przez Polskę prowadziły trasy przemytu kradzionych samochodów do krajów b. ZSRR oraz nawet na Bliski Wschód, była też krajem docelowym, gdzie trafiały pojazdy kradzione w Europie Zachodniej i w Stanach Zjednoczonych. Przez wiele lat panowało przekonanie, że w Polsce mieści się centrum międzynarodowej przestępczości samochodowej. Sytuacja zmieniła się istotnie w latach 2003–2005. Rozbite zostały wcześniej największe polskie zorganizowane grupy przestępcze, w tym także zajmujące się przestępczością samochodową. Powstające i odradzające się nowe grupy natrafiły na zupełnie już inną sytuację na rynku pojazdów samochodowych. Wzrastający poziom życia społeczeństwa w Polsce spowodował większe możliwości zakupu pojazdów w lepszym stanie technicznym. Nadal wprawdzie średni wiek pojazdu zarejestrowanego w kraju to kilkanaście lat, ale wielka ich legalna podaż powoduje ograniczenie zapotrzebowania na samochody kradzione. Wejście do strefy Schengen i otwarcie granic celnych przy jednoczesnym korzystnym systemie podatkowym przyczyniły się do znacznej obniżki cen pojazdów używanych sprowadzanych głównie z Europy Zachodniej.

Ilość kradzionych samochodów na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat kształtowała się następująco:

- 2001 – 52 564
- 2002 – 47 397
- 2003 – 47 191
- 2004 – 44 362
- 2005 – 39 480
- 2006 – 26 793
- 2007 – 18 457
- 2008 – 15 720
- 2009 – 14 946
- 2010 – 14 481
- 2011 – 14 470
- 2012 – 14 218
- 2013 – 15 593
- 2014 – 14 100

Najwięcej samochodów pada łupem złodziei w Warszawie i okolicach oraz w województwach śląskim i wielkopolskim. Najmniej w województwach: świętokrzyskim, podkarpackim i podlaskim. Kradzione są przede wszystkim samochody najpopularniejsze na rynku, czyli Volkswagen Golf i Passat, Audi A4 i A6, Toyota Yaris, Corrola i Avensis oraz Honda Civic i Fiat Panda. Szacuje się, iż ok. 80% kradzionych pojazdów, to tzw. dawcy, czyli samochody rozbierane na części zamienne, a tylko ok. 20% jest legalizowanych i wprowadzanych do użytkowania.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Kradzieże są najczęściej dokonywane w dużych miastach – z ulic, niestrzeżonych parkingów na osiedlach mieszkaniowych, z parkingów pod wielkimi obiektami handlowymi czy instytucjami. Panuje tam większa anonimowość niż na terenach wiejskich oraz w małych miasteczkach, istnieje możliwość szybkiego ukrycia się w dużym ruchu miejskim. Jednocześnie grupy mają tam nieporównywalnie większy wybór pojazdów. Stąd także wynika pora, w jakiej działają. Jeszcze kilkanaście lat temu kradzieży dokonywano głównie w godzinach nocnych. Obecnie bezpieczniejsze dla sprawców jest nie wzbudzające większego zainteresowania działanie w ciągu dnia.

W chwili obecnej można wyróżnić przynajmniej kilka form zorganizowanych przestępstw związanych z samochodami. Według D. Potakowskiego są to:

1. kradzieże samochodów,
2. legalizacja pojazdów,
3. rozmontowywanie i zbyt części z kradzionych samochodów,
4. przemyt pojazdów,
5. wymuszenia związane z pojazdami,
6. przestępczość ubezpieczeniowa związana z pojazdami,
7. wykorzystanie obrotu pojazdami do prania pieniędzy.

Struktury zorganizowanych grup samochodowych są zróżnicowane w zależności od ich specjalizacji i obszaru działania. Najprostsze grupy „złodziejskie" składają się z osób trudniących się otwieraniem i uruchamianiem samochodów oraz powiązanych z nimi paserów i pracowników warsztatów zajmujących się demontażem. Mogą w tej strukturze znajdować się jeszcze kurierzy – odprowadzający skradzione pojazdy do pasera lub „dziupli", w której odbędzie się demontaż. W ten sposób chronieni są wysoko wykwalifikowani fachowcy od pokonywania zabezpieczeń pojazdów. W ostatnich latach stwierdzono wzrost liczby ujawnianych kurierów – cudzoziemców (głównie z Litwy, ale też i z krajów Europy Zachodniej) transportujących przez Polskę pojazdy kradzione na zachodzie Europy. W grupach o strukturach bardziej rozbudowanych, liczących nawet kilkadziesiąt osób, można znaleźć „specjalistów" mających do wykonania określone zadania, jak i tzw. słupy, wykorzystywane przy rejestracji lub sprzedaży zalegalizowanych pojazdów (zob. schemat na s. 70).

W porównaniu z innymi zorganizowanymi grupami przestępczymi grupy samochodowe cechuje wyjątkowa mobilność w realizacji przedsięwzięć. Nie są one w swej działalności z reguły związane z określonym terenem. Przenoszą się często w te regiony kraju, gdzie mogą funkcjonować najbardziej skutecznie i bezpiecznie. Poza wielkimi miastami działają na terenach trakcyjnych turystycznie – w zależności od sezonu. Wprawdzie już nie na taką skalę, jak kilkanaście lat temu, ale ciągle dokonują kradzieży w innych krajach Europy Zachodniej, Skandynawii, a nawet w Stanach Zjednoczonych.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Przykładowa struktura zorganizowanej grupy samochodowej

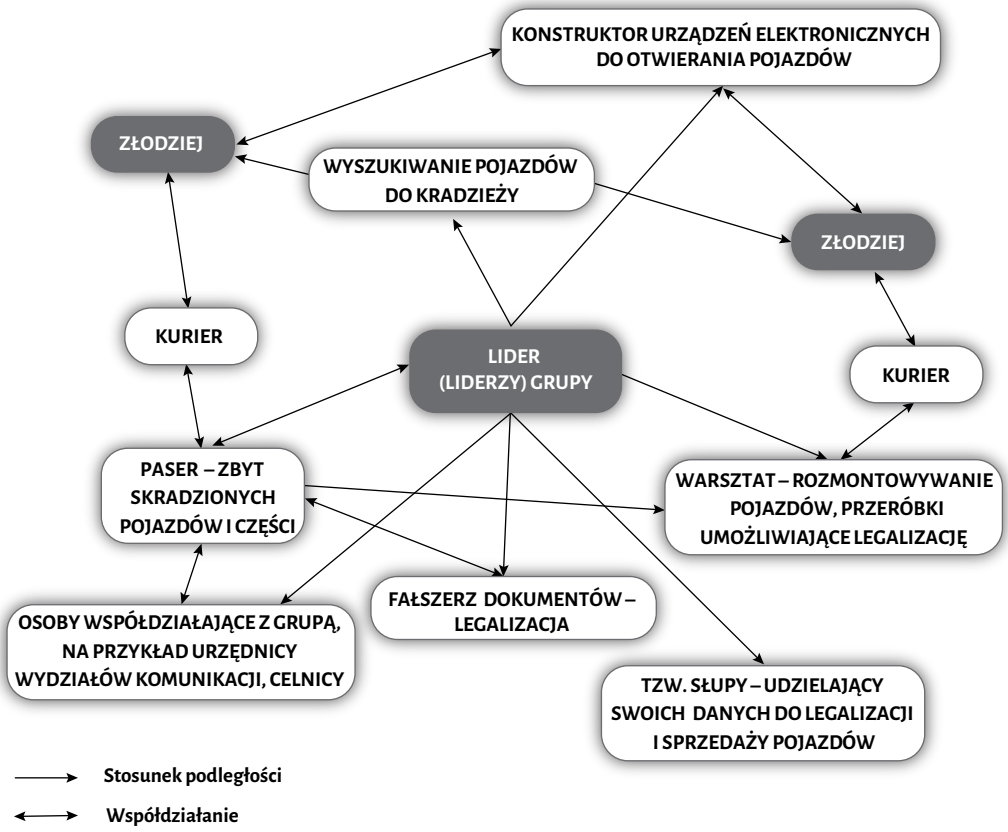
KONSTRUKTOR URZĄDZEŃ ELEKTRONICZNYCH DO OTWIERANIA POJAZDÓW
ZŁODZIEJ
WYSZUKIWANIE POJAZDÓW DO KRADZIEŻY
ZŁODZIEJ
KURIER
LIDER (LIDERZY) GRUPY
KURIER
PASER – ZBYT SKRADZIONYCH POJAZDÓW I CZĘŚCI
WARSZTAT – ROZMONTOWYWANIE POJAZDÓW, PRZERÓBKI UMOŻLIWIAJĄCE LEGALIZACJĘ
FAŁSZERZ DOKUMENTÓW – LEGALIZACJA
OSOBY WSPÓŁDZIAŁAJĄCE Z GRUPĄ, NA PRZYKŁAD URZĘDNICY WYDZIAŁÓW KOMUNIKACJI, CELNICY
TZW. SŁUPY – UDZIELAJĄCY SWOICH DANYCH DO LEGALIZACJI I SPRZEDAŻY POJAZDÓW
Stosunek podległości
Współdziałanie

Od kilku lat nową formą aktywności zorganizowanych grup przestępczych są kradzieże ciągników i innych maszyn rolniczych, maszyn budowlanych i drogowych. Pierwszą taką dużą grupę ujawniono w 2009 roku. W ciągu czterech lat grupa ukradła na terenie Niemiec około 30 ciągników rolniczych i maszyn budowlanych. Problem stał się na tyle poważny, że powołano polsko-niemiecką grupę policyjną „Nysa". Efektem jej działań w 2014 roku jest ujawnienie m.in. działalności czteroosobowej szajki, która ukradła na terenie Niemiec ciągniki i koparko-ładowarki o wartości 2,3 mln. zł. Już na początku 2015 roku we Wrocławiu ujawniono inną grupę kradnącą maszyny budowlane, m.in. specjalistyczne wozidła marki Volvo o wartości 1 mln. zł. Inna grupa, ujawniona w tym samym czasie w Lublinie, ukradła na terenie krajów Unii Europejskiej ok. 60 maszyn i urządzeń budowlanych, w tym specjalistyczne miksokrety do przygotowywania i podgrzewania masy betonowej oraz maszyny do kładzenia asfaltu. Działalność tych grup jest trudna do wykrycia, tym bardziej, że nie funkcjonuje w kraju żaden zintegrowany system rejestracji tego typu maszyn i urządzeń.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

2.2.4. Włamania taranowe

„Polską specjalnością" w Europie stały się na kilka lat włamania do firm jubilerskich. Ich częstotliwość osiągnęła taki poziom, że tymi sprawami zajęły się Europol i Eurojust. Włamania te określano mianem „**włamań taranowych**", a ich sprawcami były grupy polsko-niemieckie. Niemieccy członkowie grup rozpoznawali duże firmy jubilerskie, które dla celów reklamowych nie ukrywały po zamknięciu sklepów cennych precjozów w sejfach, lecz pozostawiały je na wystawach strzeżonych przez pancerne szyby, systemy alarmowe i ochronę. Rolą polskich członków grup było przygotowanie specjalnie wzmocnionych, wcześniej kradzionych samochodów, którymi taranowano wystawy i błyskawicznie zabierano znajdującą się tam cenną biżuterię. Ścisła współpraca policji polskiej i niemieckiej doprowadziła do rozbicia kilku takich grup.

Za granicą, szczególnie w Skandynawii i w Austrii, działały polskie grupy przestępcze zajmujące się kradzieżami specjalistycznego wyposażenia zakładów rzemieślniczych – głównie sprzętu optycznego oraz wyposażenia do myjni samochodów.

2.2.5. Fałszowanie pieniędzy i dokumentów

Fałszowanie pieniędzy na dużą skalę jest domeną zorganizowanych grup przestępczych, gdyż obejmuje nie tylko czynności techniczne związane z produkcją, lecz także wiele działań przygotowawczych oraz bezpieczne rozprowadzanie podrobionej waluty. Przygotowanie obejmuje wyprodukowanie lub dostarczenie oryginalnych matryc oraz urządzeń poligraficznych najwyższej klasy. Urządzenia te są przez producentów w szczególny sposób oznakowane, a ich rozprowadzanie i dalsze wykorzystanie jest z reguły monitorowane. Dlatego zdobycie takich urządzeń wymaga współdziałania wielu osób. Niezwykle istotnym problemem jest wyprodukowanie papieru jak najbardziej zbliżonego do oryginalnego lub nielegalne uzyskanie papieru bezpośrednio u producenta. Sytuacja taka miała miejsce w latach dziewięćdziesiątych XX wieku, gdy jedna z grup warszawskich uzyskała oryginalny papier przeznaczony do produkcji rubli.

Niemniej ważne jest zorganizowanie systemu kolportażu fałszywych pieniędzy. Zasadą jest, iż cena fałszywego banknotu zależy od tego, z którego kręgu kolporterów on pochodzi. Najtańsze są banknoty „z pierwszej ręki", lecz w tym obszarze transakcje nimi mają z reguły hurtowy charakter.

W Polsce fałszowanie pieniędzy rozwinęło się w największym zakresie właśnie w latach dziewięćdziesiątych.

W latach 1999–2014 liczba stwierdzonych przestępstw fałszowania pieniędzy (art. 310 § 1–4 kk) wynosiła:

- 1999 – 15 071
- 2000 – 17 419
- 2001 – 12 672
- 2002 – 11 303
- 2003 – 11 554
- 2004 – 11 851

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

- 2005 – 9371
- 2006 – 8033
- 2007 – 6673
- 2008 – 6777
- 2009 – 7801
- 2010 – 7545
- 2011 – 6138
- 2012 – 6471
- 2013 – 6286
- 2014 – 8336

Od 2005 roku liczba ujawnionych przez policję zdarzeń związanych z fałszowaniem pieniędzy utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Natomiast ciągle zauważalne jest funkcjonowanie polskich i zagranicznych grup kolportujących w Polsce fałszywe banknoty, głownie euro. Największym ośrodkiem produkcji są nadal Włochy oraz Bułgaria i Rumunia. Ujawniane są także przypadki fałszowania banknotów polskich, jednakże ich ilość nie zagraża bezpieczeństwu funkcjonowania waluty. Do fałszowania złotówek używa się najczęściej dość prostego sprzętu – drukarek atramentowych i laserowych. Fałszowaniem i wprowadzaniem do obrotu fałszywych pieniędzy zajmują się ustalone grupy, głównie multiprzestępcze. Proceder ten wiąże się z innymi formami przestępstw popełnianych przez te grupy – na przykład fałszywe pieniądze często służą do rozliczeń w transakcjach narkotykowych.

Z działalnością multiprzestępczą związane są także często przypadki fałszowania dokumentów. Mają one służyć do popełniania i ukrycia innych typów przestępstw. Wykorzystywane są w trakcie przestępstw kryminalnych – na przykład handlu ludźmi, a i przede wszystkim ekonomicznych – a także w oszustwach, przemycie, przestępstwach podatkowych. Fałszuje się najczęściej dokumenty tożsamości, prawa jazdy, dokumenty samochodowe, faktury, recepty, papiery wartościowe.

2.2.6. Handel ludźmi

Jedną z najszybciej rozwijających się form przestępczości zorganizowanej jest handel ludźmi. Na potrzebę międzynarodowego skoordynowania walki z tym zjawiskiem zwrócono uwagę na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Konieczność podjęcia skutecznych przedsięwzięć międzynarodowych zawarto w Zaleceniach Rady UE z 29 i 30 listopada 1993 roku. Wrócono do tego problemu także w uchwałach Parlamentu Europejskiego z 18 stycznia i 19 września 1996 roku. Efektem tego było przyjęcie przed Radę Europy Wspólnego Działania 96/700/JHA i 97/154/JHA, polegającego na sformułowaniu programu „STOP" przeciwko handlowi ludźmi i seksualnemu wykorzystywaniu dzieci. Zgodnie z tym programem rozpoczęto szeroko zakrojone działania szkoleniowe, badawcze i informacyjne ukierunkowane na poprawę świadomości społecznej dotyczącej handlu ludźmi. Z jego środków sfinansowano liczne szkolenia, wymianę informacji oraz współpracę pomiędzy ekspertami zajmującymi się zwalczaniem handlu ludźmi w poszczególnych krajach. W programie zdefiniowano pojęcie handlu ludźmi oraz seksualnego wykorzystywania dzieci i dorosłych.

Aktualnie obowiązującym aktem prawa międzynarodowego regulującym zasady skutecznego przeciwdziałania handlowi ludźmi jest Decyzja Ramowa Rady UE 2002/629/JHA

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

z 19 lipca 2002 roku w sprawie zwalczania handlu ludźmi. Pojęciem handlu ludźmi Decyzja objęła werbowanie, przewóz, dysponowanie, przechowywanie, dalsze przejmowanie osoby, włącznie ze zmianą lub dysponowaniem kontrolą nad tą osobą, jeżeli:

1. dzieje się to z zastosowaniem przymusu, siły lub zastraszania, łącznie z uprowadzeniem;
2. dzieje się to z zastosowaniem oszustwa lub nadużycia finansowego;
3. zachodzi nadużycie władzy lub narażenie na takie praktyki, które powodują, że osoba nie ma innej możliwości, jak poddać się wykorzystaniu;
4. dawane lub przyjmowane są opłaty lub korzyści dla osiągnięcia zgody osoby mającej kontrolę nad drugą osobą;
5. wykorzystuje się pracę lub usługi tej osoby, włącznie z co najmniej przymusową lub obowiązkową pracą albo usługami, niewolnictwem lub podobnymi praktykami i służbą oraz/lub prostytucją i innymi formami seksualnego wykorzystania, włącznie z pornografią.

Handel ludźmi jest jedną z form przestępczości zorganizowanej najbliżej związanych ze zmieniającą się sytuacją polityczno-gospodarczą w różnych obszarach świata. Trwające wiele lat współczesne konflikty lokalne, wojny domowe i konflikty o charakterze religijnym wywołują w konsekwencji takie zjawiska, jak masowe wysiedlenia i migracje, a w łagodniejszej wersji – długotrwałe bezrobocie i ubóstwo. Zmusza to znaczne grupy ludzi do podejmowania rozpaczliwych decyzji, a jedną z nich może być świadome lub nieświadome poddanie się poleceniom współczesnych handlarzy niewolników, jakimi są zorganizowane grupy przestępcze zajmujące się handlem ludźmi. Początek XXI wieku jest tego najlepszym przykładem. Szczęśliwie Europa Środkowa nie jest uznawana za znaczący ośrodek pochodzenia ofiar tego zjawiska. Niemniej i w Polsce można zauważyć przejawy zorganizowanych form handlu ludźmi, których przyczyną jest wysokie bezrobocie, brak perspektyw życiowych i w końcu bezradność niemałej grupy osób.

Obecnie polskie ofiary procederu handlu ludźmi są wykorzystywane poza granicami kraju, głównie na terenie Wielkiej Brytanii, Irlandii, Niemiec, Włoch, Holandii, Belgii, Austrii, Szwajcarii, Hiszpanii, Szwecji, Finlandii, Norwegii, Francji oraz Japonii. Najczęściej spotykane formy to wykorzystanie ofiar handlu ludźmi w celach:

1. wykorzystania seksualnego,
2. pracy w warunkach przymusowych,
3. żebrania,
4. dokonywania dla grupy drobnych przestępstw,
5. wyłudzania w krajach pobytu zasiłków socjalnych i kredytów.

Ponadto – dotyczy to zarówno kobiet, jak i mężczyzn – ofiary zmuszane są do pracy. Jest to zarówno praca sezonowa, jak i praca w trudnych warunkach, na przykład prace budowlane

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

na wysokościach. W Wielkiej Brytanii i w krajach skandynawskich odnotowano działalność polskich grup przestępczych, które wykorzystują zwerbowane w Polsce osoby do procederu wyłudzania świadczeń socjalnych oraz zaciągania kredytów na ich konto.

Polska jest dla grup handlujących ludźmi krajem docelowym, gdzie sprowadza się do pracy, żebractwa oraz wykorzystywania seksualnego osoby z obszaru głównie Ukrainy, Bułgarii, Białorusi, Rumunii, Mołdowy oraz z Litwy, Rosji, Wietnamu, Chin, Bangladeszu i Tajlandii. Jako kraj tranzytowy przy przerzucie do krajów Europy Zachodniej Polska jest wykorzystywana przez grupy handlujące ludźmi z Ukrainy, Bułgarii, Rumunii, Mołdowy, Rosji, Nigerii i Indii.

2.2.7. Przestępczość przeciwko dobrom kultury

Polskie zbiory dóbr kultury są znacznie uboższe niż w innych krajach, co wynika przede wszystkim z uwarunkowań historycznych. Niemniej nadal ze względu na stosunkowo niskie ceny i słabą ochronę dobra kultury stanowią przedmiot zainteresowania międzynarodowych grup przestępczych. Prawdziwą plagą są kradzieże w obiektach sakralnych oraz z bibliotek i placówek naukowych. Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie podlegają **zabytki**, czyli **nieruchomości lub rzeczy ruchome, ich części lub zespoły będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową**.

Zabytkami są więc:

1. zabytki nieruchome;
2. zabytki ruchome, w tym:
   - a. będące dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
   - b. kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych,
   - c. numizmaty, militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i ordery,
   - d. wytwory techniki świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki,
   - e. materiały biblioteczne,
   - f. instrumenty muzyczne,
   - g. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła,
   - h. przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne, działalność wybitnych osób i instytucji.

Dobra kultury o najwyższej wartości są kradzione z reguły na zamówienie i przemycane dla kolekcjonerów zagranicznych. Tak było między innymi w przypadku odzyskanego ze Szwecji przez Biuro do Walki z Przestępczością Zorganizowaną Komendy Głównej Policji

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

obrazu Matki Boskiej Gościeszyńskiej w 1999 roku czy archiwaliów ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Dobra kultury niezbyt często stają się w Polsce obiektami zainteresownia zorganizowanych grup przestępczych. Osiągnięcie dużych zysków w takim procederze wymaga bowiem dużej wiedzy oraz nawiązania odpowiednich kontaktów zarówno w środowiskach kolekcjonerów, handlarzy dzieł sztuki, jak i naukowców. Dlatego też znaczne nawet straty ponoszone przez polską kulturę w wyniku działalności przestępczej (np. kradzieże i wywóz starodruków z Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego) są raczej dziełem osób działających na własną rękę, lecz powiązanych ze środowiskiem zajmującym się profesjonalnie takimi dobrami. Istotnym problemem są od lat niewielkie grupy kryminalne, które zajmują się kradzieżami dzieł sztuki sakralnej ze słabo zabezpieczonych obiektów.

Grupy przestępcze popełniające przestępstwa przeciwko dobrom kultury liczą z reguły kilka osób; zdarza się, iż ich członkowie są powiązani rodzinnie. Część sprawców stanowią recydywiści, którzy kierują się w wyborze przedmiotu kradzieży wyłącznie jego wartością; wyjątkowo tylko wchodzą w grę motywy kolekcjonerskie. W kilku przypadkach zdarzyło się, iż z grupami byli powiązani znawcy przedmiotu, osoby o gruntownym przygotowaniu w zakresie dóbr kultury. Jak oceniają specjaliści, w takich wypadkach skradzione dzieła sztuki odnajdują się niezwykle rzadko, gdyż trafiają do prywatnych, mało znanych kolekcji. W ten sposób zniknęły na przykład ze światowych galerii i kolekcji prywatnych: dzieła Vermeera i Rembrandta skradzione w Bostonie, skrzypce Stradivariusa ukradzione w Nowym Jorku, dwa obrazy van Gogha z muzeum w Amsterdamie czy dzieła Moneta, Picassa i Dalego z muzeum w Rio de Janeiro. Zbyciem skradzionych przedmiotów zajmują się wyspecjalizowani paserzy mający kontakty poza granicami Polski, często obywatele innych krajów. Tak było m.in. w wypadku grupy przestępczej zajmującej się kradzieżami dzieł sztuki na terenie woj. lubuskiego, wielkopolskiego i dolnośląskiego w latach 2005–2006. Grupa o składzie częściowo rodzinnym współdziałała z obywatelem Włoch na stałe zamieszkałym w Niemczech, który zajmował się sprzedażą skradzionych dzieł sztuki.

Międzynarodowy rynek dóbr kultury jest dokładnie spenetrowany przez specjalistyczne, zorganizowane grupy przestępcze. Nadal na przykład znajduje się w niewiadomym miejscu około 10 tysięcy eksponatów zrabowanych w trakcie inwazji USA na Irak.

BLOK KONTROLNY

SŁOWA KLUCZOWE

grupy kryminalne | grupy działające w sferze gospodarczej | grupy narkotykowe | grupy multiprzestępcze | okup | uprowadzenia dla okupu | kradzieże samochodów | rozboje drogowe | fałszowanie pieniędzy | handel ludźmi | dobra kultury | zabytki | pseudokibice | ustawka

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

PYTANIA I ZADANIA

1. Jakie tendencje występują w zakresie liczby zorganizowanych grup przestępczych w Polsce? Wskaż przyczyny.
2. Omów udział cudzoziemców w polskich strukturach przestępczych.
3. Jakiego typu przestępstw dopuszczają się najczęściej zorganizowane grupy kryminalne?
4. Jak należy rozumieć pojęcie „zabytku" jako przedmiotu zamachu ze strony zorganizowanych grup przestępczych?
5. Przedstaw aktualne kierunki przeciwdziałania zorganizowanemu handlowi ludźmi.
6. Jakie tendencje można zaobserwować w związku z fałszowaniem pieniędzy?
7. W jakich formach przejawia się działalność zorganizowanych grup pseudokibiców?
8. Przedstaw typową strukturę zorganizowanej grupy złodziei samochodów.

2.3. Zorganizowana przestępczość ekonomiczna

Przestępczość gospodarcza, z racji jej bardziej złożonego charakteru, zdecydowanie częściej przybiera zorganizowany charakter niż przestępczość kryminalna. Nielegalne przedsięwzięcia gospodarcze wymagają z reguły współdziałania większej grupy osób, tworzących skomplikowane łańcuchy powiązań. W wielu przypadkach struktury nielegalne nakładają się na oficjalnie działające formacje gospodarcze, wykorzystując je do osiągania dodatkowych środków, z reguły zresztą na szkodę podmiotów wykorzystywanych do kamuflażu zorganizowanej działalności przestępczej.

Zorganizowana przestępcza działalność gospodarcza przejawia się w wielu formach. Podlega też najgłębszym przemianom, bardzo szybko dostosowując się do dynamiki poszczególnych gałęzi gospodarki rynkowej. Zauważalne są istotne zmiany w zainteresowaniach zorganizowanych grup przestępczych.

Według oceny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych główne zagrożenia ze strony zorganizowanej przestępczości ekonomicznej to:

1. przestępstwa związane z wyłudzeniami akcyzy i podatku VAT, zaniżaniem należności publicznoprawnych,
2. przestępstwa na rynku kapitałowym,
3. przestępstwa na rynku bankowym,
4. przestępstwa na rynku ubezpieczeń,
5. pranie pieniędzy,
6. przestępstwa związane z zamówieniami publicznymi,
7. przestępstwa związane z prawami autorskimi i pokrewnymi,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

8 przestępstwa związane z aktywacją przedwojennych spółek prawa handlowego,
9 nielegalny obrót i składowanie odpadów oraz substancji niebezpiecznych.

Wydaje się, iż poza wymienionymi istotne zagrożenia związane są także z przestępczością na szkodę interesów ekonomicznych Unii Europejskiej, z przestępczością dotyczącą przekształceń własnościowych, nie można też zapominać o całym obszarze przestępczości korupcyjnej. Odrębną grupę przestępstw ściśle związanych z funkcjonowaniem gospodarki stanowią przestępstwa z wykorzystaniem elektronicznych instrumentów płatniczych oraz różnego rodzaju formy cyberprzestępczości.

2.3.1. Przestępstwa związane z przekształceniami własnościowymi

W okresie intensywnych **przekształceń własnościowych** związanych ze zmianami ustrojowymi występowały i nadal występują na skalę masową przestępstwa polegające na wykorzystaniu tych zmian do osiągania nienależnych zysków przez wybrane grupy osób. Celem tych przedsięwzięć w początkowym okresie było zapewnienie wybranym grupom osób dominującego wpływu na przebieg procesu prywatyzacji, a przez to przejęcie na preferencyjnych warunkach organizmów gospodarczych znajdujących się wcześniej pod kontrolą państwa lub przynajmniej uzyskanie w nowej strukturze gospodarczej dominującej pozycji. Najczęściej spotykane mechanizmy stosowane przez grupy przestępcze w tym procederze polegały na:

1 przejmowaniu majątku państwa przez spółki korzystające z preferencyjnych kredytów uzyskiwanych od podmiotów podlegających przekształceniom lub przez nie gwarantowanych,
2 celowe doprowadzanie do upadłości przejmowanych przedmiotów i prywatyzowanie ich po nieproporcjonalnie niskich cenach,
3 zawyżanie aportów wnoszonych do przejmowanych spółek przez podmioty zainteresowane ich przejęciem,
4 zaniżanie wartości majątku prywatyzowanych firm bez uwzględnienia np. ich pozycji na rynku lub posiadanych praw do unikatowych technologii i wynalazków.

W procederze tym często wykorzystywano wyceny sporządzane przez firmy konsultingowe zainteresowane materialnie w wydawaniu opinii najbardziej korzystnych dla zainteresowanych przejęciem.

Specyficzną formą zorganizowanej przestępczości związanej z przekształceniami własnościowymi jest bezprawne przewłaszczanie atrakcyjnych nieruchomości w dużych miastach – najczęściej w Warszawie, Krakowie, Poznaniu. Sposób działania sprawców polega na wyszukiwaniu nieruchomości o nieuregulowanym stanie prawnym, a następnie przygotowywanie zestawu fałszywych dokumentów pozwalających na przejęcie tych obiektów.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Grupy przestępcze dokonujące tych przestępstw wykorzystują informacje otrzymywane od skorumpowanych pracowników administracji samorządowej posiadających wiedzę o nieruchomościach o nieuregulowanym statusie prawnym (brak wpisów do ksiąg wieczystych, tzw. mienie pożydowskie, mienie przejęte przez państwo w Warszawie tzw. dekretem Bieruta). Kolejni członkowie grupy przestępczej przygotowują zestaw fałszywych dokumentów z użyciem oryginalnego starego papieru, starych maszyn do pisania, pieczęci itp. Równolegle wyszukiwane są osoby, tzw. słupy, przygotowywane do roli odnalezionych spadkobierców prawowitych właścicieli. Postanowieniem sądów zakładane są nowe księgi wieczyste na te nieruchomości, z uwzględnieniem prawa własności fałszywych właścicieli. Nieruchomości te są szybko zbywane. Aby podwyższyć ich wartość, w niektórych wypadkach (głównie w Poznaniu) grupy przestępcze starają się usunąć zamieszkujących tam lokatorów. Wynajmowani są tzw. czyścicielie, starający się tak uprzykrzyć lokatorom życie, by wyprowadzili się z zajmowanych lokali.

2.3.2. Zorganizowane formy przestępczości podatkowej

Zorganizowane formy przestępczości podatkowej są w ostatnich latach najszybciej rozwijającym się obszarem ujawnianych przestępstw o charakterze zorganizowanym w ogóle. Od wejścia Polski do Unii Europejskiej przestępczość podatkowa uzyskała nowe formy, znane wcześniej w innych krajach Unii, a „twórczo" rozwinięte przez polskie grupy przestępcze. Wybrane typy przestępstw związanych głównie z akcyzą i podatkiem VAT zostaną omówione w następnych częściach tego rozdziału, natomiast w tym miejscu warto wskazać na najczęściej występujące przestępstwa związane z podatkiem akcyzowym i podatkiem VAT.

W sferze przestępczości związanej z akcyzą główne zagrożenia polegają na:

1. nielegalnych przedsięwzięciach związanych z wyrobami tytoniowymi – przemyt, nielegalna produkcja, nielegalny obrót;
2. nielegalnych przedsięwzięciach związanych z wyrobami alkoholowymi – podrabianie, sprzedaż, przemyt;
3. nielegalnych przedsięwzięciach związanych z produkcją, przemytem, sprzedażą paliw.

Działalność zorganizowanych grup przestępczych związana z nadużyciami dotyczącymi podatku VAT może przybierać formy polegające na uzyskaniu nienależnego zwrotu podatku VAT oraz na zaniżaniu lub unikaniu zobowiązań z tytułu odprowadzenia należnego podatku, polegające m.in. na:

1. wyłudzeniach zwrotu podatku VAT związanych z pozorowanym obrotem towarami i usługami przy wykorzystaniu udziału podmiotów zagranicznych w obszarze wewnątrzwspólnotowym UE,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

2. „karuzelowym" wyłudzaniu zwrotu podatku VAT w obrocie wyrobami przemysłu hutniczego,
3. zmniejszaniu zobowiązań podatkowych z tytułu zaniżenia wartości transakcji celnych,
4. zaniżaniu zobowiązań związanych z obrotem paliwami,
5. zaniżaniu zobowiązań wynikających z produkcji wyrobów tytoniowych i spirytusowych i obrotu nimi.

2.3.3. Przestępstwa związane z funkcjonowaniem banków

Przestępczość zorganizowana od lat stara się pożytkować w różnych formach działalność instytucji bankowych zarówno do realizacji nielegalnych przedsięwzięć na ich szkodę, jak i do wykorzystania banków w celu kamuflowania zysków uzyskanych w trakcie innych form działalności przestępczej, posługując się bardzo mocną ustawowo tajemnicą bankową. Dlatego działalność bankowa znajduje się nieprzerwanie w kręgu zainteresowań specjalnie do tego powołanych organów kontrolnych oraz organów ścigania.

Bankiem jest osoba prawna utworzona zgodnie z przepisami ustaw, działająca na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym.

Tajemnica bankowa to wszystkie informacje dotyczące czynności bankowych uzyskane w czasie negocjacji, w trakcie zawierania i realizacji umowy, na podstawie której bank tę czynność wykonuje.

Tajemnicą bankową objęte są takie czynności, jak:

1. przyjmowanie wkładów pieniężnych płatnych na żądanie lub z nadejściem określonego terminu oraz prowadzenie rachunku tych wkładów,
2. prowadzenie innych rachunków bankowych,
3. udzielanie kredytów,
4. udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych oraz otwieranie i potwierdzanie akredytyw,
5. emitowanie bankowych papierów wartościowych,
6. przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych,
7. wydawanie instrumentu pieniądza elektronicznego,
8. wykonywanie innych czynności przewidzianych wyłącznie dla banku w innych ustawach,
9. udzielanie pożyczek pieniężnych,
10. operacje czekowe i wekslowe oraz operacje, których przedmiotem są warianty,
11. wydawanie kart płatniczych oraz dokonywanie operacji z ich użyciem,
12. terminowe operacje finansowe,
13. nabywanie i zbywanie wierzytelności pieniężnych,
14. przekazywanie przedmiotów i papierów wartościowych oraz udostępnianie skrytek sejfowych,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

15 prowadzenie skupu i sprzedaży wartości dewizowych,
16 udzielanie i potwierdzanie poręczeń,
17 wykonywanie czynności zleconych związanych z emisją papierów wartościowych,
18 pośrednictwo w dokonywaniu przekazów pieniężnych oraz rozliczeń dewizowych.

Tajemnicą objęty jest zarówno sam fakt dokonania jakiejkolwiek transakcji bankowej, jak również informacje, że negocjowana umowa nie została zawarta.

Do uzyskiwania informacji chronionych tajemnicą bankową uprawnione są takie podmioty, jak:

1 strony umów i osoby przez nie upoważnione,
2 podmioty ze sfery bankowości – inne banki, Komisja Nadzoru Bankowego, Bankowe Izby Gospodarcze.

Podstawą prawną do występowania przez Policję o ujawnienie danych objętych tajemnicą bankową jest art. 20 Ustawy o Policji. Bank ma obowiązek udzielenia Policji informacji stanowiących tajemnicę bankową, jeżeli jest to niezbędne dla skutecznego zapobieżenia przestępstwom, ich wykrycia albo ustalenia sprawców i uzyskania dowodów. Natomiast Sądy i Prokuratura zgodnie z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b i c Prawa bankowego mogą uzyskać informacje stanowiące tajemnicę bankową:

1 dotyczącą osoby fizycznej – w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe przeciwko tej osobie fizycznej będącej stroną umowy z bankiem,
2 dotyczącą osoby prawnej lub jednostki nie mającej osobowości prawnej, w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe popełnione w związku z działaniami tej osoby prawnej lub jednostki,
3 w związku z wykonaniem wniosku o udzielenie pomocy prawnej pochodzącego od agend państwa obcego, które na mocy ratyfikowanej umowy ma prawo o to występować.

Najczęściej spotykanym przestępstwem związanym z działalnością banków jest nadal wyłudzanie kredytów zarówno przez osoby fizyczne, jak i podmioty gospodarcze. Przyjmuje to często formy zorganizowane, z wykorzystaniem takich mechanizmów, jak:

1 wyłudzanie kredytów przez podstawione przez grupę osoby legitymujące się sfałszowanymi dokumentami, otwieranie na tej podstawie rachunków bankowych na fikcyjnego klienta,
2 otwieranie kont przez powoływane przez grupy podmioty gospodarcze, przy wykorzystaniu sfałszowanych dokumentów stwierdzających zdolność kredytową firmy, a następnie wykorzystywanie ich do nielegalnych przedsięwzięć,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3. wzajemne poręczanie kredytów przez osoby powiązane z jedną grupą przestępczą,
4. odnawianie lub zawieranie kolejnych umów kredytowych pod pozorem umożliwienia kredytobiorcy spłaty rat i odsetek kredytów wcześniej pobranych, bez takiego zamiaru.

Mamy obecnie do czynienia także z istotnymi zmianami w formach zorganizowanej przestępczości związanej z działalnością bankową wynikającymi z coraz bardziej powszechnego stosowania narzędzi elektronicznych. Najczęściej notowanymi formami takich przestępstw są:

1. *phishing* – zdobywanie danych dostępu do usług e-bankowych lub danych poszczególnych kart kredytowych,
2. *pharming* – uzyskiwanie loginów i haseł e-bankowości za pomocą fałszywych stron www usług bankowości elektronicznej.

Grupy przestępcze podejmują też udane próby wyłudzeń z wykorzystaniem płatniczych kart prepaidowych oraz w obrocie e-walutą (*bitcoins*).

2.3.4. Przestępstwa paliwowe

Przestępstwa związane z produkcją i dystrybucją paliw są niezwykle atrakcyjnym polem działalności dla struktur przestępczych, przede wszystkim ze względu na masowy charakter obrotu paliwami oraz znaczną różnicę pomiędzy kosztami wyprodukowania paliwa a jego ceną rynkową. Różnica ta, która w normalnym procesie dystrybucji trafia do skarbu państwa, jest przechwytywana przez przestępców. Skala zagrożenia przestępczością paliwową od lat się nie zmniejsza pomimo spektakularnych przedsięwzięć policyjno-prokuratorskich. Już w 2001 roku w ramach Międzyresortowego Centrum ds. Przestępczości Zorganizowanej i Terroryzmu została powołana grupa zadaniowa, której celem była koordynacja wszystkich przedsięwzięć związanych ze zwalczaniem zorganizowanej przestępczości paliwowej. Z analiz przeprowadzonych przez tę grupę wynikało, że najczęściej występujące formy zorganizowanej przestępczości paliwowej polegały na:

1. sprowadzaniu z zagranicy oleju napędowego deklarowanego w postępowaniu celnym jako olej opałowy, a następnie przez wprowadzenie łańcuszka firm i fikcyjnych transakcji pomiędzy nimi przeklasyfikowywaniu go na olej napędowy;
2. sprowadzaniu z zagranicy benzyny bezołowiowej lub wysokooktanowej, deklarowanej w postępowaniu celnym jako komponenty lub inne nieobjęte podatkiem akcyzowym produkty ropopochodne, np. benzyna niskiej jakości, benzyna lakowa, rozpuszczalniki organiczne, etery, benzyna lakiernicza, preparaty odtłuszczające itp.;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3. nabywaniu olejów opałowych lub komponentów paliwowych w rafineriach krajowych i ich dokumentacyjnym przekwalifikowywaniu na olej napędowy i benzyny za pomocą łańcuszka firm-słupów pozorujących uczestniczenie w obrocie gospodarczym;
4. korzystaniu z ulg podatkowych dla producentów oleju napędowego z wykorzystaniem komponentów uzyskanych z regeneracji olejów przepracowanych;
5. nabywaniu olejów i komponentów pełnowartościowych oraz zbywaniu ich jako oleju przepracowanego rafinerii;
6. nielegalnym oczyszczaniu i mieszaniu oleju opałowego i benzyny z innymi produktami ropopochodnymi oraz wprowadzaniu ich do obrotu handlowego jako pełnowartościowych paliw ciekłych;
7. pozorowaniu obrotu paliwami ciekłymi w celu uzyskania bezpodstawnego zwrotu podatku VAT i podatku akcyzowego.

Według ocen firmy doradczej Ernst&Young od roku 2011 rośnie systematycznie przestępczość w obrocie paliwami. W 2013 roku szacowane wyłudzenia VAT w obrocie olejem napędowym osiągnęły poziom sięgający 18,6–24,2% całego rynku. Straty dla budżetu państwa to od 4,3 do 5,8 mld złotych. Paliwa z szarej strefy podatkowej coraz mocniej wypierają z rynku paliwa z polskich rafinerii. W 2014 roku produkcja oleju napędowego w Polsce wyniosła 12 796 tys. m^3, tj. o 2% mniej niż w roku 2013 (13 110 tys. m^3). O 4% (z 5419 do 5178 tys. m^3) zmalała też produkcja benzyny silnikowej. To m.in. efekt oddziaływania na rynek dostaw paliw realizowanych poza kanałami oficjalnej statystyki, czyli z wykorzystaniem szarej strefy. Rafinerie eksportują więc swoje produkty, a tym samym uszczuplane są wpływy budżetowe państwa z tytułu podatków od towarów sprzedawanych w kraju.

W ostatnich latach przestępczość paliwowa tylko częściowo zmieniła swoje formy. Nadal jako przyczyny jej stałego rozwoju można wskazać przede wszystkim ogromne różnice pomiędzy ceną produkcji a wynikającą z gigantycznego opodatkowania ceną zbytu detalicznego. Ponadto sprzyja temu zjawisku zróżnicowanie wysokości opodatkowania pomiędzy paliwami napędowymi a substancjami o zbliżonych właściwościach, lecz produkowanymi w innych celach – klasycznym przykładem od lat jest olej opałowy. Celem, jaki stawiają sobie zorganizowane grupy przestępcze, jest maksymalizacja zysków wynikająca z nielegalnego uniknięcia opodatkowania oraz wyłudzeń podatku VAT związanych z produkcją i obrotem paliwami. Metody, jakimi się posługują, to przede wszystkim:

1. zastosowanie instytucji „znikającego podatnika",
2. obrót pustymi fakturami,
3. mieszanie pustych faktur z fakturami legalnymi.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Bezpośredni sposób działania grup to przede wszystkim:

1. nadal bardzo popularne, chociaż w ostatnich dwóch latach rzadziej występujące odbarwianie oleju przeznaczonego do celów grzewczych i wprowadzanie go do obrotu jako oleju napędowego;
2. wprowadzanie do obrotu pełnowartościowych, lecz nieopodatkowanych paliw silnikowych nabywanych w rafineriach krajów unijnych, dokonywane na podstawie sfałszowanych dokumentów, przy zastosowaniu procedury zawieszonej akcyzy;
3. wprowadzanie do obrotu handlowego jako paliw innych sprowadzanych z zagranicy substancji nieopodatkowanych lub objętych niższymi stawkami podatkowymi, przekwalifikowanych na oleje napędowe i benzyny przez łańcuch firm-słupów i mechanizm tzw. znikającego podatnika. W ten sposób działała na przykład zlikwidowana w marcu 2015 roku międzynarodowa grupa sprowadzająca do kraju paliwo z innych krajów UE. Według wstępnych ocen grupa sprowadziła nielegalnie ok. 500 mln litrów paliwa o wartości ok. 2 mld zł, a straty państwa wyniosły ok. 330 mln zł;
4. stosowanie jako paliwa nieopodatkowanych produktów o właściwościach zbliżonych do oleju napędowego, które miesza się z tym olejem – oleju smarowego. Następnie w mechanizmie fikcyjnego wywozu w ramach dostawy wewntrzwspólnotowej – unikanie opodatkowaniem VAT i akcyzą.

W celu wyeliminowania z rynku podmiotów zakładanych przez grupy przestępcze jako tzw. słupy w procederze „znikającego podatnika" w 2014 roku Ministerstwo Gospodarki znacznie podwyższyło kaucje dla podmiotów posiadających koncesje na obrót paliwami z zagranicą i na wytwarzanie paliw ciekłych. Ma to zniechęcić grupy przestępcze do stosowania tego mechanizmu.

Działania przestępcze związane z obrotem paliwami charakteryzują się najwyższą formą przestępczego zorganizowania. Występuje tu zarówno szeroki terytorialnie zasięg przedsięwzięć, jak i wyjątkowo rozbudowana struktura osobowa grupy. Obejmuje ona producentów paliw, ich importerów, dystrybutorów i pośredników, pracowników aparatu skarbowego i celnego, urzędników administracji rządowej i samorządowej, funkcjonariuszy organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

W ściganiu przestępstw paliwowych najważniejszym elementem jest koordynacja działań pomiędzy organami ścigania i prokuraturą a aparatem skarbowym. Tylko tzw. kontrole krzyżowe pozwalają na ustalenie rozbieżności, jakie przestępcza działalność paliwowa pozostawia w niezwykle obszernej dokumentacji prowadzonej przez podmioty biorące udział w takim procederze.

Należy też zwrócić uwagę na propozycję, z jaką występuje środowisko zajmujące się produkcją i obrotem paliwami zrzeszone w **Polskiej Organizacji Przemysłu i Handlu Naftowego.** Dotyczy ona utworzenia elektronicznej „platformy paliwowej", czyli rejestru

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

przedsiębiorców branży paliwowej zawierającego informacje o podmiotach działających w produkcji, logistyce i obrocie paliwami oraz o realizacji przez nich wszystkich związanych z tym obowiązków. Obecnie rejestry i bazy danych prowadzi wiele instytucji i nie są one ze sobą powiązane ani kompatybilne konstrukcyjnie i technicznie. Dlatego występują w nich istotne rozbieżności uniemożliwiające precyzyjne kontrole.

2.3.5. Nielegalny wyrób i przemyt produktów akcyzowych (alkoholu, papierosów) oraz handel nimi

Przestępstwa związane z produkcją i obrotem produktami akcyzowymi występują w Polsce w wielu formach. Wynika to przede wszystkim z geograficznego położenia naszego kraju – na wschodniej granicy Unii Europejskiej. Od lat kraje położone na wschód od Polski są źródłem znacznej części towarów akcyzowych, które trafiają przez Polskę do krajów Europy Zachodniej. Na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku główne zagrożenia były związane z przemytem alkoholu, który płynął do Polski ze wschodu i z zachodu. Zyski z tego przemytu stały się materialnym fundamentem potęgi kilku wielkich grup przestępczych. Dopiero znaczne obniżenie podatku akcyzowego na sprowadzany do Polski alkohol spowodowało istotne zmniejszenie nielegalnego importu. Dotyczy to zarówno tzw. mrówek, przemycających jednorazowo niewielkie ilości alkoholu, jak i przemytu na wielką skalę, wykorzystującego cysterny kolejowe i drogowe, a nawet nielegalne rurociągi pod granicą.

Pomimo to nielegalne rozlewnie alkoholu nadal w Polsce funkcjonują i wytworzone tam wyroby trafiają na rynek z pominięciem procedury podatkowej. Według ocen Ministerstwa Finansów z 2010 roku straty budżetu państwa sięgały w związku z tym ok. miliarda złotych rocznie. Źródłem alkoholu są nielegalne rozlewnie kontrolowane przez zorganizowane grupy przestępcze. Alkohol, który tam trafia, pochodzi z przemytu spirytusu z innych krajów unijnych lub z Ukrainy albo też jest kupowany jako spirytus skażony i deklarowany jako środki ochrony roślin, rozpałki do grilla, rozcieńczalniki lub płyn do spryskiwaczy samochodowych. Pod przykrywką legalnie działających firm alkohol jest oczyszczany, uzdatniany, rozlewany, a po oznaczeniu legalnymi markami tego typu wyrobów trafia do dystrybucji głównie na rynkach lub w lokalach gastronomicznych posiadających związki ze zorganizowanymi grupami przestępczymi. Większe i lepiej zorganizowane grupy przestępcze rejestrują w różnych województwach kilka lub kilkanaście firm zajmujących się formalnie rozlewaniem wyrobów zawierających skażony alkohol.

Z danych zarówno policyjnych, jak i Ministerstwa Finansów wynika skala zagrożeń związanych z nielegalnym obrotem papierosami. Wykorzystuje się tu znaczną różnicę cen pomiędzy krajami Europy Wschodniej i Dalekiego Wschodu a rynkami Unii Europejskiej, głównie Wielkiej Brytanii, Niemiec i krajów skandynawskich. Polska jest tutaj krajem tranzytowym, a zadaniem polskich grup przestępczych jest bezpieczne dostarczenie papierosów na rynki tych krajów. Ujawniono w kraju liczne ośrodki, w których papierosy przemycane

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

ze wschodu są przepakowywane, umieszczane najczęściej w skrytkach i przewożone razem z ładunkiem oficjalnym, będącym „naturalnym" towarem eksportowym. Podczas transportu do Wielkiej Brytanii przez inne kraje unijne dokumentacja przewozowa bywa podmieniana na inną, wystawioną w imieniu nadawcy jednego z państw Europy Zachodniej, w celu uniknięcia kontroli na granicach wewnętrznych Unii.

Od 2004 roku po wejściu Polski do Unii i zdecydowanym uszczelnieniu polskiej granicy wschodniej wzrosło ryzyko i koszty przemytu. Dlatego odnotowano wiele prób otwierania przez grupy przestępcze nielegalnych fabryk papierosów na terenie Polski. Wykorzystywano także potencjał produkcyjny w legalnych fabrykach do produkcji nielegalnych nadwyżek, następnie wysyłanych za granicę lub rozprowadzanych w Polsce. O skuteczności działania grup przestępczych w związku z nielegalnym obrotem papierosami świadczą przykłady ponownego przejmowania przez grupy partii papierosów wcześniej zajętych przez służby celne i skarbowe oraz ponowne wprowadzanie ich na rynek Polski lub innych krajów.

Pomimo upływu czasu i zaznaczającego się w całej Europie spadku liczby palaczy papierosów zainteresowanie grup przestępczych ich przemytem i nielegalną produkcją nie maleje. Według ocen Wspólnego Centrum Badwczego ds. Przestępczości Zorganizowanej TRANSCRIME, przedstawionych w maju 2015 roku, europejski czarny rynek tytoniowy sięga 59 mld sztuk. Zyski z tej nielegalnej działalności mogą sięgać nawet 10 mld euro. Dwie trzecie tytoniu zużywanego w Polsce do skręcania papierosów pochodzi z obrotu nielegalnego. Instytut Doradztwa i Badań Rynku „Almares" ocenia, iż co czwarty papieros na polskim rynku pochodzi z przemytu lub jest wytwarzany z tytoniu spoza legalnego obiegu. Aż siedem na dziesięć papierosów wypalanych w województwie warmińsko-mazurskim pochodzi ze źródeł nielegalnych. Na największym rynku – w Warszawie i woj. mazowieckim – co trzeci palacz zaopatruje się w nielegalne wyroby tytoniowe. Polska w procederze nielegalnego obrotu tytoniem jest zarówno krajem producenta, krajem tranzytowym, jak i miejscem docelowym, do którego trafiają wyroby tytoniowe z innych krajów. Ujawniana przez Straż Graniczną, Służbę Celną i Policję skala przemytu i nielegalnej produkcji wyrobów tytoniowych systematycznie rośnie. Według statystyk CBŚP w ostatnich trzech latach ujawniono m.in.:

	nielegalne papierosy	krajanka tytoniowa	nielegalne fabryki papierosów
2012	**65,6 mln szt.**	**117,3 t**	**1**
2013	**75 mln szt.**	**161,6 t**	**3**
2014	**88,9 mln szt.**	**239 t**	**4**

W ujawnionym przemycie zwraca uwagę zmniejszenie jednorazowych ładunków przemytniczych, co ma utrudnić ich ujawnienie. Nie zmieniają się kierunki przemytu – wyroby tytoniowe trafiające do Polski pochodzą głównie z Ukrainy, Rosji, Białorusi i Chin. Urozmaicane są metody przemytu, do czego wykorzystuje się także na przykład samoloty

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

nielegalnie wlatujące w polską przestrzeń powietrzną na bardzo niskim pułapie oraz drony. W ujawnionych nielegalnych fabrykach papierosów są instalowane urządzenia pochodzące z Europy Zachodniej, o wydajności sięgającej nawet 1 mln. szt. dziennie. Jako pracownicy zatrudniani są obywatele Bułgarii, Rumunii i Macedonii, mający doświadczenie w produkcji i gwarantujący większą wydajność oraz zachowanie tajemnicy.

2.3.6. Zorganizowana przestępczość ubezpieczeniowa

W chwili obecnej w Polsce mamy do czynienia z bardzo dynamicznym rozwojem rynku ubezpieczeń. Należy przypuszczać, że proces ten będzie trwał, gdyż w porównaniu z nakładami ponoszonymi na ubezpieczenia przez obywateli „starych" krajów Unii Europejskiej koszt ubezpieczeń ponoszonych w Polsce nie osiągnął jeszcze nawet połowy średniej europejskiej.

Zdefiniowanie pojęcia przestępstwa ubezpieczeniowego jest na gruncie polskich przepisów karnych mocno utrudnione. Biorąc pod uwagę kryterium umiejscowienia sprawcy zamachu, możemy rozróżnić zamachy na działalność ubezpieczeniową „od zewnątrz" i „od wewnątrz". Pierwsze z nich to oszustwa związane z ubezpieczeniami komunikacyjnymi, oszustwa medyczne i prawne, pozorowanie kradzieży i zawyżanie wartości ubezpieczonego mienia, podpalenia oraz oszustwa związane z ubezpieczeniami zdrowotnymi i życiowymi.

Zamachy „od wewnątrz", popełniane przez osoby związane z towarzystwami ubezpieczeniowymi, to przede wszystkim przywłaszczenia składek, antydatowanie polis, poświadczenia nieprawdy w dokumentacji ubezpieczeniowej, „wkręcanie" klientów (tzw. *twisting*) przez pośredników w nabycie nowych polis, których nie zamierzali kupić, dołączenie (*sliding)* do polisy bez wiedzy klienta ubezpieczenia nowych ryzyk i pobranie za to stosownych opłat, czy wreszcie sprzedajność pracowników towarzystw ubezpieczeń.

Jak wynika z analiz przestępczości skierowanej przeciwko działalności ubezpieczeniowej w krajach o rozwiniętych rynkach ubezpieczeń, zorganizowana działalność przestępcza przybiera tu trzy formy:

1. wyłudzania znacznych kwot z tytułu nienależnych odszkodowań,
2. wykorzystywania działalności ubezpieczeniowej do prania pieniędzy,
3. wykorzystywania działalności ubezpieczeniowej do koncentracji kapitału pochodzącego z przestępstw.

W statystyce przestępstw ubezpieczeniowych w Polsce nadal dominują metody polegające na wyłudzaniu odszkodowań, w tym odszkodowań komunikacyjnych. Dominują tu stosunkowo niewielkie grupy przestępcze, działające w porozumieniu z pracownikami ubezpieczyciela, warsztatami naprawczymi i często także z policjantami. Sfingowane kolizje, pożary wysoko ubezpieczonych obiektów tworzą po stronie ubezpieczyciela obowiązek wypłaty odszkodowania. Nie są to z reguły kwoty wysokie, rzadko przekraczają kilkadziesiąt

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

tysięcy złotych, ale łącznie powodują jednak poważne straty dla firm ubezpieczeniowych, które rekompensują je podnoszeniem wysokości składek.

Najczęściej występujące obecnie formy wyłudzeń nienależnych odszkodowań związanych z ubezpieczeniami komunikacyjnymi to według klasyfikacji opracowanej przez D. Potakowskiego:

1. „Kradzież na zgłoszenie" – właściciel ubezpieczonego pojazdu „sprzedaje" go grupie przestępczej za maksymalnie 40–50% wartości. Pojazd jest przewożony za granicę i tam legalizowany, a następnie sprzedawany, lub w „dziupli" na terenie kraju rozbierany na części. Oryginalne dokumenty i kluczyki wracają do właściciela, który zgłasza kradzież i występuje o odszkodowanie. Ocenia się, że ok. 10% zgłaszanych kradzieży dotyczy takiej fikcyjnej formy utraty pojazdów.
2. „Kradzież na odnaleziony wrak" – członek grupy, formalny właściciel pojazdu ubezpieczonego w zakresie „auto-casco", zgłasza jego kradzież. Wcześniej pojazd zostaje ukryty i rozmontowany. Gdy towarzystwo ubezpieczeniowe wypłaci odszkodowanie, część rozmontowanego pojazdu – najczęściej karoseria, zostaje „przypadkowo" odnaleziona i staje się własnością towarzystwa. Karoseria, wystawiona na sprzedaż, jest kupowana przez poprzedniego właściciela, a pojazd zostaje odbudowany z oryginalnych części. Zyskiem grupy jest odszkodowanie pomniejszone o koszty odkupienia karoserii.
3. „Fikcyjne kolizje drogowe" – sfingowane przez grupę przestępczą w różnych wariantach, z reguły z wykorzystaniem starego pojazdu o małej wartości, ale ubezpieczonego w zakresie OC. „Powoduje" on fikcyjną kolizję z wysoko ubezpieczonym pojazdem, który wcześniej został uszkodzony w warunkach wykluczających uzyskanie odszkodowania – jazdy pod wpływem alkoholu, bez uprawnień, bez ubezpieczenia auto-casco itp. Właściciele tych drogich pojazdów otrzymują odszkodowanie z polisy OC starego samochodu.
4. Zawyżenie wartości szkody przed jej likwidacją przez zamontowanie w ubezpieczonym pojeździe uszkodzonych części i podzespołów z innych samochodów.

Należy zwrócić uwagę, że grupy przestępcze do tej formy zyskownej działalności włączają bardzo często skorumpowanych pracowników towarzystw ubezpieczeniowych, likwidatorów szkód, policjantów potwierdzających zaistnienie kolizji.

Odnotowano także w Polsce bardziej wyrafinowane zorganizowane formy wyłudzeń, polegające na sztucznym generowaniu strat w ubezpieczeniach kredytów bankowych. Podmiot gospodarczy prowadzący sprzedaż samochodów zawierał z bankiem umowę o współpracy w zakresie obsługi kredytowej sprzedaży pojazdów. Obowiązkiem sprzedawcy samochodów było między innymi ubezpieczenie zaciąganych kredytów na koszt kredytobiorcy. Proceder polegał na zaciąganiu zobowiązań przez fikcyjnych kredytobiorców bez zamiaru ich zrealizowania. Kwoty pochodzące z kredytów przechodziły na rzecz grupy przestępczej, a straty banku pokrywało towarzystwo ubezpieczeniowe. Z grupą współpracowali

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

zarówno przedstawiciele banku, jak i towarzystwa ubezpieczeniowego, nie dopełniający obowiązków w zakresie sporządzania kompletnej dokumentacji kredytowej i sprawdzenia wiarygodności klientów. Podobną formę przyjmują oszustwa związane z ubezpieczeniem umów leasingowych.

W krajach wysoko rozwiniętych podstawowym zagrożeniem ze strony zorganizowanej przestępczości ubezpieczeniowej są oszustwa związane z ubezpieczeniami na życie. Również w Polsce zdarza się coraz częściej, że zorganizowane grupy przestępcze z powodzeniem zaczynają działać w tym obszarze. W 2015 roku na przykład ujawniono w Wielkopolsce kilkunastoosobową grupę przestępczą, która w porozumieniu z osobami zatrudnionymi w towarzystwach ubezpieczeniowych wyłudziła od nich ponad 24 miliony złotych. Wyłudzenie polegało na uzyskiwaniu od towarzystw ubezpieczeniowych prowizji z tytułu zawieranych umów na ubezpieczenia życiowe. Członkowie grupy oferowali polisy m.in. bezrobotnym i studentom, czyli osobom nie mającym stałych źródeł dochodu, które fikcyjnie zobowiązywały się do opłacania składek przez kilka lat. Sprawcy przez kilka miesięcy, do czasu otrzymania prowizji, opłacali składki, a wysokość otrzymanej przez nich prowizji wynosiła nawet kilka tysięcy złotych.

Wykorzystywanie działalności ubezpieczeniowej do prania pieniędzy jest mechanizmem często stosowanym i dobrze rozpoznanym. Najpopularniejszy mechanizm prania to zawieranie drogich, atrakcyjnych dla ubezpieczyciela umów obarczonych wysokim ryzykiem.

Po zaistnieniu zdarzenia objętego umową można legalnie transferować kapitał do ubezpieczonego podmiotu kontrolowanego przez grupę przestępczą. Wyższą formę organizacji przybierają procedury, w których także instytucja ubezpieczeniowa jest pośrednio kontrolowana przez tę samą grupę.

Inną znaną formą prania pieniędzy przy wykorzystaniu procedur ubezpieczeniowych jest zawarcie umowy lub zakup polisy ubezpieczeniowej z zastrzeżeniem jednorazowej wypłaty kapitału. Dotyczy to przede wszystkim zakupu polis życiowych, rent emerytalnych lub jednorazowego uzupełnienia kapitału w polisie ubezpieczenia na życie. Wykorzystanie tego kapitału może nastąpić w formie posłużenia się polisą renty jako zabezpieczeniem kredytu bankowego lub prościej, przez anulowanie umowy ubezpieczenia na życie i otrzymanie ulokowanych środków po potrąceniu sowitych opłat na rzecz towarzystwa ubezpieczeniowego.

2.3.7. Przestępczość związana z wykorzystaniem elektronicznych instrumentów płatniczych

Jest to jedna z najnowszych form przestępczości, lecz już w znacznym stopniu opanowana przez zorganizowane struktury przestępcze. Najogólniej można powiedzieć, iż są to **oszustwa i fałszerstwa związane z bezgotówkowymi środkami płatniczymi**. Istota przestępstw z wykorzystaniem elektronicznych instrumentów płatniczych zawarta jest w Decyzji Ramowej Rady UE 2001/413/WSiSW z 28 maja 2001 roku. Podstawową formą przestępstw z tej

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

grupy są czyny, których przedmiotem wykonawczym jest instrument płatniczy. W rozumieniu przywołanej Decyzji **instrumentem płatniczym są wszelkie inne niż konwencjonalne (banknoty, monety) środki płatnicze, instrumenty mające postać przedmiotów materialnych, które ze względu na swoje właściwości umożliwiają ich posiadaczom dokonywanie transferu pieniędzy lub wartości pieniężnych, m.in. karty kredytowe, karty euroczekowe oraz inne karty wydawane przez instytucje finansowe, czeki podróżne, czeki, euroczeki, inne czeki i weksle, które są zabezpieczone przed podrabianiem i wykorzystaniem w celach przestępczych przez swój wzór, kodowanie lub podpis**.

Przestępstwami związanymi z bezgotówkowymi środkami płatniczymi są nadużycia popełniane z wykorzystaniem systemów komputerowych, w tym bankomatów. Polegają one na powodowaniu szkody majątkowej w mieniu innej osoby przez transfer pieniędzy lub wartości pieniężnych, z zamiarem przysporzenia bezprawnej korzyści majątkowej sprawcy lub osobie trzeciej.

Według klasyfikacji zaproponowanej przez K. Mikołajczyka do przestępstw związanych z wykorzystaniem elektronicznych instrumentów płatniczych można zaliczyć:

1. kradzież karty oraz wykorzystanie karty zagubionej,
2. posługiwanie się kartami doręczonymi przez osobę nieuprawnioną,
3. wyłudzenie karty na podstawie wniosku zawierającego fałszywe dane bądź wystawionego na podstawioną osobę,
4. nielegalne wykorzystanie numeru karty (*carding*),
5. wyłudzenie towarów i usług przez legalnego posiadacza karty,
6. *phishing* – kradzież tożsamości przez uzyskanie poufnych danych,
7. fałszowanie kart płatniczych.

Praktyka wskazuje, iż większość z wymienionych form przestępstw z wykorzystaniem elektronicznych kart płatniczych jest popełniana przez zorganizowane, często międzynarodowe grupy przestępcze.

Ujawnione do tej pory w Polsce przypadki wykorzystania elektronicznych instrumentów płatniczych do popełniania przestępstw przez zorganizowane grupy przestępcze:

1. Grupa, która dokonywała kradzieży i fałszowania kart płatniczych oraz dokumentów tożsamości, praw jazdy, a następnie wyłudzała towary, usługi i pieniądze. Liczyła około 15 osób, które podzieliły się rolami. Część z nich zajmowała się kradzieżami kart i dowodów osobistych. Następnie wyszukiwali bezdomnych, których przygotowywano do roli tzw. baranów. Ich zdjęcia wklejano do skradzionych dowodów, a następnie przy ich wykorzystaniu każdy „baran" pod opieką członka grupy zakładał kilkanaście kont w bankach i uzyskiwał karty płatnicze. Te karty trafiały do trzeciej grupy sprawców, którzy przy użyciu urządzeń elektronicznych fałszowali karty. Tak przygotowane karty były

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

wykorzystywane do dokonywania transakcji w określonych punktach handlowych lub do wypłacania gotówki.

2 Grupa, w której skład wchodzili między innymi kelnerzy jednej z restauracji, sczytywała paski magnetyczne z kart, jakimi posługiwali się goście tego lokalu. Następnie za pomocą odpowiedniego oprogramowania przenoszono zapis z paska na inne nośniki i wykorzystywano do wypłacania gotówki.

3 Białoruska grupa licząca ponad 30 osób przez kilka miesięcy działała w Polsce, posługując się sfałszowanymi kartami płatniczymi i podrobionymi dokumentami greckimi. Sfałszowane karty płatnicze zakupili za pośrednictwem jednej ze stron internetowych, która oferowała także paszporty, czeki podróżne, prawa jazdy itp.

2.3.8. Korupcja jako metoda oddziaływania zorganizowanych grup przestępczych

Ocena zagrożeń korupcyjnych ze strony zorganizowanych grup przestępczych jest wyjątkowo trudna. Ciągle czeka na opracowanie przynajmniej metodologia badań zjawisk korupcyjnych. Opracowania na ten temat mają jak dotąd charakter wyrywkowy, dotyczą poszczególnych grup zawodowych, koncentrują się przede wszystkim na ocenie czynników mogących wpływać na podatność na korupcję.

Sama istota procederów korupcyjnych wymaga szczególnej dyskrecji obu stron układu korupcyjnego. Wyniki badań tego zjawiska nie są więc spójne. Przede wszystkim zależą one od zastosowanej metody badań oraz środowisk nimi objętych. Znacznie różnią się statystyki zagrożeń korupcją publikowane przez organy ścigania, instytucje naukowe czy pozarządowe ośrodki monitorowania zjawisk korupcyjnych. I tak „Indeks Percepcji Korupcji" opracowywany corocznie przez Transparency International wskazuje, iż w 2006 roku Polska była najbardziej skorumpowanym członkiem Unii Europejskiej. W skali 10-punktowej, gdzie najmniej zagrożone korupcją kraje, takie jak Islandia, Finlandia oraz Nowa Zelandia, osiągnęły 9,6 pkt, a z krajów nam bliższych Węgry – 5,2 pkt czy Czechy – 4,8 pkt, Polska z wynikiem 3,7 pkt (w 2003 roku – 3,6) zajęła na świecie 61 miejsce wśród 161 sklasyfikowanych krajów.

Na końcu klasyfikacji znalazły się Haiti, Irak i Gwinea. Łączną wartość łapówek przekazywanych rocznie na całym świecie Bank Światowy ocenia na około 1,5 bln dolarów. Podstawą klasyfikacji zaprezentowanej przez Transparency International jest ocena stopnia skorumpowania polityków i urzędników dokonywana przez przedsiębiorców i ekspertów.

Zbliżone badania przeprowadzono także w Polsce. W ocenie 92% prezesów i menedżerów tysiąca największych polskich firm państwowych i prywatnych zjawisko korupcji jest istotnym problemem w funkcjonowaniu polskiej gospodarki. Podkreślono znikomą skuteczność wymiaru sprawiedliwości w jego zwalczaniu. Za najskuteczniejszy sposób przeciwstawienia się nadużyciom i korupcji uznano sprawne funkcjonowanie w firmach kontroli wewnętrznej, informacje od pracowników i audyt. W związku z ograniczoną skutecznością służb państwowych w firmach rozwija się sieć wewnętrznych służb i procedur kontrolnych

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

zwalczających korupcję i nadużycia, a zjawisko to można określić już mianem „prywatyzacji funkcji śledczych państwa".

Systematyczne badania społecznego poczucia zagrożenia korupcją prowadzi Centrum Badania Opinii Społecznej. Sondaż przeprowadzony na początku 2006 roku, dotyczący opinii na temat powołania wyspecjalizowanej instytucji do zwalczania korupcji, zawierał także ocenę istniejących zagrożeń tym zjawiskiem. Z badań tych wynika, iż rośnie liczba osób uważających, iż korupcja w Polsce stanowi duży problem. W 1991 roku taką opinię wyrażało 71% badanych, w 2001 roku – 93%, a w badaniu ostatnim – 94% badanych. Zdanie przeciwne miało w 1991 roku 17% zapytanych, w 2001 – 3%, a w trakcie ostatnich badań – tylko 2%. W odniesieniu do powołania urzędu antykorupcyjnego aż 69% badanych popierało tę propozycję, a przeciwstawiało się jej 20% respondentów. Znacznie różniły się w tej kwestii opinie osób uznających się za osiągające najniższe dochody – 74% z nich popierało powołanie urzędu. Takie zdanie wyrażało tylko 48% osób uznających, iż osiągają wysokie dochody.

Badania przeprowadzone w 2014 roku wśród polskich menedżerów wskazują na wysoki, niepokojący stopień akceptacji zachowań korupcyjnych. Aż 46% z nich uważa praktyki korupcyjne za dopuszczalne, o ile mogą pomóc przetrwać firmie na rynku. W krajach o szybkim tempie rozwoju gospodarczego (w tym w Polsce) aż 61% badanych uznało korupcję w biznesie za zjawisko powszechne (w Polsce – 43%). Jako formę działalności korupcyjnej wymienia się obecnie przede wszystkim operacje finansowe z udziałem podstawionych osób czy płacenie za fikcyjne usługi, głównie doradcze.

Natomiast najnowszy „Indeks Percepcji Korupcji" opublikowany przez Transparency International w grudniu 2014 roku wskazuje na radykalną poprawę związaną z oceną zagrożenia korupcją w Polsce. Według tych ocen dwie trzecie krajów na świecie nie osiąga poziomu 50 punktów w 100-punktowej skali zagrożeń. Najwyższy wskaźnik odporności na oddziaływania korupcyjne wykazuje obecnie Dania, gdzie indeks korupcji wyniósł 92. Najniżej oceniane są Somalia i Korea Północna z indeksem 8. Polska z indeksem 61 znalazła się już na wysokim, 31 miejscu (w roku 2006 było to miejsce 61).

Wcześniejsze wyniki badań (w 2012 roku Transparency International zmieniła metodologię badań, co automatycznie uniemożliwia porównanie wyników z lat poprzednich do aktualnych) także wskazują na systematyczną poprawę wartości IPK dla Polski.

	Liczba krajów objętych badaniem	Miejsce Polski w rankingu	Wartość IPK dla Polski
1996	**54**	**24**	**5,6**
1997	**52**	**29**	**5,1**
1998	**85**	**40**	**4,6**
1999	**99**	**44**	**4,2**
2000	**90**	**43**	**4,1**

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

	Liczba krajów objętych badaniem	Miejsce Polski w rankingu	Wartość IPK dla Polski
2001	91	44	4,1
2002	102	45	4,0
2003	133	64	3,6
2004	146	67	3,5
2005	159	70	3,4
2006	163	61	3,7
2007	180	61	4,2
2008	180	58	4,6
2009	180	49	5,0
2010	178	41	5,3
2011	182	41	5,5
2012	176	41	58
2014	176	31	61

Według badań opinii publicznej przeprowadzonych w Polsce w 2013 roku przekonanie o dużym zagrożeniu korupcją w Polsce wyraża 83% ankietowanych Polaków. Od 2000 roku poziom ten nie spadł poniżej 80%. Dane dotyczące rzeczywistych zagrożeń przestępczością korupcyjną, a szczególnie jej formami zorganizowanymi, są trudne do zweryfikowania. Poza znaczną, niewątpliwie ciemną liczbą, wpływa na to rozproszenie źródeł informacji, gdyż uprawnienia w zakresie przeciwdziałania i zwalczania korupcji posiada kilka służb i instytucji – Prokuratura, CBA, ABW, Policja, Straż Graniczna, Żandarmeria Wojskowa, Służba Celna.

W 2012 roku w jednostkach Prokuratury zakończono 2503 postępowania w sprawach korupcyjnych, z czego w 1172 sporządzono akty oskarżenia. W 1269 przypadkach odmówiono wszczęcia spraw lub je umorzono.

Wzrasta liczba postępowań przygotowawczych wszczynanych przez CBA. W 2013 roku było ich 221, w 2012 roku – 113, w 2011 – 102, a w 2010 – 65. W 2013 roku Centralne Biuro Antykorupcyjne prowadziło 469 postępowań przygotowawczych i 495 spraw operacyjnych. Warto zauważyć, że działania procesowe obejmowały następujące sfery życia państwa:

1. administrację samorządową – 13%,
2. sektor gospodarczy – 8%,
3. służbę zdrowia i farmację – 7%,
4. administrację centralną – 6%,
5. terenową administrację rządową – 6%,
6. programy unijne – 5%,
7. organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości – 5%,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

8 wojsko – 5%,
9 administrację celną i skarbową – 5%,
10 sport – 5%,
11 inne – 15%.

W nawiązaniu do korupcji na najwyższych szczeblach władz państwowych (osób na eksponowanych stanowiskach politycznych „PEP") W. Jasiński wskazał formy, jakie ta korupcja przyjmuje. Poza klasycznymi łapówkami w pieniądzach korupcja może mieć postać:

1 angażowania przedsiębiorstwa do prac budowlanych po bardzo niskiej cenie,
2 udzielenia preferencyjnego kredytu,
3 doskonale płatnej ekspertyzy, wykładów, opinii, publikacji,
4 telefonów, samochodów do testowania, wycieczek,
5 pokrycia długu,
6 rezygnacji z udziału w zyskach,
7 zawarcia korzystnej umowy,
8 ustąpienia praw majątkowych,
9 poparcia w uzyskaniu pracy,
10 wyjednania awansu,
11 przyjęcia na uczelnię,
12 wyuczenia zawodu,
13 wyuczenia języka obcego,
14 przyjemności erotycznych.

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego prowadziła w 2014 roku 14 postępowań w ramach osłony antykorupcyjnej państwa. W sprawach tych zarzuty postawiono 45 osobom. W porównaniu z latami ubiegłymi jest to znaczący spadek: w 2011 roku – 62 postępowania, w 2012 roku – 43 śledztwa.

Według danych Policji od roku 2000 do 2010 trwała widoczna tendencja wzrostowa liczby stwierdzonych przestępstw korupcyjnych. Od 2011 roku zaś odnotowano trend malejący. W 2012 roku wszczęto 5517 postępowań w sprawach korupcyjnych, co w porównaniu z rokiem 2011 stanowiło spadek o 11,4%. Policja, a przede wszystkim Centralne Biuro Śledcze Policji, ma zadanie zwalczania korupcji w zakresie spraw związanych z działalnością zorganizowanych grup przestępczych. Niestety od kilku lat aktywność w tym ostatnim obszarze zdecydowanie spadła. W sprawozdaniach rocznych CBŚ (CBŚP) nie odnotowuje się już takiej kategorii spraw, co może oznaczać, że sprawy te mogły zostać przekazane w obszar zainteresowania innych jednostek, instytucji i służb. Korumpowanie przedstawicieli instytucji państwowych jest jedną z cech charakterystycznych zorganizowanych grup przestępczych i bez rozpoznania ich powiązań korupcyjnych walka z przestępczością zorganizowaną nie wydaje się możliwa.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Straż Graniczna w 2012 roku wszczęła 61 postępowań przygotowawczych w sprawach korupcyjnych dotyczących funkcjonariuszy i pracowników SG, co w porównaniu z 2011 rokiem (71 postępowań) stanowi spadek o 14%.

Żandarmeria Wojskowa wszczęła w 2012 roku w sprawach dotyczących korupcji żołnierzy i pracowników wojska 44 postępowania karne obejmujące 38 osób, którym zarzucono popełnienie 70 przestępstw.

Na podstawie prognoz Centralnego Biura Antykorupcyjnego zagrożenie korupcyjne w sferze przede wszystkim działań zorganizowanych struktur przestępczych można uznać za ciągle bardzo znaczne. Wielkie straty dla gospodarki państwa są związane z korupcją w sferze **infrastruktury.** Ogromne środki, jakie przeznaczono od wejścia Polski do Unii Europejskiej na inwestycje, w tym głównie drogowe i kolejowe, w wielu wypadkach nie są wykorzystywane w sposób optymalny. Można tu wyróżnić następujące zagrożenia:

1. nieprawidłowości w przetargach i zamówieniach publicznych – źle opracowane specyfikacje istotnych warunków zamówień, faworyzowanie niektórych wykonawców i dostawców, akceptowanie materiałów i wykonawstwa nie spełniającego wymogów,
2. wpływanie na powstawanie inwestycji o nieprawidłowych i nieuzasadnionych potrzebami rozwiązaniach,
3. zagrożenia związane z korupcją przy akceptowaniu wykonawstwa i odbiorach inwestycji,
4. możliwość występowania zjawisk korupcyjnych przy prywatyzacji spółek przewozowych.

Jak wykazują przykłady powszechnie znanych i opisywanych spraw we Włoszech czy w Hiszpanii, są to zjawiska typowe dla działania wysoko zorganizowanych grup przestępczych.

Niezwykle dokuczliwe dla społeczeństwa są różnego rodzaju formy **korupcji urzędniczej w administracji państwowej i samorządowej.** Szczególnie na szczeblu lokalnym, gdzie władze od lat się nie zmieniają, tworzą się grupy powiązane nieformalnymi więzami korupcyjnymi przy wydawaniu decyzji administracyjnych. Jak ocenia CBA, dotyczy to wydziałów urbanistyki i architektury, zasobów mieszkaniowych, rozwoju i polityki gospodarczej, komunikacji, handlu i usług oraz ochrony środowiska. Korupcja dotyczy wydawania różnego rodzaju pozwoleń, decyzji o wymiarze podatków i zwolnieniach z nich. Wymuszając łapówki, urzędnicy wydłużają bezprawnie i utrudniają procedury, kierują klientów do działających w zmowie z nimi podmiotów gospodarczych – głównie świadczących usługi projektowe. Szczególnie sprzyja temu brak planów zagospodarowania przestrzennego, uznaniowość decyzji, powiązania partyjne, rodzinne i towarzyskie w od lat nie zmienianych władzach lokalnych.

Liderzy grup przestępczych dużą wagę przykładają do utrzymywania powiązań korupcyjnych z **przedstawicielami administracji celnej i skarbowej.** Tworzenie i posiadanie przez grupę przestępczą tzw. bramek pozwala na nielegalne przekraczanie granicy bez obowiązkowej kontroli celnej, zaniżanie należności celnych, uzyskiwanie dokumentów

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

poświadczających nieprawdę. W administracji skarbowej grupy przestępcze starają się o wyłączenie spod kontroli wybranych podmiotów, nieujawnianie nieprawidłowości wykrytych podczas kontroli, uzyskiwanie informacji objętych tajemnicą skarbową, umarzanie należności, nieuprawnione doradztwo.

Kolejnym obszarem, gdzie ujawniono już szereg zjawisk o charakterze korupcyjnym, jest **informatyzacja administracji publicznej.** Działania sprawców polegają tu przede wszystkim na nadawaniu specyfikacji zakupu lub usługi kształtu preferującego określonego dostawcę, przeprowadzaniu postępowania przetargowego na niewielką część zlecenia, a następnie na aneksowaniu całości pod kątem uniemożliwiającym zerwanie umowy, zmowach cenowych nieoficjalnych konsorcjów oferujących produkty informatyczne. Najbardziej znanym przykładem grupy przestępczej działającej w tym obszarze są osoby zajmujące się informatyzacją w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, z dyrektorem odpowiedzialnym za informatyzację MSW na czele.

Największe w historii środki zewnętrzne wpływające do budżetu przy **wykorzystywaniu funduszy unijnych** i sposób ich rozdysponowania oraz rozliczenia powodują także rozpoznane już zagrożenia korupcyjne. Związane z tym grupy przestępcze obejmują zarówno beneficjentów tych środków, jak i urzędników decydujących o ich przyznawaniu i rozliczeniu. Dzięki korupcyjnemu wsparciu ze strony urzędników możliwe jest zawyżanie wartości robót i zakupów, przeznaczanie środków na inne cele niż wskazane w projektach, naruszanie obowiązujących procedur.

Istotne zagrożenia korupcyjne są związane z trwającą **obecnie modernizacją sił zbrojnych**, na którą przeznaczono ogromne środki. Sprzyja temu ograniczenie transparentności związane z ochroną informacji niejawnych, jakie ma miejsce przy transakcjach związanych z uzbrojeniem, szkoleniem i wdrażaniem nowych środków walki. Istotnie utrudnia to identyfikację zagrożeń. Korupcja może występować tu zarówno na etapie planowania zakupów, ustalania parametrów sprzętu, jak i jego odbioru i testowania. Należy też zwrócić baczną uwagę na możliwość zachowań korupcyjnych związanych z opracowywaniem projektów naukowych i badawczo-rozwojowych w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego państwa. Mogą one wystąpić na każdym ich etapie – od tworzenia założeń przez ocenę projektów, wydatkowanie środków na ich tworzenie, aż po ostateczne rozliczenie efektów.

Ujawniono już liczne przypadki zorganizowanej korupcji w związku z **funkcjonowaniem służby zdrowia,** przede wszystkim dotyczące podziału środków na kontraktację usług medycznych, refundację leków, zamówień publicznych na zakup i dostawę sprzętu oraz aparatury medycznej. Na styku działalności przemysłu farmaceutycznego, hurtowni farmaceutycznych i aptek występują nieprawidłowości związane z nielegalnym eksportem leków objętych procedurami refundacyjnymi. Sprzyja temu przede wszystkim brak transparentności procedur kontraktowych Narodowego Funduszu Zdrowia. Oferty składane przez podmioty zajmujące się działalnością medyczną i farmaceutyczną rozpatrywane są arbitralnie, bez udziału reprezentantów zainteresowanych podmiotów. Źle pojęta solidarność zawodowa

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

powoduje, iż bez protestu ze strony środowiska zawiązują się nieformalne grupy składające się z lekarzy zajmujących wysokie stanowiska w strukturach społecznych jednostek służby zdrowia, powiązanych jednocześnie z prywatnymi placówkami leczniczymi. Siłą rzeczy wywierają oni istotny nieformalny wpływ na decyzje wojewódzkich oddziałów NFZ szkodliwe dla powszechnego systemu opieki zdrowotnej. Poza szkodami wywołanymi niezgodnym z przepisami dysponowaniem środkami z NFZ działalność grup powiązanych korupcyjnie prowadzi do obniżenia jakości świadczeń zdrowotnych i ich niskiej oceny społecznej. Wpływa także na to powszechne w niektórych szpitalach wymuszanie opłat za przeprowadzane zabiegi objęte procedurami NFZ pod pozorem ich przyspieszenia czy faworyzowanie pacjentów prywatnych w placówkach państwowych. Odrębną formą działalności korupcyjnej jest wydawanie dokumentów medycznych niezbędnych do uzyskania świadczeń z ZUS oraz fałszownie dokumentacji medycznej dla osób będących w konflikcie z prawem, w celu uniknięcia przez nie odpowiedzialności lub uzyskania fałszywych dowodów (np. fałszowanie wyników badania krwi kierowców).

Coraz częściej, niestety, ujawniane są **zachowania korupcyjne w środowisku naukowym**. Mają one związek z:

1. procesem dydaktycznym i procedurami egzaminowania oraz uzyskiwania stopni naukowych,
2. finansowaniem badań naukowych, wzajemnym zlecaniem fikcyjnych opracowań naukowych o znikomej wartości za duże kwoty.

Znaczne kwoty z budżetu państwa są inwestowane w rozbudowę i utrzymanie **infrastruktury energetycznej.** Korupcja w tej sferze powiązana jest:

1. w pierwszym etapie projektowania – z oceną wiarygodności podmiotów ubiegających się o wykonawstwo projektów oraz z działalnością firm doradczych,
2. z blokowaniem inwestycji przez organizacje „proekologiczne",
3. z udzielaniem koncesji na prowadzenie poszukiwań i rozpoznawanie kopalin energetycznych,
4. z udzielaniem koncesji na lokalizację inwestycji w projekty dotyczące źródeł odnawialnych (fermy wiatrowe) i przyłączaniem ich do systemu energetycznego kraju.

Obszar ochrony środowiska jest także przedmiotem oddziaływań korupcyjnych zorganizowanych grup przestępczych. Zmiany w systemie zagospodarowania odpadów i ich składowania, jakie wprowadzono w 2013 roku, sprowadziły (co było do przewidzenia, biorąc pod uwagę doświadczenia włoskie) szereg zagrożeń, także o charakterze korupcyjnym. W pierwszym etapie zawierania umów władze gminne, na które spadł ten obowiązek, kierowały się wyłącznie oferowaną ceną usług. W 2015 roku, gdy nadszedł okres negocjowania

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

nowych umów, mamy do czynienia ze zmowami o charakterze korupcyjnym i wymuszeniami na tych władzach nowych stawek, o wiele wyższych niż poprzednie. Jest to mechanizm znany od lat i stosowany przez włoskie grupy przestępcze kontrolujące gospodarkę odpadami w południowych Włoszech. Grupy przestępcze są też zainteresowane wpływem na system ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami, uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych, na które można uzyskać bardzo znaczne środki z funduszy unijnych.

Od kilku lat toczy się szereg postępowań związanych z **korupcją w sporcie zawodowym.** W największym z nich, dotyczącym grup związanych z „ustawianiem" wyników meczów piłkarskich, ustalono funkcjonowanie kilkunastu grup przestępczych obejmujących około tysiąca osób. Korupcja była związana zarówno z wypaczaniem wyników w celu uzyskiwania awansów lub utrzymywania się w określonej klasie rozgrywkowej – co przynosiło sprawcom określone profity – a także z zakładami bukmacherskimi. Członkami grup byli zarówno działacze sportowi, jak trenerzy, zawodnicy i sędziowie. Druga forma korupcji związanej ze sportem to uzyskiwanie nienależnych korzyści w związku z organizacją imprez sportowych – postępowanie w tej sprawie objęło na przykład kierownictwo Polskiego Związku Piłki Siatkowej.

Szczególne znaczenie dla zorganizowanych grup przestępczych mają kontakty korupcyjne z **przedstawicielami organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości**. W odniesieniu do Policji największe znaczenie dla grup przestępczych ma dotarcie do policyjnych systemów informacji. Pozwala to na wyprzedzanie działań Policji, przygotowanie do czynności procesowych, w tym spreparowanie fałszywego materiału dowodowego, zorganizowanie prowokacji w celu odsunięcia od postępowania niewygodnych funkcjonariuszy. Od wpływów korupcyjnych nie są wolni przedstawiciele żadnego z policyjnych pionów, począwszy od prewencji (odstąpienie od zatrzymania), przez funkcjonariuszy ruchu drogowego (informowanie o planowanych działaniach, tworzenie fałszywej dokumentacji dla celów ubezpieczeniowych), operacyjno – śledczych, logistyki (wpływanie na przebieg przetargów i zamówień publicznych) po pracowników kadr i szkolenia (przyjęcie do służby polecanych osób, pomoc w uzyskiwaniu awansów i uzyskiwanie kolejnych uprawnień).

Wśród sędziów i prokuratorów CBA widzi zagrożenia związane z pozytywnym dla grupy przebiegiem postępowań przygotowawczych i sądowych, wpływaniem na tok czynności procesowych. Szczególne zagrożenia wynikają ze współdziałania niektórych funkcjonariuszy Służby Więziennej z odbywającymi kary członkami grup przestępczych.

Jako przedsięwzięcia, które mogą pomóc w zapobieganiu i zwalczaniu zjawiska korupcji w wymiarze sprawiedliwości, wymienia się przede wszystkim:

1. podniesienie zarobków tych grup zawodowych,
2. poprawę warunków pracy przynajmniej do poziomu prywatnych kancelarii prawnych,
3. specjalistyczne dodatkowe szkolenia, pozwalające na kompetentne rozstrzyganie spraw w warunkach gospodarki rynkowej,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

4. wprowadzenie i przestrzeganie zasad etyki zawodowej,
5. dokładne i konsekwentne sprawdzanie wszelkich sygnałów o zagrożeniach korupcyjnych,
6. odpowiedni dobór kadry, zwłaszcza w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną, właściwe szkolenie tej kadry,
7. przemyślane korzystanie z instytucji w istotny sposób zwiększających skuteczność walki z przestępczością zorganizowaną, a przede wszystkim z instytucji świadka koronnego.

Należy zwrócić szczególną uwagę na obiektywną ocenę wiarygodności zeznań świadków koronnych, którzy z różnych względów mogą inspirować podejrzenia korupcyjne wobec uczestników postępowania karnego. Jednocześnie należy jak najmocniej uświadamiać pracownikom organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, że każde sprzeniewierzenie się zasadom etyki zawodowej, każde nawet przyzwolenie na układ korupcyjny oddaje ich w ręce struktury przestępczej. W grupach przestępczych nie obowiązują żadne zasady lojalności, tym bardziej w odniesieniu do strony przeciwnej, jaką zawsze będą policjanci, aparat wymiaru sprawiedliwości, czy nawet obrońcy. W celu polepszenia swojej sytuacji procesowej każda niejednoznaczna sytuacja zostanie przez przestępców ujawniona i wykorzystana. Jest to także jeden z efektów wprowadzenia instytucji świadka koronnego.

2.3.9. Pranie brudnych pieniędzy

Zjawisko prania brudnych pieniędzy towarzyszy przestępczości zorganizowanej, jest swoistym ukoronowaniem podjętych przez zorganizowane struktury przestępcze przedsięwzięć przestępczych niezależnie od tego, czy mają one charakter kryminalny, gospodarczy czy narkotykowy.

Pojęciem prania brudnych pieniędzy obejmuje się: **ogół czynności, mających na celu ukrycie prawdziwego źródła pochodzenia nielegalnych dochodów uzyskanych z przestępczej działalności i nadania im znamion legalnego pochodzenia**.

Proceder ten pociąga za sobą wiele zagrożeń, spośród których W. Jasiński wyróżnił:

1. destabilizację gospodarki poszczególnych państw w postaci:
   a. zakłóceń w systemie podatkowym i walutowym państwa,
   b. naruszeń zasad uczciwej konkurencji gospodarczej oraz wypaczeń mechanizmu rynkowego określania parametrów ekonomicznych,
   c. korumpowania pracowników administracji, decydujących o reglamentacji niektórych sfer działalności gospodarczej,
   d. przejmowania niektórych działów gospodarki przez zorganizowane grupy przestępcze;
2. wykorzystywanie działalności instytucji kredytowych i innych instytucji finansowych, co może spowodować:

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

- **a** zachwianie stabilności finansowej banku zaangażowanego pośrednio lub bezpośrednio w proceder, co w konsekwencji naraża inne podmioty na straty, a nawet grozi im upadłością,
- **b** korumpowanie pracowników instytucji przeprowadzającej podejrzane transakcje, co prowadzi również do zwiększenia jej podatności na straty z tytułu podejmowania nieuzasadnionych ekonomicznie decyzji lub dokonywania zwykłych nadużyć,
- **c** utratę zaufania do systemu depozytariuszy w kraju lub wśród partnerów zagranicznych, co w tym drugim wypadku stawia pod znakiem zapytania wiarygodność danego państwa i banków z niego pochodzących na światowych rynkach finansowych;

3 fakt, że pranie pieniędzy nadaje dynamikę rozwojowi przestępczości zorganizowanej.

Praktycznym celem prania jest **stworzenie jak największego dystansu pomiędzy środkami majątkowymi a przestępstwem, tak aby zatarciu uległy ślady wskazujące na ich nielegalne pochodzenie. Jest to stworzenie fikcyjnej podstawy legalności tych środków, tj. nowego źródła pochodzenia**.

W procederze prania można wyróżnić trzy etapy:

1 **oddzielenie** (*placement*) – maksymalne odsunięcie nielegalnie uzyskanych środków finansowych od przestępstwa i jego sprawcy. W tym celu stosuje się takie przedsięwzięcia, jak:

- **a** lokowanie tych środków na rozproszonych kontach bankowych lub w instytucjach finansowych, zakup papierów wartościowych, fizyczny wywóz lub transfer pieniędzy za granicę,
- **b** wykorzystanie jako kurierów do przerzucenia środków przez granicę skorumpowanych dyplomatów lub masowego ruchu turystycznego,
- **c** zakup za nielegalnie zdobyte środki dóbr o znacznej wartości, jak dzieła sztuki, precjoza, pojazdy wysokiej klasy, drogi specjalistyczny osprzęt przemysłowy i budowlany, a następnie ich legalny przewóz przez granicę,
- **d** transfer elektroniczny ze specjalnie licznie utworzonych kont, rozbicie transakcji i ich masowe przeprowadzanie przy wykorzystaniu specjalnie przygotowanych programów informatycznych,
- **e** transakcje kompensacyjne – w porozumieniu z innymi współdziałającymi organizacjami przestępczymi działającymi w różnych państwach,
- **f** wykorzystanie kontrolowanych sieci kantorów do wymiany banknotów o niższych nominałach na wyższe;

2 **warstwowanie** (*piling*) wypranych funduszy, czyli wprowadzenie ich do legalnych transakcji przez stworzenie wielu warstw operacyjnych przy wykorzystaniu legalnych rachunków bankowych, kasyn, kantorów, zakupy nieruchomości, transakcje importowo–eksportowe, pożyczki, sprzedaż oprogramowania informatycznego o trudnej do ustalenia

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

wartości, raty za czynsz lub dzierżawę nieruchomości, pozorne transakcje ubezpieczeniowe, finansowanie kar umownych i odszkodowań kontraktowych, gry hazardowe i totalizatory;

3 **włączenie** (*integration*) wypranych funduszy do legalnego obrotu, pochłonięcie ich przez kapitał pochodzący z legalnych źródeł.

Pranie pieniędzy jest operacją kosztowną, każdy kolejny etap pochłania część środków poddawanych tej operacji. W praktyce przyjęło się, iż po skutecznym, trudnym do wykrycia oczyszczeniu nielegalnego kapitału pozostaje do dyspozycji grupy przestępczej około 35% kapitału początkowego. Przeprowadzenie takiej operacji jest przedsięwzięciem złożonym, możliwym do przeprowadzenia przez dużą, dobrze zorganizowaną grupę przestępczą, posiadającą możliwości skorzystania z usług dobrze przygotowanych, profesjonalnych księgowych, prawników, maklerów lub brokerów.

Według danych statystycznych Komendy Głównej Policji liczba przestępstw prania pieniędzy (art. 299 § 1–6) w poszczególnych latach wynosiła:

	Przestępstwa wszczęte	Przestępstwa stwierdzone
2014	**213**	**210**
2013	**155**	**278**
2012	**122**	**369**
2011	**90**	**273**
2010	**116**	**300**
2009	**159**	**277**
2008	**180**	**251**
2007	**167**	**255**
2006	**202**	**151**
2005	**151**	**161**
2004	**140**	**98**
2003	**123**	**25**
2002	**71**	**13**
2001	**57**	**21**
2000	**30**	**3**
1999	**17**	**2**

Środki poddawane praniu w Polsce pochodziły przede wszystkim z nielegalnego obrotu narkotykami, wyłudzenia nienależnego zwrotu podatku VAT, wyłudzenia podatku dochodowego i akcyzy przy nielegalnym handlu paliwami płynnymi, nielegalnej produkcji

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

i przemytu papierosów, zagarnięcia mienia znacznej wartości na szkodę Skarbu Państwa oraz podmiotów prywatnych.

Sprawcy prania pieniędzy unowocześniają szybko jego formy. W 2015 roku na przykład w Katowicach postawiono zarzut prania pieniędzy osobie usiłującej wyprać prawie 7 milinów dolarów pod przykryciem zainwestowania środków pochodzących od zagranicznych inwestorów zamierzających stworzyć w Polsce fermy wiatrowe.

System zwalczania prania pieniędzy w Polsce opiera się na *Ustawie z 16 listopada 2000 roku o przeciwdziałaniu wprowadzania do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu terroryzmowi.* Od 22 października 2009 roku ustawa ta nosi tytuł: „o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu". Organem, któremu podlega system zwalczania przestępczości zorganizowanej w Polsce, jest **Generalny Inspektor Informacji Finansowej** w randze podsekretarza stanu w Ministerstwie Finansów. Jego zadaniem jest uzyskiwanie, gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie informacji oraz podejmowanie działań w celu przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. Jego uprawnienia obejmują uzyskiwanie, gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie informacji w trybie określonym w ustawie oraz podejmowanie działań w celu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, a w szczególności:

1. badanie przebiegu transakcji, co do których Generalny Inspektor powziął uzasadnione podejrzenia,
2. przeprowadzanie procedury wstrzymania transakcji lub blokady rachunku,
3. rozstrzyganie w przedmiocie zwolnienia zamrożenia wartości majątkowych,
4. udostępnianie i żądanie przekazania informacji o transakcjach,
5. przekazywanie uprawnionym organom dokumentów uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa,
6. inicjowanie i podejmowanie innych działań w celu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, w tym szkolenie pracowników instytucji obowiązanych w zakresie zadań nałożonych na te instytucje,
7. sprawowanie kontroli przestrzegania przepisów dotyczących przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu,
8. współpraca z zagranicznymi instytucjami i międzynarodowymi organizacjami zajmującymi się przeciwdziałaniem praniu pieniędzy lub finansowaniu terroryzmu,
9. nakładanie kar pieniężnych, o których mowa w ustawie.

W systemie znajdują się zarówno podmioty z sektora publicznego, jak i prywatnego. Są to tzw. instytucje obowiązane oraz jednostki współpracujące. Instytucje obowiązane (banki, w pewnym zakresie Narodowy Bank Polski, oddziały banków zagranicznych, instytucje pieniądza elektronicznego, firmy inwestycyjne i banki, instytucje prowadzące działalność

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

maklerską, giełdy towarowe, Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych, podmioty prowadzące działalność w zakresie gier losowych, zakładów wzajemnych i gier na automatach, zakłady ubezpieczeń, fundusze inwestycyjne, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, Poczta Polska, notariusze, adwokaci, radcowie prawni, biegli rewidenci, doradcy podatkowi, właściciele kantorów, domów aukcyjnych, antykwariatów, firm leasingowych i faktoringowych, właściciele zakładów jubilerskich i właściciele komisów oraz lombardów, pośrednicy obrotu nieruchomościami, a także fundacje) gromadzą **informacje o charakterze finansowym**, czyli dane dotyczące cech transakcji objętych obowiązkiem rejestracji, tj. powyżej ustawowego progu (15 000 euro), dane osób powiązanych i podejrzanych oraz mających związek z przestępstwem, jak również właściwości ich stron i beneficjentów. Mają także obowiązek zgłaszania tych transakcji.

Źródłem **informacji kryminalnych**, czyli dotyczących wszczęcia postępowania w sprawie o przestępstwo z art. 299 kk, są: prokuratura, policja, ABW oraz organy kontroli skarbowej, podatkowej i celnej. Mają one obowiązek przekazania do GIIF informacji o ujawnionych w trakcie swojej działalności okolicznościach wskazujących na prowadzenie działań mających na celu wprowadzenie do legalnego obrotu środków pochodzących ze źródeł nielegalnych lub nieujawnionych. Po analizie tych informacji GIIF może wszcząć procedurę wstrzymania transakcji lub blokady rachunku. Jeżeli zdaniem GIIF występuje prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa, zawiadamia o tym prokuraturę.

2.3.10. Ustalanie składników majątkowych pozostających w dyspozycji grup przestępczych

Głównym motywem działania zorganizowanych grup przestępczych jest, podobnie jak w wypadku legalnych organizacji gospodarczych, osiągnięcie maksymalnego zysku. Środki uzyskane z działalności w bliższej perspektywie są przede wszystkim przeznaczane na bieżące potrzeby członków grup oraz osób z nimi związanych oraz na finansowanie dalszych nielegalnych przedsięwzięć. Część zysków może tworzyć „fundusz zapasowy", gromadzony na potrzeby związane z zapewnieniem pomocy prawnej członkom grup objętych postępowaniem karnym oraz środków do życia ukrywającym się przestępcom, wyłączonym na jakiś czas z czynnej działalności. Z tych środków finansowana jest także pomoc dla ich rodzin.

W dalszej perspektywie przywódcy grup przestępczych, a przynajmniej niektórzy z nich, planują zainwestowanie środków w przedsięwzięcia legalne. W konsekwencji ma to im umożliwić zakończenie działalności przestępczej i przejście do funkcjonowania w sferze legalnych interesów lub zabezpieczyć przyszłość dzięki wcześniej poczynionym inwestycjom.

W celu ograniczenia efektywności działań zorganizowanych grup przestępczych konieczne jest więc skuteczne pozbawianie ich osiągniętych środków. Już w 1984 roku na Kongresie AIDP w Kairze sformułowano zalecenia stwierdzające, iż „z karania należy

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

zrezygnować wszędzie tam, gdzie te same efekty mogą być osiągnięte drogą samoregulacji gospodarczej lub specjalnymi przedsięwzięciami gospodarczymi".

Przez wiele lat w Polsce nie przykładano do tego specjalnej wagi, o czym świadczy przykład „grupy pruszkowskiej", której neutralizacja rozpoczęła się jesienią 2000 roku, a pierwsze skoordynowane działania w celu pozbawienie jej członków posiadanego majątku nastąpiły dopiero w 2002 roku.

Pierwszym i bardzo istotnym etapem odzyskiwania mienia znajdującego się w posiadaniu grup przestępczych jest uzyskanie informacji o składnikach majątkowych osób podejrzewanych o działalność przestępczą. Działania te są do chwili obecnej mało skuteczne, o czym świadczą zresztą dane statystyczne.

Dochody ze zorganizowanej działalności przestępczej w Europie osiągają rocznie ok. 110 mld euro. Jak ocenia finansowana przez Komisję Europejską organizacja *Organised Crime Portfolio*, coraz większa część dochodów z przestępczości zorganizowanej trafia do legalnej gospodarki. Głownie środki te trafiają w takie sektory gospodarki, jak turystyka, przemysł spożywczy, nieruchomości, budownictwo, transport, produkcja energii odnawialnej i zagospodarowanie odpadów.

Według sprawozdań CBŚP w 2014 roku zabezpieczono mienie o wartości 387 057 104 zł, a w 2013 roku – 348 406 986 zł. Dla porównania tylko w lipcu 2015 roku włoskie organy ścigania zabezpieczyły mienie grup przestępczych o wartości pond 3,5 mld euro. Z badań przeprowadzonych przez K. Wiciaka wynika, że w 176 sprawach wartość zabezpieczonego mienia w stosunku do wartości mienia uzyskanego przez sprawcę nie przekroczyła 10%. W 28 wypadkach osiągnęła 10–20%, w 20 – 20–50% i tylko w 11 sprawach przewyższyła 50%.

Pierwsze pytanie, jakie należy sobie postawić w tej sytuacji, to: gdzie ukrywane są środki pochodzące ze zorganizowanej działalności przestępczej nie przeznaczone na bieżące utrzymanie sprawców? Należy tu przede wszystkim wskazać na sposób lokowania środków pieniężnych związanych bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwem. Podstawowymi zasadami, jakimi kierują się sprawcy, ukrywając środki pochodzące z przestępstw, są:

1. bezpieczeństwo środków,
2. osiągnięcie maksymalnego zysku,
3. szybka dostępność.

Maksymalne bezpieczeństwo lokowanych środków to uniemożliwienie dotarcia do nich przez organy ścigania. Dotyczy to przede wszystkim zagadnienia prania brudnych pieniędzy, co zostało omówione w innym miejscu znacznie wnikliwiej.

Osiągnięcie maksymalnego zysku jako głównego celu zorganizowanych struktur przestępczych powoduje, iż przy lokowaniu uzyskanych środków korzystają one z doświadczeń legalnych struktur gospodarczych i starają się je umieszczać w tych segmentach rynku, gdzie mogą zostać jak najefektywniej pomnożone.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Zasada szybkiej dostępności jest w pewnym sensie sprzeczna z pozostałymi zasadami. Biorąc jednak pod uwagę mobilność grup, często konieczność nagłego inwestowania środków w działalność przestępczą, w sposobie lokowania środków nie bez znaczenia jest ich dostępność.

Jak można zauważyć, nie jest to zadanie łatwe, dlatego największe grupy przestępcze zatrudniają osoby doskonale znające rynek finansowy, w tym giełdowy, rynek nieruchomości, a nawet rynek sztuki czy metali szlachetnych. Nazywane są one przez środki społecznego przekazu „kasjerami" grup; w rzeczywistości odgrywają znacznie większą rolę, decydującą o ostatecznej efektywności wykorzystania środków z działalności przestępczej.

Wiedzę o lokowaniu przez członków grup przestępczych środków uzyskiwanych z przestępstwa policjanci zdobywają zarówno w trakcie czynności operacyjnych, jak i procesowych. Spośród czynności operacyjnych za najskuteczniejsze uważają wywiad operacyjny, dane od osobowych źródeł informacji oraz obserwację. Korzystają także z informacji otrzymywanych z baz danych instytucji państwowych oraz, w ograniczonym zakresie, z narzędzi białego wywiadu. Za najskuteczniejsze czynności procesowe zaś policjanci uważają przeszukanie i przesłuchanie świadków i podejrzanych.

Ustalone w dotychczasowej praktyce główne kierunki lokowania środków pochodzących z przestępstwa to:

1. jawne lub ukryte inwestowanie w przedsięwzięcia gospodarcze,
2. lokowanie kapitału w bankach i instytucjach parabankowych,
3. nabywanie atrakcyjnych nieruchomości,
4. fikcyjne darowizny,
5. zakup ruchomości o znacznej wartości, pojazdów, biżuterii, dzieł sztuki,
6. uczestnictwo w transakcjach giełdowych.

Instytucjami mogącymi dysponować wiedzą na temat majątku sprawców są niżej wymienione organizacje.

1. **Urzędy miast oraz gmin i ich referaty finansowe, gospodarki gruntowej i nieruchomości, ewidencji ludności, komunikacji, handlu i usług.** Można w nich uzyskać dane o miejscu zamieszkania i współmieszkańcach osoby pozostającej w zainteresowaniu organów ścigania, wywiązywaniu się z obowiązków podatkowych, ewidencji gruntów i budynków, posiadanych nieruchomościach, zarejestrowanych pojazdach, prowadzonej działalności gospodarczej, w tym zezwoleniach i koncesjach na prowadzenie określonej działalności.
2. **Starostwa powiatowe i ich wydziały geodezji i kartografii, gospodarki nieruchomościami, komunikacji**, gdzie można uzyskać informacje o „geografii" skupowanych przez wybrane osoby gruntów i pojazdach zarejestrowanych na określone osoby.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3. **Sądy rejonowe w wydziałach ksiąg wieczystych i gospodarczym (sekcja rejestrowa)**, gdzie można uzyskać dane o właścicielach nieruchomości, zmianach osobowych w strukturze własnościowej, zaciągniętych kredytach, spłaconych kredytach hipotecznych, właścicielach i osobach reprezentujących firmę w okresie całej jej działalności, wysokości i wartości udziałów, postępowaniach upadłościowych i ugodowych, miejscu i zakresie prowadzonej działalności.
4. **Urzędy skarbowe**, dysponujące danymi na temat deklarowanych i rzeczywistych dochodów osobistych i dochodów firm, podlegających opłatom skarbowym czynności cywilnoprawnych, między innymi o obrocie nieruchomościami, pojazdami, o darowiznach, wystawionych wekslach i pożyczkach.
5. **Urzędy statystyczne**, gdzie można uzyskać numery rejestracji NIP i REGON.
6. **Instytucje bankowe**, gdzie w przewidzianych prawem sytuacjach można uzyskać informacje o przepływie środków na kontach osób fizycznych i firm, lokatach, zadłużeniach, miejscach realizacji płatności przy wykorzystaniu elektronicznych środków płatniczych.
7. **Zakłady ubezpieczeń społecznych**, posiadające informacje o osobach zatrudnionych w określonych firmach, okresach ich zatrudnienia oraz oficjalnych zarobkach.
8. **Towarzystwa ubezpieczeniowe**, posiadające informacje o środkach lokowanych na życiowych polisach ubezpieczeniowych, w tym polisach łączonych z funduszami inwestycyjnymi, ubezpieczonych nieruchomościach i wartości ubezpieczonych ruchomości.
9. **Krajowy Rejestr Sądowy**, będący bazą danych obejmującą trzy rejestry:
   a. przedsiębiorców,
   b. stowarzyszeń, organizacji społecznych i zawodowych, fundacji publicznych, zakładów opieki społecznej,
   c. dłużników niewypłacalnych.

Można tu otrzymać informacje (dział a) między innymi o siedzibie, adresie i formie prawnej firmy, o wspólnikach spółki jawnej, partnerach spółki partnerskiej, wspólnikach spółki komandytowej, wysokości udziałów spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. W przypadku spółki akcyjnej – o liczbie i wartości nominalnych akcji, liczbie akcji uprzywilejowanych i rodzaju uprzywilejowania. W odniesieniu do przedsiębiorstwa zagranicznego – między innymi dane osoby, która uzyskała zezwolenie na prowadzenie przedsiębiorstwa na terenie Rzeczpospolitej Polskiej.

Ponadto informacje dotyczące majątku osób pozostających w zainteresowaniu organów ścigania i więzach łączących konkretną osobę z określonymi dobrami mogą znajdować się w posiadaniu:

1. urzędów celnych – dane dotyczące towarów sprowadzanych do kraju i eksportowanych za jego granice,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

2. urzędów pracy – o zatrudnieniu osób w określonych firmach i środkach, jakie z funduszy pozostających w dyspozycji tych urzędów otrzymują firmy,
3. biur maklerskich – dane o kierunkach lokowania środków i efektywności lokat,
4. urzędów kontroli skarbowej i izb skarbowych – dane z przeprowadzonych czynności dotyczących wywiązywania się podmiotów zobowiązanych z obowiązku skarbowego,
5. spółdzielni mieszkaniowych i deweloperów – dane o posiadanych nieruchomościach, ich wartości, terminach poszczególnych transakcji,
6. ewidencji pojazdów oznakowanych – pozwalają na wyszukiwanie pojazdów rejestrowanych przez ten sam podmiot w różnych województwach,
7. agencji Skarbu Państwa – Agencji Nieruchomości Rolnych, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa – dane o zakupie gruntów i pobranych z tego tytułu środkach z funduszy UE.

W sumie Policja i inne instytucje, służby i organy zwalczające przestępczość zorganizowaną mogą w różnej formie czerpać wiedzę z ponad 60 baz danych. Istotnym ułatwieniem w pozyskiwaniu tych informacji jest korzystanie z Elektronicznego Systemu Odzyskiwania Mienia (ESOM), opracowanego w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie wspólnie z Centralnym Biurem Antykorupcyjnym. Poza informacjami dotyczącymi sposobu użytkowania poszczególnych baz danych znajdują się tam także wzory pism, adresy i inne dane kontaktowe, również w formie elektronicznej.

Osoby mogące posiadać wiedzę o kierunkach i miejscach lokowania środków pochodzących z przestępstw z reguły są w jakiś sposób powiązane ze sprawcami. Zalicza się do nich:

1. członków rodziny sprawcy, szczególnie pozostających z nim w konflikcie, np. byłych współmałżonków i konkubentów,
2. inne osoby odsunięte przez sprawcę od korzystania z dochodów,
3. obecnych lub byłych partnerów zarówno w działalności legalnej, jak i nielegalnej (należy tu pamiętać o niespłaconych wierzycielach, ale także i dłużnikach – zwłaszcza jeżeli podstawa ich zobowiązań może wzbudzać wątpliwości).

Ważnym źródłem informacji bywają przedstawiciele firm konkurencyjnych dla osoby pozostającej w zainteresowaniu, a także osoby powiązane z konkurującymi grupami przestępczymi. Źródłem informacji o majątku mogą być także sąsiedzi sprawcy, a zwłaszcza osoby starsze, dysponujące czasem, mające sposobność dokładnego rejestrowania ewentualnych kontaktów sprawcy. Znaczną wiedzę mogą też posiadać dzielnicowi, jeżeli prowadzą systematyczne, dobrze ukierunkowane rozpoznanie rewiru.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Działania organów ścigania, których celem jest doprowadzenie do ujawnienia, a następnie pozbawienia członków grup przestępczych środków pochodzących z nielegalnej działalności, mające postać zbierania, kontrolowania, kompletowania, przetwarzania i analizowania danych finansowych, noszą nazwę **śledztwa finansowego.** W ramach tych czynności należy przede wszystkim:

1. ustalić, jakie kary i środki karne o charakterze majątkowym można zastosować w określonej sprawie (wartość mienia zabezpieczonego nie może przekraczać wartości przewidywanych w przyszłych orzeczeniach);
2. ustalić składniki majątkowe należące do sprawcy, czyli:
   a. czy w ogóle posiada majątek,
   b. jakiego rodzaju i w jakiej wysokości,
   c. miejsce, w którym ten majątek się znajduje,
   d. stan prawny tego majątku, ewentualne obciążenia,
   e. oficjalne informacje o źródłach jego pochodzenia,
   f. źródła utrzymania sprawcy, jego dochody, ich wysokość,
   g. jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że sprawca przeniósł posiadanie nielegalnie pozyskanych środków na inne podmioty – ustalić składniki majątkowe tych podmiotów;
3. zaplanować czynności operacyjno-rozpoznawcze i procesowe możliwe do przeprowadzenia w kraju i za granicą, z uwzględnieniem terminów procesowych.

Jak wspomniano wyżej, czynności związane z odzyskiwaniem mienia mogą być prowadzone także za granicą. Zgodnie z Decyzją Ramową Rady UE 2003/577/WSiSW w sprawie wykonywania w Unii Europejskiej postanowień o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych państwa członkowskie uznają i stosują na swoim terytorium postanowienia o zabezpieczeniu, wydane przez organ sądowy innego państwa członkowskiego w ramach postępowania karnego. W celu podnoszenia w krajach członkowskich efektywności pozbawiania sprawców korzyści z przestępstwa poprzez stworzenie sieci ekspertów i praktyków, w obszarze wiedzy na temat technik i metod transgranicznej identyfikacji, zabezpieczenia i konfiskaty korzyści z przestępstwa powołano we wrześniu 2004 roku w Hadze organizację **CARIN.** Następnym krokiem było przyjęcie Decyzji Ramowej UE 2007/845/WSiW zobowiązującej każde państwo członkowskie do powołania **biur odzyskiwania mienia.** Celem ich działalności jest ułatwienie wykrywania i identyfikacji korzyści z przestępstwa oraz innego mienia związanego z przestępstwem, które mogą być objęte wydanym przez właściwy organ nakazem zabezpieczenia lub zajęcia albo nakazem konfiskaty. W Polsce Biuro Odzyskiwania Mienia (BOM) działa w strukturach Komendy Głównej Policji od grudnia 2008 roku.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

2.3.11. Cyberprzestępczość

Spośród współczesnych form przestępczości zorganizowanej najszybciej i z największym potencjałem przyszłych zysków rozwija się cyberprzestępczość. Zagrożenie to zostało zauważone kilka lat temu w Stanach Zjednoczonych, gdzie wśród priorytetów działań Federalnego Biura Śledczego zwalczanie cyberprzestępczości umieszczono zaraz po zwalczaniu terroryzmu i działalności antyamerykańskiej, a przed zwalczaniem „klasycznej" przestępczości zorganizowanej. Również najmłodsza europejska służba policyjna do zwalczania przestępczości zorganizowanej, brytyjska *National Crime Agency*, wydzieliła w swojej strukturze komórkę do rozpoznawania i zwalczania cyberprzestępczości, *National Cyber Crime Unit*.

Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości wyróżnia cztery formy przestępstw:

1. przestępstwa przeciwko poufności, integralności i dostępności danych i systemów komputerowych polegające na:
   - a. umyślnym dostępie do całości albo części systemu informatycznego bez uprawnienia,
   - b. umyślnym i bez uprawnienia przechwytywaniu transmisji danych informatycznych z, do albo w obrębie systemu informatycznego,
   - c. umyślnym i bez uprawnienia uszkadzaniu, usuwaniu, niszczeniu, zmianie lub blokowaniu danych informatycznych,
   - d. umyślnym spowodowaniu zakłócenia w funkcjonowaniu systemu informatycznego na skutek wprowadzenia, przesłania, uszkodzenia, usunięcia, zniszczenia lub zablokowania danych informatycznych bez uprawnienia,
   - e. wytwarzaniu, sprzedaży, uzyskaniu w celu używania, sprowadzania, rozpowszechniania lub udostępniania w inny sposób wszelkich środków, w tym także programów komputerowych zaprojektowanych lub przystosowanych do popełniania przestępstw określonych w artykułach 2–5 Konwencji. Dotyczy to także haseł, kodów dostępu lub innych podobnych danych umożliwiających dostęp do systemu komputerowego lub jego części w zamiarze popełnienia przestępstw z artykułów 2–5;
2. przestępstwa z użyciem komputera, polegające na:
   - a. fałszerstwie komputerowym, czyli umyślnym i bez uprawnienia wprowadzeniu, modyfikacji, usunięciu lub zablokowaniu danych komputerowych, w wyniku czego powstają dane nieautentyczne, które mogą być uznane i wykorzystane jako autentyczne,
   - b. oszustwie komputerowym, czyli umyślnym spowodowaniu utraty własności przez inną osobę na skutek wprowadzenia, modyfikacji, usunięcia lub zablokowania danych komputerowych lub innej ingerencji w funkcjonowanie systemu informatycznego w oszukańczym lub nieuczciwym zamiarze uzyskania bezprawnych korzyści ekonomicznych;
3. przestępstwa związane z pornografią z udziałem małoletnich, które polegają na:
   - a. wytwarzaniu w celu jej rozpowszechniania,
   - b. oferowaniu i udostępnianiu,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

c rozpowszechnianiu i przesyłaniu,
d pozyskiwaniu dla siebie lub innej osoby,
e posiadaniu w systemie informatycznym lub na nośnikach danych;

4 przestępstwa przeciwko własności intelektualnej – cyfrowego zwielokrotniania i rozpowszechniania utworów lub wykonań artystycznych bez zgody osoby uprawnionej, w celu uzyskania korzyści.

W Polsce działania cyberprzestępców obejmują różne obszary przestępczości ekonomicznej, kryminalnej i narkotykowej. Cyberprzestępczość ma charakter elastyczny i podlega stałemu procesowi dostosowawczemu, adekwatnie do rozwoju nowoczesnych technologii, a upowszechnienie dostępu do Internetu i globalny charakter cyberprzestrzeni przy możliwości zachowania względnej anonimowości pozwala na tworzenie się międzynarodowych zorganizowanych grup przestępczych, a także na popełnianie przestępstw na terenie jednego państwa z obszaru innego. Według danych przytoczonych przez J. Kosińskiego ok. 80% aktywnych hakerów działa obecnie w strukturach zorganizowanych.

Wydaje się (według ocen MSWiA z 2012 r.), iż w chwili obecnej cyberprzestrzeń nie stwarza nowego rodzaju przestępstw, tylko dostarcza nowych środków i nowych metod prowadzenia przestępczej działalności lub jest tylko nową przestrzenią, w której taka działalność jest prowadzona. Na przykład kradzież identyfikatorów dostępu do konta może nastąpić w przestrzeni realnej (poprzez zawłaszczenie torebki z kartą, na której nieopatrznie zapisano numer PIN) lub w przestrzeni wirtualnej (poprzez „złowienie" naiwnego klienta bankowości elektronicznej na e-mail przesłany rzekomo przez bank w celu uaktualnienia danych identyfikacyjnych konta). Nowe sposoby kradzieży, wyłudzania, sprzedaży nielegalnych środków, oszustw pojawiają się w przestrzeni wirtualnej jako odpowiedniki prawie każdego rodzaju przestępczej działalności w przestrzeni realnej.

Jednym z podstawowych zagrożeń w cyberprzestrzeni jest przestępczość z wykorzystaniem elektronicznych instrumentów płatniczych. Przestępstwo *phishingu* polega m.in. na pozyskiwaniu za pośrednictwem Internetu wrażliwych danych (haseł, ID, loginów, itp.) umożliwiających przestępcze dokonywanie operacji finansowych drogą elektroniczną (Internet), na kontach bankowych, bez wiedzy i zgody ich prawowitych właścicieli. Jak ujawniono, w lutym 2015 roku międzynarodowa grupa hakerów wykradła ok. jednego miliarda dolarów z banków ulokowanych w ok. 30 krajach, głównie w Rosji, USA, Chinach i na Ukrainie. Grupa ta od 2013 roku infiltrowała ponad 100 banków. Stosując rozwinięte metody *phishingu* i po zgromadzeniu odpowiednich danych bez wzbudzania podejrzeń dokonywali transferów środków na fikcyjne konta bankowe.

Na początku 2015 roku Europejskie Centrum ds. Cyberprzestępczości przy Europolu rozbiło siatkę hakerów kontrolujących ok. 3 mln 200 tys. zainfekowanych komputerów na całym świecie. Zamknięto serwery *command and control* zarządzające siecią komputerów w różnych krajach Unii, przez co hakerzy utracili kontrolę nad używaną przez siebie infrastrukturą.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Przestępczość związana z elektronicznymi instrumentami płatniczymi może polegać również na tzw. *skimmingu*, który obejmuje wszelkiego rodzaju czyny dotyczące fałszowania kart płatniczych, tj. podrabianie, przerabianie, kopiowanie poprzez instalowanie na bankomatach urządzeń do pozyskiwania danych z pasków magnetycznych kart płatniczych w celu ich przestępczego użycia, a także wszelkich innych zdarzeń ukierunkowanych na karty płatnicze jako przedmiot przestępstwa.

Grupy przestępcze popełniają również przestępstwa na szkodę właścicieli dóbr intelektualnych (w szczególności poprzez bezprawne rozpowszechnianie filmów, muzyki, gier komputerowych czy oprogramowania), a także oszustwa związane na przykład z aukcjami internetowymi.

Oddzielną kategorią przestępstw w cyberprzestrzeni, w których mogą uczestniczyć zorganizowane grupy przestępcze, jest nielegalny obrót towarami licencjonowanymi lub dobrami, których obrót pozostaje nielegalny (m.in. narkotyki, broń, handel chronionymi gatunkami zwierząt). W sieci TOR działają tysiące czarnych rynków, na których handluje się narkotykami, bronią, udostępnia dziecięcą pornografię czy łamie prawa autorskie.

Za pomocą Internetu jako instrumentu służącego do komunikacji dokonywane są również wymuszenia czy kierowanie gróźb karalnych przez zorganizowane grupy przestępcze.

BLOK KONTROLNY

SŁOWA KLUCZOWE

przestępczość gospodarcza | przekształcenia własnościowe | przestępczość podatkowa | tajemnica bankowa | przestępstwa paliwowe | produkty akcyzowe | przestępczość ubezpieczeniowa | bezgotówkowe środki płatnicze | korupcja | bramki | odprawa celna | wymiar sprawiedliwości | funkcjonariusze służb więziennych | pranie brudnych pieniędzy | *placement* | *piling* | *integration* | instytucje obowiązane | informacje o charakterze finansowym | informacje kryminalne | straty Skarbu Państwa | śledztwo finansowe – CARIN – BOM | przestępstwa z użyciem komputera | fałszerstwo komputerowe | oszustwo komputerowe | *pishing* | *skimming*

PYTANIA I ZADANIA

1. Przedstaw obecnie występujące główne zagrożenia ze strony zorganizowanych grup przestępczych.
2. Omów mechanizmy przestępstw związanych z przekształceniami własnościowymi.
3. Scharakteryzuj istotę oszustwa karuzelowego.
4. W jaki sposób grupy przestępcze uzyskują nienależny zwrot podatku VAT?
5. Wskaż mechanizmy zorganizowanej przestępczości związanej z funkcjonowaniem systemu bankowego.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

6 Na czym polegają najczęściej występujące przestępstwa na rynku paliwowym?
7 Dlaczego zorganizowana działalność przestępcza związana z produkcją, przemytem i obrotem towarami akcyzowymi jest atrakcyjna dla grup przestępczych?
8 Przedstaw najczęściej występujące formy zorganizowanej przestępczości ubezpieczeniowej.
9 W jaki sposób elektroniczne instrumenty płatnicze są wykorzystywane do osiągania dochodów przez zorganizowane grupy przestępcze?
10 Jakie grupy zawodowe są najczęściej przedmiotem oddziaływania ze strony zorganizowanych grup przestępczych i dlaczego?
11 Co sprzyja zagrożeniom korupcyjnym wśród celników?
12 Jakie przedsięwzięcia antykorupcyjne wydają się najbardziej skuteczne?
13 Przedstaw istotę prania pieniędzy.
14 Omów etapy prania pieniędzy i stosowane w ich trakcie metody.
15 Jaką rolę spełnia Generalny Inspektor Informacji Finansowej w systemie przeciwdziałania praniu pieniędzy i zwalczania tego procederu?
16 Wskaż źródła informacji o nielegalnych środkach znajdujących się w dyspozycji zorganizowanych grup przestępczych.
17 Omów istotę zjawiska cyberprzestępczości.
18 Podaj przykłady oszustwa komputerowego.
19 Na czym polega istota przestępstwa *pishingu*?
20 W jaki sposób można dopuścić się przestępstwa określanego jako *skimming*?

2.3.12. Przestępczość na szkodę interesów finansowych Rzeczpospolitej Polskiej i Unii Europejskiej

Przestępczość zorganizowana, zorganizowane grupy przestępcze w Europie praktycznie od samego początku istnienia Wspólnoty Europejskiej, a następnie Unii Europejskiej z dobrym skutkiem usiłują wykorzystać możliwości wyłudzenia funduszy, którymi dysponuje ta organizacja.

Z komunikatu ówczesnej Komisarz do Spraw Wewnętrznych UE, p. Cicilii Malmstroem, przedstawionego w 2013 r. wynika, co następuje:

1 120 mld euro traci UE rocznie na korupcji w krajach członkowskich,
2 nawet 25% wartości kontraktów jest nielegalnie przejmowane w wyniku działań o charakterze korupcyjnym,
3 najgorsza sytuacja pod tym względem występuje w Bułgarii, Czechach, Włoszech, Rumunii i Słowacji,
4 główną przyczyną takiej sytuacji jest wykorzystywanie skomplikowanych przepisów i procedur związanych z realizacją kontraktów.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

W Polsce, jak przestawił K. Wiciak, analiza postępowań przygotowawczych kwalifikowanych jako sprawy związane z przestępczością na szkodę Unii wskazuje, iż sprawcy podejmują się w szczególności czynów zabronionych związanych z wiarygodnością dokumentów oraz oszustwem, kwalifikowanych na podstawie art. 286 w zw. z art. 297 kk.

W dokumentach unijnych czyny skierowane przeciwko funduszom Wspólnoty po raz pierwszy zostały zdefiniowane w Konwencji o Ochronie Interesów Finansowych Wspólnot Europejskich z 26. 07. 1995 roku. Podzielono je następująco:

1. **Oszustwa w odniesieniu do wydatków** (niewłaściwe wykorzystanie lub bezprawne zatrzymanie funduszy). Są to umyślne działania lub zaniechania dotyczące:
   - a. wykorzystania lub przedłożenia fałszywych lub niekompletnych lub nieścisłych oświadczeń lub dokumentów, w wyniku czego zostały przekazane i zatrzymane nienależne fundusze pochodzące z budżetu WE lub budżetów zarządzanych przez lub w imieniu WE;
   - b. nieudostępnienia informacji, stanowiącego pogwałcenie określonego zobowiązania;
   - c. niewłaściwego wykorzystania środków, na inne cele aniżeli te, na które zostały przeznaczone.

   W praktyce oszustwa te najczęściej dotykają:
   - subwencji eksportowych – „na wywóz z Unii",
   - dopłat rolnych – premii, rekompensat za przechowywanie, dopłat do produkcji, dopłat do areału, do kwot mlecznych,
   - funduszy strukturalnych – organizacje kursów i szkoleń, fikcyjne inwestycje – autostrady na Sycylii lub budowa już istniejących w Hiszpani.
2. **Oszustwa w odniesieniu do przychodów** – jakiekolwiek umyślne działanie lub zaniechanie dotyczące:
   - a. wykorzystania lub przedstawiania nieprawdziwych, niepoprawnych lub niepełnych oświadczeń lub dokumentów, które ma na celu bezprawne zmniejszenie środków budżetu ogólnego lub budżetów zarządzanych przez lub w imieniu Unii;
   - b. nieujawnienia informacji z naruszeniem szczególnego obowiązku w tym samym celu;
   - c. niewłaściwego spożytkowania korzyści uzyskanej zgodnie z prawem.

   Dotyczą najczęściej:
   - przychodów z ceł pobieranych na granicach Unii,
   - składek opłat cukrowych (import),
   - wpływów z VAT,
   - wpłat składek członkowskich.

Państwa-strony Konwencji mają obowiązek przeniesienia do swego prawa karnego powyższych definicji i uznania oszustw na szkodę interesów Wspólnoty za przestępstwa podlegające ich jurysdykcji.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

W Polsce pierwsze przypadki oszustw związanych z wykorzystaniem funduszy unijnych odnotowano jeszcze w okresie rokowań przedakcesyjnych, przy wykorzystaniu funduszy PHARE i SAPARD. Po uzyskaniu członkowstwa w Unii Europejskiej w pierwszych latach zagrożenie przestępczością zorganizowaną na szkodę interesów UE było niewielkie. Dopiero po kilku latach działania wykrywacze instytucji i służb zwalczających zorganizowaną przestępczość ekonomiczną przyniosły konkretne efekty. Według danych Prokuratury Generalnej w 2012 roku prowadzono już 1812 postępowań w sprawach o działanie na szkodę interesów unijnych. W tym samym roku w tego typu sprawach orzeczono jednak tylko 52 prawomocne wyroki, w tym ani jednego z zastosowaniem bezwzględnej kary pozbawienia wolności. Aż 1597 (87%) spraw dotyczyło dokonania lub usiłowania doprowadzenia Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa do niekorzystnego rozporządzenia mieniem. Sprawcy przedkładali przede wszystkim fałszywe dokumenty – wnioski o udzielenie dotacji czy przyznanie dopłat bezpośrednich do gruntów rolnych oraz o wsparcie działalności rolniczej. Część z tych spraw miała charakter zorganizowany, występowały też związki o charakterze korupcyjnym. Pozostałe 234 sprawy dotyczyły wyłudzenia środków dystrybuowanych na terenie Polski w ramach różnych systemów operacyjnych.

2.4. Zorganizowana przestępczość narkotykowa

Przestępczość narkotykowa jest jedną z najbardziej opłacalnych form działalności na świecie. Według danych za 2005 rok wartość sprzedaży narkotyków sięgnęła **320 mld USD**. W latach 2002–2007 około 5% dorosłej populacji na świecie zażywało narkotyki. Rynek lżejszych narkotyków – jak amfetamina i marihuana – wydaje się nasycony. W Stanach Zjednoczonych największa sprzedaż marihuany wystąpiła w 1979 roku, gdy zażywało ją około 16% populacji, a w 2005 roku wskaźnik ten obniżył się do 10,4%. Zmniejszyło się także spożycie kokainy – obecnie w Stanach Zjednoczonych zażywa ją około 2,3% społeczeństwa, czyli o połowę mniej niż 20 lat temu. Spadła także produkcja koki w Ameryce Łacińskiej. Jej areał wynosi obecnie około 159,6 tys. hektarów, a w 2000 roku obejmował jeszcze 221,3 tys. hektarów. Trwa natomiast hossa na rynku heroinowym. W 2006 roku światowa produkcja opium, z którego uzyskuje się heroinę, osiągnęła bardzo wysoki poziom. Głównym producentem, pomimo toczącej się wojny, jest Afganistan zapewniający 92% światowego zapotrzebowania. Łączna wartość eksportu opium z Afganistanu wynosi według ocen ONZ ponad 3 mld USD i stanowi około połowę produktu narodowego brutto w tym kraju.

Zorganizowana przestępczość narkotykowa w Polsce

Charakteryzując przestępczość narkotykową, należy przede wszystkim sklasyfikować środki psychotropowe znajdujące się w obrocie. Można to zrobić według kilku kryteriów, między innymi w zależności od:

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

1. materiału, z którego powstały,
2. pochodzenia – naturalnego lub syntetycznego,
3. możliwości nadużywania i siły uzależnienia,
4. skutków fizycznych i psychicznych,
5. składu chemicznego.

Narkotyki są klasyfikowane najczęściej – w tym przez ONZ i Interpol – pod kątem ich oddziaływania na psychikę. Poniżej podano powszechnie obowiązujące rozróżnienie.

1. Substancje działające opóźniająco na układ nerwowy.
   a. Opiaty (opium, morfina, heroina) oraz opoidy (syntetyczne substancje o podobnym działaniu).
      Opiaty są produktem pochodnym maku lekarskiego. Jego główne uprawy znajdują się w tzw. „złotym półksiężycu" – Afganistan, Pakistan, Iran – oraz w „złotym trójkącie" – Birma, Tajlandia, Laos – a także w Tadżykistanie, Libanie i Meksyku. Uprawy maku lekarskiego występują też w Polsce, lecz zgodnie z Ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii z 24 kwietnia 1997 roku (Dz. U. z 1997 r. Nr 75, poz. 468) ich obszar jest ograniczony, a zbiory muszą być zakontraktowane przez przemysł farmaceutyczny i spożywczy. Szczególną uwagę należy zwrócić na heroinę. W nielegalnym obrocie występuje ona w postaci proszku. Wyjątkowo szybko uzależnia. Najbardziej popularny w Polsce jest proszek w kolorze brązowym, zlepiony w bryłki o niskiej czystości. Jego popularna nazwa to brown sugar. Z reguły jest podgrzewany, a unoszące się opary wdychane. Czysta heroina (*white snow)* występuje jako drobne kryształki. Najczęściej przyjmowana jest dożylnie lub wdychane są jej opary.
   b. Leki o działaniu nasennym (barbiturany) i uspokajającym (benzodiazepiny) oraz inne wykorzystywane najczęściej w neurologii i psychiatrii.
      Barbiturany występują w postaci kapsułek lub tabletek, czasem jako proszki do rozrobienia i zastrzyków. Są środkiem antydepresyjnym, wywołującym radykalną poprawę nastroju, lecz po dłuższym stosowaniu powodują pobudzenie. Mają dużą siłę uzależnienia. Odmianą barbituranów są **tabletki gwałtu** – służące do usypiania ofiar następnie gwałconych. Wywołują początkowo euforię, a następnie utratę świadomości, niezdolność do podejmowania decyzji i okresowy zanik pamięci. Występują w postaci proszku lub białych tabletek albo ich roztworu.
   c. Alkohol etylowy.
   d. Środki wziewne (rozpuszczalniki, kleje).
   e. Nikotyna.
2. Substancje pobudzające układ nerwowy.
   a. Amfetamina i jej pochodne, np. ekstazy.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Amfetamina stosowana była klinicznie w stanach depresji, w odchudzaniu i w stanach wyczerpania. Jest przyjmowana doustnie, np. zmieszana z colą, lub dożylnie. Powoduje odprężenie, uniesienie, wrażliwość. Objawami jej zażycia są: drżenie rąk, powiększone źrenice, potliwość. Amfetamina wysusza nos i usta. Silnie uzależnia, powoduje zaburzenia psychiczne. Powszechnie występuje w postaci proszku w różnych kolorach.
Ekstazy – środek wzmacniający percepcję, uwalniający reakcje psychofizyczne, znosi zmęczenie, powoduje napływ energii, podniecenie. Jest rozprowadzany w postaci tabletek z charakterystycznymi wzorami. Objawy uzależnienia to bezsenność, nadpobudliwość na zmianę z depresją, gwałtowne skoki ciśnienia.

b Kokaina i jej różne postacie, między innymi *crack*.
Kokaina jest produktem ekstrakcji chemicznej liści koki. Występuje w postaci białego, krystalicznego proszku. Zażywa się ją poprzez wziewanie przez nos lub dożylną iniekcję. Powoduje euforię, lecz szybko uzależnia i jej brak wywołuje silną depresję. Odmianą produkowaną chlorowodorku kokainy jest *crack*. Jest o wiele tańszy od kokainy, zamiast wziewania może być palony i wtedy reakcja jest błyskawiczna. Palenie *cracku* wywołuje charakterystyczny trzask pękającego wodorowęglanu sodowego. Oznaką zażywania jest znaczna utrata wagi, bladość twarzy.

c Khat.

3 Substancje wywołujące zaburzenia w ośrodkowym układzie nerwowym.

a Cannabis (przetwory konopi – marihuana, skun, haszysz, olejek haszyszowy).
Marihuana to najczęściej zmielone liście, kwiatostan lub delikatne części łodygi konopi. Wyglądem przypomina tytoń lub herbatę. Pali się ją w fajkach, skrętach lub specjalnych fifkach. Powoduje krótkotrwale zmiany percepcji, odprężenie i lekkie pobudzenie. **Haszysz** to połączona z tzw. nośnikami żywica konopi. Produkuje się ją w Turcji, Pakistanie i Afganistanie. Do celów handlowych kształtuje się z niej bloczki o różnym kształcie, w kolorze najczęściej zielonym lub brązowym. Haszysz zażywa się przez palenie w fajkach. Powoduje uczucie odprężenia, pobudza fantazję, czasem prowadzi do euforii. Często używany uzależnia, powoduje psychozy.

b Halucynogeny (LSD, PCP, meskalina, psylocybila).
LSD to halucynogen wytwarzany ze sporyszu. Powoduje niezwykłe pobudzenie wyobraźni i ciąg marzeń, wizje, podniecenie i euforię. Powoduje nieodwracalne uszkodzenia ośrodków nerwowych prowadzące do chorób umysłowych. Występuje obecnie najczęściej w postaci niewielkich papierowych znaczków pokrytych kolorowymi nadrukami. Jest zażywany przez polizanie lub przez błony śluzowe. Cieszy się popularnością wśród młodzieży, a nawet dzieci.

Na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku specyfika polskiego rynku narkotykowego polegała na zażywaniu przede wszystkim środków własnej produkcji uzyskiwanych ze słomy makowej, konopi i mleczka makowego. Najpopularniejszy w użyciu był produkowany

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

ze słomy makowej tzw. polski kompot, szybko prowadzący do nałogu i do fizycznego uzależnienia organizmu. Jego działanie jest zbliżone do heroiny. Ze względu na znaczne zanieczyszczenie doprowadza do postępującej degradacji organizmu i śmierci. Kiedy dostęp do innych narkotyków był jeszcze bardzo ograniczony, co roku wykrywano przynajmniej kilka dużych wytwórni produkujących po kilkaset centymetrów sześciennych kompotu, w tym także na rynek niemiecki. Przemycany był w butelkach po coca coli, co ze względu na jego brunatny kolor nie wzbudzało podejrzeń.

W latach następnych nastąpił zarówno wzrost popytu na narkotyki, jak i ich podaży, wynikający przede wszystkim z przejmowania wzorców kulturowych Zachodu, otwarcia granic, możliwości bieżących, bezpośrednich kontaktów z młodzieżą w tych krajach.

Możliwości wynikające z opanowania rynku środków odurzających natychmiast zostały wykorzystane przez grupy przestępcze. Ich przedsięwzięcia zmierzały zarówno w kierunku opanowania całości rynku polskiego, jak i nawiązania bliskich kontaktów z grupami międzynarodowymi. Zorganizowane grupy przestępcze w Polsce zainwestowały duże środki w najbardziej opłacalną produkcję narkotyków syntetycznych – przede wszystkim amfetaminy. Do produkcji wykorzystywano prekursor BMK (benzylometyloketon), sprowadzany początkowo z zagranicy, głównie z krajów byłego ZSRR, gdzie znajdował się w legalnym obiegu. W okresie późniejszym, po uszczelnieniu granic, nielegalną produkcję BMK podjęto także w Polsce. Aby uniknąć kłopotów związanych z nielegalnym przewozem prekursorów przez granicę, polskie grupy przestępcze w porozumieniu z grupami rosyjskojęzycznymi uruchomiły też produkcję amfetaminy poza granicami kraju – głównie na Litwie.

W kontaktach z grupami międzynarodowymi polskie organizacje przestępcze przejęły bardzo lukratywną pozycję pośrednika w sprowadzaniu do Europy Zachodniej modnej tam kokainy. Już w 1994 roku na polskim statku MS „Jurata" ujawniono w Anglii transport kilku ton kokainy. Transakcja na taką skalę wymagała zainwestowania środków w wysokości kilku milionów USD. Zaaranżowanie takiego transportu świadczyło o doskonałym zorganizowaniu polskich przestępców. W celu zagwarantowania grupom międzynarodowym bezpiecznego przerzutu kokainy do Europy, w Kolumbii pozostawali w charakterze zakładników członkowie polskich grup, którzy własnym życiem ręczyli za bezpieczne przeprowadzenie transakcji. Kokaina sprowadzana z Ameryki Południowej tylko w minimalnym stopniu trafiała na rynek polski, prawie w całości była przemycana na Zachód.

W Polsce rynek narkotykowy został opanowany przez wytwory konopi indyjskich – marihuanę i haszysz oraz amfetaminę i jej pochodne typu ekstazy. Szlakami z Afganistanu przez kraje byłego ZSRR, szlakiem północnym oraz bałkańskim szlakiem jedwabnym trafiały do Polski znaczne ilości heroiny. Coraz większa jej część nie jest już przerzucana przez Polskę na zachód, lecz zostaje w kraju. Otworzył się tutaj bardzo rozbudowany rynek tzw. **brązowej heroiny**.

W grudniu 2006 roku ujawniono w Göteborgu w Szwecji przemyt 1360 kg kokainy. Transport ten znajdował się w dwóch kontenerach załadowanych w Wenezueli, które miały

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

trafić do firmy w Polsce jako ładunek glinki ceramicznej. Policja szwedzka w porozumieniu z policją polską zamieniła ładunek heroiny na inną substancję i zastosowano procedurę przesyłki niejawnie nadzorowanej. W Szczecinie zatrzymano odbiorców przesyłki – obywatela Meksyku i Polaka. Jest to bardzo istotny sygnał wskazujący, iż rozbite w latach 2000–2002 wielkie grupy przestępcze w Polsce odbudowują swój potencjał, nawiązały już ścisłe kontakty z dystrybutorami kokainy z Ameryki Południowej i stać je na zainwestowanie wielkich środków niezbędnych do przeprowadzenia operacji na taką skalę.

W poszczególnych latach komórki CBŚ (CBŚP) odzyskały i zabezpieczyły:

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Amfetamina (kg)	195,0	72,0	151,1	179,5	181,1	171,2	214,7
Haszysz (kg)	9,0	100,0	8,5	22,2	59,4	9,9	3,7
Heroina (kg)	4,8	208,0	4,7	96,7	33,3	76,4	118,6
Kokaina (kg)	45,0	397,0	403,5	13,1	8,9	11,4	150,3
Marihuana (kg)	75,0	331,0	81,0	88,4	34,1	91,1	183,2
LSD (szt.)	–	–	4725	17 547	74	219	142
Ekstazy (szt.)	–	–	33 520	117 403	304 388	63 315	466 611
BMK (l)	–	–	254,5	5129,8	110,0	1085,0	370
Konopie (krzaki)	–	–	1588	1925	1428	–	–
Laboratoria amfetaminowe	–	15	10	17	20	12	14

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Amfetamina (kg)	225,7	280,4	331,9	210,4	457,3	282,5	325,5
Haszysz (kg)	75,1	6,69	70,3	35,6	16,2	5,1	23
Heroina (kg)	76,7	7,1	0,7	5,0	2,7	3,3	266,7
Kokaina (kg)	23,5	113,7	100,8	71,5	200,1	8,25	21,7
Marihuana (kg)	195,9	606,6	722	598,6	632,4	546,6	1413,9
LSD (szt.)	121	13	339	1	26 750	60	2489
Ekstazy (szt.)	542 627	144 618	233 517	42 487	14 062	17 690	28 390
BMK (l)	19	80	68	302	302	1697	486
Konopie (krzaki)	–			14 811	14 739	20 972	28 907
Konopie (plantacje)		33	61	56	109	147	188
Laboratoria amfetaminowe	15	8	13	12	15	16	14

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Jak wynika z danych „Grupy Pompidou" zwiększa się zapotrzebowanie na kokainę na rynku polskim, dlatego nie można zakładać, iż transport ten był przeznaczony do krajów Europy Zachodniej, a Polska była tylko krajem tranzytowym. Według tych samych danych średnia cena grama heroiny w Polsce spadła w 2006 roku do 150 zł za gram, a w latach 1999–2003 wynosiła około 250 zł. Marihuana w Polsce kosztowała w 2006 roku 30 zł, a amfetamina 40 zł za gram.

W dalszym ciągu obserwowany jest w Polsce wzrost zagrożenia zorganizowaną przestępczością narkotykową. Dotychczasowe sposoby produkcji, przemytu i dystrybucji środków odurzających, substancji psychotropowych oraz ich pochodnych są ciągle modyfikowane. Polskie zorganizowane grupy przestępcze nadal wprowadzają do obrotu przede wszystkim narkotyki syntetyczne (amfetaminę), jednak w ostatnim okresie dominującą rolę przejmują te uzyskiwane z surowców naturalnych.

W Polsce, jak wynika z wyżej przytoczonych danych statystycznych, najczęściej pozyskuje się narkotyki poprzez nielegalne uprawy konopi indyjskich. Obserwuje się również zwiększenie popytu na narkotyki syntetyczne, co powoduje wzrost przemytu tego rodzaju środków i prekursorów do ich produkcji oraz zwiększenie produkcji w nielegalnych laboratoriach.

Wielka emigracja zarobkowa młodych Polaków w ostatnich latach jest wykorzystywana przez grupy przestępcze do ekspansji na rynki Europy Zachodniej produkowanych w Polsce narkotyków syntetycznych. Potwierdzeniem tego faktu jest zwiększająca się liczba zatrzymywanych na terenie Europy obywateli polskich zamieszanych w przemyt amfetaminy. Wykorzystanie Internetu jako środka dystrybucji narkotyków praktycznie ujednoliciło europejski rynek środków odurzających. Dominującą formą produkcji amfetaminy w Polsce jest nadal metoda Leuckarta, ale produkcja odbywa się także metodą nitrosterynową oraz redukcyjnego aminowania. Prekursorem do nielegalnej produkcji amfetaminy pozostaje BMK. Jest on przemycany głównie zza wschodniej granicy, jednakże niewielką jego część wykorzystuje się w Polsce do produkcji amfetaminy. Reszta trafia do Europy Zachodniej, przede wszystkim do Holandii i Belgii. W ostatnim okresie odnotowano również na terenie Polski przypadki zakładania nielegalnych laboratoriów produkujących BMK. Problemy z pozyskaniem prekursorów do produkcji narkotyków syntetycznych są rozwiązywane poprzez zastępowanie prekursorów znajdujących się pod ścisłą kontrolą innymi, nowymi substancjami, nie podlegającymi kontroli. Wpływ na to ma również zaprzestanie produkcji BMK na terenie Federacji Rosyjskiej. Wykryte i zlikwidowane w ostatnich latach laboratoria amfetaminowe są zazwyczaj wyposażone w profesjonalny sprzęt, lecz sama technologia produkcji jest maksymalnie uproszczona. Aby utrudnić wykrycie nielegalnych laboratoriów, poszczególne etapy produkcji amfetaminy bywają realizowane w różnych miejscach.

Od 2012 roku wyraźnie rośnie liczba ujawnionych plantacji konopi indyjskich. Technologia ich produkcji opiera się na wzorcach holenderskich. Uprawy mają charakter zarówno otwarty (na wolnym powietrzu), jak i zamknięty, chociaż dominują przede wszystkim tzw. uprawy kontenerowe. W 2014 roku ujawniono 132 plantacje wewnętrzne i 56 zewnętrznych.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

W procederze nielegalnej uprawy konopi polskie grupy przestępcze współdziałają z obywatelami m.in. Holandii i Wietnamu.

Trasy szlaków przemytu narkotyków są od lat niezmienne. Drogą lotniczą i morską przemyca się przede wszystkim kokainę. Heroina, konopie i narkotyki syntetyczne są przemycane szlakami lądowymi, z wykorzystaniem także legalnie działających firm kurierskich i spedycyjnych. Jako kurierów i dystrybutorów narkotyków syntetycznych przeznaczonych na rynek brytyjski oraz do krajów skandynawskich grupy przestępcze zatrudniają polskich emigrantów. Amfetamina przemycana do Europy Zachodniej i Skandynawii jest ukrywana w specjalnie spreparowanych skrytkach samochodów osobowych oraz w naczepach TIR-ów. **Odnotowano też w**ypadki zatrzymań kurierów amfetaminy na wschodniej granicy Polski, co wskazuje na znaczny jej popyt na rynku ukraińskim, rosyjskim i białoruskim.

Polska od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku leży na szlaku przemytu kokainy z Ameryki Południowej do krajów Europy Zachodniej. Kokaina jest najczęściej przemycana za pośrednictwem kurierów (także i obywateli Polski) drogą lotniczą lub morską, w kontenerach zawierających produkty spożywcze, drewno, maszyny przemysłowe. Odbiorcami są najczęściej legalnie działające polskie firmy, za pośrednictwem których realizuje się dalszy przemyt do docelowych krajów europejskich. Jest to problem nie tylko polski. W maju i sierpniu 2015 roku w sklepach sieci „Aldi" w Berlinie, a później w jednej z sieci w Niemczech Północnych ujawniono po 400 kg kokainy w kartonach z bananami. Identyczne zdarzenia notowano w Polsce już kilkanaście lat temu. Stwierdzono również przypadki prób przemytu kokainy na teren Polski przez obywateli państw afrykańskich, w bezpośrednich lotach z Europy Zachodniej. Obywatele tych państw są również zatrzymywani na terenie całej Europy za przemyt kokainy drogą lądową. Wielu z nich ma karty stałego pobytu w Polsce lub polskie dokumenty podróży, które umożliwiają im swobodne przemieszczanie się w strefie Schengen. W posiadanie przedmiotowych dokumentów wchodzą najczęściej poprzez zawieranie związków małżeńskich z obywatelkami Polski. Odnotowano także w ostatnich latach wiele przypadków przemytu koki szlakiem bałkańskim, znanym dotąd jako szlak heroinowy. Coraz częściej też kokaina trafia do Europy z Afryki Północnej, głównie przez Maroko. Pomimo wzrostu konsumpcji cena kokainy w Europie utrzymuje się od kilku lat na stałym poziomie. Niezależnie od miejsca – w Hiszpanii, Francji czy w Polsce, cena 1 kg kokainy w obrocie hurtowym wynosi ok. 40 000 euro za kilogram.

Heroina nadal trafia na teren Polski głównie z Afganistanu, przemycana tzw. szlakiem jedwabnym lub północnym skrzydłem szlaku bałkańskiego (przez Morze Czarne, a następnie nowe kraje UE – Rumunię i Bułgarię, a także Ukrainę), a z Polski na pozostałe rynki krajów europejskich**.**

Nowym problemem, jaki od kilku lat występuje na rynku środków odurzających, są substancje psychotropowe (NPS) potocznie nazywane **dopalaczami.** Szacunkowe dane wskazują, że do października 2010 roku w Polsce funkcjonowało ok. 2000 stacjonarnych punktów dystrybucji tego rodzaju środków oraz bliżej nieokreślona liczba internetowych

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

sklepów zarówno polskojęzycznych, jak i zagranicznych, a także odbywała się dystrybucja indywidualna, nieewidencjonowana – na przykład poprzez prywatne anonse zamieszczane na portalach aukcyjnych i ogłoszeniowych. Obrót nieewidencjonowany dotyczył „nowych narkotyków", sprowadzanych indywidualnie z zagranicy lub będących wytworem domowej, tzw. chałupniczej produkcji. Bardzo intensywne działania prewencyjne prowadzone przeciwko ich wytwórcom i dystrybutorom w ostatnich latach mają jednak, niestety, charakter akcyjny, są wywoływany okresowo nasilającymi się zdarzeniami, w tym i zejściami śmiertelnymi osób zażywających te środki.

Rozgłaszanie przez media sensacyjnych szczegółów dotyczących bezkarnej produkcji i dystrybucji dopalaczy powoduje nacisk na organy ścigania – przykładem jest sytuacja z lipca 2015 roku. Z dniem 1 lipca 2015 roku dokonano zmian w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii, które m.in. doprowadziły do umieszczenia najbardziej niebezpiecznych dla życia i zdrowia środków na wykazie środków odurzających i substancji psychotropowych. Tym samym produkcja i obrót dopalaczami podlegają takim obostrzeniom karnym, jak w wypadku narkotyków „klasycznych". Zmiany w ustawie miały uniemożliwić wyprzedzenie przez producentów dopalaczy uregulowań prawnych dotyczących wpisywania na listy nowych środków. Grupy przestępcze posiadające zapasy przygotowane przed sezonem wakacyjnym wprowadziły je więc szybko do obrotu w bardzo dużych stężeniach i pod nowymi nazwami, jak na przykład „Mocarz". Do szpitali, szczególnie na Śląsku, w Wielkopolsce i Małopolsce, trafiło kilkaset osób, a kilkanaście zmarło. Ustalono i zatrzymano członków grupy rozprowadzającej te środki, ale biorąc pod uwagę nowe przepisy procedury karnej, zwolniono za kaucją nawet jej lidera.

Według danych opublikowanych przez Prokuraturę Generalną w sierpniu 2015 roku prowadzone były 234 śledztwa w sprawie obrotu dopalaczami, w których przedstawiono zrzuty 104 osobom.

BLOK KONTROLNY

SŁOWA KLUCZOWE

przestępczość narkotykowa | opiaty | heroina | barbiturany | tabletki gwałtu | amfetamina | ekstazy | kokaina | marihuana | haszysz | LSD | dopalacze | szlak jedwabny

PYTANIA I ZADANIA

1. Według jakich kryteriów klasyfikowane są środki psychotropowe?
2. Jaki jest wpływ opiatów na zachowanie człowieka?
3. Wymień i omów działanie substancji pobudzających układ nerwowy.
4. Jaki wpływ na zachowanie człowieka mają LSD i ekstazy? W jakich postaciach występują na rynku w Polsce?

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

5 Jakie narkotyki dominują obecnie na polskim rynku. Przedstaw tendencje.
6 Wymień główne szlaki przemytu heroiny do Polski.
7 Co oznacza pojęcie *„brown sugar"*?
8 Przedstaw istotę pojęcia „dopalacze" i wskaż zagrożenia związane z obrotem tymi substancjami.

2.5. Terror kryminalny jako forma działalności zorganizowanych grup przestępczych

2.5.1. Terroryzm polityczny a terror kryminalny

Terroryzm jest zjawiskiem, które zazwyczaj łączy się z działalnością polityczną, z próbami wpływania na bieg dziejów, a jego historia jest stara jak ludzkość. Czym jest spowodowane tak częste łączenie terroryzmu ze zjawiskiem przestępczości zorganizowanej? Wydaje się, iż są to obszary od siebie odległe, nie mające zbyt wielu zbieżnych stref zainteresowań. Niewątpliwie wspólną cechą terroryzmu i przestępczości zorganizowanej jest stosowanie przemocy do realizacji założonych celów. Można też wskazać na wywoływanie strachu jako wspólnego elementu zamachów terrorystycznych i zachowań o charakterze terroru kryminalnego. W dostępnej literaturze znajduje się wiele definicji terroryzmu, który występuje najczęściej w połączeniu z przymiotnikiem „polityczny". Natomiast tak zwany terror kryminalny to z reguły akty przemocy dokonywane przez grupy przestępcze do realizacji swoich celów, wśród których zawsze najistotniejsze jest osiągnięcie maksymalnego zysku.

Jeżeli określimy terroryzm jako „stosowanie przemocy przez niepaństwowe podmioty polityki", to z pewnością będzie to definicja odnosząca się do terroryzmu politycznego.

Znane są w historii terroryzmu zamachy, których celem było osiągnięcie korzyści materialnych – np. napady na banki. Zdarzenia takie, chociaż o znamionach całkowicie właściwych odpowiednim typom przestępstw kryminalnych, uznawano za przejaw terroryzmu politycznego, gdyż uzyskane w ten sposób środki były przeznaczane wyłącznie na dalsze prowadzenie działalności politycznej.

Warto tu zwrócić uwagę jeszcze na jeden element – **terroryzm medialny**, jakim posługują się zarówno terroryści, jak i rządy walczące z terroryzmem. Terroryści doskonale wykorzystują medialne możliwości wynikające z globalizacji wymiany informacji. Będące tubą Al Kaidy media elektroniczne oraz Internet to narzędzia wykorzystywane przez nich do codziennego zyskiwania rozgłosu. Z drugiej strony, w socjotechnice rządów terroryzm stał się narzędziem pozwalającym na rozbudowę aparatu policyjnego, zaostrzanie prawa i ograniczanie swobód obywatelskich. Hasło, że tylko silne państwo zapewni bezpieczeństwo, można usłyszeć we wszystkich częściach świata.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Czym więc charakteryzuje się współczesny terroryzm? Wydaje się, iż można wymienić następujące cechy:

1. Celem strategicznym wszystkich przedsięwzięć terrorystycznych jest zmiana stosunków politycznych, które nie są zgodne z wyobrażeniami sprawców, a nie widzą oni możliwości lub nie chcą skorzystać do osiągnięcia tego celu z instytucji państwa demokratycznego.
2. Akt terrorystyczny ma założony przez sprawców charakter gwałtowny, obliczony na osiągnięcie dużego rozgłosu i oddźwięku w społeczeństwie, umacniającego przekonanie o sile i możliwościach posiadanych przez organizację stosującą takie metody.
3. Organizacja dokonująca aktu terroru uważa się za elitę, wybrańców, którzy narażają się na niebezpieczeństwo w imieniu innych mających te same przekonania polityczne, a poniesione ryzyko będzie wynagrodzone docześnie po odniesieniu zwycięstwa lub w formie przewidzianej dla męczenników ginących za wiarę lub przekonania.
4. Broń, jaką posługuje się organizacja terrorystyczna, jest tylko narzędziem pośrednim do wywołania strachu w społeczeństwie lub w kręgach władzy, a właśnie stała obawa jest głównym środkiem, jaki wykorzystuje organizacja terrorystyczna do realizacji swoich celów.
5. Organizacja terrorystyczna przyznaje sobie prawo do zastosowania wszystkich jej dostępnych i najbardziej brutalnych środków, wychodząc z założenia, że jako słabsza strona w toczonej wojnie tylko w ten sposób może pokonać przeciwnika postępującego zgodnie z prawem i etyką.

Takie cechy dalekie są od przedsięwzięć z zastosowaniem przemocy, jakimi posługują się zorganizowane grupy przestępcze, a które określane są jako terror kryminalny. Jednakże jak najbardziej możliwe są sytuacje, w których pola działalności uznawanej za terror polityczny pokrywają się z terrorem kryminalnym stosowanym przez grupy przestępcze. Najlepszym tego przykładem są organizacje terrorystyczne, które na wiele lat opanowały znaczne obszary Kolumbii, wprowadzając tam własne instytucje parapaństwowe, a środki finansowe czerpały z najbardziej klasycznej zorganizowanej działalności przestępczej, jaką jest produkcja i obrót narkotykami. Znane są także liczne przypadki kooperacji zorganizowanych grup przestępczych z organizacjami terrorystycznymi, np. włoskiej mafii z „Czerwonymi brygadami".

W walce z terroryzmem politycznym i terrorem kryminalnym stosowane są także te same narzędzia prawne. W Polsce np. kodeks karny w tym samym art. 258 przewiduje odpowiedzialność za udział w zorganizowanej grupie przestępczej i organizacji terrorystycznej.

> Art. 258
> § 1 Kto bierze udział w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

§ 2 Jeżeli grupa albo związek określone w § 1 mają charakter zbrojny albo mają na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 8.
§ 3 Kto grupę albo związek określone w § 1, w tym mające charakter zbrojny, zakłada lub taką grupą albo związkiem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.
§ 4 Kto grupę albo związek mające na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym zakłada albo taką grupą lub związkiem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Inny przykład dotyczy finansowania działalności terrorystycznej. Wydarzenia z 11 września 2001 roku spowodowały zintensyfikowanie działań ukierunkowanych na rozpoznanie i zwalczanie kanałów jej finansowania. Ustalając kierunki przedsięwzięć, zwrócono uwagę na podobieństwo metod i technik stosowanych w procederach prania pieniędzy do finansowania terroryzmu. Dlatego też do zwalczania obu zjawisk zastosowano te same instrumenty prawne, tj. Ustawę z dnia 16 listopada 2000 roku o przeciwdziałaniu wprowadzania do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowania terroryzmu (Dz. U. z 2000 roku, Nr 116, poz. 1216), która od 22 października 2009 roku nosi nazwę – o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

Pojęcie finansowania terroryzmu zawarte zostało w ratyfikowanej przez Polskę w 2003 roku Konwencji o zwalczaniu finansowania terroryzmu z 9 grudnia 1999 roku. Określa ono finansowanie terroryzmu jako bezpośrednie lub pośrednie, bezprawne i umyślne udostępnienie lub gromadzenie funduszy z zamiarem ich wykorzystania lub ze świadomością, że zostaną one wykorzystane w całości lub w części do dokonania:

1. czynu stanowiącego przestępstwo określone definicją w jednym z traktatów wymienionych w aneksie (dotyczy to m.in. piractwa lotniczego i morskiego, zamachów na dyplomatów, uprowadzenia zakładników, prób zawładnięcia materiałami jądrowymi, prób opanowania platform wiertniczych, terrorystycznych zamachów bombowych);
2. czynu mającego spowodować śmierć lub ciężki uszczerbek na zdrowiu osoby cywilnej lub innej osoby nie uczestniczącej aktywnie w działaniach wojennych w sytuacji konfliktu zbrojnego, jeżeli celem takiego czynu wynikającym bądź z jego charakteru, bądź z kontekstu, w jakim został popełniony, jest:
   a. zastraszenie ludności,
   b. skłonienie rządu lub organizacji międzynarodowej do dokonania lub do zaniechania określonej czynności.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Organizacje prowadzące działalność terrorystyczną finansowane są albo w sposób legalny, albo nielegalny. Legalne źródła finansowania to przede wszystkim tzw. sponsoring państwowy, czyli finansowanie organizacji o charakterze terrorystycznym przez państwa lub instytucje państwu bezpośrednio podporządkowane.

Inny sposób legalnego zdobywania środków to prowadzenie zgodnej z prawem działalności gospodarczej i charytatywnej. W tym celu tworzone są całe sieci podmiotów gospodarczych oraz fundacji. Bardzo skuteczną formą legalnego zbierania środków na działalność terrorystyczną są powszechne zbiórki finansowe prowadzone wśród sympatyków w różnych krajach.

Bardzo istotną rolę w finansowaniu terroryzmu politycznego odgrywają zorganizowane struktury przestępcze. Celem działania grup przestępczych jest przede wszystkim osiąganie zysku, natomiast grupy terrorystyczne działają głównie z pobudek politycznych i religijnych. W ich funkcjonowaniu można jednak zauważyć wiele elementów wspólnych. Istnieje niejako naturalny przepływ osób pomiędzy tymi ugrupowaniami. Korzystają one ze wspólnych szlaków transportowych, równie dobrze służących do przemytu narkotyków i innych towarów pochodzących z przestępstw, jak i broni oraz materiałów wybuchowych dla terrorystów. Tymi samymi szlakami przerzuca się zarówno ludzi będących przedmiotem nielegalnego handlu, jak i członków organizacji terrorystycznych. Ze środków uzyskiwanych z obrotu narkotykami są utrzymywane oraz uzbrajane organizacje terrorystyczne na terenie Afganistanu i krajów przyległych. Terroryzm jest finansowany praktycznie za pomocą wszystkich form zorganizowanej działalności przestępczej, łącznie z przestępstwami finansowymi, gospodarczymi, wyłudzaniem pomocy humanitarnej, kradzieżami samochodów, porwaniami dla okupu, handlem ludźmi czy przestępstwami z użyciem elektronicznych instrumentów płatniczych. Odnotowano wiele przypadków bezpośredniej współpracy organizacji terrorystycznych ze strukturami kryminalnymi, a nawet wydzielanie z grup terrorystycznych osób zajmujących się kryminalnym zdobywaniem środków w różnych formach.

2.5.2. Terror kryminalny w Polsce

Od powstania Policji w obecnej strukturze w 1990 roku nie było w Polsce ani jednego wypadku terroryzmu politycznego. Wprawdzie odnotowano pewne groźby i niebezpieczeństwa związane z polską obecnością w Iraku – np. w wyemitowanym w dniu 18 października 2003 roku przez katarską telewizję Al-Dżazira przesłaniu Osamy bin Ladena, który wymienił Polskę obok USA, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Australii, Japonii i Włoch jako miejsce potencjalnego ataku terrorystów w odwecie za wspieranie interwencji w Iraku, lecz żadne tego typu zdarzenie nie nastąpiło.

Natomiast zdarzenia mające charakter terroru kryminalnego z użyciem broni i materiałów wybuchowych występowały dość często, przede wszystkim w latach największego rozwoju zorganizowanych grup przestępczych, tj. 1998–2002. Od tego czasu zdarzenia

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

z użyciem materiałów wybuchowych występują coraz rzadziej. Policja polska intensywnie prowadzi rozpoznanie zagrożeń aktami terroru z użyciem materiałów wybuchowych. W ostatnich latach zdarzenia te kształtowały się w następujący sposób:

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba wybuchów	88	78	71	59	47	31	41	39	42	38	25	12	25	19
Ofiary śmiertelne	12	10	18	10	6	5	10	4	11	6	6	3	4	6
Ranni	35	34	57	29	58	12	26	27	23	26	16	11	20	14
Zabezpieczone urządzenia wybuchowe (szt.)	25	22	29	37	8	21	b.d.	29	26	30	22	18	23	14
Zabezpieczone materiały wybuchowe (kg)	493	432	734	142	527	1008	2256	2839	8732	5514	1775	1280	1681	1271

Obiektami będącymi przedmiotem zamachów są najczęściej: posesje prywatne, samochody, mieszkania w blokach, lokale gastronomiczne, kluby fitness i solaria oraz sklepy i garaże. Wynika z tego, że detonacje ładunków wybuchowych mogą mieć przede wszystkim charakter porachunkowy lub też są elementem zastraszania konkurencji.

Zdarzenia z użyciem materiałów wybuchowych od 1995 roku w Polsce

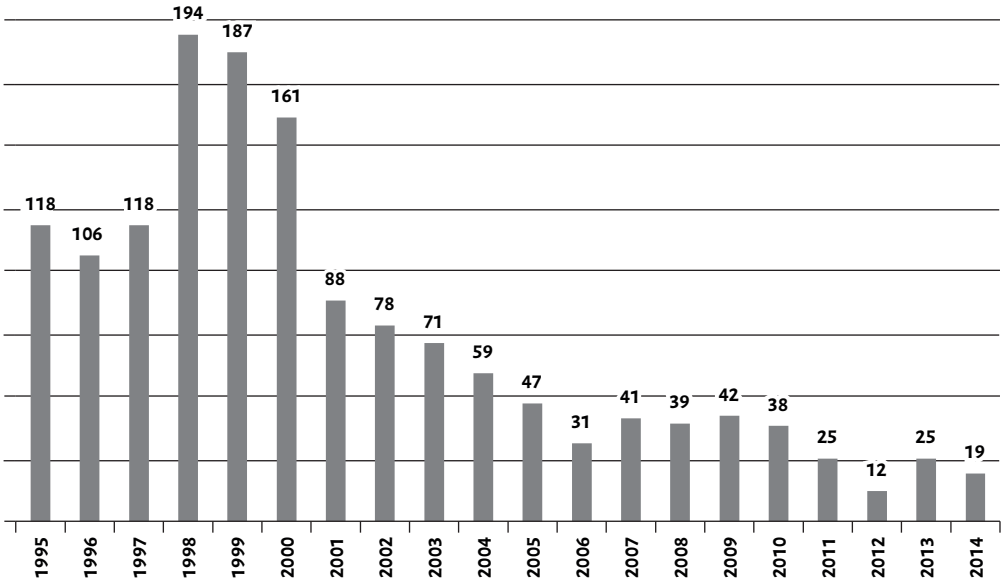

Opracowanie własne autora w oparciu o dane Policji z www.kgp.gov.pl

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Pomimo znacznego spadku liczby zdarzeń z użyciem broni i materiałów wybuchowych zorganizowane grupy przestępcze nadal zajmują się handlem bronią i materiałami wybuchowymi. Tylko w pierwszych miesiącach 2015 roku zatrzymano m.in. w Gdańsku (grupa „Wariata"), Częstochowie, Warszawie i na terenie kilkunastu województw osoby zajmujące się nielegalnym handlem bronią. W trakcie tylko jednej operacji CBŚP zabezpieczono 54 sztuki broni, w tym pistolety, rewolwery, karabiny maszynowe, 151 pocisków różnego kalibru, 8 kg prochu, 4 kg trotylu, 1500 sztuk nabojów, 73 zapalniki, 3 granaty, działko przeciwlotnicze i ok. 600 innych elementów składowych broni. Broń rozprowadzano m.in. przez Internet.

Należy przypuszczać, iż podejmowane przez policję przedsięwzięcia w zakresie rozpoznania i zwalczania przestępczości z użyciem materiałów wybuchowych spowodowały, że w ostatnich latach w znacznym stopniu zmniejszyło się to zagrożenie. Ciągle zwraca w Polsce uwagę niebezpiecznie łatwy dostęp do materiałów wybuchowych. Według ocen Najwyższej Izby Kontroli z 2015 roku ryzyko przejęcia materiałów wybuchowych przez grupy przestępcze jest realne. Analiza zdarzeń z użyciem takich materiałów wskazuje, że pochodzą one z niewybuchów lub niewypałów, ale część z kradzieży legalnie wprowadzanych do obrotu materiałów wybuchowych wojskowych lub przeznaczonych do użytku cywilnego. NIK twierdzi, iż obecnie w Polsce łatwiej legalnie kupić dowolną ilość materiałów wybuchowych niż dostać pozwolenie na broń. Pracę Policji w zakresie odzyskiwania materiałów wybuchowych oraz ustalania ich pochodzenia utrudnia brak jednolitego zbiorczego rejestru koncesji i pozwoleń na ich posiadanie. Policja polska współpracuje także w tym zakresie z policjami innych państw. Jest członkiem Europejskiej Policyjnej Grupy ds. Zwalczania Terroryzmu (PWGT), w której skład wchodzi 27 krajów i Europol.

Zadania PWGT są realizowane w formie:

1. stałej, w czasie rzeczywistym wymianie informacji na temat zagrożeń terrorystycznych występujących na terenie Europy,
2. okresowych spotkań roboczych poświęconych omówieniu występujących problemów oraz ustaleniu wspólnej strategii działań na najbliższą przyszłość.

Przejawy terroru kryminalnego ulegają zmianom. Na przestrzeni ostatnich 25 lat mamy do czynienia ze zmniejszającą się ich liczbą w niektórych formach (na przykład, podkładanie materiałów wybuchowych, zamachy z użyciem broni), jak i z występowaniem nowych (terror spożywczy, cyberterrorzym, terror w Internecie). W miarę pełną prezentację obecnie występujących form terroru kryminalnego opracował J. Gołębiewski. Obejmuje ona:

1. zamachy bombowe i zbrodnicze podpalenia (także zamachy z użyciem broni palnej związane z przestępczymi porachunkami oraz zastraszaniem ofiar),
2. przestępcze windykacje,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3 wymuszenia rozbójnicze,
4 haraczowanie,
5 *reket* – związany z działalnością grup rosyjskojęzycznych,
6 terror spożywczy – zatruwanie i groźby zatrucia produktów spożywczych głównie w sklepach wielkich sieci handlowych,
7 fałszywe alarmy,
8 branie zakładników, w tym uprowadzenia dla okupu.

Można też wskazać pewne stosunkowo nowe metody działania zorganizowanych grup przestępczych, które operują na pograniczu terroru kryminalnego i terroryzmu politycznego. Przykładem mogą być tzw. **gangi motocyklowe**, które w Stanach Zjednoczonych są uznawane jednoznacznie za zorganizowane grupy kryminalne. W Europie ich przedsięwzięcia są łączone ze skrajnie prawicowymi opcjami politycznymi. Również w Polsce, biorąc pod uwagę metody ich działania, można je nazwać grupami kryminalnymi posługującymi się narzędziami właściwymi dla terroru kryminalnego. Jednakże ich cele mają z reguły konkretne konotacje polityczne. Przykładem może być rozbita przez CBŚP w marcu 2015 roku zorganizowana grupa przestępcza wywodząca się z organizacji Blood&Honour i jej bojówki Combat 18. Zarzuty, jakie postawiono członkom tej grupy, to propagowanie totalitaryzmu, publiczne nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych i rasowych, podżeganie do niszczenia obiektów kultu religijnego. Poza materiałami propagandowymi, narzędziami elektronicznymi, bronią pneumatyczną oraz amunicją zabezpieczono u jednego z członków grupy gotowe ładunki wybuchowe oraz materiały do ich wytwarzania.

Innym, jeszcze bardziej poważnym przykładem funkcjonowania w obszarze pomiędzy kryminalnym terrorem medialnym a terroryzmem politycznym, jest działalność grupy kierowanej przez biznesmena F., w której skład wchodzili między innymi kelnerzy snobistycznych warszawskich restauracji. Biznesmen, jak twierdzi, chcąc się zemścić za działania organów państwa, w tym CBŚP, utrudniających funkcjonowanie jego firmy handlującej węglem z importu, polecił kelnerom nagrywanie rozmów toczonych w warszawskich restauracjach pomiędzy politykami z obozu rządowego, b. politykami, biznesmenami. Zamierzał je następnie wykorzystać, jak można domniemywać, do gry na giełdzie (co już samo w sobie jest przestępstwem), ale i do wpływania na decyzje podsłuchiwanych osób. Niektóre z nagrań trafiły do mediów, zostały opublikowane i przyczyniły się do dymisji wielu polityków i urzędników zajmujących najwyższe stanowiska w państwie, a także w istotny sposób wpłynęły na kampanię wyborczą w 2015 roku. Tego typu zachowanie nosi znamiona **terroryzmu medialnego.** Nie jest przypadkiem, że biznesmen F. był tajnym współpracownikiem przynajmniej dwóch polskich służb specjalnych, a później zatrudnił w swoich firmach oficerów wcześniej go prowadzących.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

BLOK KONTROLNY

SŁOWA KLUCZOWE

terroryzm | terroryzm medialny | „Czerwone brygady” | 11 września 2001 | Al-Kaida | Osama bin Laden | *reket* | terror spożywczy

PYTANIA I ZADANIA

1. Jakimi wspólnymi cechami charakteryzują się terroryzm i zorganizowana działalność przestępcza?
2. Co rozumiemy pod pojęciem „terroru medialnego”?
3. Wymień cechy współczesnego terroryzmu.
4. Czym różni się terroryzm polityczny od terroru medialnego?
5. Jak kształtuje się w ostatnich latach zagrożenie terrorem kryminalnym w Polsce?
6. Jakie obiekty są w Polsce przedmiotem zamachów z użyciem materiałów wybuchowych i dlaczego?
7. Jakie przejawy terroru kryminalnego występują obecnie w Polsce?

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

ROZDZIAŁ 3

System zwalczania przestępczości zorganizowanej w Polsce. Środki stosowane w jej zwalczaniu i zapobieganiu

Pod hasłem „system" w Słowniku języka polskiego (PWN, Warszawa 1981, t. III, s. 387) czytamy, iż jest to:

1. skoordynowany układ elementów, zbiór tworzący pewną logiczną całość uwarunkowaną stałym, logicznym uporządkowaniem jego części składowych [...],
2. uporządkowany zbiór twierdzeń, poglądów, tworzących jakąś teorię,
3. zasady organizacji czegoś, ogół przepisów, reguł obowiązujących, stosowanych w jakiejś dziedzinie, według których coś jest wykonywane [...],
4. określony sposób, metoda postępowania, wykonywania jakiejś czynności [...]: System zwalczania epidemii. System nauczania [...].

Za uzasadnione można uznać pytanie, czy możemy mówić także o systemie zwalczania przestępczości zorganizowanej w naszym kraju?

System zapobiegania i zwalczania przestępczości zorganizowanej musi być ukierunkowany na konkretnego przeciwnika, jakim są zorganizowane struktury przestępcze. Przeciwnika tego należy precyzyjnie określić. Napotykamy tu dość istotny problem związany z trudnościami w zdefiniowaniu przestępczości zorganizowanej. Wydaje się, iż takiej jednoznacznej definicji, oddającej stale aktualne cechy organizacji przestępczej, stworzyć nie można, gdyż mamy tu do czynienia ze zjawiskiem dynamicznym, wyjątkowo szybko dostosowującym się do rzeczywistości, w jakiej przychodzi mu działać.

Pierwszą cechą powszechnie przyjmowaną w definiowaniu zarówno zjawiska przestępczości zorganizowanej, jak i zorganizowanej grupy przestępczej, jest **istnienie grupy,** czyli zbiorowości połączonej wspólnym celem działania. Musi ona liczyć nie mniej niż dwie osoby, chociaż z reguły jako minimum przyjmuje się skład trzyosobowy. Jak zauważył E. Pływaczewski, aż w 16 próbach zdefiniowania przestępczości zorganizowanej za jej

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

niezbędną cechę uznawano **zhierarchizowanie** struktury grupy. W chwili obecnej wydaje się, iż ta – dotąd najczęściej eksponowana – cecha traci na znaczeniu. Zamiast struktur pionowych charakterystycznych dla zhierarchizowania coraz częściej spotykamy struktury płaskie, z zarysowanym stałym jądrem i okresowo współdziałającymi z grupą specjalistami do realizacji wybranych zadań. Już w klasyfikacji Europolu nie występuje hierarchia, lecz „współpraca dwóch lub więcej osób, z których **każda ma własne, określone zadania".**

Za cel, do jakiego dążą zorganizowane grupy przestępcze, uznaje się powszechnie **osiągnięcie maksymalnego zysku z przestępczej działalności.** Należy tu podkreślić, iż zyski te grupy przeznaczają nie tylko na bieżące potrzeby, ale także (a może przede wszystkim) na kontynuowanie i rozwój działalności nielegalnej i legalnej – **pranie pieniędzy**. Przede wszystkim w Europie w wielu wypadkach dodaje się inne cele, takie jak **uzyskanie władzy** przez wywieranie wpływu na media, administrację, organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości, a także na gospodarkę. Ostrożnie sformułowano w 2013 roku cele działania grup przestępczych w dokumentach ustanawiających brytyjską służbę do walki z przestępczością zorganizowaną NCA – „celem grupy jest zazwyczaj, chociaż nie zawsze, osiągnięcie korzyści finansowej".

Nie budzi wątpliwości wskazanie dodatkowo takich cech, jak:

1. bezterminowy czas działalności grupy,
2. hermetyczność i wewnętrznie określone zasady funkcjonowania grupy,
3. multiprzestępczość jako dostosowanie się do aktualnej sytuacji,
4. popełnianie poważnych przestępstw,
5. międzynarodowy zasięg działania,
6. stosowanie w razie potrzeby przemocy, korupcji i środków zastraszania,
7. wykorzystywanie narzędzi właściwych dla współczesnych przedsięwzięć gospodarczych (cybernetyka, narzędzia elektroniczne).

Mniejsze znaczenie mają już obecnie takie historyczne cechy, jak na przykład pomoc dla osób objętych postępowaniem karnym i ich rodzin, podporządkowanie niepisanym zasadom zachowania.

Skuteczny system zwalczania przestępczości zorganizowanej musi się na bieżąco dostosowywać do zmieniających się cech przeciwnika. Dlatego też powinien charakteryzować się:

1. elastycznością,
2. skutecznością stosowanych narzędzi prawnych,
3. komplementarnością wszystkich elementów.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Na system elementów niezbędnych do skutecznego zwalczania przestępczości zorganizowanej powinny się składać:

1. środki prawne, jakimi dysponuje państwo i jego organy, w tym także praktyka orzecznictwa w sprawach o udział i kierowanie zorganizowaną grupą przestępczą,
2. powszechne i wyspecjalizowane organy państwa powołane do zwalczania przestępczości zorganizowanej,
3. narzędzia prawne i instytucje państwa do skutecznego pozbawiania sprawców środków pozyskanych z przestępstwa,
4. międzynarodowa współpraca multilateralna i bilateralna w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej,
5. naukowa obudowa zjawiska i jego zwalczania oraz związany z tym system szkolenia podmiotów odpowiedzialnych za przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej.

Wydaje się, iż w obecnej sytuacji nie można mieć większych zastrzeżeń do elastyczności przedstawionego powyżej systemu. Zarówno uregulowania prawne, jak i podmioty zwalczające przestępczość zorganizowaną w Polsce w miarę szybko są dostosowywane do zmieniających się zagrożeń. Można nawet zauważyć pewnego rodzaju nadgorliwość przy stanowieniu przepisów w sytuacjach, gdy po wystąpieniu jednostkowych zagrożeń, przy histerii medialnej i naciskach ze strony niekompetentnych polityków – za najlepszy środek zwalczania zagrożeń uważa się zaostrzenie kar. Skuteczność tak stanowionych przepisów jest z reguły wątpliwa. W powiązaniu z nieudolnością doraźnych działań – na przykład w sprawie tzw. „dopalaczy" – przedsięwzięcia te w niewielkim stopniu wpływają na ograniczenie możliwości funkcjonowania grup przestępczych i pociągnięcie do odpowiedzialności ich członków.

Jeśli chodzi o skuteczność stosowania narzędzi prawnych ustanowionych w celu zwalczania przestępczości zorganizowanej, nie ma oczywiście złudzeń co do tego, że mogą one całkowicie zlikwidować zagrożenie przestępczością zorganizowaną, jak chyba na wyrost ocenił to. W. Filipkowski.

W powszechnej opinii, szczególnie lansowanej w mediach, środki są skuteczne, gdy mogą doprowadzić do rozbicia struktury przestępczej i skazania jej członków na możliwie najwyższe kary. Doświadczenie ostatnich 26 lat uczy, iż faktyczne unicestwienie zorganizowanej grupy przestępczej może nastąpić dopiero wtedy, gdy wszystkie powiązane z nią podmioty, także osoby pozostające na wolności, zostają pozbawione pochodzących z przestępstwa środków. W znacznym stopniu utrudnia to powrót do zorganizowanej działalności przestępczej i prowadzi do obniżenia pozycji sprawcy w strukturach legalnych i nielegalnych. Stąd bardzo istotną rolę w systemie zwalczania przestępczości zorganizowanej powinny odgrywać przepisy prawa i instytucje skutecznie odzyskujące mienie pochodzące z przestępstwa.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3.1. Prawne podstawy zwalczania przestępczości zorganizowanej w Polsce

Podstawy prawne zwalczania przestępczości zorganizowanej to zarówno różnej rangi przepisy prawa polskiego, jak i przepisy prawa międzynarodowego, konwencje, umowy i porozumienia. Na tle innych krajów europejskich polskie instytucje zajmujące się zwalczaniem przestępczości zorganizowanej dysponują niezwykle szerokimi uprawnieniami, zbliżonymi do tych, jakie posiadają organy ochrony prawa w Stanach Zjednoczonych. W praktyce europejskiej współpracy w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej nie należą do rzadkości sytuacje, w których instytucje polskie muszą brać pod uwagę znacznie mniejsze uprawnienia partnerów z innych krajów i do nich dostosowywać zakres wspólnie realizowanych czynności. Dotyczy to przede wszystkim operacji specjalnych i wykorzystania instytucji świadka koronnego.

3.1.1. Przepisy kodeksu karnego wykorzystywane do zwalczania przestępczości zorganizowanej

Kodeks karny z 1997 roku zawiera wiele przepisów odnoszących się bezpośrednio do przestępczości zorganizowanej. Przepisy te można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej należy zaliczyć przepisy **art. 258 i 299 kk**. Penalizują one zachowania polegające na udziale w grupie przestępczej oraz legalizowaniu środków pochodzących z takiej działalności. Druga grupa przepisów – **art. 60, 65 i 259 kk** – reguluje zasady wymiaru kary wobec sprawców biorących udział w zorganizowanej działalności przestępczej.

Ponadto w sprawach dotyczących zorganizowanych przestępstw o charakterze kryminalnym mają zastosowanie takie przepisy kodeksu karnego, jak:

1. art. 163 kk i 164 kk – sprowadzenie zagrożenia dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach oraz sprowadzenie bezpośredniego niebezpieczeństwa tych zdarzeń,
2. art. 165 kk – sprowadzenie niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w wielkich rozmiarach,
3. art. 166 kk – uprowadzenie statku powietrznego lub wodnego,
4. art. 252 kk – uprowadzenie zakładnika, w tym dla okupu,
5. art. 282 kk – wymuszenie rozbójnicze.

Udział, organizowanie i kierowanie grupą przestępczą – art. 258 kk

Kodeks karny z 1997 roku po raz pierwszy wprowadził odpowiedzialność za uczestnictwo w zorganizowanej grupie przestępczej – patrz art. 258 kk (cytowany na s. 80).

Uczestnictwo w grupie to **faktyczna przynależność do grupy lub związku, wyrażająca się w akceptowaniu zasad tam obowiązujących, a także wykonywanie zadań wskazanych**

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

przez osoby stojące wyżej w hierarchii grupy. Pojęciem tym obejmuje się każdą aktywność ukierunkowaną na rzecz grupy, niezależnie od tego, czy związana jest bezpośrednio z popełnianiem określonych przestępstw, czy też odnosi się do innych przedsięwzięć niezbędnych do funkcjonowania grupy lub związku, jak werbowanie nowych członków grupy, zaopatrzenie w określone środki, osłona prawna, utrudnianie wykrycia popełnionych przez grupę przestępstw, pomaganie członkom grupy w sprawach socjalnych itp. Niezbędne jest wykazanie, iż sprawca miał świadomość, że działa na rzecz określonej struktury, jaką jest grupa.

Udział w zorganizowanej grupie lub związku ma charakter przestępstwa trwałego, przy którym stan niezgodny z prawem trwa przez cały okres przynależności do przestępczej struktury.

Zorganizowana działalność przestępcza w rozumieniu art. 258 kk może być prowadzona w strukturach:

1. zorganizowanej grupy przestępczej,
2. związku przestępczego.

Zorganizowana grupa przestępcza stanowi swoistą niższą formę zorganizowania przestępczego. Jest odpowiednikiem tradycyjnego pojęcia spisku. Musi się składać przynajmniej z 3 osób i charakteryzować podstawowymi cechami struktury organizacyjnej – tj. określonym, sprzecznym z prawem celem działania, podziałem ról w realizacji przedsięwzięć przestępczych począwszy od przygotowania na podziale zysków kończąc, podmiotem lub podmiotami koordynującymi, uzależnieniem wysokości zysków od miejsca w hierarchii grupy. Celem funkcjonowania takiej grupy może być nawet popełnienie jednego przestępstwa, a struktura grupy – mieć charakter doraźny.

Związek przestępczy to wyższa forma zorganizowania określana niegdyś jako banda, czyli porozumienie o szerszym zakresie ukierunkowane na dokonywanie wielu przestępstw. W obecnym stanie prawnym pod pojęciem związku należy rozumieć zarówno wielką, obejmującą bliżej nieokreśloną liczbę uczestników organizację przestępczą o rozbudowanych wielofunkcyjnych strukturach, jak i kilkuosobowy, wyspecjalizowany w popełnianiu określonych typów przestępstw zespół, który z tej działalności uczynił sobie stałe, obliczone na długi czas źródło podstawowych dochodów.

Kryteriami charakterystycznymi dla organizacji związku przestępczego są:

1. obowiązywanie zasad rekrutacji i usuwania członków,
2. istnienie hierarchii przejawiającej się w ustalaniu kierownictwa,
3. ustalanie zakresów kompetencji, podział zadań pomiędzy poszczególne osoby,
4. ustalony program i formy działalności,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

5 ustalenie obowiązków członków, obejmujących w szczególności podporządkowanie się poleceniom kierownictwa i określonym zasadom dyscypliny.

Kodeks rozróżnia **trzy postacie grup i związków przestępczych**:

1 grupy i związki mające na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego,
2 grupy i związki o charakterze zbrojnym,
3 grupy i związki o charakterze terrorystycznym.

Grupy i związki przestępcze o charakterze zbrojnym. Zbrojny charakter grupy oznacza, iż w swojej działalności przestępczej grupa lub związek używa broni palnej bądź zakłada jej użycie w przyszłości. Jako zbrojny będzie również potraktowany związek przestępczy, który wprawdzie podczas dotychczas popełnionych przestępstw nie użył broni, lecz taką broń posiadał, wcześniej gromadził, zakładał jej użycie w przyszłości. Natomiast nie przyjmuje się zbrojnego charakteru grupy, jeżeli w posiadanie broni weszli jej poszczególni członkowie, o czym nie wiedzieli pozostali uczestnicy grupy i w trakcie przygotowania lub realizacji przedsięwzięć przestępczych nie przewidywano użycia broni.

Uczestnicy grupy, którzy w trakcie popełnienia przestępstwa z użyciem broni palnej sami nie dysponowali bronią, odpowiadają z art. 258 § 2, natomiast sprawcy posługujący się bronią odpowiadają także z art. 263 § 2, jeśli broń posiadali nielegalnie.

Grupy i związki o charakterze terrorystycznym. Za udział w zorganizowanej grupie przestępczej o charakterze terrorystycznym odpowiadają jej członkowie, którzy działają ze świadomością, iż cele grupy obejmują popełnianie przestępstw mających charakter terrorystyczny. Istota terrorystycznego charakteru przestępstwa została określona w art. 115 § 20 kk.

Przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:

1 poważnego zastraszenia wielu osób,
2 zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczpospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,
3 wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczpospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej – a także groźba popełnienia takiego czynu.

O kwalifikacji prawnej czynu członka grupy, której działalność wywoła skutki określone w powyższym przepisie, decydować będzie przede wszystkim strona podmiotowa. Nie wystarczy tu stwierdzenie, iż działalność grupy wywołała takie skutki, lecz potrzebne jest także ustalenie, iż sprawca swoją świadomością obejmował tenże właśnie terrorystyczny charakter grupy.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Szczególną odpowiedzialność ponoszą osoby zakładające grupy przestępcze i kierujące ich działalnością określane mianem **liderów grup przestępczych**.

Zakładanie grupy to zarówno wystąpienie z inicjatywą, jak i podjęcie przedsięwzięć organizacyjnych zmierzających do jej powstania. Celem inicjatorów jest doprowadzenie do podjęcia przez grupę działań, dla jakich ją powołali, i ten moment należy uznać za zrealizowanie celu. Kierowanie grupą przestępczą polega na wydawaniu jej członkom wiążących poleceń, których wykonanie jest zabezpieczone obowiązującymi w grupie sankcjami za niepodporządkowanie się takim poleceniom. O zastosowaniu sankcji decyduje kierujący grupą lider lub działający jako współsprawcy liderzy tworzący tzw. zarząd.

Za uczestniczenie w zorganizowanych strukturach przestępczych ustawodawca przewidział wyjątkowo surowe konsekwencje prawne, na przykład zorganizowanie związku o charakterze terrorystycznym i kierowanie nim uznał za zbrodnię. Pozostawiono także możliwość istotnego złagodzenia odpowiedzialności, ale też i jej zaostrzenia.

Pranie pieniędzy – art. 299 kk

Pranie pieniędzy to przestępstwo od lat związane z występowaniem zorganizowanej działalności przestępczej. Można powiedzieć, iż stanowi jej ukoronowanie, ostatni etap przed legalnym skonsumowaniem osiągniętych zysków. Jest też typem przestępstwa zawartym w kodeksach karnych wielu krajów. W polskich przepisach karnych znalazło się po raz pierwszy dopiero w 1994 roku w ustawie o ochronie obrotu gospodarczego. Obecnie obowiązujący kodeks karny określił znamiona tego przestępstwa w art. 299. Sprawcą przestępstwa prania pieniędzy może być każdy, kto dopuszcza się zachowań określonych w § 1 tego przepisu lub też tylko pracownicy banków, instytucji finansowych lub kredytowych w zakresie zachowań określonych w § 2.

Powszechne formy prania odnoszą się do pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, czyli „brudnych":

1. środków płatniczych w rozumieniu art. 32 ustawy o Narodowym Banku Polskim,
2. papierów wartościowych,
3. innych wartości dewizowych,
4. praw majątkowych,
5. mienia ruchomego lub nieruchomości.

Czynności określone jako **pranie pieniędzy** to zgodnie z przepisem art. 299 § 1:

1. przyjmowanie wyżej wymienionych dóbr,
2. ich przekazywanie lub wywożenie za granicę,
3. pomaganie w przenoszeniu ich własności lub posiadania,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

4 podejmowanie innych czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku.

Drugą **formą współudziału w praniu pieniędzy** są – wg art. 299 § 2 kk – nielegalne czynności podejmowane przez pracowników banków, instytucji finansowych lub kredytowych albo innych podmiotów, na których z mocy przepisów prawa ciąży obowiązek rejestracji transakcji i osób dokonujących transakcji. Osoby te mogą przynajmniej ułatwić proces prania przez sprzeczne z prawem:

1 przyjmowanie w gotówce, wbrew przepisom, pieniędzy lub innych wartości dewizowych,
2 dokonywanie ich transferu lub konwersji,
3 przyjmowanie ich w okolicznościach wzbudzających uzasadnione podejrzenie, że stanowią one przedmiot przestępstwa określonego w § 1,
4 inne usługi mające ukryć ich przestępne pochodzenie lub zabezpieczenie przed zajęciem.

Przewidziano także odpowiedzialność pracowników banków, instytucji finansowych lub kredytowych za niepoinformowanie organów nadzoru finansowego o podejrzanych transakcjach.

Bezpośrednio do prania pieniędzy pochodzących ze zorganizowanej działalności przestępczej odnosi się przepis § 5 przewidujący szczególną odpowiedzialność osób dopuszczających się wyżej przedstawionych przestępstw w porozumieniu z innymi osobami.

W celu skłonienia sprawcy prania pieniędzy do podjęcia współpracy z organami ścigania art. 299 § 1 przewiduje obligatoryjne nadzwyczajne złagodzenie kary, jeżeli przestępca podjął starania zmierzające do ujawnienia wobec organu powołanego do ścigania przestępstw:

1 informacji dotyczących osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa,
2 okoliczności popełnienia przestępstwa.

Czynny żal

Art. 259 kk przewiduje niekaralność udziału w zorganizowanej grupie przestępczej po okazaniu **czynnego żalu**. Warunkiem skorzystania z tej możliwości jest **dobrowolne odstąpienie od udziału w grupie lub związku przestępczym i ujawnienie przed organem powołanym do ścigania przestępstw wszystkich okoliczności popełnienia czynu lub zapobieżenie popełnieniu zamierzonego przestępstwa**. Do zastosowania dobrodziejstwa tego przepisu niezbędna jest więc:

1 dobrowolność czynnego żalu, bez żadnych ograniczeń co do motywów, którymi mogą być np. obawa przed odpowiedzialnością karną, ale i namowa innej osoby lub wyrzuty sumienia,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

2. ujawnienie wszystkich okoliczności związanych z udziałem w grupie lub związku, czyli wszystkich istotnych informacji o przestępstwach popełnionych przez grupę, jej składzie, osobach współdziałających, środkach pozostających w dyspozycji grupy itp.,
3. zapobieżenie popełnieniu wcześniej zamierzonego przestępstwa.

Przepis ten obejmuje zarówno szeregowych członków grupy, jak i jej liderów. Istnieje tu niebezpieczeństwo, że przywódca grupy, który zabezpieczył sobie materialnie przyszłość ze środków pochodzących z przestępstwa, może skorzystać z tego przepisu, by pogrążyć innych członków struktury przestępczej, a samemu uniknąć odpowiedzialności. Pomimo to przepis ten jest skutecznym narzędziem wykorzystywanym przez organy ścigania do rozbijana solidarności grup.

Mały świadek koronny

Art. 60 kk przewiduje możliwość zastosowania przez sąd nadzwyczajnego złagodzenia kary, warunkowego zawieszenia jej wykonania, a nawet odstąpienia od wymierzenia kary w sytuacji, gdy sprawca – współdziałający z innym w ramach zorganizowanej struktury przestępczej lub posiadający wiedzę o ciężkich przestępstwach zagrożonych karą powyżej 5 lat pozbawienia wolności – podejmie współdziałanie z organami ścigania. Dla tego typu sytuacji przyjęto określenie „**mały świadek koronny**".

Obligatoryjne nadzwyczajne złagodzenie kary przewiduje art. 60 § 3 kk. Jest to przepis stymulujący postępowanie przede wszystkim sprawców pozostających w zorganizowanych strukturach przestępczych w kierunku rozbicia solidarności grupy i odstąpienie od działalności w jej ramach. Przepis zobowiązuje sąd do **nadzwyczajnego złagodzenia kary**, a nawet **warunkowego zawieszenia jej wykonania** w przypadku łącznego wystąpienia następujących warunków:

1. sprawca popełniał przestępstwa we współdziałaniu z innymi osobami,
2. ujawnił informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa,
3. ujawnił istotne okoliczności dotyczące popełnienia przestępstwa,
4. ujawnienie nastąpiło wobec organu powołanego do ścigania przestępstw.

Do zastosowania tego przepisu nie jest istotne, czy informacje przekazane przez sprawcę były już znane organom ścigania. Nie ma też żadnych ograniczeń co do ciężaru gatunkowego popełnionego przez sprawcę czynu i jego wcześniejszej roli w grupie przestępczej. Nadzwyczajne złagodzenie kary obejmuje więc także sprawców odgrywających w grupie role kierownicze. W porównaniu z zasięgiem podmiotowym ustawy o świadku koronnym przepis art. 60 § 3 pozwala więc na złagodzenie odpowiedzialności sprawcom zabójstw i, jak wyżej wspomniano, sprawcom kierowniczym. Natomiast ustawa o świadku koronnym wyklucza możliwość przyznania im statusu świadka koronnego. Należy tu wskazać na

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

niebezpieczeństwo wykorzystania tego przepisu przez sprawców kierujących wykonaniem zabójstwa przez członków grupy przestępczej do pogrążenia bezpośredniego wykonawcy, a jednocześnie skorzystania samemu z obligatoryjnego nadzwyczajnego złagodzenia kary.

Przepis nie wypowiada się w kwestii, do jakiego momentu postępowania karnego sprawca może ujawnić informacje. Co do tego w doktrynie istnieją istotne rozbieżności. Wydaje się jednak, iż zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 1999 roku ujawnienie musi nastąpić do końca postępowania przygotowawczego wobec organu powołanego do ścigania przestępstw. Nie może to więc mieć miejsca w trakcie przewodu sądowego, gdyż sąd jest organem wymiaru sprawiedliwości.

Fakultatywne nadzwyczajne złagodzenie kary przewidziano w przepisie art. 60 § 4 i także może zostać wykorzystane do rozbicia solidarności wewnątrz grupy. Nadzwyczajne złagodzenie kary jest traktowane jako nagroda za ujawnienie organom ścigania zarówno okoliczności dotyczących przestępstw popełnionych przez sprawcę, jak i znanych mu okoliczności popełnienia przestępstw przez inne osoby. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, jeżeli:

1. sprawca złożył wyjaśnienia w swojej sprawie,
2. sprawca ujawnił przed organem ścigania i przedstawił istotne okoliczności nieznane dotychczas temu organowi,
3. okoliczności te dotyczą przestępstwa zagrożonego karą powyżej 5 lat pozbawienia wolności,
4. z wnioskiem o zastosowanie wobec sprawcy art. 60 § 4 wystąpił prokurator.

Jeżeli sąd uzna to za słuszne, w określonym wypadku może zastosować wobec sprawcy współdziałającego z organami ścigania na warunkach określonych w tym przepisie także **warunkowe zawieszenie wykonania kary**.

3.1.2. Świadek anonimowy (świadek incognito) – art. 184 kpk

Ustawą z dnia 6 lipca 1995 roku o zmianie kodeksu postępowania karnego (Dz. U. z 1995 roku, Nr 89, poz. 444) wprowadzono do polskiego prawa procesowego instytucję świadka anonimowego (**świadka incognito**).

> Art. 184
>
> § 1 Jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia, wolności albo mienia w znacznych rozmiarach świadka lub osoby dla niego najbliższej, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, może wydać postanowienie

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

> o zachowaniu w tajemnicy okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka, w tym danych osobowych, jeżeli nie mają one znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie. Postępowanie w tym zakresie toczy się bez udziału stron i objęte jest tajemnicą państwową. W postanowieniu pomija się okoliczności, o których mowa w zdaniu pierwszym.
>
> § 2 W razie wydania postanowienia określonego w § 1 okoliczności, o których mowa w tym przepisie, pozostają wyłącznie do wiadomości sądu i prokuratora, a gdy zachodzi konieczność – również funkcjonariusza Policji prowadzącego postępowanie. Protokół przesłuchania świadka wolno udostępniać oskarżonemu lub obrońcy tylko w sposób uniemożliwiający ujawnienie okoliczności, o których mowa w § 1. (...)

Tajemnicą państwową są przede wszystkim objęte dane osobowe świadka. Sąd lub prokurator może także utajnić inne okoliczności umożliwiające identyfikację świadka.

Jest to niezbędne ze względu na powtarzające się wcześniej wielokrotnie zastraszania świadków posiadających informacje o zdarzeniach z udziałem grup przestępczych. Instytucja świadka incognito zezwala na wydanie przez sąd lub prokuratora (w postępowaniu przygotowawczym) postanowienia o zachowaniu w tajemnicy danych umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka. Postanowienie takie może być wydane, gdy zachodzi uzasadniona obawa zagrożenia życia, zdrowia, wolności oraz mienia w znacznych rozmiarach świadka lub osób mu najbliższych. W praktyce okazało się jednak, iż wykorzystanie świadka anonimowego w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną jest wyjątkowo trudne.

Jedyną skuteczną metodą pozwalającą na bezpieczne przesłuchanie świadka incognito jest dopuszczone przez przepis art. 184 § 4 kpk i wielokrotnie stosowane z powodzeniem stosowane przeprowadzenie tej czynności za pomocą urządzeń teletransmisyjnych.

Wymiar sprawiedliwości nie jest pomimo to w stanie zagwarantować anonimowości zagrożonemu świadkowi, i to nie tylko ze względu na skuteczną penetrację wymiaru sprawiedliwości przez grupy przestępcze. Ustalenie tożsamości świadka anonimowego nie jest trudne z uwagi na możliwość ujawnienie treści jego zeznań oskarżonemu. Prawo zaś do zapoznania się z treścią tych zeznań wynika z realizacji art. 42 ust. 2 konstytucji, gwarantującego każdemu prawo do obrony. Praktycznie jedyną sytuacją, w jakiej możliwe jest zachowanie całkowitej anonimowości świadka, jest przesłuchanie świadka całkowicie przypadkowego, niezwiązanego w jakikolwiek sposób z działalnością zorganizowanych struktur przestępczych. Skutecznie też można wykorzystać tę instytucję, gdy świadkami incognito są funkcjonariusze publiczni, którzy uzyskali informacje o przestępstwie podczas wykonywania obowiązków służbowych, w tym także policjanci „pod przykryciem" (tzw. ppp).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3.1.3. Środki przewidziane w ustawie o Policji

Przepisy ustawy o Policji z 6 kwietnia 1990 roku, określając zadania tej formacji, nakładają na nią między innymi obowiązek:

1. inicjowania i organizowania działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi,
2. wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców.

W tych ramach mieści się także przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej. Ustawa o Policji reguluje zasady podejmowania przez policję niektórych czynności operacyjno-rozpoznawczych. Dotyczy to przede wszystkim tych czynności, które mają szczególne zastosowanie w sprawach dotyczących działalności zorganizowanych struktur przestępczych, tj. określonych w przepisach art. 19, 19a, 19b, 20, 20a, 20c, 20d i 21 ustawy o Policji.

Kontrola operacyjna – art. 19 ustawy o Policji

Kontrola operacyjna jest jedną z metod stosowanych w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych, wykorzystywanych przede wszystkim w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną oraz w celu zapobieżenia, wykrycia, ustalenia sprawców, a także uzyskania i utrwalenia dowodów umyślnych przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego. **Art. 19 ust.1** ustawy o Policji zawiera bardzo rozbudowany katalog tych przestępstw, obejmujący:

1. najcięższe przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu – tj. wszystkie postacie zabójstwa – art. 148 kk, dzieciobójstwo – art. 149 kk oraz eutanazję – art. 150 kk,
2. wybrane przestępstwa przeciwko Rzeczpospolitej Polskiej – art. 134 § 1 kk, 135 § 1 kk i 136 § 1 kk – czyli zamach na życie i czynną napaść na Prezydenta Rzeczpospolitej oraz na głowę lub akredytowanego reprezentanta innego państwa lub organizacji międzynarodowej,
3. spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu osoby – art. 156 § 1 i 3 kk,
4. sprowadzenie niebezpieczeństwa powszechnego w wielkich rozmiarach oraz jego następstwa określone w art. 161 § 1 i 3 kk, 164 § 1 kk, 165 § 1 i 3 kk,
5. piractwo wodne lub powietrzne – art. 166 kk,
6. umieszczenie substancji zagrażającej życiu na statku wodnym lub powietrznym – art. 167 kk,
7. sprowadzenie katastrofy w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym – art. 173 § 1 i 3 kk,
8. pozbawienie człowieka wolności – art. 189 kk,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

9 pedofilię – art. 200 kk,
10 pedofilię z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej – art. 200a kk,
11 organizowanie adopcji dzieci wbrew obowiązującym przepisom – art. 211a kk,
12 czynną napaść na funkcjonariusza publicznego – art. 223 kk,
13 łapownictwo bierne – art. 228 § 1 i 3–5 kk,
14 łapownictwo czynne – art. 229 § 1 i 3–5 kk,
15 płatną protekcję bierną – art. 230 § 1 kk,
16 płatną protekcję czynną – art. 230a § 1 kk,
17 przekroczenie uprawnień i niedopełnienie obowiązków przez funkcjonariusza publicznego – art. 231 § 2 kk,
18 wpływanie przemocą na czynności sądu – art. 232 kk,
19 wpływanie przemocą na uczestników postępowania karnego – art. 245 kk,
20 wymuszanie zeznań – art. 246 kk,
21 wzięcie zakładnika – art. 252 § 1–3 kk,
22 udział w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym – art. 258 kk,
23 zniszczenie szczególnie istotnych danych informatycznych – art. 269 kk,
24 przestępstwa rozbójnicze – art. 280–282 kk,
25 kradzież impulsów telefonicznych – art. 285 § 1 kk,
26 oszustwo – art. 286 § 1
27 nadużycie zaufania – art. 296 § 1–3 kk,
28 działanie na szkodę firmy – art. 296a § 1, 2 i 4 kk,
29 łapownictwo sportowe – art. 296b § 1 i 2 kk,
30 pranie pieniędzy – art. 299 § 1–6 kk,
31 fałszowanie pieniędzy – art. 310 § 1, 2 i 4 kk,
32 przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu – art. 297–306, jeżeli powodują szkodę przewidzianą w ustawie,
33 przestępstwa skarbowe, gdy wartość przedmiotu czynu lub uszczuplenie należności publicznoprawnej przekracza pięćdziesięciokrotną wartość najniższego ustawowego wynagrodzenia za pracę oraz przestępstwa określone w art. 107 § 1 kks,
34 przestępstwa związane z nielegalnym wytwarzaniem, posiadaniem, obrotem bronią, amunicją, materiałami wybuchowymi, środkami odurzającymi lub substancjami psychotropowymi albo ich prekursorami oraz materiałami jądrowymi i promieniotwórczymi,
35 handel niewolnikami – art. 8 ustawy wprowadzającej kk,
36 nielegalny obrót narządami,
37 przestępstwa ścigane na mocy umów i porozumień międzynarodowych.
38 korupcję w sporcie kwalifikowanym – art. 46 ust. 1, 2 i 4, art.47, art. 48 ust. 1 i 2 ustawy o sporcie.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

W tym bardzo obszernym katalogu – wydaje się, iż nieco zbyt obszernym – zdecydowana większość przestępstw to czyny dokonywane przede wszystkim przez zorganizowane grupy przestępcze.

Warunkiem zastosowania kontroli operacyjnej jest wykorzystanie wcześniej innych środków – takich jak np. **obserwacja, zasadzka, pułapka kryminalistyczna, wywiad, pomoc osób nie będących policjantami, wykorzystanie dostępnych baz danych** – które okazały się bezskuteczne albo zachodzi wysokie prawdopodobieństwo, że będą bezskuteczne lub nieprzydatne. Jest więc to środek o charakterze ostatecznym. W praktyce nawet w wielu sprawach o bardzo dużym ciężarze gatunkowym warunek ten jest często pomijany przez bliżej niesprecyzowane sformułowanie o nieskuteczności zastosowania innych środków. Wydaje się niezbędne bardziej dokładne badanie przez sądy składanych wniosków.

Kontrolę operacyjną zarządza ostatecznie właściwy sąd okręgowy w drodze postanowienia na posiedzeniu niejawnym.

Kontrolę operacyjną zarządza się na pisemny wniosek Komendanta Głównego Policji, Komendanta Centralnego Biura Śledczego Policji lub komendanta wojewódzkiego Policji złożony po uzyskaniu pisemnej zgody właściwego prokuratora okręgowego. Wniosek przedstawia się wraz z materiałem uzasadniającym potrzebę zastosowania kontroli operacyjnej. Kontrolę zarządza się na okres nie dłuższy niż 3 miesiące. Sąd okręgowy na pisemny wniosek wyżej wymienionych organów, po uzyskaniu pisemnej zgody właściwego prokuratora okręgowego może wydać postanowienie o **jednorazowym** przedłużeniu kontroli operacyjnej na okres nie dłuższy niż kolejne 3 miesiące, jeżeli nie ustały przyczyny tej kontroli. W uzasadnionych przypadkach, gdy podczas stosowania kontroli operacyjnej pojawią się nowe okoliczności istotne dla zapobieżenia lub wykrycia przestępstwa albo ustalenia sprawców lub uzyskania dowodów przestępstwa, sąd okręgowy na pisemny wniosek Komendanta Głównego Policji złożony po uzyskaniu pisemnej zgody Prokuratora Generalnego może wydać postanowienie o kontroli operacyjnej przez czas oznaczony również po upływie wcześniej biegnących okresów.

Jeżeli sytuacja wymaga niezwłocznego zastosowania kontroli operacyjnej, a jakiekolwiek opóźnienie mogłoby spowodować utratę informacji lub zatarcie albo zniszczenie dowodów przestępstwa, kontrolę może zarządzić Komendant Główny Policji, Komendant CBŚP lub właściwy komendant wojewódzki Policji po uzyskaniu zgody właściwego prokuratora okręgowego (art. 19 pkt 1 ust. 3 ustawy o Policji). Jednocześnie komendant występuje do właściwego sądu okręgowego o wydanie postanowienia w tej sprawie. Jeżeli w ciągu 5 dni od zarządzenia kontroli operacyjnej sąd nie wyda takiego postanowienia, kontrolę przerywa się, a uzyskane w jej trakcie materiały protokolarnie i komisyjnie niszczy.

Kontrolę i utrwalenie rozmów telefonicznych można zarządzić także w trybie przewidzianym przepisami rozdziału 26 kpk; jest to tzw. podsłuch procesowy (prokuratorski). Dlatego też, jeżeli kontrolę operacyjną w trybie art. 19 ustawy o Policji zarządza się wobec

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

osoby podejrzanej lub oskarżonego, we wniosku o jej zastosowanie należy umieścić informację o toczącym się wobec tej osoby postępowaniu. Wynika stąd, iż możliwe jest stosowanie kontroli operacyjnej także wobec osób objętych postępowaniem karnym, chociaż, jak się wydaje, nie w tej samej sprawie, w jakiej to postępowanie się toczy. Jeżeli jednak wobec osoby, w stosunku do której stosowana jest kontrola operacyjna, zostanie wszczęte postępowanie karne w tej samej sprawie, w jakiej zastosowano kontrolę, wydaje się, iż **należy ją bezzwłocznie przerwać, a decyzję o wystąpieniu o zastosowanie podsłuchu procesowego powinien podjąć prokurator będący gospodarzem tego postępowania**.

Cechą charakterystyczną kontroli operacyjnej jest jej tajność wynikająca z art. 19 ust. 6 ustawy o Policji. Kontrola ta może polegać na:

1. kontrolowaniu treści korespondencji,
2. kontrolowaniu zawartości przesyłek,
3. stosowaniu środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawny informacji i dowodów oraz ich utrwalanie, a zwłaszcza treści rozmów telefonicznych i innych informacji przekazywanych za pomocą sieci telekomunikacyjnych.

Kontrolowanie treści korespondencji dotyczy wszelkiego rodzaju listów, niezależnie od tego, jakiemu podmiotowi ta korespondencja została przekazana w celu dostarczenia do adresata. Ustawa nie zawiera w tej kwestii żadnych ograniczeń. To samo dotyczy **kontrolowania zawartości przesyłek**.

Stosowanie środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawny informacji i dowodów oraz ich utrwalanie to rejestracja zarówno dźwięku, jak i obrazu. Rejestracja może dotyczyć tylko tych osób, których dane zawarte są we wniosku o zastosowanie kontroli operacyjnej. Jeżeli np. zgoda na podsłuch dotyczy rozmów prowadzonych w określonym pomieszczeniu, to rejestracji podlegają jedynie te rozmowy, w których uczestniczy osoba określona we wniosku. Należy tu jednocześnie zwrócić uwagę, iż w przepisach ustawowych dotyczących kontroli operacyjnej nie ma żadnego odniesienia do sposobu instalowania tych środków technicznych i ewentualności np. naruszenia miru domu w związku z ich instalacją. Należy przyjąć, iż ustawodawca w ten sposób nie dopuszcza takiej możliwości.

Utrwalanie treści rozmów telefonicznych i innych informacji przekazywanych za pomocą sieci telekomunikacyjnych dotyczy sieci zarówno stacjonarnych, jak i sieci komórkowych w zakresie rozmów, przesyłania informacji pisemnych czy połączeń przy wykorzystaniu innych urządzeń informatycznych. Jest to bardzo istotne, ponieważ sieci teleinformatyczne są coraz częściej wykorzystywane przez grupy przestępcze i ugrupowania terrorystyczne zarówno do komunikowania się, jak i np. przekazywania określonych sygnałów. Powszechnie jest np. stosowany internetowy monitoring trasy przesyłki zawierającej środki odurzające lub innych przedmiotów, którymi obrót jest zabroniony.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Zakończenie kontroli operacyjnej następuje niezwłocznie po osiągnięciu celu, dla którego została zastosowana, lub po upływie wskazanego przez sąd terminu. Materiały mające znaczenie procesowe przekazuje się właściwemu prokuratorowi, a pozostałe podlegają niezwłocznemu, protokolarnemu i komisyjnemu zniszczeniu.

Wykorzystanie dowodu uzyskanego podczas stosowania kontroli operacyjnej jest dopuszczalne wyłącznie w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w stosunku do którego jest dopuszczalne stosowanie takiej kontroli przez jakikolwiek uprawniony podmiot (art. 19 ust.15a Ustawy o Policji). Decyzję o zakresie i sposobie wykorzystania materiałów otrzymanych z kontroli operacyjnej podejmuje prokurator.

W trakcie stosowania kontroli operacyjnej mogą zaistnieć sytuacje polegające na:

1. uzyskaniu dowodu popełnienia przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, w stosunku do którego można zarządzić kontrolę operacyjną, popełnionego przez osobę, wobec której była stosowana kontrola operacyjna, innego niż objęte zarządzeniem kontroli operacyjnej,
2. uzyskaniu dowodu popełnienia przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, w stosunku do którego można zrządzić kontrolę operacyjną, popełnionego przez inną osobę.

O zgodzie na wykorzystanie uzyskanych w ten sposób dowodów w postępowaniu karnym orzeka postanowieniem sąd, który zarządził kontrolę operacyjną albo wyraził na nią zgodę w trybie niecierpiącym zwłoki, na wniosek prokuratora wyrażającego zgodę na stosowanie kontroli operacyjnej. W praktyce określane jest to mianem **zgody następczej.**

Tryb dokumentowania kontroli i postępowania z materiałami reguluje Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 czerwca 2011 roku w sprawie sposobu dokumentowania prowadzonej przez Policję kontroli operacyjnej, przechowywania i przekazywania wniosków zarządzeń i materiałów uzyskanych podczas stosowania tej kontroli, a także przetwarzania i niszczenia tych materiałów (Dz. U. Nr 127, poz. 857).

Ofensywne metody pracy operacyjnej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej

Zagrożenia ze strony zorganizowanych struktur przestępczych, jakie występowały w Polsce w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, spowodowały konieczność wprowadzenia do działań organów ścigania najbardziej skutecznych metod zwalczania tej przestępczości, określanych jako metody ofensywne. Odchodzi się w nich od przyjętej dotąd zasady reagowania przez organy ścigania dopiero po zaistnieniu zdarzenia. Istotą metod ofensywnych jest błyskawiczne reagowanie w momencie rozpoznania możliwości wystąpienia zagrożeń przede wszystkim ze strony zorganizowanych struktur przestępczych. Stosowanie metod polegających na bezpośrednim, tajnym kontakcie policjantów ze środowiskiem przestępczym pociąga za sobą wiele niebezpieczeństw. Wiążą się one przede wszystkim ze zdobywaniem przez policjantów zaufania w środowisku przestępczym lub ze strony osób

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

dopuszczających się przestępstw. Po pierwszych spektakularnych sukcesach policji związanych ze stosowaniem metod ofensywnych wzrosła nieufność do nieznanych kontrahentów. Z tego względu zarówno same działania, jak i zasady w ich trakcie obowiązujące są – całkowicie słusznie – objęte tajemnicą. **Ustawa o Policji określa w art. 19a i 19b istotę i warunki zrealizowania:**

1. zakupu kontrolowanego,
2. kontrolowanego wręczenia lub przyjęcia korzyści majątkowej,
3. złożenia propozycji lub podjęcia negocjacji zmierzających do uzyskania informacji mogących stanowić dowód popełnienia przestępstwa,
4. przesyłki niejawnie nadzorowanej.

Zakup kontrolowany – art. 19a ustawy o Policji

Metoda ta może być stosowana w sprawach o przestępstwa określone w art. 19 ust. 1 ustawy o Policji. Ma ona charakter operacyjno-dowodowy. Jak już wspomniano wyżej, większość tych przestępstw to czyny, których dopuszczają się przede wszystkim zorganizowane grupy przestępcze. Celem przeprowadzenia zakupu kontrolowanego jest sprawdzenie **uzyskanych wcześniej wiarygodnych informacji o przestępstwie oraz ustalenie sprawców i uzyskanie dowodów przestępstwa.**

Warunkiem podjęcia takiej operacji jest **wcześniejsze uzyskanie wiarygodnych informacji**. Nie może być to więc pojedynczy sygnał o określonych czynach zabronionych, a wiele informacji pochodzących z wiarygodnych źródeł i potwierdzonych z wykorzystaniem innych metod pracy operacyjno-rozpoznawczej.

Zakup kontrolowany może przyjąć kilka postaci. Najczęściej występuje w formie **nabycia przedmiotów pochodzących z przestępstwa, które ulegają przepadkowi albo ich wytwarzanie, posiadanie, przewożenie lub obrót są zabronione**. Mogą to być np. narkotyki, broń i materiały wybuchowe lub promieniotwórcze pochodzące z przemytu lub nielegalnie wytwarzane towary objęte akcyzą – alkohol, wyroby tytoniowe. Nabycie to może być w razie potrzeby poprzedzone stosowną do okoliczności propozycją, obietnicą lub negocjacjami.

Inna forma to **zbycie lub przejęcie takich przedmiotów**. Zbycie polega na odpłatnym lub nieodpłatnym przeniesieniu posiadania przedmiotów, poprzedzonym w razie potrzeby stosowną do okoliczności propozycją, obietnicą lub negocjacjami.

Jako „**przejęcie**" należy traktować sytuację, w której policjanci wchodzą w posiadanie przedmiotów, stosownie do okoliczności za wiedzą lub bez wiedzy osoby posiadającej te przedmioty oraz w razie potrzeby z użyciem środków przymusu bezpośredniego. Wynika to przede wszystkim z dynamiki sytuacji, która może np. wymknąć się spod kontroli policjantów, zanim zostanie zawarta transakcja.

Najistotniejsze dla przeprowadzenia takich czynności jest doprowadzenie do sytuacji, w której przedstawiciele organów ścigania nawiązują kontakt z osobami zainteresowanymi

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

nielegalnymi transakcjami i w sposób niejawny – czyli nie ujawniając swej tożsamości – doprowadzają do transakcji.

Kontrolowane przyjęcie lub wręczenie korzyści majątkowej

Zgodnie z ustawą po otrzymaniu informacji o istniejącym układzie korupcyjnym i jej potwierdzeniu innymi metodami policjanci doprowadzają do sytuacji, gdy sami stają się stroną takiego układu zarówno wśród korumpujących, jak i korumpowanych.

Przedmiotem przyjęcia lub wręczenia korzyści majątkowej mogą być **krajowe lub zagraniczne środki płatnicze lub wartości dewizowe w rozumieniu prawa dewizowego, prawa majątkowe albo rzeczy ruchome lub nieruchomości**.

Z reguły jest to sytuacja, gdy policjant wręcza łapówkę np. urzędnikowi, innemu funkcjonariuszowi publicznemu lub lekarzowi albo też, występując jako urzędnik, przyjmuje korzyść od osoby, która przypuszcza, iż może za to uzyskać poparcie tego urzędnika.

Doświadczenia związane ze stosowaniem instytucji zakupu kontrolowanego, szczególnie przez Centralne Biuro Antykorupcyjne, nakazują zwrócenie szczególnej uwagi na **podstawy faktyczne** zastosowania tego środka. Jak już wyżej wspomniano, celem zastosowania zakupu kontrolowanego (kontrolowanego wręczenie lub przyjęcia korzyści majątkowej) jest sprawdzenie uzyskanych wcześniej wiarygodnych informacji o przestępstwie oraz ustalenie sprawców i uzyskanie dowodów przestępstwa. W znanej sprawie prowadzonej przez CBA wobec posłanki S. nie zachowano tego wymogu. Według prawomocnego orzeczenia sądu operację kontrolowanego wręczenia korzyści majątkowej rozpoczęto, zanim jakakolwiek informacja o wcześniej popełnionym przez nią przestępstwie dotarła do CBA. Posłanka pomimo faktycznego przyjęcia korzyści majątkowej została uniewinniona, gdyż operacja, która do tego doprowadziła, była w świetle obowiązującego prawa nielegalna. Warto tu przytoczyć fragment uzasadnienia wyroku w tej sprawie:

> „Wprost z Konstytucji RP, z zasad demokratycznego państwa prawnego wynika, że operacyjna inwigilacja obywateli – w celu zdobycia przeciwko nim materiałów mających następnie stanowić dowód w postępowaniu karnym – jest niedopuszczalna jako bezprawna i nielegalna dopóty, dopóki nie istnieją uprzednio uzyskane informacje rodzące przypuszczenie czy choćby domysł, że ta konkretna osoba już popełniła bądź jest skłonna popełnić przestępstwo. Demokratyczne państwo ze swej istoty wyklucza bowiem testowanie uczciwości obywateli czy dokonywanie wyrywkowej, „na chybił trafił" kontroli tej uczciwości przy użyciu w tym celu tajnych i podstępnych metod. Postępowanie takie jest cechą i praktyką państwa totalitarnego.
>
> Państwo demokratyczne natomiast jedynie w drodze wyjątku i subsydiarnie dopuszcza posługiwanie się dla celów procesowych metodami operacyjnymi, i to wyłącznie wobec przestępców – by udowodnić im już popełnione przestępstwa, bądź wobec osób, których

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

zachowania uzasadniają przypuszczenie, że przestępstwo mogą popełnić – tu po to, by je wykryć". (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 26.04.2013, IIAKa 70/13)

Specyficzną formą zakupu kontrolowanego jest określona w art. **19a ust. 2 prowokacja policyjna**. Różni się ona od poprzednio omówionych czynności tym, że z inicjatywą dokonania niejawnego nabycia, zbycia, przejęcia, wręczenia lub przyjęcia występuje policjant. Jest to z pewnością sytuacja moralnie dwuznaczna, gdyż to sam policjant proponuje przeprowadzenie transakcji lub wejście w układ korupcyjny. Jak jednak zaznaczono na wstępie, odnosi się to do sytuacji, którą na podstawie uzyskanych wcześniej wiarygodnych informacji oceniono jako sprzyjającą dokonaniu szczególnie groźnego przestępstwa, a zachowanie policjantów jest niejako detonatorem wyzwalającym uruchomienie nielegalnych mechanizmów. Należy podkreślić, że prowokacja policyjna może być stosowana wyłącznie w sytuacji, gdy już wcześniej z innych źródeł uzyskano wiarygodne informacje o przestępstwie. Oznacza to, iż przestępstwo musiało zaistnieć wcześniej. Prowokacja nie może więc polegać na wywołaniu u innych osób zamiaru popełnienia czynu zabronionego.

Czynności operacyjno-rozpoznawcze określane jako prowokacja policyjna mogą obecnie polegać na (art. 19a ust. 2 Ustawy o Policji):

1. złożeniu propozycji nabycia, zbycia lub przejęcia przedmiotów pochodzących z przestępstwa, ulegających przepadkowi albo których wytwarzanie, posiadanie, przewożenie lub obrót nimi są zabronione,
2. przyjęciu lub wręczeniu korzyści majątkowej,
3. składaniu innych propozycji czy też podejmowaniu negocjacji zmierzających do uzyskania informacji mogących stanowić dowód popełnienia przestępstwa.

Zakup kontrolowany zarządza komendant wojewódzki, Komendant Główny Policji lub Komendant CBŚP po uzyskaniu pisemnej zgody właściwego prokuratora okręgowego. Przed wydaniem pisemnej zgody prokurator zapoznaje się z materiałami uzasadniającymi przeprowadzenie tej czynności. Zakres tych materiałów nie jest uregulowany, panuje tu w praktyce dość duża dowolność. Prokurator jest na bieżąco informowany o przebiegu operacji i może w każdej chwili zarządzić zaniechanie tych czynności. Czynność może trwać nie dłużej niż **trzy miesiące.** Komendant Główny Policji, Komendant Centralnego Biura Śledczego Policji lub komendant wojewódzki Policji może po uzyskaniu pisemnej zgody właściwego prokuratora jednorazowo przedłużyć stosowanie czynności na czas nie dłuższy niż kolejne 3 miesiące, jeżeli nie ustały przyczyny ich zarządzenia. W uzasadnionych przypadkach, gdy podczas stosowania tych czynności pojawią się nowe okoliczności istotne dla sprawdzenia uzyskanych wcześniej wiarygodnych informacji o przestępstwie oraz ustalenia sprawców i uzyskania dowodów przestępstwa, Komendant Główny Policji, Komendant

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Centralnego Biura Śledczego Policji lub komendant wojewódzki Policji może po uzyskaniu pisemnej zgody właściwego prokuratora zarządzić kontynuowanie czynności przez czas oznaczony również po upływie wcześniej oznaczonych okresów, co jest szczególnie istotne ze względu na często wyjątkowo czasochłonne „legendowanie się" (ogół czynności zmierzających do uwiarygodnienia w środowisku przestępczym policjanta podejmującego niejawne kontakty z grupą przestępczą) policjantów.

Całość czynności związanych z przeprowadzeniem operacji może być niejawnie zapisywana za pomocą urządzeń służących do rejestracji obrazu lub dźwięku, przy zachowaniu warunków określonych w art. 19 ustawy o Policji. Materiały uzyskane podczas czynności, mogące być podstawą do wszczęcia postępowania lub zostać wykorzystane w toczącym się już postępowaniu karnym, przekazuje się właściwemu prokuratorowi okręgowemu. Pozostałe materiały są **niezwłocznie** protokolarnie i komisyjnie niszczone.

Przedmioty i korzyści majątkowe zbywane lub wręczane podczas czynności opisuje się lub oznacza w sposób umożliwiający ich identyfikację.

Przesyłka niejawnie nadzorowana – art. 19b ustawy o Policji

Celem tej metody jest udokumentowanie przestępstw, o których mowa w art. 19 ust. 1 ustawy o Policji, ustalenie osób uczestniczących w tych przestępstwach oraz przejęcie przedmiotów przestępstwa. Polega ona na **niejawnym nadzorowaniu wytwarzania, przemieszczania, przechowywania i obrotu przedmiotami przestępstwa**. Stosowanie tej czynności nie może się wiązać z wystąpieniem zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzi. Obserwacji podlegają:

1. przesyłki, co do których zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że mogą zawierać przedmioty przestępstwa,
2. nieruchomości lub przedmioty ruchome, w tym pojazdy, co do których zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że są wykorzystywane do wytwarzania, przemieszczania, przechowywania lub obrotu przedmiotami przestępstwa,
3. osoby, co do których zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że mogą wytwarzać, przemieszczać, przechowywać przedmioty przestępstwa lub dokonywać obrotu nimi.

Czynności te to przede wszystkim obserwacja przemieszczania przesyłek zawierających narkotyki, broń, nielegalnie uzyskane towary akcyzowe – alkohol, wyroby tytoniowe – w celu ustalenia odbiorców tych przesyłek i dotarcia do organizatorów nielegalnych transakcji oraz liderów grup przestępczych zajmujących się taką działalnością. Nadzorowanie wytwarzania odnosi się przede wszystkim do ujawnionych wytwórni narkotyków (laboratoria amfetaminowe), nielegalnych rozlewni alkoholu czy zakładów produkcji papierosów.

Zarządzenie o przesyłce niejawnie nadzorowanej wydaje Komendant Główny Policji, Komendant Centralnego Biura Śledczego lub komendant wojewódzki Policji, powiadamiając

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

o tym prokuratora właściwego ze względu na siedzibę zarządzającego dokonanie czynności organu Policji. Prokurator ma prawo nakazania zaniechania czynności w każdej chwili.

Podczas przeprowadzania tych czynności policja może dokonywać w sposób niejawny zmian w przesyłkach lub rzeczach zawierających przedmioty przestępstwa przez:

1. okresowe wyłączenie przesyłki i innych rzeczy z obrotu lub procesu wytwarzania, otwieranie ich celem sprawdzenia i oceny zawartości, oznakowania, usunięcia przedmiotów przestępstwa lub zastąpienia ich innymi przedmiotami w całości albo w części oraz w celu ujawnienia i utrwalenia śladów kryminalistycznych,
2. zamykanie przesyłki i innych rzeczy po otwarciu i włączenie ich do obrotu lub procesu wytwarzania.

Organy i instytucje państwa oraz przedsiębiorcy są obowiązani dopuścić do dalszego przewozu przesyłki zawierające przedmioty przestępstwa w stanie nienaruszonym lub po ich usunięciu albo zastąpieniu w całości lub w części.

Szczególnie dotyczy to narkotyków, broni i substancji niebezpiecznych, które w przypadku niepowodzenia przesyłki i wymknięcia się obiektu spod obserwacji mogłyby trafić na rynek. Dlatego jeżeli dalsze prowadzenie czynności mogłoby stwarzać zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi, policjanci przerywają tę czynność, powiadamiając organ wydający zarządzenie.

Ujawnienie tajemnicy bankowej i ubezpieczeniowej – art. 20 ustawy o Policji

W sprawach dotyczących przestępstw wymienionych w art. 19 ust. 1 ustawy o Policji, **jeżeli jest to niezbędne do skutecznego zapobieżenia tym przestępstwom, ich wykrycia albo ustalenia sprawców, a także uzyskania dowodów**, Policja ma prawo korzystania:

1. z informacji **dotyczących umów ubezpieczenia**, a w szczególności z przetwarzanych przez zakłady ubezpieczeń danych podmiotów, w tym osób, które zawarły umowę ubezpieczenia,
2. z przetwarzanych przez banki **informacji stanowiących tajemnicę bankową**.

Postanowienie w tym przedmiocie wydaje właściwy sąd okręgowy na wniosek komendanta wojewódzkiego lub Komendanta Głównego Policji albo Komendanta CBŚP. Dane te są dostępne jedynie dla policjanta prowadzącego czynności w danej sprawie i jego przełożonego sprawującego nadzór nad prowadzonymi czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi.

Posługiwanie się dokumentami legalizacyjnymi – art. 20a ustawy o Policji

W związku z wykonywaniem określonych w ustawie zadań **Policja ma obowiązek zapewnienia ochrony danych identyfikujących policjantów wykonujących te czynności**,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

obiektów, informacji oraz form i metod realizacji zadań. Odnosi się to szczególnie do czynności wykonywanych przez policjantów bezpośrednio w kontaktach ze zorganizowanymi grupami przestępczymi. Jak jest to istotne, może świadczyć np. liczba portretów agentów FBI działających „pod przykryciem", którzy zginęli w walce z przestępczością zorganizowaną. Portrety te zajmują całą długą ścianę korytarza w Akademii FBI w Quantico.

Dlatego też perfekcyjne przygotowanie dokumentów uniemożliwiających ustalenie danych identyfikacyjnych policjantów jest jednym z najbardziej istotnych elementów gwarantujących ich bezpieczeństwo. **W szczególnych wypadkach dokumenty takie mogą otrzymać także osoby współdziałające z Policją, a nie będące policjantami.**

Organem uprawnionym w Policji do wydawania dokumentów uniemożliwiających ustalenie danych identyfikujących policjanta lub osobę udzielającą pomocy Policji jest Komendant Główny Policji. Może on także wystąpić z wnioskiem o wydanie właściwych dokumentów do organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz organów, służb i instytucji państwowych uprawnionych do prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych, a także do zagranicznych i międzynarodowych organizacji, instytucji i jednostek organizacyjnych właściwych do zapobiegania i zwalczania przestępczości.

W praktyce wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych przez Centralne Biuro Antykorupcyjne wystąpiła sytuacja, kiedy funkcjonariusze posługiwali się podrobionymi dokumentami poświadczającymi nieprawdę co do stanu prawnego gruntów, jakie wprowadzono do operacji specjalnej. Wydaje się, iż słusznie czynność ta została zakwestionowana, gdyż podrobione dokumenty nie miały na celu ochrony danych identyfikujących agentów wykonujących te czynności, lecz wprowadzenie w błąd innych osób co do sytuacji w sprawie. Ustawa na taką praktykę nie zezwala. Oczywiście każdorazowe podrobienie lub przerobienie dokumentów w celu ich użycia wypełnia znamiona czynu zabronionego. Ustawa w art. 20a ust. 3a wprowadza jednak kontratyp, stwierdzając, iż nie popełnia przestępstwa, kto w celu określonym w tym artykule:

1. poleca sporządzenie takich dokumentów i kieruje sporządzeniem,
2. sporządza takie dokumenty,
3. udziela pomocy w sporządzeniu takich dokumentów,
4. posługuje się takimi dokumentami.

Korzystanie z billingów połączeń telefonicznych – art. 20c ustawy o Policji

W celu zapobiegania lub wykrywania przestępstw Policja ma prawo otrzymać od podmiotu prowadzącego działalność telekomunikacyjną:

1. dane identyfikujące abonenta, zakończenia sieci lub urządzenia telekomunikacyjnego, między którymi uzyskano połączenie,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

2 dane dotyczące uzyskania lub próby uzyskania połączenia między określonymi urządzeniami telekomunikacyjnymi,
3 dane o okolicznościach i rodzaju wykonywanego połączenia.

Dane te (billingi) przekazywane są na wniosek komendanta wojewódzkiego, Komendanta Głównego, Komendanta CBŚP lub policjanta przez niego wyznaczonego. Podlegają one obróbce analitycznej za pomocą odpowiednich programów informatycznych, co pozwala z dużą dokładnością prześledzić drogę przemieszczania się informacji.

Jeżeli uzyskane w ten sposób materiały zawierają informacje mające znaczenie dla postępowania karnego, powinny być przekazane właściwemu rzeczowo i miejscowo prokuratorowi. Istnieje wtedy możliwość bezpośredniego dowodowego ich wykorzystania w procesie karnym. Poza Policją uprawnienia do uzyskiwania tych danych posiada Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Straż Graniczna, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, wywiad skarbowy i Żandarmeria Wojskowa.

Osoby współpracujące z Policją – art. 22 ustawy o Policji

Praktycznie od momentu powstania organów o charakterze policyjnym zajmujących się zapobieganiem przestępstwom i wykrywaniem ich, korzystały one z pomocy osób posiadających informacje interesujące z punktu widzenia zadań wykonywanych przez Policję. Doświadczenia wynikające z działalności służb kryminalnych czy zwalczających przestępczość zorganizowaną wskazują, iż bez szerokiego wykorzystania osób pomagających Policji efekty podejmowanych przedsięwzięć są znacznie niższe. Różnie w rozmaitych czasach określani współpracownicy organów policyjnych mogą bowiem mieć naturalny dostęp do środowisk i informacji, jakich jawnie działający policjant nigdy nie uzyska. Wykorzystanie niejawnie działających policjantów ustawa ogranicza wyłącznie do określonych w niej wypadków, i to już po wcześniejszym zebraniu materiału uzasadniającego podjęcie takich czynności. Zastosowanie środków technicznych może być bardzo skuteczne, ale też tylko wtedy, gdy zostaną umieszczone we właściwych miejscach i zastosowane wobec określonych osób. Bez pomocy osób nie będących policjantami wartość innych ustaleń jest co najmniej wątpliwa.

W obecnej sytuacji prawnej **Policja przy wykonywaniu swych zadań może korzystać z pomocy osób nie będących policjantami**. Ujawnianie danych o osobach udzielających pomocy Policji w zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych jest zabronione. Osoby te mogą uzyskać wynagrodzenie za udzieloną pomoc. Koszty te pokrywane są z tworzonego między innymi na ten cel **funduszu operacyjnego**.

Ujawnienie danych osoby udzielającej informacji Policji może nastąpić jedynie na żądanie prokuratora w przypadku, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przez tę osobę przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego w związku z wykonywaniem

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

czynności operacyjno-rozpoznawczych. Specyfika działań skierowanych przeciwko zorganizowanym grupom przestępczym wymaga szczególnego podejścia zarówno do wytypowania osób mogących udzielić takiej pomocy, pozyskania ich do współpracy, jak i jej przebiegu. Do cech charakterystycznych grup przestępczych należy ich hermetyczność. Wywodzi się ona jeszcze od historycznej *omerty* sycylijskiej mafii. Jest to hermetyczność zewnętrzna – czyli zakaz ujawniania czegokolwiek o działalności grupy wobec osób spoza jej struktur. Stąd niezwykle trudne jest pozyskanie do współpracy z organami ścigania osób mogących takie istotne informacje uzyskać. W grupach obowiązuje także hermetyczność wewnętrzna. Polega ona na tym, że określone informacje o szczególnym znaczeniu dla funkcjonowania grupy (i dla organów ścigania także) znane są tylko członkom grupy na wysokim szczeblu jej hierarchii. W grupach o strukturze płaskiej jest to jeszcze mocniej przestrzegane. Informacje kluczowe znane są tylko stałemu trzonowi grupy. Osoby współdziałające z nią tylko przy realizacji określonych działań wiedzą stosunkowo niewiele i dotyczy to tylko wycinka jej działalności. Dlatego **hermetyczność** zorganizowanej grupy przestępczej jest nadal jej niezbywalną cechą, a pozyskanie do współpracy osoby mającej dotarcie do istotnej wiedzy jest bardzo trudne, wręcz ryzykowne dla policjanta (*casus* dzisiejszego świadka koronnego znanego jako „Masa", który będąc informatorem policjanta doprowadził do jego oskarżenia i kilkanaście lat trwającego procesu).

Innym istotnym ograniczeniem w pozyskiwaniu osób udzielających informacji Policji jest **system kontroli wewnętrznej oraz zlecanie zadań wiążących z grupą**. Dotyczy to zarówno grup o charakterze kryminalnym, jak i przestępców „w białych kołnierzykach". Zanim takie osoby odegrają w grupie istotną rolę, są wielokrotnie sprawdzane, wymaga się od nich referencji oraz otrzymują polecenia wykonywania zadań wiążących je z grupą. To kolejne istotne utrudnienie w podejmowaniu współpracy przez osoby mogące udzielać informacji służbom policyjnym.

W ostatnich latach coraz rzadziej przedostają się do opinii publicznej informacje o porachunkach wewnętrznych w grupach przestępczych. Zdarzają się jednak ciągle wypadki, kiedy znani nawet szeroko członkowie grup przestępczych znikają. Jeszcze kilkanaście lat temu podejrzenie współpracy z organami ścigania było bezwzględnie karane eliminacją osób współdziałających. Ich zwłoki są do dzisiaj znajdywane. To kolejna trudność, z jaką należy się liczyć przy podejmowaniu kontaktów w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną. W wielkich aferach gospodarczych efektywnymi źródłami mogą być tylko osoby zajmujące wysokie stanowiska w strukturach administracji i gospodarki. Tu występuje inny problem – braku zaufania do państwa i kierowanie się politycznymi przesłankami przy ujawnianiu przez funkcjonariuszy państwowych osób współdziałających z organami ścigania. Stąd pozyskanie do współpracy kogokolwiek z tej sfery jest niezwykle trudne. Między innymi te przesłanki spowodowały, iż jednym z najbardziej skutecznych narzędzi walki z przestępczością zorganizowaną stały się takie quasi-źródła, jak świadek koronny oraz funkcjonariusze działający „pod przykryciem".

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

***

W walce z przestępczością zorganizowaną polskie organy ścigania zostały wyposażone w niezwykle szerokie uprawnienia, jakich mogą im pozazdrościć służby policyjne innych krajów. Problemem jest ich optymalne wykorzystanie przez organy ochrony prawa działające w Polsce na tym polu. Wymaga to przede wszystkim przygotowania policjantów do efektywnego stosowania posiadanych instrumentów prawnych, bieżącego szkolenia, korzystania z doświadczeń starszych funkcjonariuszy, czasu na zdobywanie własnych.

BLOK KONTROLNY

SŁOWA KLUCZOWE

system zapobiegania | elastyczność | komplementarność | skuteczność | podstawy prawne | kodeks karny | zorganizowana grupa przestępcza | związek przestępczy | charakter zbrojny | charakter terrorystyczny | lider | pranie pieniędzy | czynny żal | mały świadek koronny | złagodzenie kary | świadek incognito | Ustawa o Policji | kontrola operacyjna | kontrola rozmów telefonicznych | kontrola treści korespondencji | ofensywne metody | zakup kontrolowany | kontrolowane przyjęcie lub wręczenie korzyści materialnych | prowokacja policyjna | legendowanie | przesyłka niejawnie nadzorowana | ujawnienie tajemnicy | billing | współpraca z Policją | fundusz operacyjny

PYTANIA I ZADANIA

1. Omów cechy, jakimi powinien się charakteryzować skuteczny system zwalczania przestępczości zorganizowanej.
2. Wskaż przepisy kodeksu karnego najczęściej wykorzystywane w walce z przestępczością zorganizowaną.
3. Porównaj pojęcia zorganizowanej grupy przestępczej i związku przestępczego.
4. Na czym polega istota związku zbrojnego?
5. Kogo określamy mianem lidera grupy przestępczej?
6. Scharakteryzuj podstawy prawne stosowania instytucji małego świadka koronnego.
7. Na czym polega odrębność czynności wykonywanych z udziałem świadka incognito?
8. Wymień typy przestępstw, wobec których można zastosować kontrolę operacyjną.
9. Na czym w praktyce polega kontrola operacyjna?
10. W jakim celu stosuje się zakup kontrolowany?
11. Co może być przedmiotem kontrolowanego wręczenia i przyjęcia korzyści majątkowej?
12. W jakich formach stosowana jest przesyłka niejawnie nadzorowana?
13. Kiedy i na jakich warunkach organy ścigania mogą zapoznać się z materiałami objętymi tajemnicą bankową i ubezpieczeniową?

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

14 Co to są dokumenty legalizacyjne i jakie są warunki posługiwania się nimi?
15 Na jakich warunkach organy ścigania mogą korzystać z pomocy osób współpracujących?

3.2. Organy ochrony prawa przeciwdziałające przestępczości zorganizowanej i ją zwalczające

Szczegółowa charakterystyka całego systemu zwalczania przestępczości zorganizowanej w Polsce wymaga jeszcze pełnego i niezwykle szerokiego opracowania. Wydaje się, iż przede wszystkim należy skoncentrować się na jednym z jego elementów, jakim jest próba przedstawienia systemu organów państwa powołanych do zwalczania przestępczości zorganizowanej.

Rozpoznanie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej oraz terroryzmu znajduje się w zakresie zadań wielu służb i innych podmiotów całej administracji państwowej oraz wymiaru sprawiedliwości. Część z nich zobowiązana jest do wszechstronnych działań, obejmujących zarówno rozpoznanie, jak i walkę ze wszelkimi przejawami przestępczości zorganizowanej, inne natomiast ograniczają się do działań tylko w określonych kierunkach, np. zorganizowana przestępczość gospodarcza, korupcja, przestępstwa o charakterze transgranicznym.

W zwalczaniu przestępczości zorganizowanej w Polsce w dalszym ciągu mamy, w praktyce nieskuteczny, system koordynacji resortowej. Przyjmuje się – i jest to zawarte w wielu dokumentach, programach, porozumieniach, iż wszystkie uprawnione i jednocześnie zobowiązane w tym obszarze służby mają obowiązek skutecznie współdziałać. Formy współdziałania powinny obejmować:

1. współdziałanie procesowe,
2. współdziałanie operacyjne,
3. wzajemne przekazywanie danych z baz informacji,
4. krytyczną weryfikację informacji.

Aby system ten skutecznie funkcjonował, powinna zostać wyznaczona jednostka o uprawnieniach koordynacyjnych, mająca w sferze zwalczania przestępczości zorganizowanej możliwość dokonywania pełnych ustaleń, uzgadniania kierunków działań, prowadzenia analiz w oparciu o kompletne dane. Podmiotami biorącymi udział w systemie zwalczania przestępczości zorganizowanej są:

1. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych,
2. Ministerstwo Finansów,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3 Ministerstwo Obrony Narodowej,
4 Centralne Biuro Antykorupcyjne,
5 Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego,
6 Komisja Nadzoru Finansowego.

Ministrowi Spraw Wewnętrznych podlega Policja (w tym CBŚP) oraz Straż Graniczna. Ministrowi Finansów podlega Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej i Wywiad Skarbowy oraz Służba Celna, Generalny Inspektor Informacji Finansowej i Międzyresortowy Zespół ds. Przeciwdziałania Zagrożeniom dla Interesów Finansowych RP i Unii Europejskiej (GAFU). Ministrowi Obrony Narodowej podlega Służba Kontrwywiadu Wojskowego oraz Żandarmeria Wojskowa. Bezpośrednio Prezesowi Rady Ministrów podlegają – Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne i Komisja Nadzoru Finansowego.

System instytucji uprawnionych do przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej i zwalczania jej przedstawia się następująco:

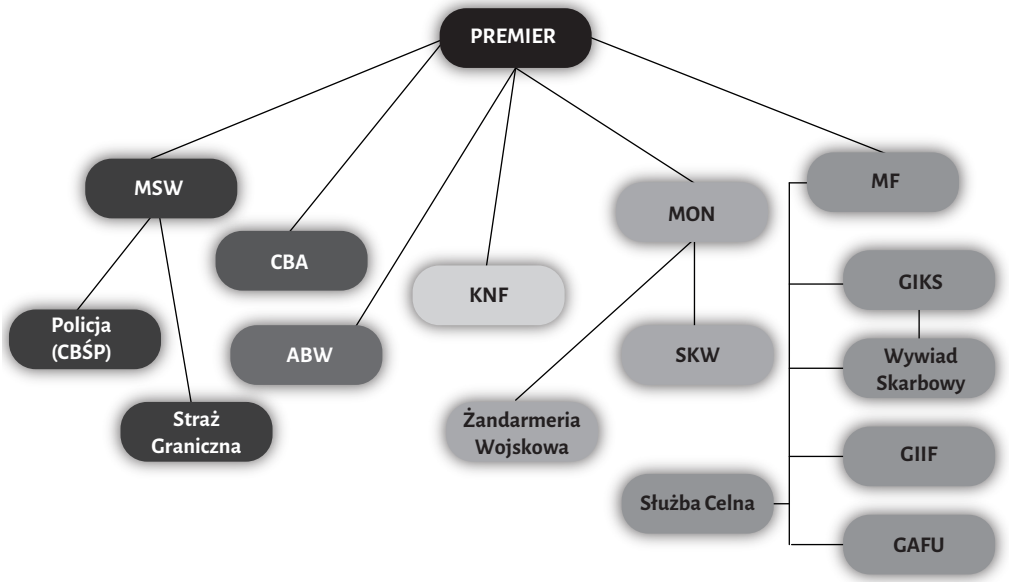

3.2.1. Policja

Policji i jej wyspecjalizowanym jednostkom zostało wyznaczone przez ustawodawcę najszersze pole działania.

Ustawa o Policji z 6 kwietnia 1990 roku (tekst jednolity Dz.U. z 2015 r poz. 355) wyróżniła w Policji cztery rodzaje służb:

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

1. służbę kryminalną,
2. służbę śledczą,
3. służbę prewencji,
4. służbę wspomagającą w zakresie organizacji, techniki i logistyki.

Od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku, gdy odnotowano gwałtowny wzrost przestępczości noszącej cechy zorganizowania, stało się niezbędne powołanie jednostek policji wyspecjalizowanych w walce z tym zagrożeniem.

Formalnie nastąpiło to dopiero w 2000 roku, gdy określono organizację, zakres działania i właściwości terytorialne **służby śledczej**. Faktycznie wydzielone komórki policji zajmujące się zwalczaniem przestępczości zorganizowanej powstawały dużo wcześniej. Zajmowały się one rozpoznawaniem i zwalczaniem zorganizowanej działalności przestępczej zarówno o charakterze kryminalnym, jak i gospodarczym. Ogromna potrzeba powołania zespołów policyjnych do zwalczania zorganizowanej działalności gospodarczej wynikała przede wszystkim z wyjątkowo niefortunnego posunięcia, jakim było zlikwidowanie w 1990 roku policyjnego pionu do walki z przestępczością gospodarczą. W sytuacji burzliwych przemian własnościowych, rozwoju wolnego rynku, otwarcia granic – rozbicie zespołu fachowców zajmujących się zwalczaniem przestępczości gospodarczej ułatwiło w istotny sposób rozwój zorganizowanej przestępczości gospodarczej. Nie tylko zresztą gospodarczej, gdyż, jak od samego początku zdawali sobie sprawę doświadczeni policjanci, przestępczość zorganizowana była zawsze ukierunkowana na osiągnięcie maksymalnego zysku, niezależnie od jej formy. Jej rozwój zaś pociągał za sobą takie zjawiska, jak korupcja, wpływanie na decyzje organów administracji, zagrożenie terrorem kryminalnym, wymuszenia, przestępstwa porachunkowe.

W Krakowie w grudniu 1990 roku podjęto próbę stworzenia organizacji policyjnej zajmującej się zwalczaniem zorganizowanych grup przestępczych. W ówczesnym Wydziale Operacyjno-Rozpoznawczym Komendy Wojewódzkiej Policji utworzono sekcję „Antygang". W odróżnieniu od innych komórek operacyjno-śledczych przyjęła ona zupełnie nową metodę postępowania, która po latach została przejęta przez całą służbę do walki z przestępczością zorganizowaną. Policjanci „Antygangu" nie zajmowali się wyjaśnianiem konkretnych spraw, lecz rozpracowywali i unieszkodliwiali zorganizowane grupy przestępcze. Co więcej, do bieżącej współpracy z „Antygangiem" utworzono dwie sekcje zajmujące się wyłącznie rejestracją, koordynacją i analizą informatyczną danych o grupie. Kolejna sekcja zajmowała się natomiast powiązaniami finansowymi grup i sprawami gospodarczymi, w jakich te grupy uczestniczyły. We wnioskach z pierwszego okresu działalności krakowskiego „Antygangu" zwracano uwagę na niedostosowanie obowiązujących przepisów, szczególnie regulujących zasady pracy operacyjnej w walce ze zorganizowanymi grupami przestępczymi.

Kolejne próby wyodrębnienia jednostek wyspecjalizowanych w zwalczaniu coraz bardziej widocznych zorganizowanych struktur przestępczych to powoływane kolejno w Komendzie Głównej Policji: grupa „Maraton" w 1992 roku i wydział K-17 w 1993 roku.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

W kwietniu 1994 roku w Komendzie Głównej Policji utworzono Biuro do Walki z Przestępczością Zorganizowaną. W tej niewielkiej wówczas komórce wyodrębniono następujące wydziały:

1. Wydział Organizacyjny – zajmujący się także opracowaniami o charakterze analitycznym;
2. Wydział Operacyjno-Śledczy – prowadzący zarówno czynności operacyjne wobec zorganizowanych grup przestępczych, jak i postępowania karne oraz koordynujący takie działania realizowane przez wydziały terenowe Biura; w późniejszym okresie w Wydziale tym wyodrębniono zespół zajmujący się analizą kryminalną;
3. Wydział Realizacyjny – zajmujący się bezpośrednio zatrzymaniami najgroźniejszych przestępców.

W 1995 roku wyodrębniono Wydział do Walki z Terroryzmem i Terrorem Kryminalnym oraz – po raz pierwszy w Polsce – Zespół Operacji Specjalnych.

W 1997 roku podjęto prace nad powołaniem Wydziału Ochrony Świadka Koronnego. Wydziały terenowe Biura do Walki z Przestępczością Zorganizowaną KGP działały w większości miast wojewódzkich, niewielkie komórki powstały w innych miastach najbardziej zagrożonych przestępczością zorganizowaną. Były one podporządkowane bezpośrednio centrali w Warszawie. Miało to w założeniach uniezależnić je od wpływów lokalnych układów. Pod naciskiem przede wszystkim komendantów wojewódzkich Policji w lipcu 1996 roku terenowe wydziały Biura podporządkowano organizacyjnie i kadrowo komendom wojewódzkim. Stały się one częścią struktur wojewódzkich Policji, a centrala spełniała jedynie funkcję koordynacyjną.

W lutym 1997 roku z Biura do Walki z Przestępczością Zorganizowaną wyodrębniono Biuro do Spraw Narkotyków oraz wydziały do spraw narkotyków w komendach wojewódzkich Policji.

Ze względu na zmniejszoną efektywność pracy obu biur w strukturach wojewódzkich Policji z dniem 1 grudnia 1998 roku ponownie wyodrębniono wojewódzkie wydziały do walki z przestępczością zorganizowaną i wydziały ds. narkotyków z komend wojewódzkich i podporządkowano je merytorycznie, organizacyjnie i kadrowo Komendzie Głównej Policji.

Podjęto też prace nad powołaniem jednej, scentralizowanej służby do walki ze wszelkimi przejawami przestępczości zorganizowanej.

Przesłankami powołania jednej służby były między innymi:

1. ten sam podmiotowy obszar zainteresowań – nielegalne wytwarzanie, przemyt i obrót narkotykami były domeną zorganizowanych grup przestępczych pozostających w zainteresowaniu obu Biur,
2. te same metody działania i uprawnienia wynikające z ustawy o Policji,
3. możliwość stworzenia wspólnych baz danych i obudowy analitycznej działań antymafijnych,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

4 efektywniejsze wykorzystanie instytucji świadka koronnego oraz operacji specjalnych z udziałem policjantów „pod przykryciem",
5 wspólna baza logistyczna.

Centralne Biuro Śledcze zostało powołane decyzją Komendanta Głównego Policji i rozpoczęło działalność w dniu 15 kwietnia 2000 roku z połączenia wcześniej działających: Biura do Walki z Przestępczością Zorganizowaną i Biura do Spraw Narkotyków.

W latach 2000–2014 Centralne Biuro Śledcze funkcjonowało jako komórka Komendy Głównej Policji. W centrali znajdowały się zarządy i wydziały koordynujące i prowadzące działania w zakresie zwalczania zorganizowanej przestępczości gospodarczej, narkotykowej i kryminalnej, terroru kryminalnego, komórki analizy i kontaktów międzynarodowych, ochrony świadka koronnego, prowadzenia operacji specjalnych, techniki policyj-

Aktualna struktura Centralnego Biura Śledczego Policji

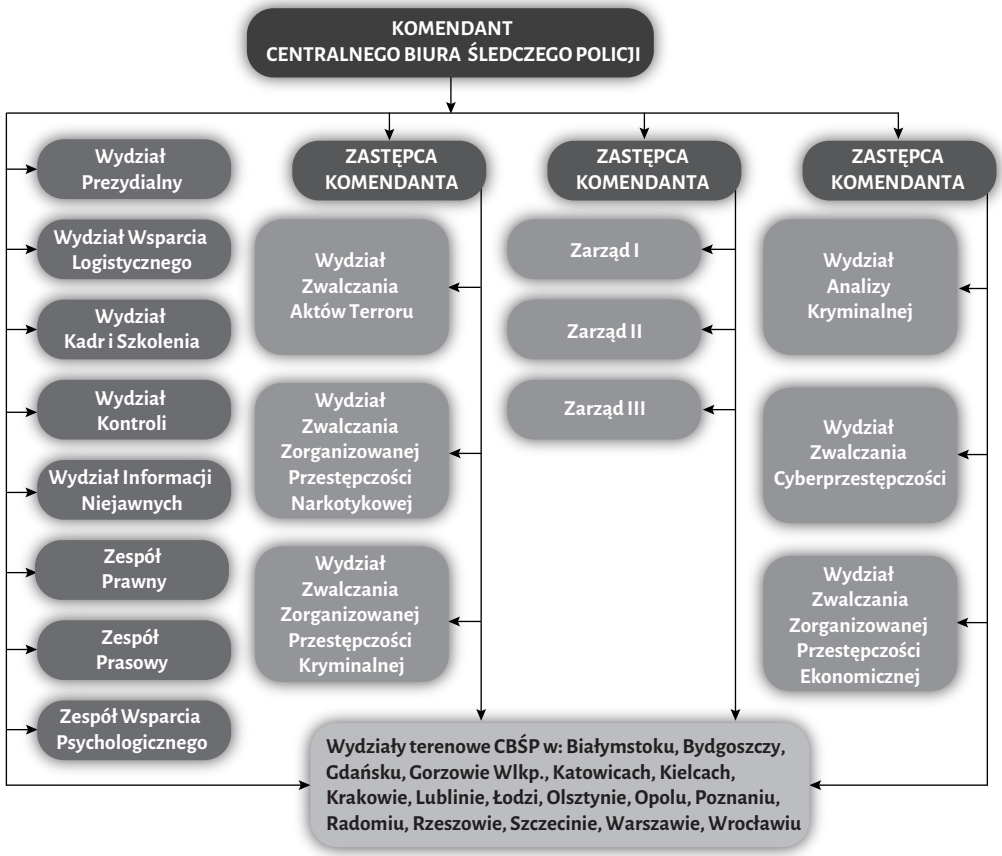

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

nej i realizacji oraz obsługi organizacyjno-logistycznej. W dniu 9 października 2014 roku Centralne Biuro Śledcze zostało wyłączone ze struktury Komendy Głównej Policji. Powołano nową samodzielną jednostkę – **Centralne Biuro Śledcze Policji** podległe bezpośrednio Komendantowi Głównemu Policji.

Zadania Centralnego Biura Śledczego Policji obejmują całokształt działań związanych z rozpoznaniem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem zorganizowanych grup przestępczych działających zarówno w kraju, jak i na arenie międzynarodowej. Można wyróżnić trzy główne obszary, w których prowadzone są działania CBŚ:

1. obszar zorganizowanej przestępczości ekonomicznej,
2. obszar zorganizowanej przestępczości kryminalnej,
3. obszar zorganizowanej przestępczości narkotykowej.

W odniesieniu do **zorganizowanej przestępczości ekonomicznej** zadania CBŚP obejmują:

1. przeciwdziałanie zorganizowanym formom przestępczości celno-podatkowej związanej z obrotem towarami objętymi akcyzą i podatkiem VAT i zwalczanie tych form przestępczości,
2. rozpoznanie i zwalczanie grup przestępczych czerpiących zyski z nielegalnego obrotu paliwami,
3. przeciwdziałanie i zwalczanie niezgodnej z prawem działalności grup związanej z wykorzystaniem i dystrybucją środków finansowych z Unii Europejskiej,
4. zwalczanie przestępczości zorganizowanej w sferze obrotu finansowego na rynku bankowym, ubezpieczeniowym, giełdowym, firm leasingowych i funkcjonowania przedsiębiorstw,
5. przeciwdziałanie i zwalczanie cyberprzestępczości,
6. przeciwdziałanie i zwalczanie korupcji w sprawach związanych z działalnością zorganizowanych grup przestępczych.

W odniesieniu do zorganizowanej przestępczości narkotykowej zadania CBŚP obejmują:

1. rozpoznawanie i zwalczanie grup przestępczych w zakresie produkcji, przemytu i obrotu środkami odurzającymi na terenie kraju i w obrocie międzynarodowym,
2. ustalanie i likwidowanie miejsc produkcji narkotyków syntetycznych (laboratoriów),
3. współpraca z innymi instytucjami w kraju i za granicą w zakresie zwalczania przestępczości narkotykowej.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

W odniesieniu do zorganizowanej przestępczości kryminalnej zadania CBŚP obejmują:

1. zwalczanie zorganizowanych grup przestępczych o wysokim stopniu brutalizacji, dokonujących zabójstw, przestępstw z użyciem broni, wymuszeń rozbójniczych, nielegalnych windykacji,
2. rozpoznawanie i likwidacja zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się przemytem, nielegalnym obrotem bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi,
3. zwalczanie uprowadzeń dla okupu i wymuszeń haraczy,
4. zwalczanie zorganizowanych form kradzieży samochodów, ich przemytu i legalizacji,
5. likwidację grup zajmujących się handlem ludźmi oraz czerpaniem korzyści z prostytucji,
6. rozpoznawanie zjawiska oraz zwalczanie terroru kryminalnego, terroryzmu, ekstremizmu i ksenofobii.

Ponadto do zadań CBŚP należy:

1. prowadzenie czynności analitycznych w zakresie operacyjnym i strategicznym, związanych z rozpoznaniem współczesnych form przestępczości zorganizowanej na wszystkich poziomach,
2. realizacja programów ochrony świadków koronnych i innych osób objętych programami ochrony,
3. przygotowanie policjantów do operacji specjalnych i prowadzenie ich także we współdziałaniu z policjantami innych krajów,
4. organizowanie i realizacja czynności operacyjno-rozpoznawczych z zastosowaniem najbardziej rozwiniętych środków technicznych, wsparcie działań wszystkich służb policyjnych,
5. szeroka współpraca międzynarodowa wynikająca z umów bilateralnych oraz z uczestnictwa w licznych międzynarodowych organizacjach, porozumieniach i zespołach doraźnych.

Biuro Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji

Zmiany organizacyjne, jakie zaszły w ostatnich latach w strukturze Komendy Głównej Policji, spowodowały, iż bardzo istotną rolę w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej odgrywają komórki **Biura Służby Kryminalnej KGP.** Biuro to wchłonęło m.in. b. Biuro Wywiadu Kryminalnego i Krajowe Centrum Informacji Kryminalnej.

Jak już wspomniano, bardzo istotny element systemu zwalczania przestępczości zorganizowanej stanowi pozbawienie sprawców środków, jakie uzyskali w wyniku nielegalnej działalności. Jest to w chwili obecnej najsłabsze ogniwo w systemie walki z tego typu przestępczością. Zgodnie z wymogami Unii Europejskiej każdy kraj członkowski powinien posiadać krajowe biuro odzyskiwania mienia. W poszczególnych państwach takie biura mają różne struktury. Budowane są w oparciu o komórki wywiadu skarbowego,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

policji finansowej, służb podatkowych. W Polsce utworzono w ramach Biura Służby Kryminalnej **Wydział ds. Odzyskiwania Mienia**. Kwestią działań w tym zakresie obciążono więc Policję. Zadaniem tego wydziału jest m.in.:

1. pełnienie roli Krajowego Biura ds. Odzyskiwania Mienia,
2. sprawowanie nadzoru nad realizacją zadań w dziedzinie wykrywania i identyfikacji korzyści pochodzących z przestępstwa lub innego mienia związanego z przestępstwami,
3. współdziałanie z krajowymi podmiotami uprawnionymi do ujawniania, identyfikowania, zabezpieczania i odzyskiwania mienia,
4. prowadzenie współpracy międzynarodowej dotyczącej problematyki ujawniania, identyfikacji, zabezpieczenia i odzyskiwania mienia pochodzącego z przestępstwa lub mającego związek z przestępstwem, w szczególności w zakresie działalności Międzynarodowej Sieci Odzyskiwania Mienia Camden (CARIN) i innych inicjatyw międzynarodowych.

Instytucją o niezwykłym znaczeniu dla zwalczania zorganizowanej przestępczości powinno być **Krajowe Centrum Informacji Kryminalnych (KCIK).** W momencie jego tworzenia w 2001 roku miała to być samodzielna instytucja o charakterze badawczo-analitycznym, koncentrująca w swoich bazach wszystkie informacje związane z przestępczością kryminalną w Polsce oraz prowadząca z własnej inicjatywy lub na zlecenie wszechstronną działalność analityczną dotyczącą przestępczości kryminalnej. Głównym przedmiotem zainteresowania KCIK-u miały być informacje o wszystkich formach przestępczości zorganizowanej. Z różnych względów przepisy tej ustawy wielokrotnie się zmieniały i obecnie Szefem KCIK-u z urzędu jest Komendant Główny Policji, a sam KCIK to jeden z wydziałów Biura Służby Kryminalnej KGP. Obecnie ustawowe zadania KCIK-u to:

1. gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji kryminalnych,
2. prowadzenie baz danych,
3. opracowywanie analiz informacji kryminalnych,
4. administrowanie danymi gromadzonymi w bazach KCIK-u,
5. realizowanie zleceń o uzupełnienie informacji w ramach obsługi zapytań skierowanych do Szefa KCIK-u.

Do korzystania z danych zawartych w bazach KCIK-u aktualnie jest uprawnionych 17 służb i instytucji, a zobowiązanych do dostarczania takich informacji – 29 instytucji.

3.2.2. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego została powołana w maju 2002 roku jako, podobnie jak Agencja Wywiadu, następca wcześniej działającego Urzędu Ochrony Państwa. Zadania

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Agencji zostały określone wielokierunkowo. Poza podstawowym zadaniem, jakim jest „rozpoznawanie, zapobieganie i zwalczanie zagrożeń godzących w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz jego porządek konstytucyjny, a w szczególności w suwerenność i międzynarodową pozycję, niepodległość i nienaruszalność jego terytorium, a także obronność państwa", do ABW należy także rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw oraz ściganie ich sprawców. Szczegółowe określenie zadań zawarte w art. 5 ustawy o ABW określa także uprawnienia do czynności związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej. Dotyczą one:

1. rozpoznawania, zapobiegania, wykrywania przestępstw godzących w podstawy ekonomiczne państwa,
2. korupcji osób pełniących funkcje publiczne, jeśli może to godzić w bezpieczeństwo państwa,
3. nielegalnego wytwarzania, posiadania i obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, bronią masowej zagłady oraz środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi w obrocie międzynarodowym.

W obszarze zwalczania przestępczości zorganizowanej Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego prowadzi działania ukierunkowane na rozpoznanie grup przestępczych zajmujących się:

1. zorganizowaną przestępczością ekonomiczną – w tego typu sprawach prowadzono w 2014 roku 185 śledztw. Dotyczyły one przestępstw związanych z obrotem surowcami strategicznymi, bezpieczeństwa energetycznego kraju, bezpieczeństwa funduszy unijnych (w tym nieprawidłowości w procedurach ich rozdziału), pozaprawnego lobbingu, kierowania zleceń do „zaprzyjaźnionych firm", oszustw podatkowych,
2. nielegalnym obrotem narkotykami o zasięgu międzynarodowym i związaną z tym korupcją funkcjonariuszy służb publicznych oraz praniem pieniędzy,
3. obrotem bronią i materiałami wybuchowymi, m.in. pozyskiwaniem broni na terytorium Polski.

3.2.3. Agencja Wywiadu

Ustawa o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu nakłada na **Agencję Wywiadu** obowiązki związane także ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej i terroryzmu. **Zadania te mogą być realizowane jedynie poza granicami Rzeczpospolitej Polskiej.** Obejmują one:

1. rozpoznawanie międzynarodowego terroryzmu, ekstremizmu oraz międzynarodowych grup przestępczości zorganizowanej,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

2 rozpoznawanie międzynarodowego obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi oraz towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także rozpoznawanie międzynarodowego obrotu bronią masowej zagłady i zagrożeń związanych z rozprzestrzenianiem tej broni oraz środków jej prowadzenia.

3.2.4. Straż Graniczna

Zgodnie z ustawą o Straży Granicznej do zadań tej formacji w obszarze zwalczania przestępczości zorganizowanej należy między innymi:

1 ochrona granicy państwowej;
2 rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców w zakresie właściwości Straży Granicznej, a zwłaszcza przestępstw i wykroczeń związanych z przekraczaniem granicy państwowej lub przemieszczaniem przez granicę państwową towarów oraz przedmiotów określonych w przepisach o oznaczaniu wyrobów znakami skarbowymi akcyzy, o broni i amunicji, o materiałach wybuchowych, o ochronie dóbr kultury, o narodowym zasobie archiwalnym, o przeciwdziałaniu narkomanii oraz o ewidencji ludności i dowodach osobistych;
3 zapobieganie transportowaniu bez zezwolenia wymaganego w myśl odrębnych przepisów przez granicę państwową odpadów, szkodliwych substancji chemicznych oraz materiałów jądrowych i promieniotwórczych,
4 zapobieganie przemieszczaniu bez zezwolenia wymaganego w myśl odrębnych przepisów przez granicę państwową środków odurzających i substancji psychotropowych oraz broni, amunicji i materiałów wybuchowych,
5 zapobieganie i przeciwdziałanie nielegalnej migracji,
6 współdziałanie z innymi organami i służbami w zakresie rozpoznawania zagrożeń terroryzmem i przeciwdziałania tym zagrożeniom,
7 ochrona granicy państwowej w przestrzeni powietrznej RP przez prowadzenie obserwacji statków powietrznych i obiektów latających przelatujących przez granicę państwową na małych wysokościach,
8 przeprowadzanie kontroli legalności wykonywania pracy przez cudzoziemców, prowadzenia działalności gospodarczej przez cudzoziemców, powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom.

Wymienione powyżej zadania odgrywają istotną rolę w systemie zwalczania przestępczości zorganizowanej.

Do realizacji powyższych zadań Straż Graniczna została wyposażona w szerokie uprawnienia. Funkcjonariusze Straży Granicznej poza podstawowymi zadaniami związanymi

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

z fizyczną ochroną granic wykonują także czynności operacyjno-rozpoznawcze i administracyjno-porządkowe oraz prowadzą postępowania przygotowawcze według przepisów kodeksu postępowania karnego.

Na podstawie art. 9e ustawy o Straży Granicznej można zarządzić kontrolę operacyjną w sprawach o przestępstwa z art. 228, 229 i 264 § 3 kk. W tych samych sprawach Straż Graniczna może zastosować także zakup kontrolowany, kontrolowane wręczenie i przyjęcie korzyści majątkowej – art. 9f ustawy. Możliwe jest także przeprowadzenie przez Straż Graniczną przesyłki niejawnie nadzorowanej.

Straż Graniczna jest także uprawniona do gromadzenia, przechowywania i przetwarzania danych osobowych osób znajdujących się w jej zainteresowaniu – art. 10a ustawy, a także do korzystania z informacji kryminalnych zgromadzonych w Krajowym Centrum Informacji Kryminalnej – art. 1e ustawy.

3.2.5. Instytucje podległe Ministrowi Obrony Narodowej

Żandarmeria Wojskowa

Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 roku o Żandarmerii Wojskowej (Dz. U. Nr 123, poz. 1353) nadaje jej uprawnienia w zakresie czynności operacyjno-śledczych – art. 4 ust. 2 pkt 4. Prowadząc te czynności, Żandarmeria może uzyskiwać informacje, w tym niejawne, gromadzić je, przechowywać, sprawdzać, przetwarzać i przekazywać innym podmiotom.

Żandarmeria Wojskowa wykonuje swoje działania wyłącznie wobec określonej grupy osób. Uprawnienia te obejmują:

1. żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową,
2. żołnierzy nie będących w czynnej służbie wojskowej – w czasie noszenia przez nich mundurów oraz oznak i odznak wojskowych,
3. pracowników zatrudnionych w jednostkach wojskowych:
   a. w związku z ich zachowaniem podczas pracy w jednostkach wojskowych,
   b. w związku z popełnieniem podczas pracy w jednostkach wojskowych czynów zabronionych wiążących się z tym zatrudnieniem,
4. osoby przebywające na terenie lub w obiektach wojskowych,
5. osoby inne, nie będące żołnierzami, jeżeli współdziałają z wyżej wymienionymi.

W sprawach między innymi o łapownictwo, handel ludźmi, wymuszenia okupu, udział w zorganizowanej grupie przestępczej, nielegalny wyrób broni, nielegalne jej posiadanie i obrót, nielegalne posiadanie środków odurzających i psychotropowych oraz ich produkcję i obrót żandarmeria uprawniona jest do stosowania kontroli operacyjnej – art. 31 ustawy. Żandarmerię w tego typu sprawach wyposażono we wszystkie uprawnienia, jakimi dysponują

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

inne organy ochrony prawnej zwalczające przestępczość zorganizowaną, tj. także w możliwość dokonywania zakupu kontrolowanego oraz wręczenia i przyjęcia korzyści majątkowej – art. 32 ustawy, a także przeprowadzenia przesyłki niejawnie nadzorowanej – art. 33 ustawy.

Służba Kontrwywiadu Wojskowego

Współczesna działalność polskich sił zbrojnych w kraju i za granicą jest podmiotowo i przedmiotowa niezwykle szeroko rozbudowana. Wojsko Polskie pełni służbę w wielu punktach świata, polskie kontyngenty, misje, jednostki specjalne działają zarówno w ramach sił międzynarodowych, jak i samodzielnie, zgodnie z przepisami prawa międzynarodowego oraz porozumień, jakie państwo polskie zawarło z innymi krajami. Są to także obszary w wysokim stopniu zagrożone przestępczością zorganizowaną, w tym także narkotykową (Afganistan), handlem ludźmi, różnymi formami przestępczości ekonomicznej. Zapadły już decyzje, iż w najbliższych kilku latach nastąpi niebywały, największy od ponad 25 lat rozwój potencjału militarnego kraju. Ogromne środki zostały przeznaczone na rozwój techniki i technologii bojowej, infrastruktury, badań naukowych oraz na zapewnienie bezpieczeństwa tych przekształceń. Bezpieczeństwo tych przedsięwzięć, również w sferze zagrożeń ze strony przestępczości zorganizowanej, jest i będzie jednym z głównych obszarów działań Służby Kontrwywiadu Wojskowego.

Do ustawowych zadań Służby Kontrwywiadu Wojskowego należy rozpoznawanie, zapobieganie oraz wykrywanie przestępstw popełnianych przez żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową, funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego oraz pracowników Sił Zbrojnych RP lub innych jednostek organizacyjnych MON, w tym:

1. przestępstw określonych w ustawach i umowach międzynarodowych,
2. przestępstw korupcyjnych o znamionach określonych w art. 228 – 230 kk – jeżeli mogą zagrażać bezpieczeństwu lub zdolności bojowej Sił Zbrojnych RP lub innych jednostek organizacyjnych MON,
3. przestępstw przeciwko ochronie informacji określonych w rozdziale XXXIII kk, jeżeli mogą zagrozić bezpieczeństwu lub zdolności bojowej Sił Zbrojnych RP lub innych jednostek organizacyjnych MON,
4. przestępstw związanych z obrotem towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa.

W ramach swoich działań Służba Kontrwywiadu Wojskowego jest uprawniona do wykonywania:

1. czynności operacyjno-rozpoznawczych,
2. czynności analityczno-informacyjnych.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Zwraca uwagę brak uprawnień do czynności dochodzeniowo-śledczych, które w oparciu o materiały SKW mają wykonywać właściwe jednostki prokuratury. W obszarze czynności operacyjno-rozpoznawczych Służba Kontrwywiadu Wojskowego wyposażona jest w pełne uprawnienia włącznie z kontrolą operacyjną, zakupem kontrolowanym, kontrolowanym wręczeniem i przyjęciem korzyści majątkowej oraz przesyłką niejawnie nadzorowaną.

3.2.6. Organy i instytucje podległe Ministrowi Finansów

Wyjątkowo ważnym zadaniem w systemie zwalczania przestępczości zorganizowanej jest pozbawianie członków grup przestępczych środków, które pozyskali w związku z prowadzoną działalnością przestępczą. Skuteczność organów ochrony prawa jest w tym zakresie wyjątkowo niezadowalająca. Stąd szczególna rola, jaką powinien spełniać aparat skarbowy państwa. Zadania i zakres uprawnień **organów kontroli skarbowej** zostały określone w ustawie z 28 września 1991 roku o kontroli skarbowej. Ustawa zawiera wiele przepisów nakładających na kontrolę skarbową obowiązki związane z pozbawianiem członków zorganizowanych grup przestępczych nielegalnie uzyskanego majątku.

Celem kontroli skarbowej jest między innymi zapobieganie i ujawnianie przestępstw określonych w art. 228–231 kk wśród osób zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych podlegających ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych. Biorąc pod uwagę, iż osoby te są grupą najbardziej zagrożoną korupcją ze strony członków grup przestępczych, realizacja zadań antykorupcyjnych powinna być jednym z podstawowych kierunków pracy kontroli skarbowej.

Nie mniej istotnym celem działalności kontroli skarbowej jest ochrona interesów i praw majątkowych Skarbu Państwa oraz zapewnienie skuteczności wykonywania zobowiązań podatkowych i innych należności stanowiących dochód budżetu państwa lub państwowych funduszy celowych.

Precyzując zakres zadań kontroli skarbowej, ustawodawca poleca między innymi objęcie jej czynnościami zagadnień powiązanych ze zjawiskiem przestępczości zorganizowanej. Można tu wymienić:

1. ujawnianie i kontrolę niezgłoszonej do opodatkowania działalności gospodarczej – art. 2 ust. 2,
2. kontrolę źródeł pochodzenia majątku w przypadku niezgłoszenia do opodatkowania działalności gospodarczej, a także dochodów nie znajdujących pokrycia w ujawnionych źródłach przychodów – art. 2 ust. 3,
3. kontrolę celowości i zgodności z prawem gospodarowania środkami publicznymi oraz środkami pochodzącymi z Unii Europejskiej i międzynarodowych instytucji finansowych,
4. badanie celowości w czasie podejmowania decyzji i zgodności z prawem wykorzystania i rozporządzania mieniem państwowym,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

5. badanie prawidłowości prywatyzacji mienia Skarbu Państwa,
6. zapobieganie i wykrywanie naruszeń krajowych przepisów celnych oraz ściganie naruszeń krajowych lub wspólnotowych przepisów celnych.

Do realizacji tych zadań kontrolę skarbową wyposażono w uprawnienia **Wywiadu Skarbowego**.

Wywiad Skarbowy

Prowadzenie czynności Wywiadu Skarbowego polega na uzyskiwaniu, gromadzeniu, przetwarzaniu i wykorzystywaniu informacji o dochodach, obrotach, rzeczach i prawach majątkowych podmiotów podlegających kontroli skarbowej, w celu ustalenia należności. Wywiad Skarbowy został uprawniony między innymi do prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych, w tym:

1. obserwacji i rejestracji zdarzeń w miejscach publicznych – art. 36aa ust. 1,
2. uzyskiwania i przetwarzania billingów – art. 36b,
3. stosowania kontroli operacyjnej – art. 36c – w sprawach:
   a. skarbowych, gdy wartość przedmiotu czynu lub uszczuplenia należności publicznej przekracza pięćdziesięciokrotną wysokość najniższego miesięcznego wynagrodzenia,
   b. przeciwko obrotowi gospodarczemu, gdy szkoda majątkowa przekracza pięćdziesięciokrotną wysokość najniższego miesięcznego wynagrodzenia,
   c. przeciwko mieniu o tej samej wartości,
   d. o przyjmowanie lub wręczanie korzyści majątkowych w związku z pełnieniem funkcji publicznej lub funkcji związanej ze szczególną odpowiedzialnością,
   e. ściganych na mocy umów i porozumień międzynarodowych.
4. stosowania instytucji przesyłki niejawnie nadzorowanej – art. 36ca ust. 1.

Generalny Inspektor Informacji Finansowej

Kolejnym elementem systemu instytucji przeciwdziałających i zwalczających przestępczość zorganizowaną jest **Generalny Inspektor Informacji Finansowej (GIIF)**. W chwili obecnej jest on ulokowany w strukturze Ministerstwa Finansów, a pełniący tę funkcję podsekretarz stanu jest jednocześnie **Pełnomocnikiem Rządu do Spraw Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę Rzeczpospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej GAFU** (odpowiednik OLAF) oraz **Generalnym Inspektorem Kontroli Skarbowej**. Biorąc pod uwagę niezwykle szeroki zakres zadań stojących przed tymi podmiotami, taki podział obowiązków wydaje się przynajmniej zastanawiający.

Cele działania, zakres obowiązków i uprawnienia GIIF są określone w ustawie z 16 listopada 2000 roku o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł. (Dz. U. Nr 116, poz. 1216).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Zadania GIIF można podzielić na dwie grupy:

1. zadania o charakterze badawczo-analitycznym, czyli uzyskiwanie, gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie informacji uzyskiwanych od instytucji obowiązanych, w tym przede wszystkim badanie przebiegu transakcji, o których GIIF został powiadomiony;
2. zadania prewencyjne – polegające na podejmowaniu działań w celu przeciwdziałania wprowadzeniu do obrotu finansowego określonych wartości majątkowych oraz finansowaniu terroryzmu, w tym prowadzenie procedury wstrzymywania transakcji lub blokady rachunku, przekazywanie instytucjom obowiązanym informacji o podmiotach, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenia, że mają związek z popełnieniem aktów terrorystycznych, opracowywanie i przekazywanie uprawnionym organom dokumentów uzasadniających popełnienie przestępstwa, nakładanie kar finansowych.

Gromadzenie danych odbywa się na podstawie art. 2 ustawy, który nakazuje przekazywanie do GIIF przez instytucje do tego zobowiązane informacji o zarejestrowanych transakcjach, których wartość przekracza 15 tys. euro. Instytucje zobowiązane to banki, instytucje pieniądza elektronicznego, domy maklerskie, Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych, podmioty prowadzące działalność w zakresie gier losowych, zakładów wzajemnych i gier na automatach, zakłady ubezpieczeń, fundusze inwestycyjne, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-pożyczkowe, Poczta Polska, notariusze, kantory, domy aukcyjne, antykwariaty, podmioty prowadzące działalność leasingową i faktoringową, obrót metalami i kamieniami szlachetnymi, komisy, lombardy, pośrednictwa nieruchomości.

Instytucjami uprawnionymi do otrzymywania informacji o możliwości zaistnienia przestępstwa są prokuratura, ABW, Agencja Wywiadu, odpowiednie jednostki podlegające ministrowi właściwemu dla spraw wewnętrznych. Z kolei jednostki uprawnione mają obowiązek informowania GIIF o wszczęciu każdego postępowania z art. 299 kk.

Międzyresortowy Zespół do Spraw Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę Rzeczpospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej (GAFU)

Systemem instytucjonalnym ochrony interesów finansowych Unii Europejskiej w Polsce kieruje **Pełnomocnik Rządu ds. Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę RP lub UE.** Działa on w oparciu o Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2003 roku, ostatnio aktualizowane Zarządzeniem nr 50 Prezesa Rady Ministrów z 19 sierpnia 2010 roku. Jego zadaniem jest inicjowanie, koordynacja i realizacja działań mających na celu zabezpieczenie interesów finansowych RP lub UE, tym m.in.:

1. koordynacja działań właściwych organów administracji rządowej,
2. analizowanie czynników sprzyjających powstawaniu rzeczonych nieprawidłowości,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3 przygotowywanie propozycji zapewniających skuteczną i prawidłową wymianę informacji między właściwymi organami administracji rządowej w celu zapobiegania, wykrywania i zwalczania naruszeń interesów finansowych na szkodę RP i UE,
4 zapewnianie bieżącej, prawidłowej wymiany informacji między właściwymi organami administracji rządowej, w tym informacji specjalistycznych i ekspertyz,
5 gromadzenie i weryfikowanie uzyskanych dokumentów i innych materiałów pomocnych w zapobieganiu i zwalczaniu naruszeń interesów finansowych RP i UE,
6 inicjowanie i prowadzenie prac związanych z przygotowaniem aktów prawnych dotyczących z zabezpieczenia interesów finansowych RP i UE.

Międzyresortowy Zespół ds. Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę Interesów RP i UE wspomaga Pełnomocnika przez działania w ramach specjalistycznych grup roboczych, w tym m.in.:

1 Grupy Roboczej ds. przeciwdziałania nieprawidłowościom w związku z finansowaniem Wspólnej Polityki Rolnej,
2 Grupy Roboczej ds. zwalczania przemytu papierosów,
3 Grupy Roboczej ds. przeciwdziałania i zwalczania nieprawidłowości w zakresie wykorzystania funduszy unijnych.

3.2.7. Centralne Biuro Antykorupcyjne

Instytucją, która ma za zadanie między innymi rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw popełnianych przez zorganizowane grupy przestępcze, jest **Centralne Biuro Antykorupcyjne.**

Jest to służba specjalna do zwalczania korupcji w życiu publicznym i gospodarczym, zwłaszcza w instytucjach państwowych i samorządowych, a także do zwalczania działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa.

Zadania CBA obejmują w szczególności rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie:

1 przestępstw przeciwko działalności instytucji państwowych i samorządu terytorialnego określonych w artykułach 228–231 kk oraz art. 14 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 roku o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne,
2 przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości – art. 233 kk,
3 przestępstw przeciwko wyborom i referendum – art. 250a kk,
4 przestępstw **przeciwko porządkowi publicznemu – art. 258 kk,**
5 przestępstw przeciwko wiarygodności dokumentów – art. 270–273 kk,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

6 przestępstw przeciwko mieniu – art. 286 kk,
7 przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu – art. 296, 297, 299 kk i art. 305 kk,
8 przestępstw przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi – art. 310 kk oraz 585–592 ustawy z dnia 15 września 2000 roku – Kodeks spółek handlowych, a także art. 179–183 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o obrocie instrumentami finansowymi oraz art. 49d i 49f ustawy o finansowaniu partii politycznych.

Centralne Biuro Antykorupcyjne podejmuje czynności w wymienionych powyżej sprawach, jeżeli przestępstwa te pozostają w związku z korupcją lub działalnością godzącą w interesy ekonomiczne państwa. Dotyczyć to może także działalności prowadzonej przez zorganizowane grupy przestępcze.

CBA uprawnione jest do prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych, dochodzeniowo-śledczych, analityczno-informacyjnych oraz kontrolnych. W zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych CBA może uzyskiwać zezwolenia na prowadzenie kontroli operacyjnej, zakupu kontrolowanego, kontrolowanego przyjęcia lub wręczenia korzyści majątkowej.

Jak wynika ze sprawozdania rocznego CBA za rok 2014, w roku tym prowadzono 420 postępowań przygotowawczych, zakończono 201 postępowań, w stosunku do 30 osób wystąpiono o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Wykryto szkody w mieniu Skarbu Państwa na kwotę 172 mln zł, zabezpieczono mienie o wartości 37 mln zł. Przeprowadzono kilkaset analiz przedkontrolnych, z czego 225 dotyczyło zamówień publicznych, 47 – rozporządzania mieniem państwowym i komunalnym, 39 – gospodarowania środkami publicznymi, 37 – przyznawana ulg, 5 prywatyzacji i 5 przyznawania koncesji i zezwoleń.

3.2.8. Prokuratura

Niezwykle istotną rolę w systemie zwalczania przestępczości zorganizowanej odgrywa **prokuratura**.

Efekty pracy wszystkich podmiotów zajmujących się przeciwdziałaniem i zwalczaniem przestępczości zorganizowanej są przez prokuraturę weryfikowane i poddawane ocenie przed skierowaniem ich na drogę postępowania sądowego. Prokuratura ma także decydujący wpływ na kierunki prowadzonych przez inne organy czynności procesowych. Nie należy także zapominać o roli prokuratury w stosowaniu kontroli operacyjnej i innych środkach, jakie mogą być wykorzystywane w sprawach o zorganizowaną działalność przestępczą. Bez zgody prokuratury żaden z tych środków nie może być użyty. Zarówno z praktyki, jak i doświadczeń innych krajów wynika, iż do poprawy efektów pracy operacyjno-rozpoznawczej i ich wykorzystania w materiałach procesowych konieczne jest zwiększenie roli prokuratury na etapie czynności przedprocesowych. Pozwoli to na ich właściwe ukierunkowanie i wyeliminowanie ewentualnych błędów, jakie mogą wystąpić w trakcie czynności operacyjnych.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Na szczeblu centralnym komórką prokuratury właściwą do zajmowania się przestępczością zorganizowaną jest Departament do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Generalnej. Do jego kompetencji należy m.in.:

1. nadzorowanie postępowań przygotowawczych w sprawach o przestępstwa:
   a. o charakterze terrorystycznym,
   b. noszące cechy przestępczości zorganizowanej,
   c. łapownictwa w organach władzy ustawodawczej, administracji rządowej, samorządu terytorialnego, wymiaru sprawiedliwości, organów ścigania i kontroli,
   d. inne, które zostały przekazane do prowadzenia Wydziałom do Spraw Przestępczości Zorganizowanej Prokuratur Apelacyjnych;
2. zbieranie i analizowanie informacji i materiałów dotyczących przestępczości zorganizowanej, opracowywanie na ich podstawie ocen dotyczących kierunków i dynamiki przestępczości;
3. **koordynowanie działalności prokuratury i innych organów państwowych w zakresie ścigania przestępczości zorganizowanej** i zwalczania terroryzmu, handlu bronią, korupcji, prania pieniędzy, handlu ludźmi, produkcji oraz obrotu środkami odurzającymi i psychotropowymi.

W chwili obecnej podstawową jednostką organizacyjną prokuratury zajmującą się przestępczością zorganizowaną są **Wydziały V do spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratur Apelacyjnych**. Zadania tych wydziałów obejmują prowadzenie postępowań przygotowawczych w sprawach:

1. o charakterze terrorystycznym,
2. zorganizowanej przestępczości mającej na celu popełnienie poważnych przestępstw kryminalnych, gospodarczych i skarbowych,
3. poważnych przestępstw korupcyjnych,
4. przeciwko obrotowi gospodarczemu – jeżeli przestępstwa dopuszczono się przeciwko mieniu wielkiej wartości,
5. innych, jeżeli przemawia za tym szczególnie skomplikowany charakter lub waga sprawy.

W **Prokuraturach Okręgowych** zadania związane ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej realizują Wydziały V Śledcze oraz Wydziały VI do spraw Przestępczości Gospodarczej. Na szczególną uwagę zasługuje tu rola Działu Nadzoru nad Pracą Operacyjną w Wydziałach V. Dział ten rozpatruje wnioski o zastosowanie kontroli operacyjnej, zakupu kontrolowanego i kontrolowanego wręczenia lub przyjęcia korzyści materialnej oraz przesyłki niejawnie nadzorowanej.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

***

Przedstawiony w dużym skrócie system instytucji współdziałających w rozpoznawaniu i zwalczaniu przestępczości zorganizowanej ma wiele zalet. Przede wszystkim jest bardzo rozbudowany i praktycznie obejmuje pełen zakres przedmiotowo-podmiotowy, jaki może być wykorzystywany przez zorganizowane struktury przestępcze. Można też wskazać na jego elastyczność, gdyż dość często (choć czasem zbyt pochopnie) jest nowelizowany, uzupełniany o nowe instytucje czy uprawnienia. Natomiast wątpliwości może wzbudzać jego efektywne wykorzystanie i związana z tym skuteczność. Łatwo zauważyć zachodzące na siebie kompetencje i uprawnienia wielu organów. Nie byłoby w tym jeszcze nic złego, gdyby ich działania były skutecznie koordynowane. Funkcjonariuszom i pracownikom tych służb i instytucji znanych jest wiele wypadków jednoczesnego, niezależnego zainteresowania kilku organów tym samym zagadnieniem czy podmiotem. Powoduje to niepotrzebne marnowanie sił i środków oraz stwarza zagrożenie dla bezpieczeństwa podejmowanych przedsięwzięć. Niezbędne jest w tym wypadku bardziej skuteczne skoordynowanie działań przeciwko grupom przestępczym.

Według wstępnych założeń z 1998 roku rolę taką miało spełniać **Krajowe Centrum Informacji Kryminalnej**. Początkowe prace nad ustawą o KCIK-u wzorowano na brytyjskiej służbie wywiadu kryminalnego. Zakładano, że Centrum będzie elektronicznym koordynatorem wszystkich informacji kryminalnych zebranych przez wszystkie służby i instytucje. Zdecydowanie zaprotestowały przeciwko takiemu rozwiązaniu służby specjalne. Wystąpiły ogromne problemy z ulokowaniem KCIK-u w strukturze instytucji państwowych. Najwłaściwsze wydawało się podporządkowanie go premierowi lub marszałkowi Sejmu. **Ostatecznie KCIK zostało powołane ustawą z dnia 6 lipca 2001 roku** o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych oraz o Krajowym Systemie Informatycznym. Zgodnie z ustawą KCIK jest ogólnopolskim systemem informacyjnym gromadzącym, przetwarzającym i przekazującym informacje kryminalne podmiotom zwalczającym przestępczość i zapobiegającym jej. Pozyskiwane informacje dotyczą przestępstw, osób, przeciwko którym są prowadzone postępowania karne, przedmiotów wykorzystywanych do popełnienia przestępstw lub utraconych, przedsiębiorstw, spółek, fundacji, stowarzyszeń, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że zostały wykorzystane w celu popełnienia przestępstwa lub że gromadzone w nich środki pochodzą z przestępstwa.

KCIK, które działalność rozpoczęło 1 stycznia 2003 roku, ulokowano w Komendzie Głównej Policji, a jego szefem jest Komendant Główny Policji. Organami uprawnionymi do korzystania z KCIK-u są: prokuratura, policja, Straż Graniczna, Inspekcja Celna, urzędy skarbowe i organy kontroli skarbowej, Biuro Ochrony Rządu, Żandarmeria Wojskowa, GIIF.

Doceniając rolę KCIK-u, należy jednak stwierdzić, że w dalszym ciągu nie ma w Polsce instytucji przynajmniej w podstawowych kierunkach koordynującej zwalczanie przestępczości zorganizowanej. Wydaje się, iż taką rolę mogłaby spełniać prokuratura, do której trafiają przecież wszystkie informacje dotyczące postępowań karnych prowadzonych w sprawach

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

związanych z przestępczością zorganizowaną, a Departament do spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Generalnej i tak ma wśród zadań „koordynowanie działalności prokuratury i innych organów w zakresie ścigania przestępczości zorganizowanej". Trudno sobie jednak w chwili obecnej wyobrazić podjęcie prac nad koncepcją skoordynowania przez prokuraturę tego typu postępowań. Tym bardziej, iż zdecydowanie największe problemy z koordynacją występują na etapie pracy operacyjnej, a prokuratura od lat odsuwa od siebie jak najdalej wszelkie sugestie dotyczące jej głębszego zaangażowania na tym etapie prowadzonych czynności. Może zaczątkiem takich przedsięwzięć mogłoby być stworzenie centralnej prokuratorskiej bazy danych dotyczącej kontroli operacyjnej? Wszystkie materiały związane z wyrażeniem zgody na kontrolę trafiają do właściwych Prokuratur Okręgowych.

BLOK KONTROLNY

SŁOWA KLUCZOWE

Policja | służba kryminalna | służba prewencyjna | służba wspomagająca | służba śledcza | Centralne Biuro Śledcze | Biuro Wywiadu Kryminalnego Komendy Głównej Policji | Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego | Agencja Wywiadu | Straż Graniczna | Żandarmeria Wojskowa | kontrola skarbowa | Wywiad Skarbowy | Generalny Inspektor Informacji Finansowej | Centralne Biuro Antykorupcyjne | Prokuratura

PYTANIA I ZADANIA

1. Jak kształtowały się służby policyjne zajmujące się zwalczaniem przestępczości zorganizowanej po 1990 roku?
2. Scharakteryzuj rolę Centralnego Biura Śledczego jako jednostki odpowiedzialnej za zwalczanie przestępczości zorganizowanej w Polsce.
3. Jaką rolę w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej w Polsce odgrywa Biuro Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji?
4. Wymień uprawnienia Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej.
5. Wymień instytucje zajmujące się zwalczaniem przestępczości zorganizowanej w Polsce.
6. Omów rolę Generalnego Inspektora Informacji Finansowej w przeciwdziałaniu i zwalczaniu prania brudnych pieniędzy.
7. Jakie instytucje mają charakter instytucji obowiązanych?
8. Przedstaw rolę prokuratury w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej w Polsce.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3.3. Współpraca międzynarodowa w zakresie przeciwdziałania i zwalczania przestępczości zorganizowanej

3.3.1. Prawne podstawy zwalczania międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. Konwencje i traktaty międzynarodowe

Jedną z cech przestępczości zorganizowanej jest jej międzynarodowy charakter. Najgroźniejsze grupy przestępcze nie mają większych problemów z prowadzeniem działalności transgranicznej we współpracy z grupami przestępczymi innych krajów. Wyniknęła stąd konieczność powołania jednolitych i skutecznych struktur współpracy działających na podstawie powszechnie obowiązujących aktów prawnych. Najistotniejszym dokumentem europejskim jest tzw. **Układ z Schengen**, czyli umowa w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach. W sposób już bardziej szczegółowy określono środki i metody współpracy w **Konwencji z Schengen** z 19 czerwca 1990 roku.

Reguluje ona między innymi:

1. ułatwienia procedury ekstradycyjnej,
2. przekazywanie dokumentów w trybie pomocy prawnej w poszczególnych fazach postępowania karnego,
3. wykonywanie zagranicznych orzeczeń sądowych,
4. powołanie stałej grupy roboczej w celu wypracowania skutecznej polityki zwalczania handlu narkotykami i środkami odurzającymi,
5. zasady harmonizacji prawa krajowego w sprawach przemytu narkotyków i przesyłek kontrolowanych.

W ramach konwencji uregulowano także sprawę uprawnień policji krajowych do takich operacji transgranicznych, jak obserwacja i pościg.

Niezwykle istotną częścią układu jest System **Informacji z Schengen (SIS)**. Pozwala on na wymianę danych o osobach i przedmiotach, umożliwiając sprawdzenie w każdej chwili, czy określona osoba lub przedmiot nie figurują w policyjnych bazach danych państw członkowskich. Jednostka centralna SIS mieści się w Strasburgu.

Uzupełnieniem SIS jest elektroniczny system telekomunikacyjny SIRENE (Suplementary Information Request at the National Entries). Poszczególne krajowe elementy tego systemu – jednostki policyjne, celne i sądowe – tworzą kanał przekazywania informacji i dokumentów towarzyszących poszukiwaniom.

Konieczność uregulowania ogólnoświatowych zasad współpracy w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej doprowadziła do złożenia w dniu 24 września 1994 roku na forum Zgromadzenia Ogólnego ONZ projektu Konwencji przeciwko przestępczości zorganizowanej. Propozycję tę oficjalnie przedstawił Prezydent RP Aleksander Kwaśniewski.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Po kilku latach intensywnych prac została przyjęta 15 listopada 2000 roku jako **Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej**. Celem tej Konwencji jest rozwijanie współpracy międzynarodowej ukierunkowanej na zapobieganie i zwalczanie zorganizowanej przestępczości międzynarodowej.

Zasady bezpośredniej współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych pomiędzy państwami Unii Europejskiej zostały uregulowane w **Traktacie amsterdamskim** podpisanym 2 października 1997 roku. Uznaje on możliwość wspólnych przedsięwzięć państw członkowskich w zakresie:

1. współpracy operacyjnej między organami państw członkowskich,
2. zbierania, gromadzenia, przetwarzania, analizy i wymiany informacji,
3. współprcacy szkoleniowej, wymiany doświadczeń, sprzętu i oficerów łącznikowych,
4. wspólnej oceny technik wykrywczych służących do zwalczania przestępczości zorganizowanej.

W traktacie uznano i potwierdzono wiodącą rolę Europolu w koordynacji tej współpracy.

3.3.2. Międzynarodowe instytucje zwalczające przestępczość zorganizowaną

Rozwój przestępczości zorganizowanej i jej umiędzynarodowienie od lat wymagało uruchomienia międzypaństwowej zinstytucjonalizowanej współpracy w jej zwalczaniu. Powstało wiele instytucji międzynarodowych, które zostały utworzone w celu usprawnienia zwalczania grup przestępczych działających na skalę międzynarodową, a niektóre wcześniej powstałe instytucje postawiły sobie także za cel działalność przeciwko przestępczości zorganizowanej.

Interpol

Najdłużej działającą organizacją międzynarodową koordynującą współpracę w zwalczaniu przestępczości jest **Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnej Interpol**. Interpol powstał w 1923 roku jako Międzynarodowa Komisja Policji Kryminalnej, a jednym z jego współzałożycieli była Polska.

Obecną nazwę nosi od 1956 roku, kiedy to na 25. Sesji Zgromadzenia Ogólnego w Wiedniu uchwalono statut Interpolu. Obecnie Interpol zrzesza 188 państw. W 1990 roku powołano w Sekretariacie Generalnym Interpolu Specjalną Grupę ds. Przestępczości Zorganizowanej. Zadaniem tej grupy jest:

1. tworzenie i bieżące prowadzenie informatycznych zbiorów danych o osobach, grupach i organizacjach zajmujących się międzynarodową przestępczością zorganizowaną,
2. weryfikacja oraz wszechstronna analiza danych dotyczących przestępczości zorganizowanej dostarczanych przez kraje członkowskie Interpolu,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3. przekazywanie Krajowym Biurom Interpolu istotnych informacji w formie okólników, raportów oraz zawiadomień międzynarodowych,
4. w zakresie poszczególnych form przestępczości zorganizowanej – koordynacja planowanych przedsięwzięć, organizowanie spotkań tematycznych, wskazywanie środków pozwalających na skuteczne działania.

Podstawową formą współpracy w ramach Interpolu jest szybka wymiana za pośrednictwem własnego systemu łączności potwierdzonych informacji pomiędzy organami policyjnymi krajów członkowskich. Oficjalnymi językami Interpolu są: arabski, angielski, francuski i hiszpański. Państwa członkowskie mają prawo występować do Interpolu o opublikowanie listów gończych. Mogą one dotyczyć:

1. list czerwony (*Red Notice*) – osób poszukiwanych w celu zatrzymania i ekstradycji,
2. list żółty (*Yellow Notice*) – poszukiwanych osób zaginionych,
3. list niebieski (*Blue Notice*) – uzyskania dodatkowych informacji o osobie lub nielegalnej działalności,
4. list czarny (*Black Notice*) – ustalenia tożsamości niezidentyfikowanych zwłok,
5. list zielony (*Green Notice*) – ostrzeżenia przed osobami dopuszczającymi się określonego typu przestępstw,
6. list pomarańczowy (*Orange Notice*) – ostrzeżenie o osobach mogących posiadać broń, materiały wybuchowe i inne przedmioty niebezpieczne.

Podstawowymi kierunkami współpracy międzynarodowej koordynowanymi w ramach Interpolu są:

1. zwalczanie zorganizowanej przestępczości narkotykowej,
2. zwalczanie zorganizowanej przestępczości gospodarczej (*white collar crime*),
3. poszukiwania ukrywających się przestępców,
4. przeciwdziałanie terroryzmowi i zwalczanie go,
5. zwalczanie handlu ludźmi.

Europol

Wśród krajów Unii Europejskiej instytucją odpowiedzialną za zapobieganie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej jest **Europejski Urząd Policji – Europol**.

Zadaniem Europolu, określonym przez Traktat o Unii Europejskiej, jest stworzenie obejmującego kraje Unii systemu zapobiegania i zwalczania zorganizowanej przestępczości międzynarodowej, terroryzmu i handlu ludźmi. Konwencja o Europolu z dnia 26 lipca 1995 roku weszła w życie w dniu 1 listopada 1998 roku, a oficjalne rozpoczęcie działalności

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Europolu nastąpiło w dniu 1 lipca 1999 roku. Polska jest pełnoprawnym członkiem tej organizacji od 1 listopada 2004 roku. Zadaniem Europolu jest zapewnienie efektywnej współpracy organizacji policyjnych państw członkowskich w zapobieganiu i zwalczaniu:

1. nielegalnego handlu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi,
2. przemytu nielegalnych imigrantów, handlu ludźmi i pornografii dziecięcej,
3. kradzieży i nielegalnego handlu pojazdami mechanicznymi,
4. fałszowania pieniędzy i innych środków płatniczych,
5. nielegalnego obrotu materiałami promieniotwórczymi,
6. terroryzmu,
7. prania środków pieniężnych pochodzących z wyżej wymienionych form działalności przestępczej lub służących do ich finansowania.

Europol nie prowadzi bezpośrednio własnych działań operacyjno-śledczych. Wspomaga policje krajów członkowskich przede wszystkim przez prowadzenie intensywnej wymiany informacji zarówno w odniesieniu do konkretnych spraw, jak i szerzej pojętych problemów związanych z poszczególnymi formami przestępczości zorganizowanej. Warunkiem podjęcia przez Europol czynności w konkretnej sprawie jest wystąpienie przez państwo członkowskie z uzasadnionym wnioskiem stwierdzającym zorganizowany charakter czynu, który ma zostać objęty działaniami Europolu. Konsekwencje tego czynu muszą obejmować przynajmniej dwa kraje członkowskie, a mogą sięgać także i do pozostałych.

W strukturach centrali Europolu w Hadze pracują przedstawiciele zarówno policji, jak i innych służb, np. celnych, imigracyjnych (granicznych), finansowych. Wykluczona jest współpraca w sprawach politycznych i udział funkcjonariuszy służb specjalnych.

Bezpośrednia współpraca polega na wymianie informacji i analiz na poziomie operacyjnym w poszczególnych sprawach, wsparcie informacjami oraz możliwościami technicznymi, wspólne przygotowywanie analiz strategicznych charakteryzujących występujące lub przewidywane zagrożenia na podstawie materiałów otrzymanych ze wszystkich państw członkowskich lub z innych źródeł. Specjalny charakter mają Raporty Roczne Europolu na temat przestępczości zorganizowanej w Europie. Zawierają one analizę odnotowanych w ciągu roku zagrożeń ze strony grup przestępczych oraz wynikające z niej zalecenia dla państw członkowskich.

Od 2002 roku Europol może tworzyć wspólne zespoły dochodzeniowe, których zadaniem jest gromadzenie informacji i koordynacja czynności w konkretnych sprawach obejmujących teren kilku krajów. Ze względu na zróżnicowane systemy prawne oraz uprawnienia operacyjne w poszczególnych krajach, czynności operacyjno-śledcze wykonują policje krajowe.

Organem kierującym Europolem jest Zarząd zbierający się dwa razy do roku. W jego skład wchodzą przedstawiciele wszystkich państw członkowskich. Bieżącą pracą kieruje Dyrektor.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

OLAF

Europejski Urząd do Spraw Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) prowadzi dochodzenia w sprawie praktyk korupcyjnych oraz oszustw występujących w strukturach Unii Europejskiej i na jej szkodę.

Rola OLAF-u w walce z przestępczością zorganizowaną polega na wyeliminowaniu wpływu struktur przestępczych na funkcjonowanie instytucji, organów i struktur wspólnotowych, a przede wszystkim uniemożliwieniu praktyk korupcyjnych. Do jego zadań należy także zwalczanie przemytu wyrobów tytoniowych i alkoholu.

Czynności OLAF-u mogą być prowadzone jako:

1. śledztwo wewnętrzne – o charakterze administracyjnym, prowadzone wewnątrz poszczególnych instytucji wspólnotowych,
2. śledztwo zewnętrzne – o charakterze administracyjnym, prowadzone poza strukturami wspólnotowymi, dotyczące nadużyć na szkodę interesów finansowych UE ze strony podmiotów zewnętrznych, w tym i osób fizycznych.

Jego zadaniem jest także pomoc państwom członkowskim i udzielanie im informacji oraz pomocy technicznej w zakresie zwalczania oszustw na szkodę interesów unijnych oraz koordynacja tych działań. W Polsce za współpracę z OLAF-em odpowiada Pełnomocnik Rządu do spraw Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę Rządu Rzeczpospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej. Jest on ulokowany w randze podsekretarza stanu w Ministerstwie Finansów, a bezpośrednie czynności w sprawach oszustw prowadzi podległy mu Departament Informacji Finansowej.

Eurojust

W obecnym kształcie **Zespół Europejskiej Współpracy Sądowej Eurojust** został utworzony w 2002 roku (Decyzja Rady UE 2002/187/WS i SW z dnia 28 lutego 2002 roku). Jego zadaniem jest wspomaganie europejskiej współpracy organów wymiaru sprawiedliwości w poważnych sprawach karnych dotyczących międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. Kolegium Eurojustu liczy 27 członków – prokuratorów lub sędziów oddelegowanych przez każde z państw członkowskich UE. Eurojust współdziała z Europolem w zakresie koordynacji śledztw prowadzonych w dwóch lub więcej państwach na podstawie umowy podpisanej 9 czerwca 2004 roku. Rola Eurojustu polega na koordynowaniu postępowań przygotowawczych oraz czynnościach międzynarodowej pomocy prawnej w tych postępowaniach. Przedmiotem tych postępowań mogą być czyny, w odniesieniu do których uprawnionym do działania jest Europol. Postępowaniem muszą być objęte przynajmniej dwa państwa członkowskie lub państwo członkowskie i państwo trzecie albo państwo członkowskie i Wspólnota Europejska.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Na poziomie każdego kraju członkowskiego utworzono w 2011 roku krajowy system koordynacyjny Eurojust (ENCS). Jego celem jest koordynacja działań prowadzonych przez krajowych korespondentów Eurojustu.

3.3.3. Umowy bilateralne zawarte przez Polskę w celu zwalczania przestępczości zorganizowanej

Jak wynika z doświadczeń praktycznych, najbardziej efektywną formą współpracy policyjnej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej są bezpośrednie kontakty pomiędzy policjantami zajmującymi się określoną problematyką lub konkretnymi sprawami. Ustalenia, jaki zakres będzie miała taka współpraca, na jakie jej formy można liczyć w związku z poszczególnymi postaciami międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, zawarte są w umowach bilateralnych podpisywanych z zainteresowanymi tą współpracą krajami.

Najczęściej określane w tych porozumieniach **formy współpracy** to:

1. **wymiana oficerów łącznikowych** koordynujących współpracę z określonym krajem lub grupą krajów; wymiana taka następuje na zasadzie wzajemności, lecz na dzień dzisiejszy zdecydowanie więcej jest oficerów przebywających w placówkach dyplomatycznych i konsularnych w Warszawie i innych miastach niż polskich oficerów rezydujących w krajach, z którymi Polska podpisała odpowiednie umowy;
2. **obserwacja transgraniczna** – dotyczy krajów posiadających wspólną granicę z Polską; polega na kontynuowaniu obserwacji osoby na terytorium państwa-drugiej strony; wymaga to każdorazowego uzyskania zezwolenia, chociaż w wypadkach niecierpiących zwłoki procedura ta jest uproszczona do minimum;
3. **pościg transgraniczny** – może być prowadzony na terytorium państwa-drugiej strony w celu ujęcia sprawcy przestępstwa wymienionego w umowie, kontynuacji pościgu za osobą ściganą lub osobą zbiegłą z miejsca zatrzymania lub osadzenia;
4. **wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze** – tworzone w wypadku prowadzenia postępowań karnych o charakterze transgranicznym; zespoły pracują na podstawie przepisów prawa kraju, na którego terenie działa zespół;
5. **operacje specjalne**.

Umowy o współdziałaniu w zakresie współpracy w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej są zawierane na szczeblu rządowym lub pomiędzy ministerstwem właściwym dla spraw wewnętrznych i odpowiednim urzędem kraju drugiego.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

BLOK KONTROLNY

SŁOWA KLUCZOWE

współpraca | Układ z Schengen | Konwencja z Schengen | System Informacji z Schengen | Traktat amsterdamski | Interpol | Europol | OLAF | Eurojust | umowy bilateralne | oficerowie łącznikowi | obserwacja transgraniczna | pościg transgraniczny | zespoły dochodzeniowo-śledcze | operacje specjalne

PYTANIA I ZADANIA

1. Jakie znaczenie dla zwalczania przestępczości zorganizowanej w Europie ma Układ z Schengen?
2. Omów istotę systemu SIS.
3. Wymień główne konwencje i traktaty dotyczące zwalczania przestępczości zorganizowanej, w których stroną jest Polska.
4. Scharakteryzuj zakres działania Interpolu.
5. Wskaż różnice pomiędzy zakresem działania Interpolu i Europolu.
6. Na czym polega rola OLAF-u w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej?
7. Jakie formy współpracy międzynarodowej obejmują umowy bilateralne dotyczące zwalczania przestępczości zorganizowanej zawarte przez Polskę?

3.4. Badania nad przestępczością zorganizowaną. Szkolenie pracowników instytucji zwalczających przestępczość zorganizowaną

Niezwykle ważną rolę w systemie zwalczania i przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej odgrywają **badania naukowe oraz przedsięwzięcia dydaktyczne.** Praktycznie od początków lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku działa cały szereg ośrodków naukowych prowadzących w bardzo szerokim zakresie badania nad samym zjawiskiem przestępczości zorganizowanej oraz nad skutecznością środków stosowanych przez organy ścigania. Należy tu wymienić przede wszystkim Uniwersytet w Białymstoku, UMK w Toruniu, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Śląski, UMCS w Lublinie i wiele innych ośrodków. Szczególną rolę w obszarze badań nad przestępczością zorganizowaną, a przede wszystkim dydaktyki i kształcenia policjantów oraz przedstawicieli innych instytucji i służb, odgrywa **Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie**. W ramach Wydziału Bezpieczeństwa Wewnętrznego tej uczelni od kilkunastu lat funkcjonuje Instytut Badań nad Przestępczością Kryminalną i Terroryzmem kontynuujący prace powołanego w 2004 roku Instytutu Kształcenia Funkcjonariuszy Służb Państwowych Zajmujących się Zwalczaniem Przestępczości Zorganizowanej i Terroryzmu.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Instytut Badań nad Przestępczością Kryminalną i Terroryzmem Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie

Już od początku lat dziewięćdziesiątych w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie podjęto badania nad zjawiskiem przestępczości zorganizowanej. W różnych komórkach tej uczelni podejmowano pierwsze badania, wprowadzano nowe formy kształcenia, organizowano spotkania i seminaria. Punktem przełomowym stała się międzynarodowa konferencja naukowa na temat prawnych i kryminologicznych aspektów przestępczości zorganizowanej, jaka miała miejsce w WSPol w dniach 26–27 września 1991 roku. Po raz pierwszy, pod patronatem ówczesnego wiceministra spraw wewnętrznych prof. Jana Widackiego, podjęto próbę określenia staniu zagrożenia poszczególnym formami przestępczości zorganizowanej w Polsce i kilku innych krajach oraz dokonano analizy prawnych i właściwych organom policyjnym środków zwalczania tej przestępczości. Przez następnych kilkanaście lat w różnych formach organizacyjnych Wyższa Szkoła Policji była ośrodkiem szkolenia kadr zwalczających przestępczość zorganizowaną, współpracując w tym zakresie z kilkoma ważnymi cywilnymi ośrodkami naukowymi oraz jednostkami policji i innych instytucji zwalczających przestępczość zorganizowaną. Po pewnej zapaści działań w tym obszarze związanej z zanegowaniem przez ówczesne kierownictwo Policji celowości istnienia WSPol, w 2004 roku udało się ponownie podjąć skuteczne działania w celu przywrócenia funkcjonowania tak potrzebnego Policji i innym służbom ośrodka. Sytuację tę przedstawił obiektywnie kilka lat temu prof. Emil Pływaczewski, współtwórca i naukowy patron tego przedsięwzięcia. W obecnej strukturze WSPol w Szczytnie Instytut Badań nad Przestępczością Kryminalną i Terroryzmem działa w ramach Wydziału Bezpieczeństwa Wewnętrznego tej uczelni.

Kadra naukowo-dydaktyczna Instytutu pracuje od ponad dwóch lat w nowych, doskonale wyposażonych pomieszczeniach Policyjnego Centrum Analityczno-Badawczego. Wybudowane od podstaw, mieści cały szereg pracowni i laboratoriów w dużej mierze przeznaczonych do wykrywania i analizy zjawisk związanych z przestępczością zorganizowaną. Badania prowadzone w ramach Instytutu dotyczą wszystkich form przestępczości zorganizowanej – począwszy od przestępczości kryminalnej, gdzie na przykład aktualnie kończy się opracowanie projektu „System zarządzania informacją na potrzeby Centrum Uprowadzeń", a skończywszy na różnych formach zorganizowanej przestępczości ekonomicznej i cyberprzestępczości. W tym ostatnim obszarze zwraca uwagę funkcjonowanie Centrum Analityczno-Wywiadowcze i Doskonalenia Zwalczania Cyberprzestępczości, współdziałające z najwyżej rozwiniętymi technologicznie podmiotami.

Instytut w różnych formach prowadzi zajęcia przede wszystkim dla funkcjonariuszy Policji, w tym, w ramach podyplomowych studiów oficerskich, szkolenia specjalistyczne dla policjantów i przedstawicieli innych instytucji, na przykład na temat:

1. „Taktyczne aspekty zwalczania prania pieniędzy",
2. „Zapobieganie przestępstwom związanym z podatkami pośrednimi i ich zwalczanie",

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3 „Zapobieganie przestępstwom z wykorzystaniem środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej i ich zwalczanie",
4 Analiza operacyjna i strategiczna w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej".

Dużym uznaniem i ogromnym zainteresowaniem ze strony zarówno organów ścigania, jak i jednostek naukowych oraz przedstawicieli podmiotów gospodarczych cieszą się seminaria i konferencje naukowe, w tym m.in.:

1 kilkanaście już edycji konferencji naukowej „Techniczne Aspekty Przestępczości Teleinformatycznej",
2 sympozja analityków kryminalnych,
3 konferencje naukowe „Współpraca organów ścigania i instytucji państwowych w zakresie ochrony interesów ekonomicznych i finansowych RP i UE w związku z obrotem paliwami płynnymi",
4 konferencje dotyczące przestępczości bankowej i ubezpieczeniowej,
5 warsztaty w zakresie analizy kryminalnej.

Od kilkunastu lat cyklicznie odbywają się seminaria naukowo-praktyczne dla funkcjonariuszy służb operacyjnych, tzw. panele operacyjne.

Dużą wagę przywiązuje się do badań w różnych obszarach techniki i taktyki kryminalistycznej, czego efektem było powierzenie WSPol zorganizowania we wrześniu 2013 Zjazdu Katedr Kryminalistyki na temat „Współczesna kryminalistyka – wyzwania i zagrożenia".

3.5. Świadek koronny

3.5.1. Prawne podstawy instytucji świadka koronnego

Ustawa o świadku koronnym została uchwalona **25 czerwca 1997 roku** (Dz. U. Nr 114, poz. 738) jako ustawa epizodyczna, z określonym terminem obowiązywania do 1 września 2006 roku. Ze względu na podkreślaną wielokrotnie skuteczność stosowania tej ustawy w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej oraz wynikłe w trakcie jej stosowania problemy podjęto prace nad zmianami w jej treści, z założeniem, iż ustawa straci swój epizodyczny charakter i na stałe wejdzie do karnoprawnego systemu zwalczania przestępczości zorganizowanej. Przygotowanie zmian w obowiązujących przepisach stało się między innymi celem prac zespołu prowadzącego projekt badawczy „Rozwiązania prawne i organizacyjno-techniczne w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej oraz terroryzmu ze szczególnym uwzględnieniem problematyki dowodów procesowych i świadka koronnego" (Nr PBZ–MIN–004/T00/2002). Efektem między innymi tych prac było uchwalenie w dniu **22 lipca**

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

2006 roku Ustawy o zmianie ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. Nr 149, poz. 1078).

Sama realizacja zadań związanych z ochroną świadków i ich rodzin nastręcza wiele bardzo istotnych problemów, które do tej pory nie były w żaden sposób prawnie uregulowane. Pierwszym aktem prawnym odnoszącym się do kwestii związanych z ochroną świadka i jego najbliższych było Rozporządzenie Rady Ministrów z 30 grudnia 1998 roku w sprawie szczególnych warunków, zakresu i sposobu udzielania oraz cofania ochrony i pomocy świadkom koronnym i innym osobom. Po kilku latach doświadczeń w realizacji tych złożonych i kosztownych przedsięwzięć oraz ocenie dotychczasowych rozwiązań zawartych w rozporządzeniu, przyjęto nowe przepisy zawarte w **Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 18 października 2006 roku w sprawie udzielania ochrony i pomocy świadkom koronnym i innym uprawnionym osobom** (Dz. U. z 2006 roku, Nr 201, poz. 1480).

3.5.2. Zakres stosowania przepisów ustawy o świadku koronnym

W obecnym brzmieniu ustawy o świadku koronnym jej przepisy stosuje się w sprawach:

1. o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego;
2. o przestępstwo określone w art. 228 § 1 i 3–6 kk – łapownictwo bierne, w tym związane z:
   a. przyjęciem korzyści za zachowanie stanowiące naruszenie przepisów prawa, uzależnieniem wykonania czynności służbowej od otrzymania korzyści majątkowej lub osobistej albo żądaniem tej korzyści,
   b. przyjęciem korzyści majątkowej znacznej wartości lub jej obietnicy,
   c. przyjęciem korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy,
   d. żądaniem takiej korzyści albo uzależnieniem wykonania czynności służbowej od jej otrzymania, **w związku z pełnieniem funkcji publicznej w państwie obcym lub w organizacji międzynarodowej**;
3. o przestępstwo określone w art. 229 § 1 i 3–5 – łapownictwo czynne, w tym:
   a. działanie w celu skłonienia osoby pełniącej funkcję publiczną do naruszenia przepisów prawa albo obiecanie takiej osobie korzyści majątkowej lub osobistej za naruszenie przepisów prawa,
   b. udzielenie lub obiecanie osobie pełniącej funkcję publiczną korzyści majątkowej znacznej wartości, w związku z pełnieniem tej funkcji,
   c. udzielenie lub obiecanie udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcje w państwie obcym lub organizacji międzynarodowej, w związku z pełnieniem tej funkcji;
4. o przestępstwo określone w art. 230 § 1 kk – płatna protekcja bierna;
5. o przestępstwo określone w art. 230a § 1 kk – płatna protekcja czynna;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

6 o przestępstwo określone w art. 231 § 1 i 2 kk – przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków przez funkcjonariusza publicznego, w tym także w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej;
7 przestępstwo określone w art. 250a § 1 i 2 kk – bierne i czynne łapownictwo wyborcze;
8 przestępstwo określone w art. 258 kk – udział w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym;
9 przestępstwo określone w art. 296a § 1, 2 i 4 kk – czynne i bierne łapownictwo związane z wykonywaniem działalności gospodarczej;
10 przestępstwo określone w art. 296b § 1 i 2 kk – czynne i bierne łapownictwo sportowe.

Oceniając dotychczasowe efekty stosowania instytucji świadka koronnego w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej, przedstawiciele organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości jednoznacznie **podkreślają jej zalety**. Jako okoliczność negatywnie wpływającą na zakres wykorzystywania świadków praktycy wskazują jedynie jej wysoki koszt stosowania. Należy jednak zwrócić także uwagę na konstytucyjny kontekst ustawy – **czy konstrukcja tej instytucji nie pozostaje w sprzeczności z zasadami Konstytucji RP**. Problem tkwi nie w naruszeniu zasady proporcjonalności, równości wobec prawa, gdyż podobne rozwiązania przyjęte w art. 60 § 3 i 4 kk nie zostały zakwestionowane jako sprzeczne z konstytucją. Istotne jest natomiast niebezpieczeństwo związane z prawidłowością stosowania przepisów ustawy o świadku koronnym jako rzetelnym współpracowniku państwa, któremu to państwo gwarantuje bezkarność czynów, jakich się dopuścił.

3.5.3. Definicja i zasady przyznawania statusu świadka koronnego

Definicja świadka koronnego zawarta jest w art. 2 ustawy o świadku koronnym.

> Świadkiem koronnym jest podejrzany, który został dopuszczony do składania zeznań w charakterze świadka na zasadach i w trybie określonym niniejszą ustawą.

Precyzując warunki określone w powyższej definicji, należy przytoczyć przepisy art. 3, 4 i 9 ustawy.

Status świadka koronnego może uzyskać **podejrzany**, który:

1 do chwili wniesienia do sądu aktu oskarżenia w swoich wyjaśnieniach:
a przekazał organowi prowadzącemu postępowanie informacje, które mogą przyczynić się do ujawnienia okoliczności przestępstwa, wykrycia pozostałych sprawców, ujawnienia dalszych przestępstw lub zapobieżenia im,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

b ujawnił majątek swój oraz znany mu majątek innych sprawców przestępstwa lub przestępstwa skarbowego określonego w art. 1 ustawy;

2 zobowiązał się do złożenia przed sądem wyczerpujących zeznań dotyczących osób uczestniczących w przestępstwie lub przestępstwie skarbowym oraz pozostałych okoliczności dotyczących popełnienia przestępstwa lub przestępstwa skarbowego określonych w art. 3 ust. 1 pkt 1 lit. „a" ustawy.

Przyznanie statusu świadka koronnego można uzależnić także od zobowiązania się podejrzanego **do zwrotu korzyści majątkowej odniesionej z przestępstwa lub przestępstwa skarbowego oraz naprawienia szkody nimi wyrządzonej**.

Ustawa zawiera także wyłączenie osób, które nie mogą uzyskać statusu świadka koronnego. Zgodnie z przepisem art. 4 dotyczy to podejrzanego, który w związku z przestępstwem lub przestępstwem skarbowym określonym w art. 1:

1 usiłował popełnić albo popełnił zbrodnię zabójstwa lub współdziałał w popełnieniu takiej zbrodni,

2 nakłaniał inną osobę do popełnienia czynu zabronionego określonego w art. 1 w celu skierowania przeciwko niej postępowania karnego,

3 kierował zorganizowaną grupą albo związkiem mającym na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego.

W związku z powyższymi warunkami w praktyce działalności grup przestępczych nie jest wykluczone celowe „wiązanie" członków grupy we współudział w zabójstwie. Zabezpiecza to strukturę przestępczą przed ewentualnym przystąpieniem takiego członka grupy do programu ochrony świadka koronnego.

Podejrzany, któremu przyznano status świadka koronnego zgodnie z art. 9 ust. 1, **nie podlega karze za przestępstwa lub przestępstwa skarbowe określone w art. 1 ustawy, w których uczestniczył i które jako świadek koronny ujawnił w trybie przewidzianym ustawą**. Postanowienie o umorzeniu postępowania w tej sprawie podejmuje prokurator w ciągu 14 dni od uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie przeciwko sprawcom, których udział w przestępstwie świadek koronny ujawnił oraz przeciwko którym zeznawał. Do tego czasu postępowanie w sprawie, w której świadek koronny występuje jako podejrzany, jest zawieszone. Może zostać ono podjęte, gdy zajdą okoliczności zawarte w art. 10 ust. 1–4 ustawy o świadku koronnym, co oznacza w praktyce uchylenie statusu świadka koronnego.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3.5.4. Uchylenie statusu świadka koronnego

Zgodnie z art. 10 postępowanie wobec świadka koronnego podejmuje się **obligatoryjnie**, gdy:

1. świadek koronny w toku postępowania:
   a. zeznał nieprawdę lub zataił prawdę co do istotnych okoliczności sprawy albo odmówił zeznań przed sądem,
   b. popełnił nowe przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, działając w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego,
   c. zataił majątek swój lub znany mu majątek pozostałych sprawców przestępstwa lub przestępstwa skarbowego (art. 3 ust. 1 pkt 1 lit. „b" ustawy);
2. okazało się, iż nadano status świadka koronnego podejrzanemu, w stosunku do którego wyłączone jest stosowanie przepisów o świadku koronnym na podstawie art. 4 ustawy o świadku koronnym.

Można podjąć zawieszone postępowanie, jeżeli (art. 10 ust. 4 ustawy o świadku koronnym):

1. świadek koronny popełnił nowe przestępstwo umyślne lub umyślne przestępstwo skarbowe,
2. nie wykonał w oznaczonym przez sąd terminie lub w oznaczony sposób zobowiązania do naprawienia szkody lub zwrotu korzyści uzyskanych z przestępstwa.

3.5.5. Praktyka stosowania instytucji świadka koronnego

Świadek koronny, decydując się na podjęcie współpracy z organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, zrywa tym samym wszelkie kontakty ze środowiskiem, z jakim był dotąd związany. Zrywa niepisaną, lecz zawsze obowiązującą we wszystkich strukturach przestępczych zasadę milczenia. Przechodząc na drugą stronę barykady, nie tylko staje się zdrajcą swego środowiska, ale przede wszystkim przyjmuje niezwykle niebezpieczną rolę denuncjatora. Za korzyści, jakie oferuje mu społeczeństwo, musi wydać swoich dotychczasowych najbliższych kolegów, z którymi często razem narażał życie w nielegalnych przedsięwzięciach, w walce z organami ścigania czy w potyczkach z innymi grupami przestępczymi. Środowisko przestępcze nigdy nie ukrywało pogardy i nienawiści dla świadków koronnych, o czym świadczy zachowanie oskarżonych podczas rozpraw z ich udziałem. Padały tam jawne groźby zarówno wobec samych świadków, jak i ich najbliższych. Dlatego też państwo, godząc się na wprowadzenie instytucji świadka koronnego, przyjmuje jednocześnie na siebie zobowiązanie do zapewnienia bezpieczeństwa skruszonym przestępcom i ich rodzinom. Pociąga to za sobą wiele problemów prawnych, logistycznych i organizacyjnych.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Poza samym zapewnieniem fizycznego bezpieczeństwa należy świadkowi zapewnić materialne podstawy dalszego życia, zadbać o jego zdrowie, wykształcenie dzieci, zatarcie śladów przeszłości. Kilkanaście lat funkcjonowania instytucji świadka koronnego pozwoliło na zebranie olbrzymiego materiału, na podstawie którego powstały przepisy regulujące zasady udzielania ochrony i pomocy świadkom koronnym i ich rodzinom.

Organem właściwym do wykonywania postanowień o zastosowaniu ochrony bądź pomocy świadkom koronnym i ich rodzinom jest **Komendant Główny Policji**. W zakresie wykonywania ochrony wobec osób przebywających w zakładach karnych lub aresztach śledczych jest nim **Dyrektor Generalny Służby Więziennej**.

Na podstawie przytoczonych powyżej przepisów świadkowi koronnemu lub jego rodzinie **przysługują niżej wymienione formy ochrony osobistej i pomocy**.

1. **Ochrona osobista polegająca na:**
   - a. stałej obecności policjantów w pobliżu osoby chronionej albo dostosowaniu przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej warunków tymczasowego aresztowania lub odbywania kary pozbawienia wolności do wymogów zapewniających osobie chronionej osobistego bezpieczeństwa w areszcie śledczym lub zakładzie karnym,
   - b. czasowej obecności policjanta lub policjantów w pobliżu osoby chronionej,
   - c. czasowej obserwacji osoby chronionej i otoczenia, w którym przebywa,
   - d. wskazywaniu osobie chronionej bezpiecznego miejsca przebywania oraz czasu i sposobu przemieszczania się,
   - e. określaniu zakresu, warunków i sposobu kontaktowania się osoby chronionej z innymi osobami.
2. **Pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu.** Może być udzielona przede wszystkim w przypadku konieczności zapewnienia długotrwałej ochrony lub stwierdzenia, że ochrona osobista nie wystarczy do skutecznego przeciwdziałania zagrożeniu życia lub zdrowia osoby chronionej. Pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu polega na podejmowaniu przedsięwzięć o charakterze organizacyjnym lub finansowym umożliwiających osobie chronionej pobyt w miejscu innym niż dotychczasowe, a zwłaszcza na:
   - a. udostępnieniu tymczasowego lokalu mieszkalnego zaspokajającego podstawowe potrzeby bytowe,
   - b. pomocy w wynajęciu lub zakupie mieszkania,
   - c. pomocy w przeprowadzce lub zagospodarowaniu,
   - d. pomocy w umieszczeniu dziecka w szkole, przedszkolu lub żłobku,
   - e. podejmowaniu czynności niezbędnych w celu:
     - ochrony mieszkania i mienia pozostawionych w poprzednim miejscu pobytu,
     - roztoczenia opieki nad pozostawioną osobą niedołężną lub chorą, którą osoba chroniona się opiekowała,
     - załatwienia innych niezbędnych spraw życiowych związanych z miejscem pobytu.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Osoba chroniona ma obowiązek pokrywania ze środków uzyskanych w ramach pomocy finansowej kosztów użytkowania lokalu mieszkalnego i szkód przez nią wyrządzonych w lokalu.

3 **Pomoc w zakresie świadczeń zdrowotnych**. Jeśli nie ma możliwości zapewnienia świadkowi koronnemu i jego najbliższym świadczeń opieki zdrowotnej w ramach powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, osobom tym może być przyznana pomoc finansowa na pokrycie kosztów uzyskania świadczeń opieki zdrowotnej. Komendant Główny Policji może wskazywać lekarzy i placówki medyczne, od których osoba chroniona powinna uzyskiwać świadczenia opieki zdrowotnej, a osoba chroniona obowiązana jest stosować się do warunków korzystania z tej pomocy. Specyficzną formą pomocy medycznej jest przeprowadzenie zabiegu chirurgicznego usuwającego charakterystyczne elementy wyglądu lub operacja plastyczna. Udziela się jej, gdy jest ona niezbędna do zapewnienia bezpieczeństwa osobie chronionej i pozwoli na istotną zmianę wyglądu tej osoby.

4 **Pomoc w zakresie zmiany miejsca zatrudnienia** może być udzielona, gdy:

a z dotychczasowym miejscem zatrudnienia wiąże się zagrożenie dla życia i zdrowia osoby chronionej;

b zachodzi konieczność zapewnienia źródła utrzymania osobie chronionej, która zmieniła miejsce pobytu.

W zakresie zmiany miejsca zatrudnienia udzielona pomoc może polegać na uzyskiwaniu i przekazywaniu informacji o możliwościach zatrudnienia, czyli swoistym pośrednictwie pracy, oraz na umożliwieniu uzyskania nowych kwalifikacji lub podniesienia poziomu wykształcenia.

5 **Pomoc finansowa.** Poza ewentualnym pokryciem kosztów świadczeń zdrowotnych pomoc finansowa może być przyznana w razie niemożności zatrudnienia świadka koronnego lub osoby dla niego najbliższej oraz zagrożenia dla życia i zdrowia świadka koronnego, jakie może się wiązać z podjęciem przez niego pracy. Pomoc ta powinna być w szczególności przeznaczona na pokrycie kosztów utrzymania. Pomoc finansowa może być przyznana w zasadzie do wysokości przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim kwartale ogłaszanego przez Prezesa ZUS, a osobom małoletnim – do 50% tej kwoty. Wypłata tej pomocy następuje w gotówce za pokwitowaniem, przekazem, przelewem lub w inny sposób uzgodniony z osobą chronioną.

6 **Pomoc w zakresie wydania nowych dokumentów**. W razie zagrożenia dla życia lub zdrowia świadka koronnego lub osoby dla niego najbliższej, w szczególnie uzasadnionych wypadkach można wydać im dokumenty umożliwiające używanie innych niż własne danych osobowych, w tym uprawniające do przekroczenia granicy państwowej. Osobie takiej można wydać te dokumenty, gdy:

a inne formy ochrony lub pomocy nie są wystarczające dla zapewnienia bezpieczeństwa osoby chronionej,

b ochrona lub pomoc będą miały charakter długotrwały,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

c ze względu na rodzaj zagrożenia opuszczenie terytorium kraju przez osobę chronioną jest niezbędne dla zapewnienia skutecznej ochrony,
d wyjazd osoby chronionej jest niezbędny ze szczególnie ważnych względów osobistych,
e względy bezpieczeństwa wymagają posługiwania się takimi dokumentami w kraju.

Szczególnie istotnym elementem ochrony jest zapewnienie świadkowi koronnemu bezpieczeństwa podczas dojazdu do miejsca wykonywania czynności procesowych i w trakcie ich trwania. Wiąże się to także z zapewnieniem bezpieczeństwa na sali rozpraw w wyniku odpowiedniego jej wyposażenia.

Przedstawione formy ochrony i pomocy to ramy postępowania policjantów sprawujących bezpośrednią ochronę. Są one wypełnione codziennym kontaktami z osobami chronionymi, rozwiązywaniem ich najróżniejszych problemów natury ekonomicznej, socjalnej, psychologicznej i zdrowotnej. Jak zauważają oficerowie zajmujący się ochroną świadków koronnych, w pierwszym okresie ochrony osoby chronione dość ściśle stosują się do zasad i zaleceń określonych w programie ochrony. Z czasem **rozpoczynają starania o poszerzenie zakresu otrzymywanej pomocy, szczególnie finansowej**. Przyzwyczajone do poziomu życia osiąganego dzięki nielegalnym dochodom, z trudnością dostosowują się do poziomu socjalnego wyznaczonego przez obowiązujące przepisy. Wielokrotnie starają się o ich korzystną dla siebie interpretację tam, gdzie mają one charakter fakultatywny.

Przeciągający się często na wiele lat okres ochrony powoduje też u świadków koronnych pewnego rodzaju zobojętnienie, zniechęcenie i apatię, przejawiające się w demonstracyjnym braku kontaktu z chroniącymi ich policjantami. Ma to bezpośrednie przełożenie na jakość ochrony i efektywność zeznań w toczących się procesach karnych. Stąd niezbędne jest zapewnienie osobom chronionym stałej **opieki psychologicznej**, odpowiednio ukierunkowującej ich postawę, wzmacniającej przeświadczenie, że decyzja, jaką podjęły, była słuszna i na dłuższą metę przyniesie im konkretne korzyści.

Odnotowano także zachowania szczególnie pozytywne, wskazujące na prawidłowy przebieg procesu resocjalizacji tych przecież często groźnych przestępców, głęboko tkwiących wcześniej w zorganizowanych strukturach przestępczych. W zależności od swej odporności psychicznej, wsparcia rodziny, woli zmiany sposobu życia po skorzystaniu z dobrodziejstwa ustawy oraz możliwości intelektualnych podejmują naukę, zdobywają nowe kwalifikacje, rozpoczynają pracę i prowadzą udane życie rodzinne. To też dość ważny efekt funkcjonowania przepisów o świadku koronnym.

Podkreślić tu należy także znaczne koszty materialne ponoszone przez państwo, wyrażające się nie tylko w bezpośrednim finansowaniu programów ochrony świadka. Trzeba zwrócić również uwagę na koszty, jakie ponosi policja przez wyłączenie z innych działań grupy najwyżej kwalifikowanych, doświadczonych policjantów, którzy po przejściu ciężkiego

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

specjalistycznego przeszkolenia zajmują się przez lata czynnościami przewidzianymi przez ustawę o świadku koronnym.

Biorąc pod uwagę istotne ograniczenie zagrożeń ze strony zorganizowanej przestępczości kryminalnej, z jakim mamy do czynienia w ostatnich kilku latach, oraz przedstawione powyżej problemy ze skutecznym stosowaniem tej instytucji, można mówić o powolnym zaniku jej efektywnego stosowania. Jak wynika ze sprawozdania opracowanego przez Departament do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Generalnej z 28 lipca 2015 roku, jak dotąd status świadka koronnego uzyskało 111 osób. W poszczególnych latach status świadka koronnego uzyskiwało:

- 1998 roku – 3 osoby,
- 1999 roku – 8 osób,
- 2000 roku – 12 osób,
- 2001 roku – 23 osoby,
- 2002 roku – 5 osób,
- 2003 roku – 12 osób,
- 2004 roku – 4 osoby,
- 2005 roku – 7 osób,
- 2006 roku – 6 osób,
- 2007 roku – 6 osób,
- 2008 roku – 6 osób,
- 2009 roku – 1 osoba,
- 2010 roku – 8 osób,
- 2011 roku – 4 osoby,
- 2012 roku – 4 osoby,
- 2013 roku – 1 osoba,
- 2014 roku – 1 osoba.

Spośród 111 programów ochrony świadka koronnego zakończono dotąd program procesowy wobec 11 świadków koronnych, postępowania wobec nich umorzono zgodnie z warunkami zawartymi w ustawie o świadku koronnym. Podjęto na nowo zawieszone postępowanie karne wobec 4 świadków koronnych. Trzy z nich zakończyły się skazaniami – dożywocie, 25 lat pozbawienie wolności i 15 lat pozbawienia wolności. Za jednym z byłych świadków koronnych wystosowano list gończy.

BLOK KONTROLNY

SŁOWA KLUCZOWE

świadek koronny | ustawa o świadku koronnym | pełnienie funkcji publicznych | status świadka koronnego | uchylenie statusu świadka koronnego | ochrona osobista | pomoc

PYTANIA I ZADANIA

1. W jakich sprawach stosuje się przepisy ustawy o świadku koronnym?
2. Kto może uzyskać status świadka koronnego? Wymień warunki.
3. Kiedy uchyla się status świadka koronnego?

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

4 Jakie formy ochrony i pomocy przysługują świadkowi koronnemu?
5 Jak oceniasz instytucję świadka koronnego – jej efekty oraz koszty społeczne i materialne?

3.6. Analiza kryminalna jako metoda zwalczania przestępczości zorganizowanej

W systemie przeciwdziałania i zwalczania przestępczości zorganizowanej analiza kryminalna jest metodą stosowaną od niedawna. Znana była wprawdzie organom ścigania praktycznie „od zawsze", lecz w obecnym kształcie, z wykorzystaniem oprzyrządowania informatycznego, jest wykorzystywana od około 10 lat. W ówczesnym Biurze do Walki z Przestępczością Zorganizowaną Komendy Głównej Policji został stworzony zespół, który rozpoczął próby wprowadzenia do działań przeciwko zorganizowanym grupom przestępczym programów, według których wcześniej pracowały już policje krajów Europy Zachodniej. Pierwsze próby zastosowania tych narzędzi w złożonych, wielowątkowych sprawach kryminalnych i gospodarczych okazały się na tyle udane, że w momencie powstania Centralnego Biura Śledczego powołano w nim wydzielony wydział zajmujący się wykorzystaniem analizy kryminalnej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej.

Bardzo istotnym problemem policjantów zajmujących się zwalczaniem przestępczości zorganizowanej jest w wielu wypadkach nie brak, a nadmiar informacji. Informacje te muszą zostać po zgromadzeniu ocenione i skonfrontowane ze sobą. Dopiero na podstawie takiego materiału możliwe jest sformułowanie pewnych hipotez i ich weryfikacja pod kątem wskazania kierunków prowadzenia dalszych czynności i uzyskiwania kolejnych informacji. **Taki proces, oparty na pozyskaniu, ocenie, gromadzeniu i analizie informacji, określany jest jako wywiad kryminalny.**

Każdy z elementów wywiadu kryminalnego jest równie istotny. Takie elementy, jak pozyskiwanie informacji ze wszystkich dostępnych Policji źródeł – oficjalnych i operacyjnych, ich ocena dokonana na podstawie jednolitego systemu pozwalającego na jej zobiektywizowanie, następnie gromadzenie według przyjętych założeń, nie pozwalających na tworzenie się „czarnych dziur", w których giną dane pozornie w niektórych momentach mniej istotne, a także sama analiza – muszą być prowadzone w sposób uporządkowany, pod kątem celów, jakie stawiane są przed procesem wykrywczym.

Analiza kryminalna jako element wywiadu kryminalnego jest to **poszukiwanie i identyfikacja powiązań pomiędzy informacjami dotyczącymi przestępstwa lub przestępcy oraz wszelkimi innymi danymi uzyskanymi z różnych źródeł i wykorzystanie ich do celów operacyjnych i procesowych**.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

W pracy analitycznej niezwykle istotne jest sprecyzowanie celu, któremu ma służyć analiza. Inaczej będzie przebiegać analiza prowadzona w określonej sprawie, dla potrzeb grupy operacyjno-śledczej mającej rozwikłać konkretną sprawę, a innych narzędzi, toku postępowania wymaga dogłębna analiza określonego problemu, który musi zostać rozwiązany przez jednostkę Policji na określonym terenie, w skali kraju czy w powiązaniu z policjami innych państw. W tym ujęciu rozróżniamy:

1. **analizę operacyjną** – służącą do osiągnięcia w krótkim czasie zamierzonego przez organy ścigania celu w postaci aresztowania sprawcy, zajęcia przedmiotu przestępstwa lub jego konfiskaty,
2. **analizę strategiczną** – której przedmiotem są problemy i cele długoterminowe, ustalenie priorytetów i strategii zwalczania przestępczości kryminalnej na podstawie dogłębnych badań oraz przewidywanie kierunków jej rozwoju.

W ramach analizy operacyjnej najczęściej stosowana jest **analiza konkretnej sprawy**. Do zespołu zajmującego się taką sprawą zostaje włączony analityk, który przeprowadza chronologiczną rekonstrukcję przebiegu przestępstwa, ustala kolejność zdarzeń, nakłada na to dotychczas uzyskane informacje pochodzące ze wszystkich źródeł. Pozwala to na ustalenie nieścisłości w dotychczas zebranym materiale i wytyczenie kierunków kolejnych czynności, które mają te nieścisłości wyjaśnić i wypełnić ujawnione w trakcie analizy luki w posiadanych informacjach.

Szczególną rolę w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej odgrywa **analiza grup przestępczych**. Na podstawie wszystkich dostępnych i uporządkowanych informacji analiza ta ma określić najbardziej prawdopodobną strukturę grupy. Wiąże się z tym wytypowanie jej liderów i rozpoznanie obszaru działalności grupy, za który odpowiadają. Ustalenie tego pozwala na odtworzenie hierarchii i powiązań poziomych pomiędzy poszczególnymi członkami grupy. Po rozpatrzeniu tego zagadnienia w czasie może to być pomocne do wskazania roli poszczególnych przestępców w konkretnych przedsięwzięciach realizowanych w trakcie istnienia grupy. Gdy analizie zostaną poddane kontakty członków grupy z innymi osobami, można z dużą dokładnością wskazać na źródła informacji, jakimi dysponuje grupa, zasięg jej wpływów w różnych środowiskach oraz powiązania korupcyjne.

Bardziej złożone są równoległe analizy porównawcze spraw w powiązaniu z **analizą działalności grup przestępczych**. Wymaga to precyzyjnego sformułowania celu analizy, współpracy kilku analityków i aktywnej roli policjantów koordynujących całość przedsięwzięć.

Wreszcie – analiza sprawy może służyć także do oceny zrealizowanych zadań, wskazania popełnionych błędów, wyciągnięcia wniosków na przyszłość zarówno w odniesieniu do zakresu przeprowadzenia poszczególnych czynności, jak i zaangażowania w nie poszczególnych policjantów.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Jak już wspomniano, niezwykle istotne dla wyników analizy, a szczególnie analizy grup przestępczych, jest zobiektywizowanie informacji. Należy podkreślić, że efekty w zwalczaniu zorganizowanych grup przestępczych przez Policję zależą od pracy wszystkich policjantów, na każdym, nawet pozornie mało powiązanym z tym zadaniem stanowisku. Siłą Centralnego Biura Śledczego Policji w porównaniu z innymi służbami działającymi w takich sprawach jest oparcie, jakie posiada CBŚP w stutysięcznej armii funkcjonariuszy. Zadaniem wywiadu kryminalnego, komórek analitycznych w CBŚP jest wykorzystanie tej ogromnej wiedzy, jaką dysponuje cała Policja, w celu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości zorganizowanej. Aby to było możliwe, należało zbudować spójny i zobiektywizowany system gromadzenia informacji uzyskanych w trakcie pracy operacyjnej, z możliwością połączenia go z ogólnymi zbiorami **Krajowego Systemu Informacji Policyjnej (KSIP)**. System ten musi odpowiadać jednocześnie międzynarodowym standardom przetwarzania, gromadzenia, analizy i oceny informacji. Prototypem takiego systemu był zbudowany i działający w CBŚ system „Alert".

Inny system, określany jako **System Meldunku Informacyjnego (SMI)**, gromadzi i przetwarza informacje uzyskane przez policjantów w trakcie wykonywania czynności służbowych, a w szczególności operacyjno-rozpoznawczych. Mogą się one przyczynić do wykrycia przestępstw, ustalenia sprawców, rozpoznania przestępczych struktur organizacyjnych oraz metod popełniania przestępstw.

Podstawą SMI są zunifikowane międzynarodowe kryteria niezależnej od siebie oceny informacji i jej źródła, określane jako 4x4.

Źródło, z jakiego policjant uzyskał informację, oceniane jest według następujących kryteriów:

1. nie występują żadne wątpliwości co do autentyczności, wiarygodności i kompetencji źródła lub informacja została dostarczona przez źródło, które w przeszłości okazało się wiarygodne w każdym przypadku,
2. źródło, od którego otrzymane informacje okazały się w większości wypadków wiarygodne,
3. źródło, od którego otrzymane informacje, okazały się w większości przypadków niewiarygodne,
4. (X) wiarygodność źródła nie może zostać oceniona.

Ocena źródła ma decydujący wpływ na późniejsze wykorzystanie informacji. Aby ocena była obiektywna, należy źródło scharakteryzować pod kątem grupy, z której pochodzi, a także ryzyka zniekształcenia informacji. Ocena X nie dyskwalifikuje źródła, wskazuje jednak na brak możliwości oceny jego wiarygodności – np. nie wiadomo, w jaki sposób weszło w posiadanie informacji nawet najbardziej wiarygodne czasopismo.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Informacje ocenia się na podstawie następujących kryteriów:

1. informacja, której dokładność nie budzi wątpliwości,
2. informacja znana osobiście źródłu, ale nieznana osobiście osobie, która ją dalej przekazuje,
3. informacja nieznana osobiście źródłu, ale potwierdzona przez inną informację, która została już zapisana,
4. informacja nieznana osobiście źródłu i która nie może być potwierdzona.

Wiarygodność informacji oceniana jest więc przede wszystkim według sposobu wejścia w jej posiadanie. Im bardziej oddalone jest pierwotne źródło informacji, tym niższa jej ocena. Maksymalnie wiarygodna informacja określana jest w tym systemie jako **A1**, natomiast informacja niewiarygodna, ze źródła niewiadomego pochodzenia, jako **D(X)4**.

Analiza kryminalna może być w działaniach Policji wyjątkowo skutecznym narzędziem. Przede wszystkim jest **jedyną metodą uzyskiwania obiektywnych informacji niedostępną zorganizowanym strukturom przestępczym**. Zasadą w pracy wykrywczej organów ścigania było zawsze pozostawanie o pół kroku z tyłu za przestępcami. Perfekcyjne stosowanie analizy pozwala ten dystans wyrównać, a w niektórych przypadkach analizy strategicznej wyprzedzić zamiary zorganizowanych grup przestępczych. Problem tkwi w zrozumieniu przez policjantów na każdym szczeblu korzyści z niej wynikających. Pełne wykorzystanie analizy kryminalnej będzie możliwe dopiero wtedy, kiedy każda godna uwagi informacja znajdzie się w policyjnych zbiorach. To zależy od tego, czy osoba uprawniona będzie przekonana o pożytkach z jej wprowadzenia oraz od prozaicznych możliwości technicznych. Nie ulega wątpliwości, że jest to jedna z najbardziej przyszłościowych metod pracy operacyjnej.

3.7. Otwarte źródła informacji (biały wywiad) w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej

Korzystanie z otwartych źródeł informacji jest obecnie podstawową formą działalności wywiadowczej, stosowaną przez wszystkie służby specjalne. Klasyczny wywiad to całokształt działalności polegającej na zbieraniu i opracowywaniu przez wyspecjalizowane służby wiadomości o innych państwach, by wykorzystać je w interesie własnego państwa. Klasyfikacja źródeł informacji wywiadowczych przyjęta przez NATO obejmuje:

1. **HUMINT** *(human intelligence)* – wywiad (rozpoznanie) na podstawie informacji zbieranych i dostarczanych przez źródła osobowe,
2. **IMINT** *(imagery sortie)* – wywiad lotniczy, satelitarny, z fotografowaniem w celu pozyskania zobrazowania lotniczego,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

3 **SIGINT** – wywiad (rozpoznanie) elektromagnetyczny – rozpoznanie radiowe i elektroniczne (wywiad radiowy i elektroniczny),
4 **OSINT** *(Open Source Intelligence Support to Operations))* – dane wywiadowcze pochodzące zarówno z publicznie dostępnych informacji, jak i z innych jawnych informacji o ograniczonym rozpowszechnieniu lub dostępie.

W pracy wywiadowczej OSINT służy do wsparcia operacji na różnych etapach ich planowania i przygotowania oraz do wsparcia ich realizacji – jako bieżący monitoring. Organy ścigania także od lat korzystają z otwartych źródeł, powszechnie dostępnych. W polskich przepisach dotyczących metod pracy Policji kwestia korzystania z otwartych źródeł nie jest bezpośrednio uregulowana. Pomimo to w praktyce zarówno jednostki Policji, jak i poszczególni policjanci korzystają z tych źródeł. Zgodnie z art. 20 ustawy o Policji – Policja może uzyskiwać informacje, w tym także niejawne, pobierać, gromadzić je, sprawdzać lub przetwarzać. Może uzyskiwać informacje także niejawnie. Jeżeli ustawa dopuszcza korzystanie z informacji niejawnych, to tym bardziej dopuszczalne jest korzystanie ze źródeł otwartych, ogólnie dostępnych.

Nieokreślone jest obecnie miejsce „białego wywiadu" w obszarze taktyki kryminalistycznej. Wiele przesłanek wskazuje, iż można działania związane z pracą na otwartych źródłach informacji potraktować jako jedną z czynności operacyjno-rozpoznawczych. Podobne stanowisko zajmują M. Kulicki i P. Chlebowicz. Wspólne cechy współczesnych czynności operacyjno-rozpoznawczych to:

1 niejawny charakter,
2 działanie poza granicami procesu karnego,
3 możliwość stosowania podstępu,
4 wykorzystanie narzędzi techniki operacyjnej.

Niejawność nie odnosi się do faktu wykonywania takich czynności w ogóle. Istota tych czynności jest jawna, oparte są na w większości jawnych przepisach (z wyjątkiem AW, SWW i częściowo ABW, SKW i CBA). Powszechnie wiadomo, że uprawnione instytucje je stosują. Utajniony z reguły jest przedmiot stosowania tych czynności, cel ich stosowania (w Policji określa się ogólnie, jako rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw), personalia na przykład osobowych źródeł czy osób, wobec których są stosowane, metody taktyczne i techniczne przebiegu czynności, dane osobowe funkcjonariuszy je realizujących.

Czynności operacyjno-rozpoznawcze nie mają podstaw w kodeksie postępowania karnego, ich efekty nie stanowią bezpośrednio materiału dowodowego – muszą być przetworzone do celów procesowych. Wyjątek stanowią tzw. czynności o charakterze wykrywczo-dowodowym, czyli kontrolowane wręczenie i przyjęcie korzyści majątkowej, zakup kontrolowany, przesyłka niejawnie nadzorowana. Ich ostatecznym efektem jest materiał

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

dowodowy możliwy do bezpośredniego wykorzystania w procesie. W ramach tych czynności można stosować podstęp, co jest często wykorzystywane, na przykład jako:

1. podawanie się za inną osobę – policjant występuje jako cywil, agent jako funkcjonariusz, ale innej służby (CBA – CBŚ), policjant polski jako obywatel innego kraju,
2. tworzenie własnych firm dla potrzeb operacji,
3. przy wykorzystywaniu techniki operacyjnej powszechnie stosowane jest instalowanie urządzeń pod opracowaną wcześniej legendą. W określonych wypadkach do grup przestępczych mogą być wprowadzani policjanci lub osobowe źródła informacji.

Spośród kilku funkcjonujących w doktrynie propozycji zdefiniowania **czynności operacyjno-rozpoznawczych** wydaje się, iż najlepiej ich istotę oddaje określenie zaproponowane przez prof. Hanauska jako **oparty na wiedzy kryminalistycznej, złożony, odrębny system prawnie określonych, poufnych lub tajnych działań organów ścigania, prowadzonych poza czynnościami procesowymi, służący aktualnym lub przyszłym potrzebom procesu karnego i wykonywanych dla zapobiegania i zwalczania przestępczości i innych prawnie określonych negatywnych zjawisk społecznych**.

Przy charakterystyce czynności określanych jako biały wywiad wskazane jest podjęcie próby usytuowania ich w obszarze objętym powyższą definicją.

Najistotniejszą cechą otwartych źródeł jest ich jawność i ogólna dostępność. Nieukrywany jest również fakt powszechnego korzystania z nich przez służby specjalne i policyjne. Jawny jest także fakt wprowadzania informacji z otwartych źródeł do zamkniętych baz danych, przy zastosowaniu przyjętego systemu oceny wiarygodności informacji i samego źródła. Natomiast niejawny jest przede wszystkim fakt zainteresowania służby czy jednostki policyjnej określonym podmiotem, obiektem, zdarzeniem czy sytuacją i informacjami na ich temat zawartymi w otwartych źródłach informacji.

Niejawne są także stosowane techniki i taktyka zbierania informacji, wykorzystywane w tym celu narzędzia i technologie. Niejawny jest fakt zainteresowania (penetracji) określonych stron, blogów czy czatów internetowych, co mogłoby ujawnić kierunki operacyjnych zainteresowań podmiotowo-przedmiotowych. Służby wykorzystują tu od lat odpowiednie programy kamuflujące.

Inną cechą jest działanie poza sferą procesu karnego – informacje ze źródeł otwartych mogą tylko wyjątkowo stanowić bezpośredni materiał dowodowy (na przykład księgi wieczyste). Z reguły potwierdzenia wymaga wiarygodność zarówno informacji, jak i źródła.

Przy korzystaniu z otwartych źródeł istnieje możliwość stosowania podstępu – na przykład w wypadku najbardziej powszechnie wykorzystywanego źródła, jakim jest Internet, można wejść na czat czy do zamkniętej grupy dyskusyjnej pod dowolnym *nickiem* i umiejętnie sterować dyskusją w stronę tematyki interesującej organy ścigania.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Kolejną cechą jest stosowanie środków technicznych – powszechne w praktyce korzystania z Internetu wykorzystywanie specjalnych programów do skutecznej penetracji czy eliminowania szumów informacyjnych.

Przedstawione powyżej cechy charakterystyczne dla otwartych źródeł informacji oraz sposobu ich wykorzystywania jednoznacznie wskazują na ich bardzo bliskie podobieństwo do cech charakteryzujących czynności operacyjno-rozpoznawcze.

We wszystkich publikacjach dotyczących białego wywiadu wymienia się następujące otwarte źródła informacji, które mogą być wykorzystywane w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej:

1. media cyfrowe (Internet),
2. media drukowane,
3. media rozgłoszeniowe (elektroniczne),
4. bazy danych i katalogi,
5. geoinformacja (GIS),
6. źródła niekonwencjonalne.

Media cyfrowe (internetowe) – są obecnie najczęściej wykorzystywanym źródłem pozyskiwania informacji ze wszystkich źródeł otwartych. Zawartość informacyjna Internetu przyrasta niezwykle szybko i problemem staje się obecnie nie samo odnalezienie informacji przydatnych w czynnościach jednostek Policji, lecz już wstępna weryfikacja pod kątem przydatności w konkretnej sprawie czy dla rozwiązania określonego problemu. Podstawową metodą pracy policjantów w Internecie jest przede wszystkim monitorowanie serwisów www. Skuteczne okazuje się także monitorowanie wybranych tematycznie blogów i forów internetowych. Rzadziej policjanci sięgają do płatnych archiwów.

Podstawowym narzędziem, jakie ma tutaj zastosowanie, są tzw. inteligentne wyszukiwarki, czyli informatyczne filtry informacji umożliwiające wyodrębnienie danych istotnych z punktu widzenia przyjętych założeń.

Korzystanie z instrumentów elektronicznych jest jedną z charakterystycznych cech współczesnej przestępczości zorganizowanej. Grupy przestępcze, szczególnie te zajmujące się przestępczością **w sferze gospodarczej**, wykorzystują szeroko Internet – głównie portale społecznościowe, sklepy internetowe – do wyszukiwania ofiar swej działalności. Przez Internet – czaty, grupy dyskusyjne, nawiązują z nimi pierwsze kontakty. Przez Internet wyszukiwane są tzw. słupy, analizowane ogłoszenia, informacje o podmiotach gospodarczych, internetowe wydania prasy i programy emitowane przez inne media. Przy wykorzystaniu internetowego systemu bankowości przeprowadzane są niezwykle złożone operacje prania pieniędzy.

Zorganizowane grupy narkotykowe w zakamuflowany, ale znany internetowym klientom sposób oferują praktycznie cały przekrój środków odurzających, wskazują punkty

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

kontaktowe dilerów, organizują swoiste przetargi. Przy wykorzystaniu instrumentów elektronicznych monitorowane są przesyłki zawierające narkotyki, odbywają się dyskusje dotyczące sposobów prowadzenia nielegalnych upraw, kamuflowania ich przed policją.

Nawet, wydawałoby się, dalekie od elektronicznej finezji grupy typowo kryminalne wykorzystują Internet na przykład w celu uzgodnienia tzw. ustawek przez stadionowych bandytów, wymiany informacji przez grupy motocyklowe, zbierania danych o metodach działania organów ścigania i nawet poszczególnych funkcjonariuszach.

Przy omawianiu korzystania ze źródeł internetowych należy zwrócić uwagę na niezwykle istotną kwestię rozróżnienia pomiędzy **wyszukiwaniem informacji a kontrolą korespondencji** w Internecie. O ile wyszukiwanie informacji jest dozwolone i prawnie obojętne, to monitorowanie korespondencji narusza konstytucyjną zasadę tajemnicy korespondencji i jest zabronione. Wyjątkiem są sytuacje przewidziane w art. 19. ustawy o Policji, gdy uzyskana zostanie sądowa zgoda na kontrolę operacyjną w formie korespondencji elektronicznej.

Najstarszym otwartym źródłem informacji są **źródła drukowane:**

1. prasa komercyjna powszechnie dostępna (dzienniki, tygodniki itp.),
2. prasa oficjalna instytucji rządowych – biuletyny,
3. gazety i czasopisma branżowe, w tym wewnątrzfirmowe,
4. dokumentacja badań,
5. literatura naukowa (kryminologiczna, socjologiczna, statystyki, podręcznik, słowniki),
6. literatura faktu, wspomnienia, biografie,
7. periodyczne raporty i sprawozdania urzędów, przedsiębiorstw i innych organizacji,
8. dokumentacja rządowa,
9. reklama i promocja, propaganda wyborcza,
10. ogłoszenia sądowe.

Prasa to źródło najczęściej stosowane aż do upowszechnienia się Internetu. Nadal jest jednak bardzo istotne i wykorzystywane przez służby policyjne. Formy korzystania z przydatnych informacji prasowych także ulegają szybkim zmianom. Powstały możliwości profesjonalnego gromadzenia oryginalnych wycinków, wydruków informacji, nośników z zamówionymi tekstami, aż po bezpośredni import informacji do systemu zamawiającego. Najczęściej wykorzystywane źródła prasowe to:

1. dzienniki, tygodniki opiniotwórcze,
2. tabloidy,
3. prasa lokalna,
4. prasa specjalistyczna – grup zawodowych, hobbystów,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

5 fanziny – dla nieprofesjonalnych miłośników danej dziedziny („kiboli", fanów różnych gatunków muzyki, miłośników parapsychologii itp.),
6 internetowe wersje wydawnictw prasowych z całego świata.

Informacja prasowa na temat przestępczości zorganizowanej może dotyczyć:

1 bezpośrednio zorganizowanej grupy przestępczej i jej członków,
2 zdarzeń z udziałem grupy lub jej przypisywanych,
3 ofiar działalności grupy,
4 metod działania grupy przestępczej,
5 oddziaływania przez grupę na administrację, organy ścigania, wymiar sprawiedliwości,
6 przewidywanych przez dziennikarzy (lub publikujących specjalistów) zagrożeń,
7 toczących się czynności w sprawie grupy,
8 sytuacji wskazujących na funkcjonowanie grupy przestępczej.

Media rozgłoszeniowe (elektroniczne) są obecnie także istotnym źródłem informacji. W przestrzeni medialnej funkcjonują tysiące stacji nadawczych dysponujących często wyrafinowanymi środkami uzyskiwania informacji, pracują nad tym dziesiątki tysięcy dziennikarzy, operatorów, techników dbających nie tylko o efektowną z punktu widzenia nadawcy treść informacji, ale także o jej jakość. Kamery i mikrofony pojawiają się często na miejscu istotnych dla Policji zdarzeń, zanim jeszcze przybędą tam wezwani policjanci. Stosunkowo nowym zjawiskiem jest wykorzystywanie przez radiowe i telewizyjne kanały informacyjne tzw. czerwonych telefonów oraz „reporterów społecznych". Dzięki temu ośrodki RTV o wiele wcześniej od służb policyjnych dowiadują się o zdarzeniach, które należą do obszaru zainteresowania służb. Powszechne wykorzystanie kamer umieszczonych w telefonach komórkowych pozwala na zarejestrowanie przez osoby przypadkowe zdarzeń, jakie w inny sposób nigdy nie zostałyby udokumentowane. Podstawową zasadą działania kanałów informacyjnych jest szybkość przekazu informacji, aby zdążyć przed konkurencją. Cechuje je mobilność, dostęp do źródeł, wykorzystanie różnorodnych środków technicznych, brak ograniczeń prawnych w porównaniu z Policją i innymi służbami. Z powyżej wymienionych względów na szczególną uwagę zasługują następujące programy telewizyjne i radiowe:

1 telewizyjne programy informacyjne, w tym „wrzutki informacyjne",
2 filmy dokumentalne, audycje społeczne,
3 materiały „śledcze",
4 informacyjne rozgłośnie radiowe,
5 programy dokumentalne, reportaże,
6 reklama telewizyjna i radiowa,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

7 lokalne telewizje internetowe,
8 radiowe programy dokumentalne.

W sferze przestępczości zorganizowanej szczególnie interesujące będą dla organów ścigania interwencyjne programy dokumentalne nagrywane z udziałem pokrzywdzonych i świadków zdarzeń. Są oni bardzo otwarci, szeroko prezentują swoją wiedzę i opinie, których raczej nie przekazaliby Policji. Zarejestrowany dźwięk i obraz może być przydatny organom ścigania do:

1 ustalenia przebiegu lub okoliczności zdarzeń,
2 wskazania świadków,
3 odnalezienia osób poszukiwanych i zaginionych,
4 odzyskania utraconego mienia,
5 identyfikacji przestępstw i ich sprawców,
6 identyfikacji zagrożeń,
7 weryfikacji posiadanych informacji z innych źródeł,
8 ustalenia nowych źródeł informacji.

Z punktu widzenia zwalczania przestępczości zorganizowanej otwarte źródła informacji są niezwykle cenne i często wykorzystywane. W Polsce pierwsza elektroniczna baza danych uzyskiwanych z otwartych źródeł informacji została utworzona w 1997 roku w ówczesnym Biurze do Walki z Przestępczością Zorganizowaną. Przez pewien okres istnienia Biura Wywiadu Kryminalnego Komendy Głównej Policji jeden z jego wydziałów miał w swoim zakresie zadań koordynowanie działań związanych z korzystaniem z otwartych źródeł informacji. Od kilku lat już nie ma w Policji jednostki, która byłaby zobowiązana do ogólnokrajowego koordynowania przedsięwzięć z wykorzystaniem otwartych źródeł. Pomimo to od kilkunastu lat w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie prowadzone są zarówno badania, jak i zajęcia dydaktyczne na temat białego wywiadu. Cała kadra oficerska Policji otrzymuje podstawową wiedzę w tym zakresie. Ponadto na kursach specjalistycznych prowadzone są zajęcia dotyczące korzystania z materiałów zwartych w Internecie, dostępne zarówno dla policjantów, jak i funkcjonariuszy innych służb i instytucji.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

BLOK KONTROLNY

SŁOWA KLUCZOWE

analiza kryminalna | wywiad kryminalny | analiza operacyjna | analiza strategiczna | analiza grup przestępczych | analiza porównawcza | ocena | Krajowy System Informacji Policyjnej | System Meldunku Informacyjnego | biały wywiad | OSINT | media rozgłoszeniowe

PYTANIA I ZADANIA

1. Na czym polega istota wywiadu kryminalnego?
2. Jaki zakres materialny obejmuje analiza operacyjna?
3. Porównaj istotę analizy operacyjnej i analizy kryminalnej.
4. Jakie są cele systemu SMI?
5. Co oznacza kod D(X)1 jako określenie wiarygodności informacji?
6. Wymień znane Ci otwarte źródła informacji.
7. Omów możliwości wykorzystania informacji znajdujących się w Internecie do zwalczania przestępczości zorganizowanej.
8. Wskaż relacje pomiędzy działaniami na otwartych źródłach informacji a czynnościami operacyjnymi.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Bibliografia

Akta sądu okręgowego w Wilnie, Nr K. I. 425/26.

Arno A., *Tajny agent na tropie Rembrandta*, „Gazeta Wyborcza" z 18. 03. 2009.

Badania CBOS, *Polacy o powołaniu Centralnego Urzędu Antykorupcyjnego. Komunikat z badań*, Warszawa, styczeń 2006.

Badania firmy Deloitte, *Nadużycia korporacyjne: zapobieganie i wykrywanie*, ogłoszone 7 czerwca 2006 r., www.deloitte.com.pl.

Bannon J., *Ja kibic. Tajniak w szeregach chuliganów Millwall FC*, Grupa Wydawnicza Foksal, Warszawa 2013.

Bielecki T., *Mafia wyrzucona z włoskiego Kościoła,* „Gazeta Wyborcza" z 12. 11. 2009.

Bielicki J., *Rola Krajowej Służby wywiadu kryminalnego (NCIS) w zwalczaniu przestępczości w Wielkiej Brytanii*, [w:] *Przestępczość zorganizowana w ujęciu praktycznym*, Pływaczewski E. (red.), Zakamycze, Kraków 2005.

Blajerski M., *Uwagi na temat przesłanek dopuszczenia dowodu z zeznań świadka koronnego*, „Prokuratura i Prawo", nr 5/2004.

Bojarski T., *Odpowiedzialność karna za niektóre formy przestępczości zorganizowanej, Studia Iuridica Lubliniensia*, tom I, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2003.

Bojarski T., *Polskie prawo karne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2002.

Bożyczko Z., *Kradzież kieszonkowa i jej sprawca*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1962.

Buczkowski K., Wojtaszek M., *Pranie pieniędzy*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2001.

Chlebowicz P., *„Biały wywiad" z perspektywy kryminalistyki*, [w:] Filipkowski W., Mądrzejowski W., *Biały wywiad. Otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki*, C.H. Beck, Warszawa 2012.

Chlebowicz P. *Chuligaństwo stadionowe. Studium kryminologiczne*, Wolters Kluwer Polska 2009.

Chlebowicz P., Staszewski W., *Co zaboli kiboli*, „Gazeta Wyborcza" z 19. 05. 2011.

Chrabkowski M., *Metody pracy operacyjnej*, [w:] Jasiński W., Mądrzejowski W., Wiciak K., *Przestępczość zorganizowana. Fenomen. Współczesne zagrożenia. Zwalczanie. Ujęcie praktyczne*, Szczytno 2013.

Cichomski M., *Struktury zorganizowanych grup przestępczych*, [w:] Jasiński W., Mądrzejowski W., Wiciak K., *Przestępczość zorganizowana. Fenomen. Współczesne zagrożenia. Zwalczanie. Ujęcie praktyczne*, Szczytno 2013.

Cohen R., *Twardzi Żydzi*, Warszawa 2003.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Coulloudon V., *Mafia sowiecka*, Warszawa 1993.

Daszkiewicz K., *Nowa kodyfikacja karna*, Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 1998, z. 7.

Departament Analiz i Nadzoru MSWiA, *Krajowy program przeciwdziałania i zwalczania przestępczości zorganizowanej na lata 2012–2016*, Warszawa 2011.

Eskridge Ch., *The face of contemporary terrorism of US*, wykład wygłoszony w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie w dniu 11 maja 2005, rękopis w zbiorach autora.

Filipkowski W., *System przeciwdziałania i zwalczania przestępczości zorganizowanej*, [w:] *Przestępczość zorganizowana*, E. Pływaczewski (red.), C.H. Beck, 2011.

Filipkowski W., *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej w aspekcie finansowym*, Zakamycze, Kraków 2004.

Freedman M., Brown H., *Car energii*, „Forbes", nr 9/2006.

Fried A., *The Rise and fall of the Jewish Gangster in America*, Columbia University Press, New York 1994.

Frydrych M., Wójciak I., *Przestępczość przeciwko dobrom kultury*, [w:] Judycki Z., Karpowicz M., *Policja w ochronie zabytków sakralnych*, Lublin 2009.

Gabara E., *Stanowisko Polski w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej*, Toruń 2004.

Gabriel-Węglowski M., *Koncepcja usprawnienia instytucjonalnego prokuratury w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej*, „Prokuratura i Prawo", nr 4/2011.

Gabriel-Węglewski M., *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej w wymiarze międzynarodowym*, [w:] Jasiński W., Mądrzejowski W., Wiciak K., *Przestępczość zorganizowana. Fenomen. Współczesne zagrożenia. Zwalczanie. Ujęcie praktyczne*, Szczytno 2013.

Giezek J., *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, tom I, Wrocław 2000.

Global impact of the ban on opium production in Afghanistan, UNDCP, listopad 2001.

Gołębiewski J., *Terror kryminalny w Polsce*, [w:] Jasiński W., Mądrzejowski W., Wiciak K., *Przestępczość zorganizowana. Fenomen. Współczesne zagrożenia. Zwalczanie. Ujęcie praktyczne*, Szczytno 2013.

Grzegorczyk T., *Kodeks postępowania karnego wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Kraków 2005.

Guzik-Makaruk E.M., Filipkowski W., *System przeciwdziałania i zwalczania procederu prania pieniędzy ze szczególnym uwzględnieniem roli instytucji obowiązanych*, [w:] P*rzestępczość zorganizowana w ujęciu praktycznym*, Pływaczewski E. (red.), Zakamycze, Kraków 2005.

Hanausek T., *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Warszawa 2009.

Hirshshon S.P., *Generał Patton. Życie żołnierza*, Warszawa 2004.

Hoc S., *Zagadnienia odpowiedzialności karnej za szpiegostwo*, ASW, Warszawa 1985.

Hofmański P., Zabłocki S., *Pierwsze doświadczenia ze świadkiem incognito*, [w:] P*rzeciwdziałanie korupcji i zorganizowanej przestępczości*, Warszawa 1999.

Hołyst B., *Japonia. Przestępczość na marginesie cywilizacji*, Warszawa 1994.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Hołyst B., *Kryminalistyka*, LexisNexis, Warszawa, 2004.

Hołyst B., *Przestępczość zorganizowana i jej implikacje*, [w:] *Policja polska wobec przestępczości zorganizowanej*, Szczytno 1997.

Ignaczak W., *Wybrane zagadnienia analizy kryminalnej*, Szczytno 2005.

Indecki K., *Prawo karne wobec terroryzmu i aktu terrorystycznego*, Łódź 1998.

Iwanicki J., *Eurojust*, [w:] Jasiński W., Mądrzejowski W., Wiciak K., *Przestępczość zorganizowana. Fenomen. Współczesne zagrożenia. Zwalczanie. Ujęcie praktyczne*, Szczytno 2013.

Jasiński W., *Osoby na eksponowanych stanowiskach politycznych. Przeciwdziałanie korupcji i praniu pieniędzy*, LEX a. Wolters Kluwer Business, Warszawa 2012.

Jasiński W., Potakowski D., *Świadek koronny – nowy instrument w walce z przestępczością zorganizowaną*, „Monitor Prawniczy", nr 7/1998.

Jasiński W., *Pranie brudnych pieniędzy*, Poltext, Warszawa 1998.

Jurczyński B., *Narkomania. Poradnik dla nauczycieli i wychowawców*, PZWL Warszawa 2005.

Kaczmarek J., *Przestępstwo wzięcia i przetrzymywania zakładnika. Aspekty prawne i kryminologiczne*, Wolters Kluwer Polska 2013.

Karczmarek J., Kierszka M., *Porwania dla okupu*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2003.

Karolczak K., *Encyklopedia terroryzmu*, Warszawa 1995.

Karolczak K., *Yakuza – szacowna organizacja kryminalna?*, [w:] *Wybrane aspekty zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*, Gruza E. (red.), Warszawa 2010.

Karpowicz M., *Kradzież i przemyt dóbr kultury*, [w:] *Policja polska wobec przestępczości zorganizowanej*, Szczytno 1997.

Keiichi Yamanaka, Kansai University Osaka, wykład wygłoszony w dniu 8 listopada 2007 w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie, materiały w zbiorach autora.

Kędzierski M., *Funkcjonalno-organizacyjne rozwiązania w zakresie budowy i przekształcania struktury zadaniowej Centralnego Biura Śledczego i Centralnego Biura Śledczego Policji*, [w:] Mądrzejowski W., Kędzierski M., *Centralne Biuro Śledcze Komendy Głównej Policji, Centralne Biuro Śledcze Policji (2000–2015) we wspomnieniach twórców i pracowników*, Szczytno 2015.

Kędzierski M., *Przestępczość zorganizowana w Polsce w latach 2000–2014*, [w:] Mądrzejowski W., Kędzierski M., *Centralne Biuro Śledcze Komendy Głównej Policji, Centralne Biuro Śledcze Policji (2000–2015) we wspomnieniach twórców i pracowników*, Szczytno 2015.

Kędzierski M., *Źródła finansowania zorganizowanych struktur przestępczych organizacji terrorystycznych oraz prawne sposoby przeciwdziałania temu zjawisku*, cz. 1, „Przegląd Policyjny", nr 1 (81)2006.

Kienzel I., *Leksykon Unii Europejskiej*, Warszawa 2003.

Korbal P., *Świadek koronny – instrument zwalczania przestępczości zorganizowanej. Kilka refleksji z praktyki*, [w:] *Przestępczość zorganizowana w ujęciu praktycznym*, Pływaczewski E. (red.), Zakamycze, Kraków 2005.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Kosiński J., *Paradygmaty cybeprzestępczości*, DIFIN 2015.

Kowalczuk P., *Federacja klanów*, „Polityka", nr 25(2659) z 21. 06. 2008.

Koweszko A., *Międzynarodowa współpraca policyjna*, [w:] *Polska Policja na drodze do Unii Europejskiej*, Góralczyk B. (red.), Warszawa 2000.

Krajniak O., *Zorganizowane grupy przestępcze. Studium kryminalistyczne*, Wolters Kluwer Polska, 2011.

Krajowy program przeciwdziałania i zwalczania przestępczości zorganizowanej na lata 2012–2016 (wersja do konsultacji społecznych).

Kube E., *Nowe zjawiska w sferze przestępczości zorganizowanej*, [w:] *Przestępczość zorganizowana w Niemczech i w Polsce i jej implikacje ekonomiczne*, Warszawa–Münster–Łódź 1998.

Kulicki M., Kwiatkowska-Darul V., Stępka L., *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia teorii i praktyki śledczo-sądowej*, Toruń 2005.

Kurzępa B., *Świadek koronny. Geneza instytucji. Komentarz do ustawy*, Toruń 2005.

Laskowska K., *Obszary działalności zorganizowanych struktur przestępczych w Polsce*, [w:] *Przestępczość zorganizowana*, Pływaczewski E. (red.), C. H. Beck, Warszawa 2011.

Laskowska K., *Rosyjskojęzyczna przestępczość zorganizowana*, „Studium Kryminologiczne", Białystok 2008.

Laskowski M., *Korupcja w polskich sądach powszechnych – zagrożenia i fakty,* [w:] *Przestępczość zorganizowana*, Pływaczewski E. (red.), Zakamycze, Kraków 2005.

Leksykon policyjny, Szczytno 2001.

Lonca R., *Polska wobec obecnych zagrożeń terroryzmu globalnego*, [w:] *Przestępczość zorganizowana w ujęciu praktycznym*, Pływaczewski E. (red.), Zakamycze, Kraków 2005.

Lonca R., *Źródła i sposoby finansowania terroryzmu oraz metody ich zwalczania*, [w:] *Współczesne zagrożenia terroryzmem oraz metody działań antyterrorystycznych*, Szczytno 2007.

Majewski P., *Kilka uwag wokół praktyki stosowania instytucji świadka koronnego*, [w:] *Przestępczość zorganizowana w ujęciu praktycznym*, Pływaczewski E. (red.), Zakamycze, Kraków 2005.

Malewska-Morusa W., *Narkotyki w szkole i w domu. Zagrożenie*, Towarzystwo Wydawnicze i Literackie, Warszawa 1995.

Malinowska A., *My, kibole, co myślimy*, „Gazeta Wyborcza" z 19. 05. 2015.

Malinowska I., Bryk J. *Handel ludźmi i przestępstwa towarzyszące*, [w:] Jasiński W., Mądrzejowski W., Wiciak K., *Przestępczość zorganizowana. Fenomen. Współczesne zagrożenia. Zwalczanie. Ujęcie praktyczne*, Szczytno 2013.

Mapa korupcji, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Warszawa 2010.

Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2004.

Marek A., *Prawo karne*, C.H. Beck, Warszawa 2001.

Marek A., *Przestępczość zorganizowana. Zarys problematyki*, [w:] *Kryminologiczne i prawne aspekty przestępczości zorganizowanej*, Szczytno 1992.

Matard-Bonucci M-A., *Historia mafii*, Bertelsmann, Warszawa 2001.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Materiały ze szkolenia policjantów CBŚ, Waszyngton, maj 2000.

Mazurski Z., Wiciak K., *Przestępstwa na tle obrotu paliwami ciekłymi i metodyka ich zwalczania,* [w:] *Ochrona interesów ekonomicznych i finansowych Rzeczypospolitej Polskiej i Unii Europejskiej w związku z obrotem paliwami ciekłymi*, Szczytno 2005.

Mądrzejowski Ł., *Prawne i organizacyjne uwarunkowania współpracy w dziedzinie odzyskiwania mienia w Polsce i Unii Europejskiej*, [w:] Jasiński W., Mądrzejowski W., Wiciak K., *Przestępczość zorganizowana. Fenomen. Współczesne zagrożenia. Zwalczanie. Ujęcie praktyczne*, Szczytno 2013.

Mądrzejowski Ł., *Zagrożenia związane z nielegalnym wykorzystaniem funduszy pomocowych Unii Europejskiej*, [w:] *Próba identyfikacji współczesnych zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce*, Rajchel K. (red.), WSIZiA, Warszawa 2006.

Mądrzejowski W., *„Biały wywiad" w Policji*, [w:] Filipkowski W., Mądrzejowski W., *Biały wywiad. Otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki*, C.H. Beck, Warszawa 2012.

Mądrzejowski W., *Korupcja w działalności zorganizowanych struktur przestępczych*, [w:] *Przestępczość zorganizowana*, Pływaczewski E. (red.), Zakamycze, Kraków 2005.

Mądrzejowski W., *Odpowiedzialność za wyłudzenie związane z ubezpieczeniem umowy leasingowej*, „Monitor Prawniczy", nr 2/1996.

Mądrzejowski W., *Podmiotowe aspekty zorganizowanej przestępczości przeciwko mieniu*, [w:] *Kryminologiczne i prawne aspekty przestępczości zorganizowanej*, Marek A., Pływaczewski W. (red.), Szczytno 1992.

Mądrzejowski W., *Pojęcie przestępczości zorganizowanej i działalność zorganizowanych struktur przestępczych na świecie*, [w:] Jasiński W., Mądrzejowski W., Wiciak K., *Przestępczość zorganizowana. Fenomen. Współczesne zagrożenia. Zwalczanie. Ujęcie praktyczne,* Szczytno 2013.

Mądrzejowski W., *Przesłanki powołania Centralnego Biura Śledczego*, [w:] Mądrzejowski W., Kędzierski M., *Centralne Biuro Śledcze Komendy Głównej Policji, Centralne Biuro Śledcze Policji (2000–2015) we wspomnieniach twórców i pracowników*, Szczytno 2015.

Mądrzejowski W., *Przestępczość zorganizowana w Polsce – zarys kształtowania się problemu i aktualne zagrożenia*, [w:] *Centralne Biuro Śledcze. Dziesięć lat doświadczeń (2000–2010)*, Misiuk A. (red.), Szczytno 2010.

Mądrzejowski W., *Przestępczość zorganizowana wobec działalności ubezpieczeniowej,* „Prawo. Ubezpieczenia. Reasekuracja" z 20. 03. 1997.

Mądrzejowski W., *Środowiska zagrożone korupcją ze strony zorganizowanych grup przestępczych*, „Przegląd Policyjny", nr 1(85)2007.

Międzyresortowy Zespół do Spraw Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę Rzeczypospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej, *Raport sytuacyjny dotyczący zagrożenia przestępczością gospodarczą w Polsce*.

Milewski S., *Ciemne sprawy dawnych warszawiaków*, PIW, Warszawa 1982.

Misiuk A., *Instytucje policyjne w Polsce. Zarys dziejów*, Szczytno 2006.

Mikołajczak J., *Działania dolnośląskiej policji w poszukiwaniach skradzionych dzieł sztuki sakralnej*, [w:] Judycki Z., Karpowicz M., *Policja w ochronie zabytków sakralnych*, Lublin 2009.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Mikołajczyk K., *Przestępstwa związane z wykorzystaniem bankowości elektronicznej – skimming*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego", nr 10/14.

Mocarski W., Świerczewski J., *Rozboje na drogach publicznych*, [w:] *Policja polska wobec przestępczości zorganizowanej*, Szczytno 1997.

Moskwa J., *Happy endu nie będzie*, [w:] Matard-Bonucci A-M., *Historia mafii,* Bertelsmann Warszawa 2001.

Mueller R.S., Wystąpienie przed House Appropriations Committee w Waszyngtonie 19. 03. 2013, www.fbi.gov./news, dostęp 20. 03. 2013.

Nash J.R., *The world Encyclopedia of Organized Crime*, Paragon House, New York 1989.

Niemczyk Z., *Wybrane problemy związane z prowadzeniem śledztw w sprawach dotyczących uprowadzeń dla okupu*, [w:] Jasiński W., Mądrzejowski W., Wiciak K., *Przestępczość zorganizowana. Fenomen. Współczesne zagrożenia. Zwalczanie. Ujęcie praktyczne*, Szczytno 2013.

Nowicka I., *Rozbój drogowy jako przejaw zorganizowanej działalności przestępczej*, Zakamycze, Kraków 2004.

OBOP o korupcji w Policji, „Gazeta Policyjna", nr 13 z 2004.

Olesiuk M., *Nowe podejście do zwalczania przestępczości zorganizowanej w Wielkiej Brytanii*, [w:] *Oblicza współczesnej przestępczości zorganizowanej*, Laskowska K. (red.), Białystok 2014.

Paliotti V., *Historia Kamorry*, Kraków 1998.

Paprzycki L., *Zeznania świadka anonimowego i świadka koronnego w rzetelnym procesie karnym*, [w:] *Przestępczość zorganizowana w ujęciu praktycznym*, Pływaczewski E. (red.), Zakamycze, Kraków 2005.

Pauk Z., *Dostęp Policji do danych objętych tajemnicą bankową*, Wydawnictwo Komendy Głównej Policji, Warszawa 2005.

Pikulski S., *Podstawowe zagadnienia taktyki kryminalistycznej*, Białystok 1997.

Pływaczewski E., *Pranie brudnych pieniędzy*, Toruń 1993.

Pływaczewski E, *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczanie w Europie Zachodniej*, Warszawa 1992.

Pływaczewski E., *Przestępczość zorganizowana i wybrane problemy jej przeciwdziałania w Polsce*, [w:] *Policja polska wobec przestępczości zorganizowanej*, Szczytno 1997.

Pływaczewski E.W., *Przestępczość zorganizowana. Zagadnienia wprowadzające*, [w:] *Przestępczość zorganizowana*, Pływaczewski E.W. (red.), C.H. Beck, 2011.

Potakowski D., *Możliwości ujawniania mienia sprawców przestępstw (wybrane zagadnienia)*, [w:] *Pozbawianie sprawców korzyści uzyskanych w wyniku przestępstwa*, Lelental S., Potakowski D. (red.), Szczytno 2004.

Potakowski D., *Przestępczość samochodowa w Polsce i na świecie oraz jej zwalczanie*, CeDeWu.Pl, Warszawa 2013.

Przemysł i handel naftowy 2014. Roczny raport, POPiHN, Warszawa 2015.

Przestępczość z wykorzystaniem elektronicznych instrumentów płatniczych, Kosiński J. (red.), Szczytno 2006.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Przewidywane zagrożenia korupcyjne w Polsce, CBA 2013.

Racketeer Influenced and Corrupt Organizations – Title 18 of United States Code, Section 1961 (1).

Rapacki A., *Przestępczość w Polsce po wstąpieniu do Unii Europejskiej (stan rzeczywisty, prognozy, kierunki, przeciwdziałania)*, [w:] *Przestępczość zorganizowana*, Pływaczewski E. (red.), Zakamycze, Kraków 2005.

Rau Z., *Podstawy prawne zwalczania amerykańskiej przestępczości zorganizowanej – unormowania Racketeer Influenced and Corrupt Organizations*, „Prokuratura i Prawo", nr 12/2000.

Rau Z., *Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie*, Zakamycze, Kraków 2002.

Redo S., *Problem kryminologicznej funkcji narkomanii*, „Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne", nr 8/1978.

Roberts J., Wright E., *Prawdziwy gangster*, Kraków 2012.

Rose-Ackerman S., *Korupcja i rządy*, Warszawa 2001.

Rychlik R., *Zarys włoskiej koncepcji walki z organizacjami mafijnymi*, „Prokuratura i Prawo", nr 06/1998.

Rządowy Program Przeciwdziałania Korupcji na lata 2014–2019. Uchwała nr 37 Rady Ministrów w sprawie Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2014–2019, „Monitor Polski" z 28. 04. 2014 r., poz. 299.

Sabatowski S., *Narkomania. Wybór aktów normatywnych*, Legionowo 2000.

Safjański T., Żach D., *Systemowe i organizacyjne aspekty współpracy policyjnej państw obszaru Schengen*, „Przegląd Policyjny", nr 1/2006.

Schneider H. J., *Przestępczość zorganizowana z międzynarodowego punktu widzenia*, „Prokuratura i Prawo", nr 10/1995.

Semik J., *Stosowanie instytucja świadka incognito*, [w:] *Przeciwdziałanie korupcji i zorganizowanej przestępczości*, Warszawa 1999.

Sifakis C., *Mafia amerykańska. Encyklopedia*, Universitas, Warszawa 2007.

Skwirowski P., *Fajki niepokoju*, „Gazeta Wyborcza" z 29. 07. 2015.

Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1981, t. III.

Solorz A., *Zagadnienia przestępczości zawodowej w Polsce*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1967.

Sońta C., *Zorganizowana grupa i związek przestępny w polskim prawie karnym na tle teorii i orzecznictwa – zarys problematyki*, część II, WPP, nr 2/1997.

Southwell D., *Historia przestępczości zorganizowanej*, MAK Verlag GmbH, Bremen 2009.

Staszak A., *Porwania w celu wymuszenia okupu*, Zdzieszowice 2010.

Statistics on Production and Trafficking of Drugs. Europe, UNDCP, styczeń 2002.

Stosowanie prawa o narkotykach. Podręcznik ONZ dla funkcjonariuszy porządku prawnego, Legionowo 1996.

Summers A., *Kulisy życia J. Edgara Hoovera*, Bellona, Warszawa 1995.

Świda W., *Przestępca zawodowy*, Wilno 1932.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Świeczyński J., *Przestępstwa popełniane w Polsce przez obywateli państw powstałych po upadku Związku Radzieckiego*, [w:] *Policja polska wobec przestępczości zorganizowanej*, Szczytno 1997.

Transparency International, *Indeks Percepcji Korupcji w roku 2006*, „Gazeta Wyborcza" z 7. 11. 2006.

Wacquant L., *Zero tolerancji dla ubogich*, „Gazeta Wyborcza" z 18–19. 11. 2006.

Waltoś S., *Tajny agent policji (na obrzeżach odpowiedzialności karnej)*, „Państwo i Prawo", nr 11–12/1993.

Wanat W., *Narkotyki i narkomania. Odlot donikąd*, Warszawa 2006.

Warykiewicz T., *System „Antygang" w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej*, [w:] *Kryminalistyczne i prawne aspekty przestępczości zorganizowanej*, Marek A., Pływaczewski W. (red.), Szczytno 1992.

Wesołowska A., *Korupcja w wymiarze sprawiedliwości – symptomy i kulisy*, [w:] *Przestępczość zorganizowana*, Pływaczewski E. (red.), Zakamycze, Kraków 2005.

Wiciak K., *Cele śledztwa finansowego a system odzyskiwania mienia*, Szczytno 2012.

Wiciak K., *Przestępczość na szkodę Unii Europejskiej*, [w:] Jasiński W., Mądrzejowski W., Wiciak K., *Przestępczość zorganizowana. Fenomen. Współczesne zagrożenia. Zwalczanie. Ujęcie praktyczne*, Szczytno 2013.

Wiciak K., *Przestępczość zorganizowana w obrocie paliwami płynnymi*, [w:] Jasiński W., Mądrzejowski W., Wiciak K., *Przestępczość zorganizowana. Fenomen. Współczesne zagrożenia. Zwalczanie. Ujęcie praktyczne*, Szczytno 2013.

Woźnicki D., Palacz D., *Stan przestępczości o charakterze korupcyjnym i zagrożenia tego typu przestępczością na podstawie spraw realizowanych przez Wydział do Walki z Korupcją*, [w:] *Korupcja – materiały pokonferencyjne*, Kielecki Z., Zajder M. (red.), Szczytno 2004.

Wójcik J. W., *Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej. Zagadnienia prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne*, Lex, Warszawa 2011.

Wrona J., *Przestępczość narkotykowa*, Szczytno 2007.

Zagrożenie korupcją w świetle badań kontrolnych Najwyższej Izby Kontroli prowadzonych w 2003 r., Warszawa, marzec 2004.

Zatyka E., *Przestępczość zorganizowana w aspekcie prawa karnego materialnego*, [w:] *Przestępczość zorganizowana*, Pływaczewski E. (red.), C.H. Beck, 2011.

Ziorkiewicz B., *Projekt Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko ponadnarodowej przestępczości zorganizowanej*, „Prokuratura i Prawo", nr 10/2000.

Wykaz aktów normatywnych

Akty krajowe

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji (tekst jednolity Dz.U. 2015, poz. 355).

Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. 1990, Nr 78, poz. 462 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 28 sierpnia 1991 roku o kontroli skarbowej (Dz.U. 2015, poz. 788).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Ustawa z dnia 28 września 1991 roku o kontroli skarbowej (Dz. U. 1991, Nr 100, poz. 442).

Ustawa z dnia 6 lipca 1995 roku o zmianie kodeksu postępowania karnego (Dz. U. 1995, Nr 89, poz. 444).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 roku o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. 1997, Nr 75, poz. 468).

Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 roku o świadku koronnym (Dz. U. 1997, Nr 114, poz. 738).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. prawo bankowe (Dz. U. 2002, Nr 72, poz. 665 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 16 listopada 2000 roku o przeciwdziałaniu wprowadzania do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł. (Dz. U. 2000, Nr 116, poz. 1216).

Ustawa z dnia 6 lipca 2001 roku o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych (Dz. U. 2010, Nr 29, poz. 153).

Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 roku o Żandarmerii Wojskowej (Dz. U. 2001, Nr 123, poz. 1353).

Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. 2002, Nr 74, poz. 676 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2003, Nr 162, poz. 1568).

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. 2005, nr 155, poz. 1298).

Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 roku o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz o Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz. U. 2006, Nr 104, poz. 709).

Ustawa z dnia 22 lipca 2006 roku o zmianie ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. 2006, Nr 149, poz. 1078).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2003 roku w sprawie Pełnomocnika Rządu do Spraw Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę Rzeczypospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej (Dz.U. 2003, Nr 119, poz. 1113).

Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 18 października 2006 roku w sprawie udzielania ochrony i pomocy świadkom koronnym i innym uprawnionym osobom (Dz. U. 2006, Nr 201, poz. 1480).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 marca 2002 r. w sprawie sposobu przemieszczania i dokumentowania przez Policję niejawnego nadzorowania wytwarzania, przemieszczania, przechowywania i obrotu przedmiotami przestępstwa (Dz. U. 2002, Nr 23, poz. 239).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 marca 2002 r. w sprawie sposobu dokumentowania prowadzonej przez Policję kontroli operacyjnej, przechowywania i przekazywania wniosków, zarządzeń i materiałów uzyskanych podczas stosowania tej kontroli, a także przetwarzania i niszczenia tych materiałów (Dz. U. 2002, Nr 24, poz. 252).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 27 maja 2002 r. w sprawie szczególnych zasad i trybu wydawania, posługiwania się, przechowywania i ewidencji dokumentów, które uniemożliwiają ustalenie danych identyfikujących policjanta lub osobę udzielającą pomocy Policji oraz środków, którymi posługują się przy wykonywaniu zadań służbowych (Dz. U. 2002, Nr 74, poz. 684).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2011 roku w sprawie sposobu prowadzenia i dokumentowania przez Policję czynności operacyjno-rozpoznawczych polegających na dokonaniu w sposób niejawny nabycia, zbycia lub przejęcia przedmiotów pochodzących z przestępstwa, ulegających przepadkowi, albo których wytwarzanie, posiadanie, przewożenie lub którymi obrót są zabronione, a także na przyjęciu lub wręczeniu korzyści majątkowej oraz sposobu przekazywania, przetwarzania i niszczenia materiałów uzyskanych podczas stosowania tych czynności (Dz.U. 2011, Nr 121, poz.694).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 czerwca 2011 roku w sprawie sposobu dokumentowania prowadzonej przez Policję kontroli operacyjnej, przechowywania i przekazywania wniosków zarządzeń i materiałów u zyskanych podczas stosowania tej kontroli, a także przetwarzania i niszczenia tych materiałów (Dz. U. 2011, Nr 127, poz. 857).

Uchwała nr 16/2003 Krajowej Rady Sądownictwa w sprawie uchwalenia zbioru zasad etyki zawodowej sędziów z dnia 19 lutego 2003 r.

Zarządzenie Nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 29 lutego 2000 r. w sprawie powołania oraz określenia organizacji, zakresu działania i właściwości terytorialnej służby śledczej (Dz. Urz. KGP, Nr 2, poz. 15 i 16 z późn. zm.).

Zarządzenie Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2003 w sprawie zasad etyki zawodowej policjanta.

Akty międzynarodowe

Traktat z Amsterdamu zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty (tzw. Traktat Amsterdamski), podpisany 2 października 1997 r. (Dz. U. 2004, Nr 90, poz. 864/31).

Międzynarodowa Konwencja o Zwalczaniu Finansowania Terroryzmu przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 9 grudnia 1999 r. (Dz.U. 2004, Nr 263, poz. 2620).

Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. 2005, Nr 18, poz. 158)

Konwencja sporządzona w Brukseli dnia 26 lipca 1995 r. na podstawie artykułu K.3 Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie ustanowienia Europejskiego Urzędu Policji (Konwencja o Europolu), (Dz. U. 2005, Nr 29, poz. 243).

Decyzja Ramowa Rady UE z dnia 28 maja 2001 roku w sprawie zwalczania fałszowania i oszustw związanych z bezgotówkowymi środkami płatniczymi (2001/413/WSiSW).

Decyzja Ramowa Rady UE z dnia 28 lutego 2002 roku ustanawiająca Eurojust (UE 2002/187/WSiSW).

Decyzja Ramowa Rady UE 2002/629/JHA z 19 lipca 2002 roku w sprawie zwalczania handlu ludźmi.

Decyzja Ramowa Rady UE z dnia 22 lipca 2003 roku w sprawie wykonywania w Unii Europejskiej postanowień o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych (2003/577/WSiSW).

Decyzja Ramowa Rady UE z dnia 6 grudnia 2007 r. dotycząca współpracy pomiędzy biurami ds. odzyskiwania mienia w państwach członkowskich w dziedzinie wykrywania i identyfikacji korzyści pochodzących z przestępstwa lub innego mienia związanego z przestępstwem (2007/845/WSiSW).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

NETOGRAFIA

www.cba.gov.pl
www.fbi.gov/news
www.justice.gov.dea
www.mf.gov.pl
www.nationalcrimeagency.gov.uk
www.niwserwis.pl
www.pg.gov.pl
www.policja.gov.pl
www.secretservice.gov.org
www.watchdogportal.pl
www.wenjk.wp.mil.pl
www.wyborcza.pl

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Indeks osób

A
Andreotti Giulio 16
Avellone Giambattista 12

B
„Barabasz" 54
Belforte Salvatore 21
Berlusconi Silvio 16
bin Laden Osama 124
Borsellino Paolo 15, 16
Bożyczko Zbigniew 54

C
Calderón Felipe 37
Capone Alphonse Gabriel
(zw. Al Capone) 28
Chinnici Rocco 15
Chodorkowski Michał 40
Ciaccio Montalto Giangiacomo 15
Craxi Bettino 16
Cuccia Ciccio 13
Cuffaro Salvatore 16
Czang Kai Szek 27

D
Dalla Chiesa Carlo Alberto 15
Dell'Utri Marcello 16

E
Escobar Pablo 39

F
Falcone Giovanni 15, 16, 17
Filipkowski Wojciech 10, 131

G
Gambino Carlo (zw. Don Carlo) 33, 35
Genovese Vito 13, 23
Giancana Sam 33

H
Hoover Herbert 31
Hoover John Edgar 32

J
Johnson Baines Lyndon 31, 46

K
Klonowic Sebastian Fabian 53
Korycki Józef 54
Kucharski Jan 55
Kwaśniewski Aleksander 174

L
La Torra Pia 15
Lansky Meyer (właśc. Suchowliński Majer) 33
Lazacano Heriberto 38
Luciano Charles „Lucky" 14

M
Malmstroem Cicilia 111
Mao Zedong 27
Matrone Francesco „Bestia" 21
Mori Cesare 13
Mueller Robert S. 29

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

N
Nieto Enrique 38

O
Olewnik Krzysztof 67

P
Pastrana Andreas 39
Pływaczewski Emil 10, 64, 129, 181
Poletti Charles 14
Provenzano Bernardo 16

R
Rodriguez Gacha José Gonzalo 39
Rodriguez Orejuela Gilberto 39
Rodriguez Orejuela Miguel 39
Roosevelt Franklin Delano 32
Rudini Antonio Starabba di 12

S
Saetta Antonio 15
Schiavone Francesco 21
Starabba di Rudini Antonio 12
Sun Jat Sen 27
Szarić Darko 43

Ś
Świda Witold 53

T
Tanaka Kakuei 24

V
Vizzini Calogero 13

Z
Zagaria Michele 21
Zambetti Domenico 19

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Witold Gadowski, Przemysław Wojciechowski

Tragarze śmierci

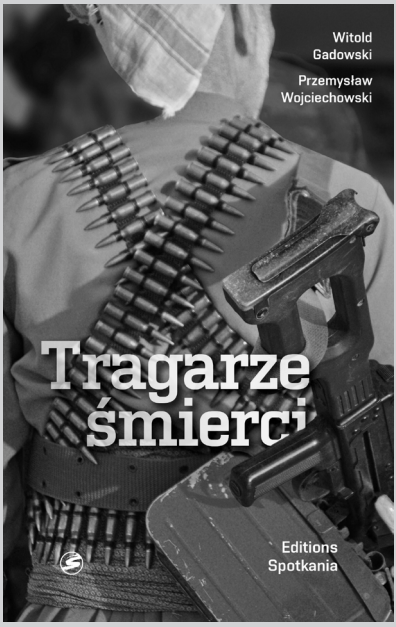

W czasie lektury „Tragarzy śmierci" ze zdumieniem odkryjecie, że za słynnymi postaciami XX-wiecznego terroryzmu stoją zawsze „ludzie z cienia", prawdziwi mocodawcy zbrodniczych akcji – służby specjalne Kremla. Prawda o terroryzmie XX wieku jest bowiem taka, że bez wsparcia służb państw należących do Układu Warszawskiego, służb sterowanych przez Kreml, największe organizacje terrorystyczne tamtych czasów nie przetrwałyby jednego dnia. To Kreml i jego satelici nadawali morderczą siłę działaniom palestyńskich terrorystów, zamachom Rote Armee Fraktion, „Carlosowi", czy Abu Nidalowi.

Czy za Al Kaidą i Państwem Islamskim także stoją wyrachowani ludzie tajnych służb różnych krajów? Trudno odpowiedzieć na to pytanie z naukową precyzją, jednak nasze reporterskie doświadczenie i fakty, które poznaliśmy, mówią nam, że z pewnością i teraz tak jest.

Dziś także zimni fachowcy ze służb specjalnych różnych krajów pociągają za sznurki w wydarzeniach na Bliskim Wschodzie. Z terroryzmem bowiem tak już jest, że najważniejszej roli nie odgrywają w nim osławieni mordercy, przywódcy organizacji poszukiwani przez cały świat listami gończymi. W terrorystycznym spektaklu naszych czasów najważniejsze nie są wydarzenia, które nie schodzą z czołówek światowych agencji informacyjnych. **Najważniejsze dzieje się w ciszy, na zapleczu, w cieniu. Sterowanie światem terroru odbywa się na niedostępnej nam – widzom światowego spektaklu przemocy – scenie. Na tej scenie zawsze znajdują się oficerowie służb specjalnych.** Za pomocą terroryzmu i terroru załatwia się rzeczy, których nie można zrobić w służbie normalnego państwa.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

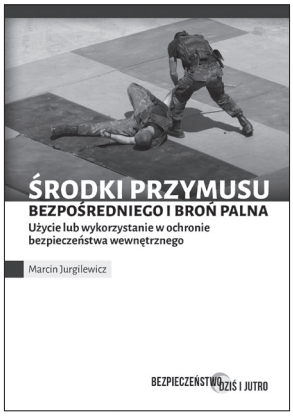

ŚRODKI PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO I BROŃ PALNA
Użycie lub wykorzystanie w ochronie bezpieczeństwa wewnętrznego

Publikacja dotyczy ciągle aktualnej problematyki, jaką są szczególne kompetencje podmiotów działających w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego, którym mocą ustawy przyznano prawo do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Tytułowe zagadnienie ma jednocześnie charakter wysoce złożony, wiąże się bowiem ściśle z najdalej posuniętą możliwością ingerencji funkcjonariuszy różnych służb, inspekcji czy straży w sferę podstawowych praw i wolności obywatelskich, co niejednokrotnie może wywoływać dyskusję o granice stosowania takiego przymusu bezpośredniego wobec jednostek.

Z uwagi na fakt, że ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, będąca podstawą niniejszych rozważań, jest stosunkowo nowym aktem normatywnym, na rynku wydawniczym nie ma jeszcze komentarzy do tej ustawy ani też innych publikacji przedstawiających to zagadnienie tak kompleksowo, jak niniejsze opracowanie. Istnieją jedynie nieliczne publikacje odnoszące się do problematyki użycia i wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej przede wszystkim przez funkcjonariuszy policji, z pominięciem innych służb, inspekcji czy straży. Z tego względu niniejsza publikacja ma charakter nowatorski.

Polecamy również przedstawicielom określonych służb, inspekcji, straży czy innych podmiotów uprawnionych do stosowania tych środków.

TERRORYZM MIĘDZYNARODOWY
Wydanie zaktualizowane

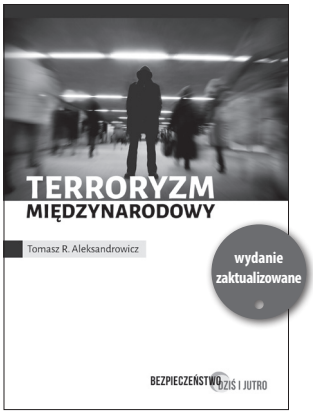

Publikacja poświęcona jest podstawowym zagadnieniom terroryzmu międzynarodowego i sposobom jego zwalczania. Autor przedstawia fenomen terroryzmu jako zjawiska interdyscyplinarnego, wymagającego zaangażowania wiedzy z zakresu psychologii i socjologii, prawa karnego, kryminologii, prawa międzynarodowego, nauk politycznych i stosunków międzynarodowych.

Od poprzedniego wydania zaszły we współczesnym świecie istotne zmiany; dotyczyły one także zagrożeń ze strony terroryzmu międzynarodowego. Niniejsze wydanie wymagało zatem aktualizacji, zarówno od strony faktograficznej, jak i uwzględnienia zmian prawnych. W nowym wydaniu rozbudowano część poświęconą najnowszej historii terroryzmu, dodano kwestie dotyczące interpretacji współczesnego terroryzmu w kategoriach walki informacyjnej, uzupełniono także część poświęconą omówieniu prawa Unii Europejskiej – było to konieczne wobec wejścia w życie Traktatu Lizbońskiego.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064

Wiesław Mądrzejowski – doktor nauk prawnych, były oficer Biura d/w z Przestępczością zorganizowaną KGP, gdzie kierował Wydziałem Operacyjno-Śledczym koordynując walkę z grupami przestępczymi na obszarze całego kraju. Organizował i kierował pionem analiz i kontaktów międzynarodowych Centralnego Biura Śledczego pełniąc funkcję zastępcy Dyrektora CBŚ. Pracownik naukowo-dydaktyczny Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, były Komendant-Rektor tej uczelni, prowadzący badania nad zjawiskiem przestępczości zorganizowanej. Autor szeregu książek i artykułów poświęconych tej problematyce.

PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA to publikacja przeznaczona dla:

- studentów prawa i kierunków związanych z bezpieczeństwem wewnętrznym,
- osób i instytucji zaangażowanych w zwalczanie przestępczości zorganizowanej

Niniejsze, zaktualizowane wydanie zawiera najbardziej aktualne informacje na temat form zorganizowanej działalności przestępczej oraz metod jej zwalczania.

W opracowaniu szeroko omawiana jest problematyka związana z przestępczością zorganizowaną, począwszy od jej genezy po charakterystykę w poszczególnych krajach. Pokazane zostały sposoby działania instytucji stworzonych do zwalczania przestępczości zorganizowanej. (...) Stanowi kompendium wiedzy na temat przestępczości zorganizowanej i może pełnić funkcję bardzo przydatnego podręcznika przeznaczonego dla słuchaczy i studentów Wyzszej Szkoły Policji w Szczytnie, jak i innych uczelni wyższych.

gen. Kazimierz Szwajcowski, Komendant-Rektor Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie (fragment recenzji)

BEZPIECZEŃSTWO DZIŚ I JUTRO

Seria wydawnicza **BEZPIECZEŃSTWO DZIŚ I JUTRO** jest kontynuacją znanej i cenionej od wielu lat serii powstałej pod kierunkiem prof. dr. hab. Andrzeja Misiuka, poświęconej zagadnieniom bezpieczeństwa wewnętrznego i narodowego.

Wybrane publikacje z serii:

www.editionsspotkania.pl
Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5080573A66373064